

Міністерство освіти і науки України
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука

А. В. Боровик, І. І. Йовенко

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА
НА МИРНІ ЗІБРАННЯ**

Монографія

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 342.951:351.745:342.729
Б83

Рецензенти:

Головач Андрій Володимирович — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;

Дрозд Олексій Юрійович – доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України;

Сербин Руслан Андрійович – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
(протокол № 6 від 28.02.2023 р.)*

Боровик А. В.

Б83 Адміністративно-правові засади діяльності територіальних підрозділів Національної поліції щодо забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання : монографія / А. В. Боровик, І. І. Йовенко. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. – 264 с.

ISBN 978-617-8263-01-0

В монографії всебічно охарактеризовано адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів Національної поліції в контексті забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання, що вказало на доцільність удосконалення його правового регулювання шляхом посилення гарантій захисту життя та здоров'я поліцейських під час проведення мирних зібрань, зокрема закріплення відповідальності за неповагу до поліцейського. Встановлено підстави та порядок застосування превентивних та примусових поліцейських заходів територіальних підрозділів Національної поліції під час проведення мирних зібрань громадян. Охарактеризовано юридичні гарантії дотримання прав громадян при проведенні мирних зібрань з боку територіальних підрозділів Національної поліції. Розроблено принципи та комплексну систему нормативно-правового регулювання діяльності територіальних підрозділів Національної поліції щодо забезпечення реалізації Конвенції про захист прав людини і основних свобод, у результаті чого виявлено значний масив різноманітних за своєю природою та силою нормативних актів, які регулюють досліджуване питання не комплексно, а фрагментарно.

УДК 342.951:351.745:342.729

ISBN 978-617-8263-01-0

© А. В. Боровик, І. І. Йовенко, 2023
© А. В. Боровик (обкладинка), 2023

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ПЕРЕДМОВА	7
РОЗДІЛ 1	
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ	9
1.1 Реалізація конституційного права на мирні зібрання як об'єкт адміністративно-правового регулювання та предмет адміністративної діяльності територіальних підрозділів Національної поліції	9
1.2 Система суб'єктів забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання та місце серед них територіальних підрозділів Національної поліції	27
1.3 Принципи та нормативне забезпечення діяльності територіальних підрозділів Національної поліції щодо забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання	52
1.4 Адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів Національної поліції як суб'єкта забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання	77
РОЗДІЛ 2	
ОРГАНІЗАЦІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	98
2.1 Підстави та порядок застосування превентивних поліцейських заходів територіальними підрозділами Національної поліції під час проведення мирних зібрань громадян	98

2.2	Підстави та порядок застосування примусових поліцейських заходів територіальними підрозділами Національної поліції під час проведення мирних зібрань громадян	124	
2.3	Взаємодія територіальних підрозділів Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання під час проведення останніх	143	
РОЗДІЛ 3			
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН НА МИРНІ ЗІБРАННЯ			164
3.1	Міжнародні стандарти діяльності поліції при проведенні мирних зібрань та можливості їх адаптації в діяльність Національної поліції	164	
3.2	Юридичні гарантії дотримання прав громадян при проведенні мирних зібрань з боку територіальних підрозділів Національної поліції	178	
3.3	Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності територіальних підрозділів Національної поліції при проведенні мирних зібрань	190	
ВИСНОВКИ			205
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ			214

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВРУ	Верховна Рада України
ВЦА	військово-цивільна адміністрація
ГА	Генеральна Асамблея
ГУНП	Головне управління Національної поліції
ДЕСС	Державна служба України з етнополітики та свободи совісті
ЄКПЕ	Європейський кодекс поліцейської етики
ЄС	Європейський Союз
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЗДПЛ	Загальна декларація прав людини
ЗСУ	Збройні Сили України
КАСУ	Кодекс адміністративного судочинства України
КЗПЛ	Конвенція про захист прав людини і основних свобод
КК	Кримінальний кодекс
КМУ	Кабінет Міністрів України
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс
КПЛ	Комітет з прав людини
КПМЗ	конституційне право на мирні зібрання
КСУ	Конституційний Суд України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС	Міністерство внутрішніх справ
МДА	місцева державна адміністрація
МЗ	мирні зібрання
Мін'юст	Міністерство юстиції
МОВВ	місцеві органи виконавчої влади
МОП	Міжнародна організація праці
МПА	Міжнародно-правові акти
МПГПП	Міжнародний пакт про громадянські і політичні права

МС	місцеве самоврядування
НАБУ	Національне антикорупційне бюро України
НБСЕ	Нарада з безпеки і співробітництва в Європі
НГУ	Національна гвардія України
НП	Національна поліція
НПА	Нормативно-правові акти
ОБСЕ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ОВВ	органи виконавчої влади
ОГС	організації громадянського суспільства
ОМС	органи місцевого самоврядування
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ООС	операція Об'єднаних сил
ПА	публічне адміністрування
ПБП	публічна безпека і порядок
ПДР	Правила дорожнього руху
ПЕПП	Правила етичної поведінки поліцейських
ПЗ	поліцейські заходи
РЄ	Рада Європи
РФ	Російська Федерація
СБУ	Служба безпеки України
СГС	суб'єкти громадянського суспільства
СК	Сімейний кодекс
СМЗ	свобода мирних зібрань
СПА	суб'єкти публічної адміністрації
ТЗ	транспортний засіб
ЦК	Цивільний кодекс
ЦОВВ	центральний орган виконавчої влади
ЮГ	юридичні гарантії

ПЕРЕДМОВА

Конституційне право на мирні зібрання протягом останніх 30 років зайняло особливе місце в колективній свідомості Українського народу. Адже завдяки можливості його реалізації у 2004–2005 та 2013–2014 роках активне громадянське суспільство робило спроби перешкодити авторитаризму в Україні, натомість проголошуючи курс на розбудову України в якості сучасної європейської держави. Наразі реалізація цього права громадянами все частіше використовується як найбільш ефективний інструмент демократичного впливу на систему публічного адміністрування (лише за 2021 рік в Україні відбулося понад 105 тис. акцій та масових заходів, в яких взяли участь понад 9 млн громадян, тобто близько 21 % населення¹).

Одним із найважливіших факторів належної реалізації КПМЗ є діяльність територіальних підрозділів Національної поліції, оскільки саме ці органи безпосередньо забезпечують його реалізацію на практиці.

Отже, актуальність дослідження адміністративно-правових засад діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ підтверджується таким:

- 1) в Україні триває наближення системи правоохоронних органів до міжнародних і європейських стандартів, що охоплено прискореним у 2022 році процесом набуття членства України в ЄС. На заваді цьому постає неналежне нормативне забезпечення реалізації КПМЗ, а відтак – і діяльності із забезпечення ТП НП реалізації цього права громадян;
- 2) реалізація КПМЗ може негативним чином впливати на стан забезпечення публічної безпеки і порядку та на стан національної безпеки загалом, що є вкрай актуальним питанням крізь призму триваючої війни України з Російською Федерацією. Реалізація КПМЗ може трансформуватись у суспільно небезпечні форми поведінки громадян

---

¹ Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році.
URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/Zvit_NPU_2021_.pdf

(наприклад, у вигляді групового порушення громадського порядку, масового заворушення, закликів до вчинення дій, що загрожують громадському порядку), зокрема, в результаті: а) неналежного забезпечення ТП НП реалізації громадянами КПМЗ та дотримання їх прав під час проведення МЗ (актуалізує цю проблему наявна корупційна практика та практика катувань, іншого неналежного поводження, здійснювана поліцейськими¹, що ще не в повній мірі викорінені в діяльності НП); б) критичного рівня соціального напруження, що фіксувалось у 2021 році (у зв'язку із соціально-економічними та політичними кризовими явищами, обтяженими тривалим поширенням на території України COVID-19² і протидії російській агресії на сході держави) та посилювалось у 2022 році у зв'язку із повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію України;

- 3) попри очевидну актуальність окресленої тематики це питання ще не було предметом окремого комплексного дослідження.

---

¹ Звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за 2021 рік. Київ : 2022. С. 9, 13–14, 16

² Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/Zvit_NPU_2021_.pdf

РОЗДІЛ 1

Загальна характеристика діяльності територіальних підрозділів національної поліції щодо забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання

1.1 Реалізація конституційного права на мирні зібрання як об'єкт адміністративно-правового регулювання та предмет адміністративної діяльності територіальних підрозділів Національної поліції

В Основному Законі України, а саме в частинах 1 і 2 ст. 15, ст. 21, ч. 2 ст. 22, ст. 23, ч. 1 ст. 35 Конституції України¹ проголошується невідчужуваність і непорушність прав та свобод людини, недопустимість скасування гарантованих конституційних прав і свобод, неприпустимість обмеження вільного розвитку людиною її особистості. Все це сукупно сприяє формуванню суспільного життя, котре ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності, а так само – на свободі світогляду (віросповідання, не сповідування жодної релігії) та безперешкодного вияву свого світогляду. Важливою практичною площиною формування таких умов в будь-якій сучасній правовій та демократичній державі є: 1) закріплення на рівні законодавства права кожної особи на МЗ, якими є особливі колективні заходи, що мають широку теоретичну інтерпретацію²; абстрактне науково-прикладне тлумачення

---

¹ Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР ; у ред. від 01 січ. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254к/96-вр>

² Власенко О. Л. Конституційне право громадян на свободу зборів, мітингів, походів і демонстрацій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2011. 20 с.; Самбор М. А. Конституційне право на свободу мирних зібрань в Україні. *Право України*. 2020. № 6. С. 251–272; *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемпученко (голова) та ін.]. Київ : Українська енциклопедія, 2001. Т. 3. К–М. 792 с.

(в абз. 1 п. 1.2 Керівних принципів ОБСЄ щодо СМЗ¹), однак, не є визначеними на рівні чинного законодавства України, що в контексті правових позицій ЄСПЛ² є цілком виправданим (закріплення законодавцем визначення поняття «МЗ» є звуженням права на такі зібрання, а також фактичних можливостей реалізації цього права); 2) безперешкодна реалізація зазначеного права суб'єктами, які ним володіють (є суб'єктами реалізації КПМЗ); 3) забезпечення органами публічної влади зазначеного права; 4) забезпечення органами публічної влади (щонайперше Національною поліцією) права усіх інших осіб не зазнавати суспільної шкоди та небезпеки під час та в результаті проведення масових зібрань.

Отже, формування гармонійного суспільного життя в сучасній правовій та демократичній державі ґрунтується на балансі різних законних інтересів, про порушення (про потенціальні порушення) яких має право заявляти (повідомляти) будь-яка особа, зокрема, колективним чином, не створюючи при цьому непропорційну шкоду чи небезпеку для прав, свобод і законних інтересів інших осіб, інтересів і безпеки суспільства та держави³. Особливо актуальним це питання постає саме для України, з огляду на: 1) наявний досвід значних утисків СМЗ органами публічної влади загалом (та системою Міністерства внутрішніх справ України, зокрема) під час загальнонаціональних масових протесів 2013–2014 років («Євромайдан», «Революція Гідності»)⁴; 2) той факт, що з 2019 року оновлена політична обстановка в Україні сприяла активізації

---

¹ Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly; 2nd edition. Warsaw: OSCE/ODIHR, 2010. 160 p.

² European Court of Human Rights, Judgment in the case of Kudrevičius and Others v. Lithuania (application № 37553/05), 15.11.2015. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158200>; European Court of Human Rights, Judgment in the case of Navalnyy v. Russia (application № 29580/12 and 4 others), 15.11.2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187605>

³ Йовенко І. І. Реалізації конституційного права на мирні зібрання як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *KELM*. 2022. № 1 (45). С. 177–181.

⁴ Краснова М. Г. Реформування поліцейського корпусу на пострадянському просторі: практичні навички та труднощі реформування структури на прикладах України, Грузії, Молдови, Киргизії. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія : Питання політології. 2015. Вип. 28. С. 126–132; Краснояров Ф. Ф. Удосконалення методів управління органами внутрішніх справ у контексті євроінтеграційних процесів в Україні. *Форум права*. 2014. № 2. С. 223–228; Лісничук О. В. Пошуки формули нового суспільного договору після Євромайдану. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2017. Вип. 5–6. С. 231–243.

реформ, спрямованих на адаптацію національної правової системи до міжнародних стандартів¹, зокрема, й в частині регулювання СМЗ. Разом із тим, як впливає офіційних документів², а також звітних документів міжнародних неурядових організацій³) в нашій державі залишається проблематичним питанням забезпечення захисту СМЗ.

Зважаючи на викладене, можемо дійти висновку про актуальність дослідження сутності та проблематики реалізації КІМЗ в Україні, як особливого об'єкта адміністративно-правового регулювання, а також предмета адміністративної діяльності територіальних підрозділів Національної поліції. Між тим, слід зазначити, що на сьогоднішній день багатьма вченими (як юристами-конституціоналістами, так і юристами-адміністративістами) опубліковано низку наукових праць, присвячених з'ясуванню сутності МЗ, права на такі зібрання й реалізацію цього права, серед яких: О. В. Васьковська, О. Л. Власенко, О. Ю. Дрозд, А. Г. Загороднюк, С. М. Онищенко, С. І. Паньок, В. Г. Поліщук, А. Л. Правдюк, М. А. Самбор, М. Л. Серета, М. В. Філоретова, О. С. Шкарнега, Л. В. Ярмол та інші науковці. Також слід констатувати наявність наукових досліджень і розвідок, в яких окреслюються окремі аспекти реалізації поліцією власних повноважень для забезпечення реалізації КІМЗ, зокрема наукові напрацювання П. Александера (*PeterAlexander*), М. Беккера (*MartinBekker*), М. В. Возника, А. В. Долинного, К. Зігерта (*KaiSiegert*), Д. Оньянго (*DuncanOnyango*), О. О. Панової, С. Пікард (*SarahPickard*), К. Рансімен (*CarinRunciman*), М. А. Самбора, К. Стотта (*CliffordStott*) та інших науковців. Усі ці та інші наукові напрацювання українських та зарубіжних вчених, наукові, прикладні матеріали міжнародних та національних організацій (щонайперше, ОБСЄ, організацій громадянського суспільства) засвідчують

---

¹ Mykhailiuk G., DiMatteo L. A. Creating a comprehensive peaceful assembly law for Ukraine: Idea and ideal. *New Perspectives*. 2021. Vol. 29, Iss. 1. P. 45–68.

² Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : указ Президента України від 27 верес. 2021 р. № 487/2021. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 24. Ст. 1099.

³ Сидоренко Д. В., Лациба М. В. Барометр ОГС: оцінка середовища для громадянського суспільства у країнах Східного партнерства (оновлення в Україні). Київ : ECNL ; УНЦПД, 2020. 27 с.

можливість формування актуальної наукової думки про реалізацію КПМЗ, як категорію адміністративного права, а також, як про предмет адміністративної діяльності ТП Нацполіції. Досягнення цієї мети полягатиме у виконанні наступних завдань: 1) виокремити та проаналізувати основні підстави та умови реалізації КПМЗ в Україні; 2) з'ясувати сутність реалізації КПМЗ як категорії адміністративного права України; 3) проаналізувати сутність реалізації КПМЗ як предмету адміністративної діяльності ТП Нацполіції.

Вирішуючи поставлені завдання, спершу зазначимо, що в Настановах ОБСЄ з моніторингу СМЗ вказується на те, що СМЗ є «індивідуальним правом, яке завжди виражається колективним чином»¹. Так, у Керівних принципах ОБСЄ щодо СМЗ вказується на тому, що ця свобода «є основоположним правом людини, якою можуть користуватися та реалізувати окремі особи та групи, незареєстровані об'єднання, юридичні особи та корпоративні суб'єкти (*corporatebodies*)»², тобто юридичні особи, які складаються з акціонерів, заінтересованих осіб та ради директорів, які приймають управлінські рішення³. Слід зазначити, що колективні прояви сукупності схожих індивідуальних поглядів різних людей в деяких контекстах можуть сприйматися публічною владою в якості таких, що можуть нести в собі небезпеку для цієї публічної влади та/або для суспільства та держави⁴. Крім того, приймаючи до уваги той факт, що «зібрання проходять в громадських місцях і використовуються різними організаціями, групами та окремими особами, вони є очевидно наочними показниками рівня терпимості та поваги, які проявляються до різних політичних, соціальних і культурних практик і вірувань».

---

¹ Сорока Л. В. Державне регулювання і управління та їх співвідношення з публічним адмініструванням. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. № 86. С. 204–209.

² Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly; 2nd edition. Warsaw: OSCE/ODIHR, 2010. 160 p.

³ Welch A. What is the difference between body corporate and corporate body? E-Architect. 2021, 24 June. URL: <https://www.e-architect.com/articles/body-corporate-and-corporate-body-difference>

⁴ Йовенко І. І. Реалізація права на мирні зібрання як предмет адміністративної діяльності територіальних підрозділів національної поліції України. *Взаємодія суспільства і науки проблеми та перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15–16 лют. 2017 р.) / Наук.-дослід. ін-т публічного права. Київ ; 2017. С. 55–57.

У зв'язку із цим, реагування органів публічної влади на факти організації та проведення групами осіб зібрань може служити чітким свідченням поваги держави основних прав людини, оскільки «реалізація свободи зібрань часто передбачає здійснення інших прав, включаючи свободу вираження думок, релігії та пересування. У той же час запобігання зібранням може також супроводжуватися порушеннями права на життя, права на свободу від тортур і права на справедливий судовий розгляд»¹.

Зважаючи на викладене, можемо дійти висновку, що реалізація КПМЗ, як форма безпосередньої демократії в державі, не може бути зарегульованою державою (з тим, щоби не створювати несправедливі нормативні бар'єри, які ускладнюватимуть реалізацію такого права), однак, реалізація досліджуваного права в науково-практичному контексті може бути конкретизована через виокремлення основних підстав і умов реалізації такого права. Ці підстави та умови, в свою чергу, можуть розглядатись також і в якості орієнтирів для держави в питанні забезпечення суб'єктів реалізації такого права відповідними конституційними, адміністративно-правовими та іншими гарантіями.

На сьогоднішній день комплекс підстав реалізації КПМЗ в Україні складають наступні обставини практичної дійсності:

1. *Нормативно-правова підстава реалізації КПМЗ.* В нашій державі нормативну основу реалізації КПМЗ становлять норми Основного Закону², а саме ч. 1 ст. 39 Конституції, яка не в повній мірі відповідає міжнародно-правовому підходу до нормативної інтерпретації реалізації СМЗ³), що негативним чином позначається на регламентації реалізації цього права в Україні (також, й більш широкого осмислення цього права в контексті свободи думки загалом, яка відображена в ст. 34 Конституції України

---

¹ Handbook on Monitoring Freedom of Peaceful Assembly. Warsaw: OSCE/ODIHR, 2011. 82 p.

² Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР ; у ред. від 01 січ. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254к/96-вр>

³ Yarmol L.V. On the right to peaceful assembly as a guarantee of freedom of expression: some reflections on Ukrainian law and practice. *UR Journal of Humanities and Social Sciences*. 2017. № 3 (4). P. 114–126.

та деталізована у низці законів України¹), а також діяльності держави щодо забезпечення цього права. Іншими словами, невирішеність вказаної проблеми, яка пов'язана із станом регулювання реалізації КПМЗ (в рамках ст. 39 Конституції України), обумовлює проблеми становлення адаптованого до міжнародно-правових стандартів національного адміністративно-правового регулювання (також цивільно-правового регулювання, враховуючи зміст ст. 315 Цивільного кодексу України²) реалізації КПМЗ та забезпечення державою реалізації вказаного права. При цьому, дещо послаблює негативний вплив неналежного регулювання реалізації КПМЗ в Україні той факт, що в судовій практиці ЄСПЛ на сьогоднішній день наявна низка прецедентних рішень, в яких сформувались прогресивні регіональні стандарти реалізації КПМЗ та комплекс стандартів щодо обов'язків держави відносно забезпечення реалізації зазначеного права³.

2. *Фактична підстава реалізації КПМЗ*, котра, як правило, обумовлена наступним: 1) наявністю у організаторів зібрання потреби зібратись і «транслювати» публічним чином «повідомлення» певному адресату; 2) наявністю у організаторів зібрання потреби «транслювати» певне «повідомлення» шляхом використання будь-якої форми реалізації права, передбаченого в ст. 39 Конституції України, та користування при цьому відповідними гарантіями реалізації конституційних прав.

3. *Процедурна підстава реалізації КПМЗ*. В тому разі, коли у громадян виникає бажання провести МЗ, вони (ті, хто є організаторами зібрань), «зобов'язані завчасно сповістити про свій намір відповідний

---

¹ Про інформацію : Закон України від 02 жовт. 1992 р. № 2657-XII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>; Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16 листоп. 1992 р. № 2782-XII ; у ред. від 16 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>

² Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV ; у ред. від 16 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

³ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, încauza Palomo Sánchez șialțiimpotriva Spaniei (cererile № 28955/06, 28957/03, 28959/06 și 28964/06), 12.09.2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123415>; European Court of Human Rights, Judgment in the case of Djavit An v. Turkey (application № 20652/92), 20.02.2003. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60953>; European Court of Human Rights, Judgment in the case of Navalnyy v. Russia (application № 29580/12 and 4 others), 15.11.2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187605>

адміністративний орган»¹, що й є основною процедурною підставою (враховуючи концептуальний зміст процедури в адміністративному праві²) реалізації КПМЗ, конкретизованою у вигляді повідомлення (заява про проведення зібрання в певній формі). Відповідний висновок підтверджується позицією КСУ, що викладена Судом в абз. 4 п. 2 мотивувальної частини рішення 2001 року № 4-рп по справі № 1-30/2001³. Тобто, процедурна підстава реалізації КПМЗ пов'язується саме із процедурою *інформативного* (тобто, не дозвільного) характеру, що вказує на прогресивність правового регулювання реалізації досліджуваного права в Україні, як в дійсно правовій та демократичній державі.

Розглянувши основні підстави реалізації КПМЗ можемо перейти до розгляду основних умов реалізації цього права.

1. *Наявність позитивних обставин реалізації КПМЗ в Україні.* Оскільки в нашій державі, як в дійсно правовій та демократичній державі, громадяни практично не обмежені в свободі мирно збиратись, реалізуючи право, закріплене в ст. 39 Конституції України, то й обсяг позитивних умов реалізації цього права не може бути не виправдано широким. У цьому контексті прослідковується наступна логіка: *будь-який громадянин має право реалізувати КПМЗ, що й є основною позитивною умовою реалізації цього права, котра не потребує жодного виправдання.* Поряд із тим, слід мати на увазі й те, що будь-яка свобода не є безмежною, й не є виключенням також СМЗ, яка об'єктивується в громадянському суспільстві та позначається на стані безпеки суспільства, на гармонійному соціальному співжиттю членів

---

¹ Мельник Р. С. Право на свободу мирних зібрань: теорія і практика. Київ : ВАПЕ, 2015. 168 с.

² Куркова К. М. Адміністративні процедури як інструмент захисту прав людини у зарубіжних країнах. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України.* Серія : Право. 2013. Вип. 182, ч. 1. С. 264–272.

³ Рішення у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) : рішення Конституційного Суду України від 19 квіт. 2001 р. № 4-рп/2001 по справі № 1-30/2001. *Офіційний вісник України.* 2003. № 28. Ст. 1379; Куркова К. М. Адміністративні процедури: проблема нормотворчості (досвід України та США). *Порівняльно-аналітичне право.* 2019. № 6. С. 272–275.

суспільства тощо. Саме тому, реалізація КПМЗ в Україні вимагає наявності таких позитивних умов: 1) достатність сукупності підстав реалізація КПМЗ в конкретний момент часу, коли планується проведення МЗ і ці зібрання проводяться; 2) декларативна та фактична безпечність зібрань (враховуючи загальне розуміння змісту концепту «безпека»¹, а також позицію КСУ, окреслену Судом в абз. 4 п. 2 мотивувальної частини рішення 2001 року № 4-рп у справі № 1-30/2001»², та п. 1.3 Керівних принципів ОБСЄ щодо СМЗ³).

2. *Відсутність негативних обставин дійсності, що унеможливають реалізацію КПМЗ в Україні.* Реалізація досліджуваного конституційного права може підлягати певним обмеженням, що узгоджується із ч. 2 ст. 39 Конституції України, ч. 2 ст. 315 ЦК України (аргументація цих обмежень викладена також в Листі Комітету ВРУ з питань правової політики 2009 року № 04-29/19-1430⁴), а також підтверджується в процесі аналізу статей 185-1, 185-2 Кодексу адміністративного судочинства України⁵ (26 лютого 2019 року було зареєстровано законопроект № 10081⁶, яким пропонувалось виключити із КУпАП ці статті, однак вже 29 серпня 2019 року проект Закону України було відкликано), а також статей

---

¹ Білоус Т. Л. Аспекти вивчення саморегуляції психічних станів працівників органів внутрішніх справ України у професійній діяльності. *Право і безпека*. 2019. № 4 (75). С. 24–29; Baldwin D.A. The concept of security. *Review of International Studies*. 1997. Vol. 23, Iss. 1. P. 5–26; Miller B. The Concept of Security: Should it be Redefined? *Journal of Strategic Studies*. 2001. Vol. 24, № 2. P. 13–42.

² Рішення у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) : рішення Конституційного Суду України від 19 квіт. 2001 р. № 4-рп/2001 по справі № 1-30/2001. *Офіційний вісник України*. 2003. № 28. Ст. 1379.

³ Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly; 2nd edition. Warsaw: OSCE/ODIHR, 2010. 160 p.

⁴ Щодо права громадян на проведення мирних заходів : лист Комітету Верховної Ради України з питань правової політики від 23 листоп. 2009 р. № 04-29/19-1430. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1430450-09>

⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-X ; у ред. від 05 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

⁶ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини у справах «Веренцов проти України» та «Шмушкович проти України» : проект Закону України реєстр. № 10081 від 26 лют. 2019 р. ; проект Закону відкликано 29 серп. 2019 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=65550&pf35401=477551>

255-2, 279, 293–295, 340 Кримінального кодексу України¹. Враховуючи зазначене, доходимо думки, що комплекс негативних обставин дійсності, що унеможливають реалізацію КПМЗ (чи дозволяють обмежену реалізацію цього права) складають: 1) наявність рішення суду, що набрало чинності та забороняє проведення конкретних зібрань (тобто, це рішення не було оскаржено в апеляційній інстанції); 2) наявність рішення адміністративного органу, яким було накладено певне обмеження на реалізацію права на МЗ без заборони проведення відповідного заходу (якщо таке рішення не оскаржувалось в порядку адміністративного судочинства чи суд вирішив відповідний публічно-правовий спір, обґрунтовуючи свою позицію ч. 9 ст. 280 КАСУ); 3) наявність запровадженого адміністративно-правового режиму, який обмежує будь-які (зокрема, мирні) зібрання на певній території держави (чи в державі загалом), окрім тих зібрань, які є дозволеними (мова йде про режими, які запроваджуються у порядку передбаченому законами України «Про правовий режим надзвичайного стану»², «Про правовий режим воєнного стану»³, а також про особливі режими, обумовлені ризиками епідеміологічної безпеки населення, прикладом яких є режим запобігання поширення коронавірусної хвороби COVID-19⁴).

---

¹ Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III ; у ред. від 05 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

² Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 берез. 2000 р. № 1550-III ; у ред. від 23 квіт. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>

³ Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>

⁴ Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : постанова Кабінету Міністрів України від 09 груд. 2020 р. № 1236 ; у ред. від 13 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020-п>; Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24 лют. 1994 р. № 4004-XII; у ред. від 14 січ. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/4004-12>; Про затвердження протиепідемічних заходів під час проведення масових заходів (окрім спортивних) на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) : постанова Головного державного санітарного лікаря від 06 груд. 2021 р. № 23; у ред. від 20 груд. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0023488-21>

Отже, з викладеного випливає, що в Україні *реалізація КПМЗ є об'єктом адміністративно-правового регулювання* (хоча й стан такого правового регулювання наразі не є достатнім). В узагальненому вигляді підтверджують сформульовану позицію такі аргументи:

- 1) хоча Конституція України залишається основним орієнтиром осмислення практичної широти СМЗ та реалізації КПМЗ, реалізація цього права в основному врегульована нормами адміністративного (матеріального та процесуального) законодавства. Український правник М.А. Самбор зазначає, що реалізація права збиратися мирно та гарантії реалізації цього права врегульовані на рівні Основного Закону України у надзвичайно загальному вигляді¹, що є цілком законним, адже: а) в будь-якій державі конституцією є «документ, котрий не складається із комплексу явних інструктивних регуляторів суспільного життя, а вміщує лише загальні параметри побудови та функціонування держави, юридичного статусу людини і громадянина в тій мірі, порядку та у спосіб, що задовольняв би носія влади»² (саме тому, норми Конституції знаходять продовження в нормах галузевого законодавства, спеціальних законів, в яких мають детально розкриватись повноваження суб'єктів влади у зв'язку із виконанням обов'язків держави щодо забезпечення реалізації гарантованих Конституцією прав, зокрема, й КПМЗ); б) в Конституції та чинному законодавстві України загалом в частині регулювання реалізації КПМЗ (яке не позбавлене недоліків, що потребують усунення, зокрема: поширення лише на громадян; обмеження реалізації цього права з метою охорони моралі; обмеженість переліку форм МЗ (відсутність вказівки «*та іншим чином*»), в яких не враховано можливість здійснення, приміром, спонтанних МЗ, хоча негативний вплив цієї проблеми мінімізований відкритим переліком форм МЗ,

---

¹ Самбор М. А. Конституційне право на свободу мирних зібрань в Україні. *Право України*. 2020. № 6. С. 251–272. doi: 10.33498/luuu-2020-06-251.

² Гладкий В. В. Конституційний антикорупційний правовий режим. *Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Другі юридичні читання* : матеріали Всеукр. наук. конф. (м. Одеса, 26 квіт. 2019 р.). Одеса, 2019. С. 9–15.

окреслених в ст. 182 КАСУ) використовується досить прогресивний підхід до унормування реалізації вказаного права – законодавство містить в міру деталізовані ознаки КПМЗ, критерії реалізації цього права (потребують деталізації переважно в контексті позитивних зобов'язань держави);

- 2) основу реалізації КПМЗ в Україні, як в правовій та демократичній державі, складають саме норми, в яких на державу покладаються обов'язки щодо забезпечення реалізації такого права та права інших людей на забезпечення ПБП, які відображаються саме в нормах адміністративного законодавства. На сьогоднішній день в Україні відсутній спеціальний законодавчий акт, який врегулював би: а) СМЗ, деталізував би порядок реалізації КПМЗ. Це є прогресивним підходом держави щодо забезпечення реальності об'єктивізації цієї форми безпосередньої демократії, що узгоджується із правовими позиціями ЄСПЛ, викладеними в п. 91 рішення в справі А. Кудревічюс та інші проти Литви, а також в п. 98 рішення в справі О. Навальний проти Росії, а також з правовою позицією КСУ, викладеною ним у рішенні 2016 року № 6-рп/2016 (у справі № 1-13/2016)¹. Крім того, зазначимо, що навіть чинні акти адміністративно-правового характеру, в яких врегулюється порядок організації та проведення зборів, містяться вказівки на те, що вони не поширюються на МЗ. Наприклад, в п. 1.3 розділу 1 Порядку організації та проведення недержавних масових заходів релігійного, культурно-просвітницького, спортивного, видовищного та іншого характеру в місті Києві, затвердженому Рішення Київської міської ради 2019 року № 470/8043, зазначається, що дія цього Порядку не поширюється на організацію та проведення «МЗ (зборів, мітингів, походів і демонстрацій),

---

¹ Рішення у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини п'ятої статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій) : рішення Конституційного Суду України від 08 верес. 2016 р. № 6-рп/2016 (Справа № 1-13/2016). *Вісник Конституційного Суду України*. 2016. № 6. С. 140–151.

гарантованих ст. 39 Конституції України»¹; б) забезпечення його реалізації органами публічної влади та окреслював би гарантії реалізації вказаного права (вказане є вже негативним станом правового регулювання відповідного питання, адже «у ситуації правової невизначеності ні учасники МЗ, ні представники влади не можуть будувати свою поведінку на праві»²).

Однак, у тому разі, якщо в Україні буде розроблено та подано до ВРУ законопроект про СМЗ, то такий акт адміністративного законодавства будуть складати переважно норми про забезпечення реалізації КПМЗ (в іншому випадку – коли в такому проекті Закону України будуть впорядковуватись ознаки МЗ, деталізуватись обов'язкові процедури повідомлення про зібрання – то в такому разі можна вести мову про те, що Україна відійшла від усталеного підходу до забезпечення об'єктивності зазначеної форми безпосередньої демократії, що є виявом згортання демократії в державі та ознакою протидії розбудові громадянського суспільства). Аналогічної позиції з цього питання дотримується також український вчений М. А. Самбор. При цьому, як справедливо зазначає науковець, «відсутність встановлених у нормах права умов для здійснення права на СМЗ демонструє істинну свободу здійснення цього права та природно-правову доктрину походження права на СМЗ»³. Тобто, М. А. Самбором потенційний законопроект (про реалізацію КПМЗ) також розглядається в якості акту адміністративного законодавства.

Поряд із тим, хоча по сьогодні в Україні не створено та не прийнято спеціального адміністративного акту, що врегульовує реалізацію КПМЗ, слід мати на увазі, що окремими нормами адміністративного законодавства врегульовуються дії органів публічної влади (суду та органів публічної служби) щодо забезпечення реалізації КПМЗ та про право

---

¹ Про затвердження Порядку організації та проведення недержавних масових заходів релігійного, культурно-просвітницького, спортивного, видовищного та іншого характеру в місті Києві : рішення Київської міської ради від 19 груд. 2019 р. № 470/8043. ЛІГА:ЗАКОН : [сайт]. URL: [https://kmr.ligazakon.net/document/mr191442\\$2019_12_19](https://kmr.ligazakon.net/document/mr191442$2019_12_19)

² Самбор М. А. Конституційне право на свободу мирних зібрань в Україні. *Право України*. 2020. № 6. С. 251–272. doi: 10.33498/loou-2020-06-251.

³ Там само.

на ПБП (зокрема, підп. 3 п. «б» ч. 1 ст. 38 Закону України «Про МС в Україні»¹ (далі – ЗУ 1997 року № 280/97-ВР), ст. 21, ч. 1 ст. 24, статті 30, 31 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»² (далі – ЗУ 1991 року № 987-ХІІ), п. 6 ч. 5 ст. 24 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»³, статті 185-1, 185-2 КУпАП⁴, ст. 182 КАСУ⁵, підпункт 10 п. 4 Положення, затвердженого постановою КМУ 2019 року № 812⁶). У цьому контексті слід вести мову про те, що на сьогоднішній день реалізація КПМЗ є об'єктом адміністративно-правового регулювання в контексті:

- а) адміністративно-правового регулювання виконання обов'язків держави щодо суб'єктів реалізації КПМЗ, а саме регулювання різних аспектів: взаємодії суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ з метою виконання своїх обов'язків відносно об'єктивації відповідної форми прямої демократії; підтримання комунікації (також надання правових консультацій в межах ПА з метою реалізації принципу *good governance*) публічної влади з організаторами МЗ та іншими заінтересованими суб'єктами; провадження у справах щодо реалізації КПМЗ; забезпечення доступу суб'єктів реалізації КПМЗ до місця (чи маршруту), де ними планується проведення зібрання

---

¹ Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

² Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квіт. 1991 р. № 987-ХІІ ; у ред. від 31 січ. 2019 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>

³ Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24 лют. 1994 р. № 4004-ХІІ ; у ред. від 14 січ. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/4004-12>

⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-Х ; у ред. від 05 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

⁵ Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 лип. 2005 р. № 2747-IV ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

⁶ Про затвердження Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті та внесення змін до Положення про Міністерство культури України : постанова Кабінету Міністрів України від 21 серп. 2019 р. № 812 ; у ред. від 08 лип. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/812-2019-п>

у відповідній формі; забезпечення особистої безпеки учасників МЗ; захисту прав, свобод і законних інтересів учасників МЗ; запобігання вчиненню правопорушень з боку учасників МЗ та інших суб'єктів (правопорушень, які виявляються в посяганнях на права, законні інтереси учасників МЗ, інших суб'єктів, суспільства загалом), а також припинення цих правопорушень; захисту власності учасників МЗ від протиправних посягань; сприяння виконанню учасниками МЗ обов'язків, які на них покладаються у зв'язку із реалізацією КПМЗ тощо;

- б) адміністративно-правового регулювання виконання обов'язків держави щодо забезпечення права на громадянську безпеку і порядок, головним чином: взаємодії суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ (враховуючи також взаємодію з населенням) з метою підтримання ПБП в процесі та в результаті реалізації громадянами КПМЗ; виконання рішення суду, яким забороняється (обмежується) реалізація КПМЗ; охорони та забезпечення ПБП під час реалізації КПМЗ; здійснення заходів, які обмежують права та свободи людини, з метою підтримання ПБП, захисту прав, свобод і законних інтересів, які порушуються в результаті неналежної реалізації КПМЗ та в інших, передбачених законодавством випадках; припинення групового порушення ПБП чи масових заворушень тощо.

Крім того, що реалізації КПМЗ є об'єктом адміністративно-правового регулювання, вона також є предметом адміністративної діяльності ТП Нацполіції, приймаючи до уваги наступне:

- 1) *предмет відання територіальних підрозділів НП*. Як відомо, в тоталітарних чи авторитарних державах поліція (міліція) «стоїть на сторожі» відповідного політичного режиму, в той час, як «в демократичних державах цей орган влади захищає ту форму демократії, якій віддає перевагу суспільство»¹. Так, як зазначає український юрист-адміністративіст Д. С. Припутень, сьогодні в різних європейських

---

¹ Салманова О. Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України : монографія. Харків : Панов, 2016. 460 с.

державих предмет відання поліції зводиться до публічної безпеки та «фундаментальних прав і свобод, а також інших, охоронюваних Конституцією цінностей»¹. У зв'язку із цим та приймаючи до уваги зміст ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» (далі – ЗУ 2015 року № 580)², можемо дійти висновку, що реалізація КПМЗ є предметом адміністративної діяльності ТП Нацполіції, оскільки реалізація вказаного конституційного права: а) пов'язана з правами, свободами і законними інтересами суб'єктів реалізації такого права, а також ін. суб'єктів; б) може позначатись на стані забезпечення поліцією режиму ПБП;

- 2) *повноваження ТП НП, а також можливості використання поліцейських заходів*. У відповідності до ч. 1 ст. 1 та п. 2 ч. 1 ст. 13 НП є ЦОВВ, котрий: а) служить виключно українському суспільству (на відміну від міліції); б) виконує відповідну функцію «служіння» шляхом цілеспрямованого функціонування загальної системи поліції (частиною цієї системи є територіальні органи поліції), як особливого суб'єкта забезпечення охорони прав і свобод людини, а також суб'єкта протидії злочинності (також певним чином долучаючись й до міжнародних процесів протидії злочинності)³, що є актуальним питанням в контексті недопущення використання можливостей реалізації КПМЗ в якості площини поширення екстремістських та інших неприпустимих в правовій державі ідей, які продукують екстремістські, терористичні та ін. злочинні організації), суб'єкта підтримання адміністративно-правового режиму ПБП. При цьому, з огляду на предмет відання НП територіальні підрозділи поліції виконують комплекс

---

¹ Припугень Д. С. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: сравнительно-правовий аспект. *Верховенство права*. 2016. Т. 1. С. 95–99.

² Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

³ Йовенко І. І., Калиновський О. В. Особливості взаємодії органів внутрішніх справ України та іноземних держав щодо розшуку підозрюваних (обвинувачених). *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 2 (30). С. 18–26; Калайнов Д. П. Поліція країн ЄС та використання її досвіду в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ України: теорія і практика : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 40 с.

завдань, реалізація яких передбачає значний обсяг основних (ст. 23) і додаткових (ст. 24) повноважень, які прямо чи опосередковано виконуються для забезпечення реалізації КПМЗ. Саме тому, вченими зазначається, що НП в Україні «з упевненістю можна віднести до одного з основних суб'єктів реалізації правозахисної функції держави»¹, що (в контексті предмета відання НП) додатково підтверджує справедливість тлумачення реалізації КПМЗ в якості предмета адміністративної діяльності ТП Нацполіції (більш детально це питання розкривається у наступних підрозділах монографії);

3) *можливості безпосереднього забезпечення ТП НП реалізації КПМЗ.*

Як відомо, функції держави в сфері правоохорони на локальному рівні переважно реалізуються територіальними структурними одиницями ЦОВВ². Не є виключенням також й НП, на місцевому рівні функції якої виконує ТП поліції. При цьому важливість ролі місцевого рівня діяльності поліції підкреслюється також й іншими вченими. Наприклад, вчений А. Є. Крищенко констатує, що «на рівень ПБП на території обслуговування органу поліції безпосередньо впливають криміногенна ситуація (насамперед стан вуличної злочинності), ступінь громадянської активності населення, стан запровадження сучасних інформаційно-технічних систем (зокрема у межах програми “Безпечне місто”), якість профілактичної роботи та взаємодії поліції з ОМС і територіальними громадами»³. Зважаючи на це поліція території обслуговування спроможна найбільш точно ідентифікувати ризики публічної безпеки, зокрема, які маскуються за МЗ та/або, які можуть шкодити реалізації КПМЗ.

У свою чергу юрист-адміністративіст А. А. Мозгова зазначає, що основні завдання Нацполіції з адміністративно-правової охорони прав і свобод

---

¹ Грохольський В. Л. Адміністративно-правове забезпечення діяльності органів Національної поліції України з удосконалення реалізації правозахисної функції держави. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4, ч. 3. С. 132–135.

² Мозгова А. А. Адміністративно-правова охорона прав і свобод громадян в умовах Євроінтеграції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 214 с.

³ Крищенко А. Є. Адміністративно-правовий статус керівника територіального органу Національної поліції в сфері забезпечення публічної безпеки і порядку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 255 с.

громадян в умовах євроінтеграції України виконує низка служб, посадових (службових) осіб поліції, проте, «саме дільничні офіцери поліції найбільш територіально наближені до населення, що зумовлює здійснення профілактики правопорушень та охорони ПБП за участю населення, проведення співпраця з ОМС, представниками територіальних громад під час виконання службових обов'язків»¹. Вказане також є справедливим й стосовно ефективної реалізації КПМЗ, адже саме ТП НП найбільш повно відома інформація щодо реальної обстановки із забезпечення публічної безпеки та порядку на певній території, рівень соціального напруження місцевого населення та інша інформація, яка поліцією використовується для забезпечення реалізації вказаного конституційного права. На цю ж обставину звертає увагу також юрист-адміністративіст А. В. Долинний в рамках дослідження ролі НП в проведенні масових заходів. Саме на місцевому рівні поліція «безпосередньо планує, організовує та забезпечує публічну безпеку і порядок під час масових заходів», орієнтуючись на такі три аспекти: а) «забезпечення успішного проведення заходу: суворого дотримання учасниками встановлених правил поведінки, охорони прав і свобод людини та громадянина, інтересів суспільства і держави»; б) «вжиття заходів для забезпечення ПБП: попередження і припинення можливих злочинів, порушень ПБП; провадження превентивної та профілактичної діяльності, протидія злочинності, своєчасне реагування на заяви та повідомлення, недопущення ослаблення охорони публічного порядку на інших територіях населеного пункту, моніторинг оперативної обстановки, тощо»; в) «взаємодію з іншими державними органами у процесі забезпечення ПБП й реалізації державної політики у цій сфері»².

Підводячи підсумок викладеному, слід зазначити, що реалізація КПМЗ є особливою формою безпосередньої демократії, практичний вияв якої покладає певний обсяг зобов'язань, як на суб'єктів цього права, так

---

¹ Мозгова А. А. Адміністративно-правова охорона прав і свобод громадян в умовах Євроінтеграції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 214 с.

² Долинний А. В. Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 198 с.

і на суб'єктів забезпечення реалізації цього права. Юридична природа цих зобов'язань має як конституційно-правовий, так і адміністративно-правовий характер¹. При цьому реалізацію зазначеного конституційного права слід вважати безперечним об'єктом адміністративно-правового регулювання, адже нормами адміністративного законодавства України врегульовується важливі аспекти реалізації КПМЗ. У цьому сенсі слід вести мову про норми:

- 1) статусного характеру, а саме норми адміністративного законодавства, в яких регламентується правовий статус суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ, в яких окреслюється їх предмет відання, повноваження, міра юридичної відповідальності. Зважаючи на ці норми законодавства (також, як на норми законодавства, що регулюють суспільні відносини в частині забезпечення здійснення особистих прав з боку органів публічної влади) організатори та інші учасники МЗ можуть формувати стратегію взаємодії з державою, ОМС, суб'єктами громадянського суспільства (далі – СГС) з метою ефективною та повною реалізації ними КПМЗ;
- 2) превентивного характеру в частині недопущення (з використанням адміністративно-правових методів, способів і засобів, що охоплені, зокрема, адміністративно-правовим механізмом охорони немайнових прав [див., напр.: 346, с. 65–66]) зловживання (недобросовісної реалізації) правом на МЗ, що шкодить публічній безпеці та порядку, правам і свободам інших осіб, а також запобігання протиправних посягань на права, свободи і законні інтереси учасників МЗ тощо;
- 3) санкційного характеру (інакше – нормами так званого «санаційного» законодавства²) – шляхом визначення підстав, умов, порядку владного впливу (в межах заходів юридичної, а саме адміністративно-правовою відповідальності) на порушників КПМЗ, а також порушників

---

¹ Йовенко І. І. Реалізації конституційного права на мирні зібрання як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *KELM*. 2022. № 1 (45). С. 177–181.

² Романов М. Ю. Сучасний стан нормативного забезпечення реалізації конституційного права громадян збиратися мирно, без зброї, проводити мітинги, походи і демонстрації. *Честь і закон*. 2021. № 4 (79). С. 54–60.

адміністративно-правового режиму публічної безпеки та порядку з кола учасників МЗ (та інших зібрань, неорганізованих осіб, які шкодять відповідному режиму, посягаючи на права, свободи і законні інтереси учасників МЗ, інших осіб під час таких зборів тощо);

- 4) процедурного характеру. Хоча по сьогодні процедури реалізації КПМЗ не врегульовані на рівні законодавства, що обумовлено потребою недопущення звуження об'єктивації такої форми безпосередньої демократії, утім, існує загальне розуміння про те, що у випадку запланованого (неспонтанного) МЗ організатори заходу повинні поінформувати про цей захід орган публічної влади, а суб'єкт влади – повинен відреагувати на таке повідомлення відповідним чином. Також до цих адміністративно-правових норм можна віднести ті, що врегульовують процедурні питання: забезпечення можливостей громадян України (в окремих випадках, зокрема, зазначених у ст. 31 ЗУ 1991 року № 987-ХІІ, – громадян інших держав) належним чином (ефективно, в повній мірі) реалізувати КПМЗ, гарантоване ст. 39 Конституції; взаємодії суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ.

При цьому, як впливає з норм ЗУ 2015 року № 580 та з практики діяльності Нацполіції, реалізація КПМЗ є особливим предметом адміністративної діяльності ТП НП, які у зв'язку з цим можуть тлумачитись в якості одного з найважливіших суб'єктів забезпечення реалізації розглядуваного конституційного права.

1.2 Система суб'єктів забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання та місце серед них територіальних підрозділів Національної поліції

Держава є особливим фактором, крізь призму якого окреслюється юридична форма права¹, а відтак будь-яка сучасна правова та демокра-

---

¹ Євграфова Є. П. Об'єктивність права: теоретико-прикладні засади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 446 с.

тична держава повинна бути соціально відповідальною перед громадянином. Належний рівень цієї відповідальності на практиці досягається шляхом обтяження органів публічної влади (їх посадових осіб) певним обсягом правових обов'язків¹, що є «продуктом соціуму»², результатом наявності у членів суспільства конкретних прав, що повинні гарантуватись, забезпечуватись державою. Не є виключенням з цього також і КПМЗ, яке обумовлює виникнення кореспондуючих обов'язків держави³, виконання яких є передумовою подальшого розвитку України в якості сучасної дійсно правової та демократичної держави. При цьому обов'язки держави, які виявляються в забезпеченні реалізації КПМЗ, безпосереднім чином виконуються суб'єктами владних повноважень, на яких (згідно вимог ч. 2 ст. 19 Конституції України) покладаються відповідні обов'язки в певній частині.

Отже, формування сучасної теорії забезпечення реалізації КПМЗ в Україні виявляється неможливим без з'ясування системи суб'єктів, які зобов'язані забезпечувати реалізацію відповідного конституційного права. Враховуючи це, зазначимо, що для суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ характерним є наступне:

- 1) суб'єкти забезпечення реалізації КПМЗ є суб'єктами адміністративного права, під якими традиційно розуміється «одна зі сторін публічної управлінської діяльності, учасник управлінських відносин, наділений законодавством правами, обов'язками, повноваженнями, компетенцією, відповідальністю, здатністю вступати в адміністративно-правові відносини»⁴;

---

¹ Матвійчук А. В. «Конституційні обов'язки держави»: проблеми визначення поняття. *Конституційно-правові академічні студії*. 2018. № 1. С. 51–57; Дахова І. І. Свобода зібрань: нормативна регламентація в Україні та практика Європейського суду з прав людини. *Legal-sciences: research and European innovations: conference proceedings of International scientific and practical conference (Czestochowa, April 23–24, 2021)*. Czestochowa, 2021. С. 43–46.

² Матвійчук А. В. Обов'язки держави як соціальний феномен. *Dictum factum*. 2018. № 1. С. 60–66.

³ Загороднюк А. Г. Конституційне право громадян на збори, мітинги, походи і демонстрації: питання теорії та практики : дис. ... д-ра філос. : 081. Вінниця, 2021. 268 с.; Ярмол Л. В. Взаємозв'язок свободи вираження поглядів і права на мирні зібрання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2017. Вип. 47, Т. 1. С. 52–56.

⁴ Дараганова Н. В. Дискусійні питання класифікації суб'єктів адміністративного права. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Серія : Політологія. Соціологія. Право. 2010. № 4 (8). С. 206–210.

- 2) серед суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ значну частину складають *суб'єкти, що здійснюють ПА*, а саме:
- а) охоплюють суб'єктів ПА, під якими слід розуміти «суб'єктів адміністративного права, які здійснюють ПА та володіють статусом суб'єкта ПА»¹, а саме: суб'єкти влади в системі ОВВ (КМУ; система центральних ОВВ – міністерства України, інші центральні ОВВ); суб'єкти влади в системі МОВВ (МДА, ВЦА); суб'єкти влади в системі МС². При цьому слід мати на увазі, що «у сучасній адміністративно-правовій концепції сутність діяльності СПА полягає у тому, що вони, використовуючи свої права та виконуючи свої обов'язки, мають забезпечити, з одного боку, інтеграцію всіх СГС, стабільність, а з іншого – стійкий розвиток, закономірні, цілепрямовані зміни»³;
  - б) охоплюють «суб'єктів, котрі здійснюють окремі публічні повноваження суб'єктів ПА», маючи «умовний правовий статус суб'єкта ПА, втрата суб'єктом, здійснюючим ПА, якого не унеможливить виконання ним власних базових завдань і функцій»⁴. Такими суб'єктами вчений В. В. Терещук називає «атиповими суб'єктами ПА», зокрема: національні комісії регулювання природних монополій; установи (заклади) публічного права; фонди публічного права⁵;
- 3) суб'єкти забезпечення реалізації КПМЗ є *суб'єктами адміністративно-правових відносин*, до яких відносяться «суб'єкти

---

¹ Терещук В. В. Правовий статус суб'єктів, які здійснюють публічне адміністрування в Україні. *Правові засади організації та здійснення публічної влади* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 28 лют. – 02 берез. 2020 р.) / ХУУП ім. Л. Юзькова. Хмельницький, 2020. С. 388–391.

² Терещук В. В. Поняття, ознаки та структура суб'єктів публічного адміністрування України. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 89–94

³ Мацелик Т. О. Суб'єкти адміністративного права: поняття та система : монографія. Ірпінь : НУ ДПС України, 2013. 342 с.

⁴ Терещук В. В. Правовий статус суб'єктів публічного адміністрування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 269 с.

⁵ Терещук В. В. Поняття, ознаки та структура суб'єктів публічного адміністрування України. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 89–94.

адміністративного права, які вступили у конкретні правовідносини, врегульовані нормами адміністративного права»¹;

- 4) суб'єкти забезпечення реалізації КППЗ вважаються відповідними суб'єктами в силу наявності у них правового статусу, статусний елемент «повноваження» яких передбачає здійснення дій (бездіяльності), прийняття рішення, що прямо чи опосередковано впливають на забезпечення реалізації КППЗ (більш детально це питання нами досліджується в межах підрозділу 1.4 монографії);
- 5) суб'єкти забезпечення реалізації КППЗ своєю структурою охоплюють не лише державні органи та ОМС, але й також СГС.

Уточнивши загальну сутність досліджуваних суб'єктів, можемо перейти до з'ясування їх переліку. В зв'язку із цим зазначимо, що українськими юристами-адміністративістами вже робились спроби визначити структуру системи вказаних суб'єктів, а також близьких за змістом систем. Приміром, А. В. Долинний, з'ясовуючи характеристику суб'єктів забезпечення публічної безпеки та порядку під час масових заходів, доходить думки, що систему таких суб'єктів складають Президент України, ВРУ, КМУ, Міністр внутрішніх справ України, НП, НГУ, судові органи, МДА та ОМС, громадські формування з охорони громадського порядку, громадяни, громадські об'єднання, а також інші організатори та учасники масових заходів².

У свою чергу український вчений А. Г. Загороднюк, аналізуючи сутність правового механізму реалізації права на мирні публічні зібрання, доходить висновку, що інституційну складову цього механізму складають: «органи державної влади (ВРУ, КСУ, КМУ, МДА) та ОМС, посадові особи (Президент, Уповноважений ВРУ з прав людини), спеціально уповноважені органи (НП, національні суди та ЄСПЛ, адвокатура), чия діяльність стосується права

---

¹ Полоніков В. В. Деякі особливості структури управління у сфері охорони та захисту державного кордону України. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 20. С. 111–120.

² Долинний А. В. Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 198 с.

на мирні публічні зібрання»¹. З вказаним підходом важко погодитись. Наприклад, вважаємо некоректним віднесення до спеціально уповноважених органів в контексті реалізації права на мирні публічні зібрання ЄСПЛ, а також адвокатуру. Це пояснимо наступними проблемами визнання логічності окресленого підходу: 1) якщо вчений вважає зазначені органи спеціально уповноваженими на виконання певних завдань (приміром, ЄСПЛ – щодо тлумачення Європейської конвенції з прав людини та щодо розгляду скарг на порушення державами положень Конвенції; адвокатура – захист прав людини), то в такому разі ця група суб'єктів владних повноважень повинна бути також доповнена й КСУ, який також має спеціальний правовий статус (є спеціальним органом, адже є органом конституційної юрисдикції; крім того, наявні рішення КСУ, які стосуються права на МЗ); 2) якщо вчений інтерпретує поняття «спеціально уповноважений орган», наповнюючи його змістом, відповідно до якоготакими органами є суб'єкти владних повноважень, що спеціально уповноважені на забезпечення реалізації права на мирні публічні зібрання, то в такому разі ЄСПЛ та адвокатура не є такими органами (із Європейської конвенції, протоколів до неї, а також із національного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність відповідні повноваження прямо чи опосередковано не випливають). Крім того, спірним є й те, що вченим Нацполіція віднесена до групи спеціально уповноважених органів, а не до групи державних органів, хоча Нацполіція є державним органом, а відповідну спеціальну групу складають також наднаціональний інститут (ЄСПЛ) та суб'єкт, який не є державним органом (адвокатура). Вказане постає проблематичним з огляду на той факт, що: 1) вчений поділяє відповідних суб'єктів на державні органи та спеціально уповноважені органи, коли відповідними спеціально уповноваженими суб'єктами можуть бути також державні органи; 2) вчений в межах окресленого підходу не поділяє державні органи на загальні та спеціальні (це було би логічним), а з огляду на те, що серед спеціальних суб'єктів ним вказано також ЄСПЛ та адвокатуру, можна

---

¹ Загороднюк А. Г. Конституційне право громадян на збори, мітинги, походи і демонстрації: питання теорії та практики : дис. ... д-ра філос. : 081. Вінниця, 2021. 268 с.

дійти висновку, що він взагалі ігнорує такий поділ в межах пропонованої класифікації. Тобто, більш логічним було поділити вказаних суб'єктів: 1) у широкому контексті – на суб'єктів наднаціонального та національного рівня (у рамках відповідної системи, в якій названо ЄСПЛ, А. Г. Загороднюк взагалі не розмежовує наднаціональний (міжнародний) та національний рівні суб'єктів, діяльність яких стосується КПМЗ); 2) у вузькому сенсі – на суб'єктів невідних (охоплює адвокатуру) і владних (додатково поділяючи їх на державні органи загального спрямування та спеціально уповноважені державні органи) повноважень.

На думку українського юриста-адміністративіста С. М. Онищенка, суб'єкти забезпечення КПМЗ (інакше – суб'єктами владних повноважень, які забезпечують відповідне конституційне право) є «органи державної влади, ОМС, інші суб'єкти, що здійснюють владні управлінські функції щодо гарантування та створення безперешкодних умов для реалізації права на МЗ»¹. При цьому вчений безпосереднім чином не вказує на те, що відповідними суб'єктами наразі (в умовах вибудовування теорії адміністративного права на європейській концепції ПА) також можна вважати СГС. Натомість, С. М. Онищенко наголошує на тому, що «розширення кола суб'єктів забезпечення прав на МЗ може негативно позначитись на реалізації такого права внаслідок розпорошення компетенції розгляду питань, яких стосувалась мета МЗ»². У цілому з вказаним можемо погодитись, роблячи застереження з приводу того, що кількісна характеристика суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ: 1) не повинна сприяти дублюванню повноважень суб'єктів владних повноважень, результатом чого може виникнути несправедлива бюрократизація процесу реалізації КПМЗ чи зменшення юридичної та політичної відповідальності держави в контексті питання забезпечення реалізації вказаного конституційного права; 2) повинна бути об'єктивно обумовлена: а) потребами громадян в реалізації КПМЗ та у сприянні цьому процесу держави;

---

¹ Онищенко С. М. Адміністративно-правове забезпечення права на мирні зібрання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 209 с.

² Там само.

забезпеченні належного функціонування режиму національної безпеки, а також режиму публічної безпеки та порядку; б) множиною суб'єктів владних повноважень, які в системі публічної влади України займають місце, з огляду на яке (орієнтуючись на предмет відання) вони спроможні найбільш ефективно задовольнити усі потреби суб'єкта реалізації КПМЗ, а також людей, суспільства та держави в публічній безпеці та порядку, в національній безпеці тощо; в) потребою сприяння сталого розвитку демократизму шляхом урівноваження діяльністю СГС діяльності держави (також ОМС) в сфері забезпечення конституційних прав громадянина і людини, враховуючи також й КПМЗ.

У свою чергу Є. А. Кобрусєва в науковій розвідці «Суб'єкти владних повноважень, як сторони суспільних відносин у сфері забезпечення права на МЗ» наголошує на тому, що «одним з основних суб'єктів КПМЗ виступають місцеві державні адміністрації – районні, обласні, міські (для міст Київ та Севастополь) та ОМС». Також, на думку вченої, до таких суб'єктів слід віднести НП України, адже «коли мова йде про масові зібрання, на перший план виходить питання забезпечення безпеки як самих учасників мітингу, пікету чи демонстрації, так і інших членів суспільства та громадського порядку загалом». В узагальненому вигляді, як вважає Є. А. Кобрусєва, систему відповідних суб'єктів складають «органи публічної адміністрації – органи державної влади (місцеві державні адміністрації, правоохоронні органи, суди) та ОМС». Крім того, правовий статус вступати у відносини, пов'язані із забезпечення гарантованого у ст. 39 Конституції України права громадян, «слід віднести громадян України, осіб без громадянства, іноземців, громадські організації, інших суб'єктів приватного права»¹. Як вбачається, Є. А. Кобрусєва окреслила перелік відповідних суб'єктів: 1) в досить узагальненому вигляді, наслідком чого не в повній мірі зрозумілим є те, чи відносить вчена до цих суб'єктів також КСУ, Державну службу України з етнополітики та свободи совісті; 2) з якого не зрозуміло, чому суди нею вважаються СПА, коли досить очевидно

---

¹ Кобрусєва Є. А. Суб'єкти владних повноважень, як сторони суспільних відносин у сфері забезпечення права на мирні зібрання. *Правові новели*. 2019. № 7. С. 37–41.

спірним є тлумачення правосуддя в якості процесу ПА (враховуючи сучасну концепцію ПА¹).

У науковій розвідці «Суб'єкти адміністративного права як учасники суспільних відносин у сфері забезпечення права на МЗ» Є. А. Кобрусєва виокремлює у відповідній системі суб'єктів групу суб'єктів, що «забезпечують порядок проведення масових заходів і громадської безпеки», а саме: «ВРУ, яка формує законодавчу базу в сфері забезпечення МЗ; КМУ; Уповноважений з прав людини; МВС, яке забезпечує порядок і публічну безпеку, охорону та захист прав і свобод громадян; НГУ; Державна служба з надзвичайних ситуацій; СБУ; НП (слідчі підрозділи, підрозділи пізнання, підрозділи превентивної діяльності) – безпосередньо виконує охорону публічного порядку на місці проведення МЗ; судові органи; МДА та ОМС; громадські формування з охорони громадського порядку; громадяни, громадські об'єднання»². У межах аналізу уточненого підходу Є. А. Кобрусєвої до розуміння системи суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ можемо переконатись в тому, що вчена до вказаних суб'єктів не відносить КСУ, ДЕСС, з чим не можна погодитись. Крім того, слід мати на увазі, що наукова розвідка вченої опублікована у 2020 році, однак, в цій науковій праці взагалі не враховано того факту, що важливим суб'єктом реалізації зазначеного конституційного права в сучасній Україні також є військово-цивільні адміністрації.

Зважаючи на переваги та недоліки наведених підходів до розуміння вченими системи досліджуваних суб'єктів, доходимо думки, що *система суб'єктів реалізації КПМЗ* загалом охоплює два рівня:

- 1) міжнародний рівень суб'єктів реалізації КПМЗ, який складають:
  - а) Комітет з прав людини (далі – КПЛ); б) Верховний комісар ООН з прав людини; в) Рада ООН з прав людини; г) Міжнародна організація праці; г) регіональні міжнародні інститути (наприклад,

---

¹ Сорока Л. В. Державне регулювання і управління та їх співвідношення з публічним адмініструванням. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. № 86. С. 204–209.

² Кобрусєва Є. А. Суб'єкти адміністративного права як учасники суспільних відносин у сфері забезпечення права на мирні зібрання. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія : Юридичні науки. 2020. № 4, Т. 2. С. 132–140.

ЄСПЛ, Комісар РЄ з прав людини, ОБСЄ, Омбудсман ЄС); д) міжнародні неурядові організації, діяльність яких спрямована на просування прав людини та права людини на МЗ, зокрема (приміром, Міжнародна Федерація за права людини, Обсерваторії по захисту правозахисників, Міжнародна асоціація із захисту свободи слова, *AmnestyInternational*, *HumanRightsWatch*);

- 2) національний рівень суб'єктів реалізації КПМЗ, котрий складають:
- а) Президент України; б) Уряд; ОВВ зі спеціальною компетенцією (враховуючи також ДЕСС та правоохоронні органи); в) МОВВ; г) ОМС; г) суди та КСУ; д) СГС.

З огляду на те, що метою дослідження є саме реалізація КПМЗ, вважаємо, що в цьому підрозділі монографії доцільно розглядати систему відповідних суб'єктів саме національного рівня.

1. *Президент України*, який у відповідності до ч. 1 ст. 102 Основного Закону України є гарантом «додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина»¹, а відтак – гарантом додержання КПМЗ. З огляду на це, головою держави, було затверджено Національну стратегію у сфері прав людини (Указом 2015 року № 501/2015)², яка у 2021 році була замінена новою Національною стратегією (затверджена Указом № 119/2021)³, а також Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки (затверджена Указом 2021 року № 487/2021)⁴. Тобто, особливістю Президента України, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ, передусім є нормативне (адміністративно-правове) забезпечення ним реалізації вказаного права, як головою держави та гарантом права, закріпленого в ст. 39 Основного Закону України.

---

¹ Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР ; у ред. від 01 січ. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254k/96-вр>

² Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини : указ Президента України від 25 серп. 2015 р. № 501/2015. *Офіційний вісник Президента України*. 2015. № 20. Ст. 1203.

³ Про Національну стратегію у сфері прав людини : указ Президента України від 24 берез. 2021 р. № 119/2021. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 9. Ст. 368.

⁴ Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : указ Президента України від 27 верес. 2021 р. № 487/2021. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 24. Ст. 1099.

2. Конституційний Суд України, який у відповідності до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про КСУ» «є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України»¹. У зв'язку із цим, КСУ є важливим суб'єктом забезпечення реалізації КПМЗ, адже привносить юридичну визначеність в питання реалізації вказаного конституційного права шляхом:

- а) тлумачення ст. 39 Конституції України²;
- б) визнання неконституційними актів, які суперечать вимогам ст. 39 Конституції України й таким чином обмежують реалізацію КПМЗ. Наприклад, Судом в рішенні 2016 року № 6-рп (у справі № 1-13)³ була визнано невідповідність Основному Закону України Указу Президії Верховної Ради СРСР «Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в Союзі РСР»

---

¹ Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 лип. 2017 р. № 2136-VIII ; у ред. від 11 квіт. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

² Рішення у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) : рішення Конституційного Суду України від 19 квіт. 2001 р. № 4-рп/2001 по справі № 1-30/2001. *Офіційний вісник України*. 2003. № 28. Ст. 1379; Рішення у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини п'ятої статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій) : рішення Конституційного Суду України від 08 верес. 2016 р. № 6-рп/2016 (Справа № 1-13/2016). *Вісник Конституційного Суду України*. 2016. № 6. С. 140–151.

³ Рішення у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини п'ятої статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій) : рішення Конституційного Суду України від 08 верес. 2016 р. № 6-рп/2016 (Справа № 1-13/2016). *Вісник Конституційного Суду України*. 2016. № 6. С. 140–151.

1988 року № 9306-XI¹ (цей документ діяв відповідно до постанови ВРУ 1991 року № 1545-XII²).

3. Підсистема органів правосуддя, головним чином:

- 1) адміністративні суди. Українськими вченими³ наголошується на особливому значенні цих судів для розвитку демократії в Україні, а також ствердження в державі засади верховенства права, що є важливими умовами для просування та захисту КПМЗ. Вказане пояснюється тим фактом, що саме цими органами правосуддя в рамках правозастосовної діяльності накладаються обмеження на реалізацію КПМЗ, забороняється реалізація цього права, а так само – захищається реалізація цього права тоді, коли воно було неправомірним чином обмежене чи заборонено суб'єктами владних повноважень (враховуючи також окружні суди, коли йдеться про апеляційний порядок захисту права на реалізацію вказаного конституційного права). Відповідне соціально-правове значення адміністративного суду підтверджується в процесі критичного аналізу низки судових рішень у справах, які розглядались за позовами суб'єктів реалізації КПМЗ до суб'єктів владних повноважень, які своїми діями (рішеннями) обмежили, унеможливили реалізацію КПМЗ⁴. В цих

---

¹ О порядке организации и проведения собраний, митингов, уличных шествий и демонстраций в СССР : указ Президиума Верховного Совета СССР от 28 июля 1988 г. № 9306-XI. *Zakonbase* : [сайт]. URL: <https://zakonbase.ru/content/base/4430#024d6>

² Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР : постанова Верховної Ради України від 12 верес. 1991 р. № 1545-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 46. Ст. 621.

³ Капинос О. В. Теоретико-правові засади функціонування адміністративного судочинства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 312 с.; Свида О. Г. Адміністративні суди в Україні: становлення та перспективи розвитку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2008. 17 с.; Філоретова М. В. Свобода мирних зібрань як об'єкт захисту адміністративними судами : дис. ... д-ра філос. : 081. Київ, 2021. 251 с.

⁴ Постанова Вінницького окружного адміністративного суду від 05 трав. 2017 р. по справі № 802/719/17-а. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/66356937>; Постанова Житомирського апеляційного адміністративного суду від 24 черв. 2018 р. по справі № 806/3127/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74903223>; Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 21 черв. 2018 р. по справі № 761/4589/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74939053>; Постанова Харківського окружного адміністративного суду від 20 квіт. 2016 р. по справі № 820/2057/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57257039>

та інших рішеннях адміністративні суди доходили обґрунтованих висновків про можливість обмеження (заборони) реалізації КППМЗ¹, а також про неприпустимість таких обмежень (заборон)².

При цьому слід мати на увазі, що чинне законодавство наразі не містить чіткого переліку обмежень реалізації КППМЗ, а тому, як зазначає А. Г. Загороднюк, «суд може запровадити обмеження на власний розсуд, але вимоги та заборони, зазначені в судовому рішенні, повинні бути реальними для реалізації як з фактичної, так і з юридичної точок зору»³. Слід зазначити, що значний перелік відповідних обґрунтованих мотивів окреслюється у Довідці Вищого адміністративного суду України «Щодо вивчення та узагальнення практики застосування адміністративними судами законодавства під час розгляду та вирішення впродовж 2010–2011 років справ стосовно реалізації КППМЗ» 2012 року⁴;

- 2) суди загальної юрисдикції, що розглядають справи про адміністративні правопорушення. Оскільки в КУпАП, а саме в статтях 185-1, 185-2 Кодексу⁵ містяться норми, які обмежують проведення зібрань

---

¹ Постанова Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 01 трав. 2016 р. по справі № 804/2492/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57493728>; Постанова Донецького окружного адміністративного суду від 29 квіт. 2016 р. по справі № 805/1173/16-а. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57492542>; Постанова Одеського окружного адміністративного суду від 26 квіт. 2016 р. по справі № 815/1914/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57428383>

² Постанова Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 08 верес. 2017 р. по справі № 804/5710/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/68738272>; Постанова Херсонського окружного адміністративного суду від 16 трав. 2016 р. по справі № 821/665/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57726559>; Постанова Херсонського окружного адміністративного суду від 27 квіт. 2016 р. по справі № 821/582/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57429117>

³ Загороднюк А. Г. Конституційне право громадян на збори, мітинги, походи і демонстрації: питання теорії та практики : дис. ... д-ра філос. : 081. Вінниця, 2021. 268 с.

⁴ Щодо вивчення та узагальнення практики застосування адміністративними судами законодавства під час розгляду та вирішення впродовж 2010–2011 рр. справ стосовно реалізації права на мирні зібрання (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо) : довідка Вищого адміністративного суду України від 01 квіт. 2012 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002760-12>

⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-X ; у ред. від 05 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

в контексті поточного осмислення законодавцем сутності МЗ і можливостей збалансування КПМЗ та обов'язку не порушувати публічний порядок, не загрожувати публічній безпеці, наразі суди загальної юрисдикції розглядають відповідні справи, які стосуються реалізації КПМЗ. Однак, в якості суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ суди постають тоді, коли вони в судових рішеннях¹ підтверджують факт неправомірного притягнення осіб до адміністративної відповідності за вказаними нормами КУПАП.

4. Підсистема органів парламентського контролю, основним суб'єктом якої є Уповноважений ВРУ з прав людини, котрий відповідно до ст. 101 Конституції України здійснює парламентський контроль за додержанням права, гарантованого в ст. 39 Основного Закону. Важливим в цьому питанні також є ч. 2 ст. 55 Конституції, що розширює можливості забезпечення Омбудсманом права людини на МЗ, які в адміністративно-правовому контексті посилюються можливостями Уповноваженого направляти у відповідні органи акти реагування (ст. 15 Закону України «Про Уповноваженого ВРУ з прав людини»²).

5. Підсистема органів ПА, яку в рамках питання, що нами розглядається, доцільно³ поділити на такі підгрупи відповідних суб'єктів владних повноважень:

---

¹ Постанова Золотоніського міськрайонного суду Черкаської області від 16 лист. 2021 р. по справі № 695/3163/21, провадження № 3/695/2104/21. Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101247613>; Постанова Львівського апеляційного суду від 05 жовт. 2021 по справі № 461/438/21, провадження № 33/811/573/21. Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96617073>; Постанова Северодонецького міського суду Луганської області від 05 жовт. 2021 р. по справі № 428/7755/21, провадження № 3/428/1818/2021. Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100312819>; Постанова Соснівського районного суду міста Черкаси від 05 жовт. 2021 р. по справі № 712/2956/21, провадження № 3/712/1193/21. Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96622527>

² Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 груд. 1997 р. № 776/97-ВР ; у ред. від 16 лип. 2021 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>

³ Йовенко І. І. Система суб'єктів забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання в Україні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2021. Вип. 6. С. 13–19.

1) підгрупа державних органів:

а) *центральний рівень загальної компетенції*, який складає Кабінет Міністрів України, що є вищим органом в системі ОВВ. Можливість віднесення Уряду до системи суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ обумовлено повноваженнями цього ЦОВВ в сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина, окреслених в п. 3 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України», головним чином, такі повноваження: забезпечення проведення державної правової політики; здійснення «контролю за додержанням законодавства ОВВ, їх посадовими особами, а також ОМС з питань виконання ними делегованих повноважень ОВВ»; вжиття «заходів щодо захисту прав і свобод, гідності, життя і здоров'я людини та громадянина від протиправних посягань, охорони власності та громадського порядку» (це стосується питань захисту прав і свобод, законних інтересів учасників МЗ, а також інших членів суспільства, права, свободи та законні інтереси яких зачіпаються реалізацією КПМЗ); здійснення «заходів щодо забезпечення виконання судових рішень органами виконавчої влади та їх керівниками» (головним чином це важливо тоді, коли ОМС дозволяє проведенню МЗ попри вимоги, окреслені в судовому рішенні, що набрало чинності; коли ОМС не дозволяє проведенню МЗ чи обмежує реалізацію цього права, посилаючись на судове рішення, яке було змінене в порядку апеляційного оскарження); «забезпечує фінансування видатків на утримання судів у межах, визначених законом про Державний бюджет України, та створює належні умови для функціонування судів та діяльності суддів» (таким чином КМУ забезпечує існування умов судового захисту суб'єктів реалізації КПМЗ та інших суб'єктів адміністративного права); «організовує фінансове і матеріально-технічне забезпечення діяльності правоохоронних органів, соціальний захист працівників зазначених органів та членів їхніх

сім'ей»¹ (створення Урядом умов, за яких може існувати правопорядок в сфері правоохорони, що є підставою належної реалізації КПМЗ).

Важливо звернути увагу на те, що в п. 18.1 розділу 18 Програми діяльності КМУ, затвердженій урядовою постановою 2020 року № 471 зазначається, що Уряд через МВС України повинен здійснювати дії із забезпечення ПБП таким чином, щоби в результаті цього спостерігалось «зменшення кількості вчинюваних громадянами правопорушень та постраждалих від них під час МЗ»²;

- б) *центральний рівень спеціальної компетенції*, яким охоплено наступні підгрупи державних органів:

По-перше, підгрупа правоохоронних органів. Віднесення правоохоронних органів України до кола суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ, як справедливо зазначає український вчений С. М. Онищенко, обумовлено тим фактом, такі суб'єкти владних повноважень у відповідності до своєї компетенції: «організують свою роботу для самостійного пошуку інформації про проведення зібрань, зокрема за допомогою мережі Інтернет»; «організують свою роботу, зокрема у вихідні, святкові та інші неробочі дні, у такий спосіб, щоб здійснювати цілодобову невідкладну реєстрацію повідомлень про проведення зібрань, а також щоб видавати письмові підтвердження особам, які повідомили про проведення зібрань»; «негайно після отримання повідомлення про проведення зібрання повідомляють про це орган виконавчої влади чи ОМС»; «у випадку надходження повідомлення про проведення зібрання проїжджою частиною вулиці або дороги забезпечують можливість учасникам зібрання безпешкодно пересуватись проїжджою частиною вулиці або дороги

---

¹ Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лют. 2014 р. № 794-VII ; у ред. від 10 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

² Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 12 черв. 2020 р. № 471. *Офіційний вісник України*. 2020. № 50. Ст. 1571.

за маршрутом, зазначеним організатором зібрання»; «у випадку проведення зібрання на проїжджій частині вулиці або дороги забезпечують безпеку учасників зібрання та учасників дорожнього руху»; «у випадку відсутності повідомлення про проведення зібрання сприяють його проведенню та забезпечують безпеку учасників МЗ з моменту отримання в будь-який спосіб інформації про проведення зібрання»; «на прохання організатора (чи його представника) одного з одночасних зібрань (в тому числі контрзібрань) або в разі необхідності забезпечують розведення учасників зібрань на безпечну відстань, при цьому не обмежуючи сторони у праві проведення одночасних та контрзібрань»; «у випадку проведення контрзібрання забезпечують безпеку організаторів та учасників усіх зібрань та сприяють здійсненню свободи зібрань»; «сприяють діяльності журналістів, представників засобів масової інформації, а також незалежних спостерігачів під час проведення зібрань»¹.

На сьогоднішній день до переліку правоохоронних органів у відповідності до ч.1 ст.2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» (далі – Закон України 1993 року № 3781-ХІІ) слід відносити: «органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції»². Критично аналізуючи перелік цих правоохоронних органів

---

¹ Онищенко С. М. Адміністративно-правове забезпечення права на мирні зібрання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 209 с.

² Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3781-ХІІ ; у ред. від 24 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>

можемо дійти висновку, що більшість з них прямо чи опосередковано здійснює вплив на реалізацію КПМЗ. Однак, основними правоохоронними органами, які забезпечують реалізацію вказаного конституційного права, є органи прокуратури, Національної поліції України, а також служби безпеки. При цьому безпосередню взаємодію з суб'єктами реалізації КПМЗ та іншими суб'єктами владних повноважень, які забезпечують реалізацію вказаного права, здійснюють саме органи Нацполіції, а саме – ТП НП.

По-друге, підгрупа органів, які забезпечують реалізацію КПМЗ окремих категорій громадян (людей загалом), головним чином Державна служба України з етнополітики та свободи совісті, яка у відповідності до ст. 31 ЗУ 1991 року № 987-ХІІ є ЦОВВ, «що реалізує державну політику у сфері релігії, забезпечує проведення державної політики щодо релігій і церкви», зокрема шляхом «офіційного погодження можливості виконання релігійних обрядів священнослужителями, релігійними проповідниками, наставниками, іншими представниками зарубіжних релігійних організацій, які є іноземними громадянами і тимчасово перебувають в Україні»¹. Тобто, ДЕСС (що також впливає з підпункт 10 п. 4 Положення про ДЕСС, затвердженого постановою КМУ 2019 року № 812²) забезпечує реалізацію КПМЗ громадян України, а також громадян інших держав (якщо вони тимчасово перебувають в Україні, мають відповідний правовий статус священнослужителя, проповідника тощо) у разі, коли такі МЗ захищаються в контексті ст. 39 Конституції України та мають релігійний характер;

- в) *локальний рівень загальної компетенції*, яким охоплено МОВВ, а саме (враховуючи поточний політико-правовий стан окремих територій України, на яких не поширюється фактичний вплив

---

¹ Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квіт. 1991 р. № 987-ХІІ ; у ред. від 31 січ. 2019 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>

² Про затвердження Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті та внесення змін до Положення про Міністерство культури України : постанова Кабінету Міністрів України від 21 серп. 2019 р. № 812 ; у ред. від 08 лип. 2020 р.

Уряду в результаті тимчасової окупації цих територій – окремих територій Донецької та Луганської областей, м. Севастополя та Автономної Республіки Крим¹):

- місцеві державні адміністрації, які є МОВВ, охоплені системою ОВВ, які у відповідності до ч. 3 ст. 1 Закону України «Про МДА» «в межах своїх повноважень здійснюють виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізують повноваження, делеговані їй відповідною радою». Важливість МДА в системі суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ обумовлюється завданнями таких МОВВ, серед яких: «виконання Конституції, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади вищого рівня»; «законність і правопорядок, додержання прав і свобод громадян»². Таким чином, МДА на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці повинна створювати умови, за яких будь-який суб'єкт реалізації КПМЗ може реалізувати зазначене право;
- військово-цивільні адміністрації, які у відповідності до абз. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про військово-цивільні адміністрації» є «тимчасовими державними органами у селах, селищах, містах, районах та областях, що діють у складі

---

¹ Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15 квіт. 2014 р. № 1207-VII ; у ред. від 21 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>; Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 05 серп. 2020 р. № 695. *Офіційний вісник України*. 2020. № 67. Ст. 2155; Про Заяву Верховної Ради України у зв'язку з сьомою річницею початку Євромайдану та подій Революції Гідності : постанова Верховної Ради України від 17 лют. 2021 р. № 1240-IX ; у ред. від 11 квіт. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-20>; Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18 січ. 2018 р. № 2268-VIII ; у ред. від 30 груд. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>

² Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09 квіт. 1999 р. № 586-XIV ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>

Антитерористичного центру при СБУ (у разі їх утворення для виконання повноважень відповідних органів у районі проведення антитерористичної операції) або у складі Об'єднаного оперативного штабу ЗСУ (у разі їх утворення для виконання повноважень відповідних органів у районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації на окремих територіях України) і призначені для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення безпеки і нормалізації життєдіяльності населення, правопорядку, участі у протидії актам збройної агресії, диверсійним проявам і терористичним актам, недопущення гуманітарної катастрофи в районі відсічі збройної агресії Російської Федерації, зокрема проведення антитерористичної операції». Крім специфічних умов управлінської діяльності вказаного МОВВ, як для суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ, для ВЦА особливим є: «сприяння діяльності органів суду, прокуратури, юстиції, служби безпеки, Національної поліції, адвокатури, НАБУ і Державної кримінально-виконавчої служби України» (п. 31 ч. 1 ст. 4 Закону); «скасування актів виконавчих органів відповідної ради, які не відповідають Конституції, законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень» (п. 33 ч. 1 ст. 4 Закону); встановлення згідно вимог законодавства правил з питань «додержання тиші в громадських місцях, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність» (п. 35 ч. 1 ст. 4 Закону)¹;

- 2) *підгрупа органів, які обумовлені реалізацією права на МС, – ОМС.* У відповідності до підп. 3 п. «б» ч. 1 ст. 38 ЗУ 1997 року № 280/97-ВРОМС виконують делеговані повноваження щодо забезпечення

---

¹ Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03 лют. 2015 р. № 141-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19>

законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, головним чином згідно вимог закону: вирішують питання «про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів»; здійснюють контроль «за забезпеченням при їх проведенні громадської безпеки і порядку»¹. Крім того, слід звернути увагу на те, що відповідно до ч. 1 ст. 144 Основного Закону України ОМС повноважні приймати рішення, що є обов'язковими до виконання на відповідній території, на якій реалізується право на МС. Український вчений С. М. Онищенко зазначає, що відповідні акти ОМС, які можуть позначатись на реалізації КПМЗ, «можуть стосуватися лише питань комунікації з правоохоронними органами, дій комунальних служб та інших підрозділів ОМС, необхідних для проведення МЗ, а також щодо вирішення питання подання позову стосовно встановлення обмеження в порядку ст. 280 КАСУ»².

6. *Підсистема СГС*. В абз. 1 розділу I Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки справедливо констатується, що «становлення демократичної, правової та соціальної держави тісно пов'язане з розвитком громадянського суспільства як сфери суспільної діяльності громадян, що об'єднуються для прийняття спільних рішень, а також захисту прав та інтересів, досягнення спільного блага, у тому числі у взаємодії з органами державної влади, ОМС, політичними інститутами та бізнесом»³. Безпосереднім чином вказане стосується питання впливу інститутів громадянського суспільства на забезпечення реалізації КПМЗ, що дозволяє інтерпретувати такі інститути в якості повноправних суб'єктів у досліджуваній системі суб'єктів реалізації КПМЗ.

---

¹ Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

² Онищенко С. М. Адміністративно-правове забезпечення права на мирні зібрання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 209 с.

³ Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : указ Президента України від 27 верес. 2021 р. № 487/2021. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 24. Ст. 1099.

При цьому слід зазначити, що в контексті адміністративно-правової охорони прав і свобод населення загалом громадськість бере участь в трьох рівнях такої охорони прав і свобод населення:

- 1) рівень «безпосередньої участі громадян в реалізації окремих спрямувань реалізації правоохоронної функції держави»¹. Найбільш поширеною формою участі громадян в такій діяльності є створення та функціонування комунальних підприємств, установ, які називаються «муніципальними вартами» (в якості аналогів – «міська варта», «муніципальна дружина», «муніципальна охорона»)² та фактично виконують функції муніципальної поліції (за моделлю, схожою до тої, що наявна у Польщі³). При цьому слід мати на увазі, що громадяни, котрі безпосередньо реалізують окремі спрямування публічної функції правоохорони не можуть підміняти собою ТП Нацполіції, що в дійсності є досить складним питанням особливо в контексті діяльності «муніципальних варт». Вказане обумовлено тим фактом, що діяльність цих організацій наразі не врегульована законом, хоча такі спроби мали місце⁴, однак, критичний аналіз відповідних законодавчих ініціатив дає підстави стверджувати, що ними допускалось використання «муніципальної варті» для впливу на суб'єктів, які реалізують КПМЗ. Більш того, аналіз актів органів місцевого самоврядування, які стосуються змісту адміністративно-правового статусу відповідних громадських формувань, дає підстави стверджувати про наявність тенденції до уповноваження виконкомми місцевих рад (фактично – місцевими головами) відповідних «громадських варт» правом впливати на суб'єктів реалізації КПМЗ.

---

¹ Мозгова А. А. Адміністративно-правова охорона прав і свобод громадян в умовах Євроінтеграції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 214 с.

² Орлов В. А. Правові засади становлення муніципальної варті в Україні. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 1. С. 62–69.

³ Вдовиченко О. М. Організація забезпечення громадського порядку органами місцевого самоврядування в ЄС: вивчення позитивного досвіду. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 4, ч. 1. С. 3–7.

⁴ Про муніципальну варту : проект Закону України від 18 трав. 2015 р. № 2890. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&p-f3511=55192&pf35401=342767>

Наприклад, у відповідності до п. 1.5 рішення виконавчого комітету Ірпінської міської ради від 19 червня 2018 року № 129 посадовим особам «муніципальної варти» було надано повноваження складати протоколи про адміністративні правопорушення за «порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій – ст. 185-1 КУпАП»¹. При цьому, як вже нами зазначалось (та далі буде більш детально окреслено), реалізація КПМЗ є надзвичайно делікатним питанням, а тому вирішення питання про те, чи має місце порушення законодавства потребує: по-перше, суб'єкта, який в результаті складної кадрової процедури добору та відбору кадрів до органу публічної влади, може вважатись таким, що має професійні навички, які дозволяють такій особі оперативним чином встановлювати факт порушення законодавства (при цьому судова практика, на що нами далі буде звернута увага, засвідчує, що навіть поліцейськими допускається порушення СМЗ й це є закономірним, приймаючи до уваги складність самого феномену СМЗ; таким чином, делегування відповідних повноважень громадськості засвідчує зростання ризиків для належної об'єктивації КПМЗ); по-друге, суб'єкта, який в своїй діяльності є зв'язаним вимогами ч. 2 ст. 19 Основного Закону України (відповідного балансу не передбачено в правовому статусі посадової особи «муніципальної варти»). Крім того, на багатьох веб-ресурсах фахівцями, представниками громадськості, а також міжнародними організаціями та суб'єктами владних повноважень зарубіжних держав діяльність «муніципальних варт» в Україні піддається критиці² саме у зв'язку із тим, що такі формування: а) часто використовуються для унеможливлення

---

¹ Про надання повноважень посадовим особам Комунального підприємства «Муніципальна варта» Ірпінської міської ради на складання протоколів про адміністративні правопорушення : рішення виконавчого комітету Ірпінської міської ради від 19 черв. 2018 р. № 129. URL: https://www.vartairpin.org/_files/ugd/276dc4_7b1956f131d246e9aa2d0d7c40498f72.pdf

² Чому «мунварта» і «мунохорона» мають зникнути? *Соціальний рух* : [сайт]. URL: <https://rev.org.ua/chomu-munvarta-i-munoxorona-mayut-zniknuti-2/>; Bellingcat Anti-Equality Monitoring, 09.08.2019. URL: <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2019/08/09/Reporting-of-Ukraine-by-the-BBC,EarlyDayMotion-№462,30.10.2017/UK-Parliament.URL:https://edm.parliament.uk/early-day-motion/50927>

реалізації КПМЗ: б) складаються із громадян, що використовуються заінтересованими суб'єктами для переслідування осіб, котрі реалізують право на МЗ;

- 2) рівень «здійснення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади та ОМС при реалізації ними правоохоронної функції держави у різних формах, зокрема моніторинг, громадська експертиза, правова експертиза НПА»¹. Так, наприклад, громадська організація «Громадський Контроль» разом з партнерами *Transparency International Ukraine (Transparent Cities)* й Центром громадського моніторингу та досліджень відслідковують рівень прозорості, підзвітності та ефективності ОМС у великих містах України², на підставі чого складають щорічні рейтинги прозорості найбільших міст України³. У свою чергу Асоціація Українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів здійснює моніторингову кампанію «Поліція під контролем»⁴, а Харківська правозахисна група та Харківський інститут соціальних досліджень – моніторинг незаконного насильства в Нацполіції⁵;
- 3) «пов'язаний з інформаційно-комунікативною взаємодією органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства, окремими фізичними і юридичними особами, спрямовані на вироблення компромісних рішень в окресленій сфері через консультації з громадськістю, публічні громадські обговорення, громадські слухання»⁶. У цьому контексті слід мати на увазі, що на громадське

---

¹ Мозгова А. А. Адміністративно-правова охорона прав і свобод громадян в умовах Євроінтеграції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 214 с.

² Анонс: презентація нової платформи Прозорості та Підзвітності місцевих рад. *Громадський контроль* : [сайт]. URL: <https://gromko.org.ua/articles/anons-prezentatsiya-novoyi-platfomu-prozorosti-ta-pidzvitnosti-mistsevyh-rad/>

³ Рейтинг прозорості 100 міст України. *Transparent Cities* : [сайт]. URL: <https://transparentcities.in.ua/transparency-rating>

⁴ Моніторингова кампанія «Поліція під контролем». *Асоціація УМДПЛ* : [сайт]. URL: <https://umdpl.info/policeundercontrol/>

⁵ Національний моніторинг незаконного насильства в поліції в 2020 році. Харків : ХІСД, 2020. 64 с.

⁶ Мозгова А. А. Адміністративно-правова охорона прав і свобод громадян в умовах Євроінтеграції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 214 с.

обговорення (також із залученням академічних кіл) досить часто ставляться питання виявлення корупційних ризиків у діяльності МВС¹, проекти антикорупційних програм (також звітів виконання попередніх антикорупційних програм)² та ін. питання, що прямо чи опосередковано стосуються різних аспектів діяльності Нацполіції, формуючи таким чином належні умови, за яких поліція не допускає порушення прав і свобод суб'єкта, який реалізує КППЗ.

Отже, як вбачається, у відповідності до окреслених рівнів інститути громадянського суспільства (щонайперше, це громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також правозахисні громадські організації, релігійні організації тощо) забезпечують також реалізацію КППЗ в Україні. При цьому на рівні безпосередньої участі громадян в реалізації окремих напрямів об'єктивації правоохоронної функції держави наявні ризики для належної реалізації КППЗ (вони можуть бути мінімізовані шляхом: врегулювання на рівні закону адміністративно-правового статусу «муніципальних варт»; обмеження повноважень посадових осіб «муніципальних варт» впливати на суб'єктів, які реалізують КППЗ).

З'ясувавши системусуб'єктів забезпечення реалізації КППЗ, можемо дійти висновку, що ТП Нацполіції займають особливе місце в системі відповідних суб'єктів³, а саме: 1) ТП НП знаходяться в загальній системі поліції, яка в структурі системи суб'єктів забезпечення реалізації КППЗ охоплена підгрупою державних органів центрального рівня спеціальної компетенції – правоохоронних органів (слід погодитись із А. А. Мозговою в тому, що органи НП загалом, «утворюють основну ланку вітчизняної

---

¹ Обговорення питань виявлення корупційних ризиків у діяльності МВС в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України. *Одеський державний університет внутрішніх справ* : [сайт]. URL: <http://oduvvs.edu.ua/news/115299/>

² Громадське обговорення щодо проекту Антикорупційної програми Міністерства культури та інформаційної політики України на 2021–2022 роки. *Міністерство культури та інформаційної політики України* : [сайт]. URL: <https://www.mkip.gov.ua/news/6604.html>

³ Йовенко І.І. Територіальні підрозділи Національної поліції України в системі суб'єктів забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12–13 серп. 2020 р.) / Наук.-дослід. ін.-т публічного права. Київ, 2020. С. 32–34.

системи адміністративно-правової охорони прав і свобод людини і громадянина»¹, зокрема, й КПМЗ); 2) як правоохоронний орган ТП НП знаходяться в загальній системі поліції, виконуючи свої функції на локальному рівні, а отже має змогу безпосереднім чином вживати поліцейські заходи забезпечуючи КПМЗ конкретних осіб.

Таким чином, місце ТП НП в системі суб'єктів реалізації КПМЗ обумовлюється: 1) місцем поліції в цій системі, що є похідним від особливого предмета відання та повноважень поліції (як особливого органу публічної служби в правоохоронній сфері України²); 2) локальністю діяльності ТП НП, яка має значення для оперативного та точного виконання завдань поліції в контексті забезпечення реалізації КПМЗ в конкретній ситуації.

Підводячи підсумок викладеному слід зазначити, що на сьогоднішній день в Україні існує умовна система суб'єктів реалізації КПМЗ, якою охоплено державні органи, ОМС, а також СГС, що сукупно дозволяє цій системі бути збалансованою й не припускати створення умов забезпечення вказаного конституційного права шляхом його опосередкованого звуження. Широта цієї системи суб'єктів також обумовлюється тим фактом, що реалізація КПМЗ є об'єктивацією фундаментальної цивілізаційної цінності, яка проголошена на рівні Конституції. Закономірним чином це вимагає залучення до процесів абстрактного та конкретного тлумачення цієї цінності (КСУ, суди), долучення до процесів формування умов фактичного вияву цієї цінності різних СПА та СГС. Серед таких суб'єктів особливе місце займають ТП НП, адже: 1) поліція створена та функціонує задля захисту прав, свобод і законних інтересів людей, а також забезпечення ПБП, що вимагає від поліції вжиття в межах її компетенції поліцейських превентивних заходів і заходів примусу; 2) саме на локальному рівні поліція спроможна безпосереднім чином забезпечувати реалізацію КПМЗ.

---

¹ На Майдан вийшли 10 тисяч протестувальників. *Вечірній Київ*, : [сайт]. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/36040/>

² Комирчий П. О. Публічна служба в правоохоронній сфері України: теорія та практика : монографія. Київ : Маслаков, 2020. 476 с.

1.3 Принципи та нормативне забезпечення діяльності територіальних підрозділів Національної поліції щодо забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання

Широта регламентування КПМЗ в Україні, як вже нами зазначалось у попередніх підрозділах монографії, є ознакою демократичного розвитку України. Попри це, слід мати на увазі наступне: 1) на порядку денному українського парламенту стоїть питання розроблення та прийняття спеціального законодавчого акту про гарантії забезпечення реалізації КПМЗ (відповідний законотворчий процес повинен коригуватись комплексом засадничих ідей, які не дозволять пряме чи опосередковане звукування існуючих широких рамок реалізації вказаного конституційного права); 2) діяльність ТП Нацполіції щодо забезпечення реалізації КПМЗ, як і будь-яка інша діяльність державних структур в Україні «заснована на певних принципах»¹, адже «право не зводиться до закону, тобто упереджує можливі маніпуляції з приводу верховенства права, підміняючи верховенством закону»². Важливість комплексного розуміння сутності та переліку відповідних принципів обумовлена також тим, що на сьогоднішній день відсутня належна юридична (матеріальна, процедурна та процесуальна) визначеність забезпечення реалізації КПМЗ як ТП НП, так й іншими суб'єктами забезпечення реалізації вказаного права. Наслідком цього може стати не виправдано широке тлумачення норм законодавства, які покладають на ТП НП обов'язки із забезпечення реалізації КПМЗ. Вказане цілком очевидно призводить до порушення вказаного права або ж до порушення права на громадський порядок і безпеку, що є важливою умовою, за якої можливо ефективно реалізувати КПМЗ.

У зв'язку з цим, в межах цього підрозділу монографії необхідно дослідити сутність принципів і нормативного забезпечення діяльності ТП

---

¹ Пипяк М. І. Адміністративний суд в системі державних органів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2016. 191 с.

² Мороз С. П. Образ держави у правовому дискурсі: діяльнісний аспект. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Спецвип., ч. 1. С. 12–15.

НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ. При цьому, стосовно принципів вказаної діяльності спершу слід зазначити, що вони ще не були предметом дослідження українських юристів-адміністративістів, хоча принципи діяльності органів поліції загалом вже досліджувались багатьма правниками, серед яких: В. М. Бурденюк, М. П. Гурковський, Д. С. Денисюк, В. А. Євтушок, Я. М. Когут, Т. А. Плугатар, А. В. Солонар, С. В. Чирик, Г. В. Шевчук та ін. вчені. Приймаючи до уваги наукові напрацювання цих та інших вчених вбачаємо можливим сформулювати актуальну наукову думку з приводу принципів забезпечення діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ.

Спершу зазначимо, що правові принципи у загальному сенсі є «такими основними правовими поняттями, які визначають зміст і спрямованість правових норм»¹. У контексті діяльності принципами юристи-адміністративісти називають «ті керівні ідеї та уявлення, що закладають основу, фундамент, на якому має базуватися виконання покладених на той чи інший орган завдань та функцій»². Подібним чином вчені визначають принципи діяльності поліції. Зокрема, Д. С. Денисюк вважає, що принципами діяльності поліції можна вважати «основні загальні норми, що відображають сутність цієї діяльності»³. Таким чином, *принципи діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ* – це комплекс засадничих ідей, що визначають основні стандарти (правила) організації та функціонування ТП НП, як суб'єктів забезпечення реалізації відповідного конституційного права, результатом чого є створення поліцією (в рамках її правового статусу) усіх необхідних умов для повної та ефективної реалізації фізичними особами КПМЗ без шкоди для режиму забезпечення ПБП.

Український вчений Є. П. Шило зазначає, що ефективна робота Нацполіції вимагає того, щоби «законодавство містило чіткі і зрозумілі

---

¹ Кобрусева Є. А. Адміністративно-правове забезпечення права на мирні зібрання: теоретичні, практичні та порівняльно-правові аспекти : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2021. 450 с.

² Солонар А. В. Принципи діяльності поліції в Україні та за кордоном. *Правові горизонти*. 2017. Вип. 4 (17). С. 62–67.

³ Денисюк Д. С. Принципи діяльності національної поліції України: теорія та практика реалізації. *Митна справа*. 2015. № 5. С. 63–68.

принципи права, які є основою будь-якої діяльності»¹, що є виправданим з огляду на мету та завдання, функції НП, а також вимоги ч. 2 ст. 19 Конституції України. З огляду на це слід зазначити, що в розділі II ЗУ 2015 року № 580 (статті 6–12) принципами діяльності законодавець називає наступні засадничі ідеї: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність². Опираючись на перелік цих засадничих ідей вченими також визначається обсяг принципів окремих напрямів діяльності НП, зокрема щодо забезпечення ПБП під час проведення масових заходів³. Утім, цілком очевидно, що діяльність НП загалом та діяльність ТП НП щодо забезпечення реалізації КППЗ в своєму обсязі не обмежується закріпленими в ЗУ 2015 року № 580 принципами⁴. Аналогічної думки доходять й інші вчені, зокрема: 1) окреслюючи більш широкий перелік принципів діяльності Нацполіції (такого підходу дотримуються Є. П. Шило⁵ та С. В. Чирик⁶); 2) обґрунтовуючи потребу вдосконалення правового регулювання принципів діяльності Нацполіції (цей підхід підтримує А. В. Солонар⁷). Крім того, необхідність більш широкого розуміння переліку принципів діяльності НП в контексті діяльності щодо забезпечення реалізації КППЗ також підтверджується змістом пунктів 2.1–2.7 Керівних принципів ОБСЄ

---

¹ Шило Є. П. Організаційно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України як центрального органу виконавчої влад : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 225 с.

² Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

³ Хатнюк Ю. А. Актуальні проблеми організації охорони громадського порядку : курс лекцій. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 168 с.

⁴ Йовенко І. І. Принципи діяльності територіальних підрозділів національної поліції України щодо забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання. *Юридична наука*. 2019. № 12, Т. 2. С. 209–214.

⁵ Шило Є. П. Організаційно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України як центрального органу виконавчої влад : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 225 с.

⁶ Чирик С. В. Правові принципи діяльності Національної поліції України. *Інформація і право*. 2015. № 3. С. 123–127.

⁷ Солонар А. В. Принципи діяльності поліції в Україні та за кордоном. *Правові горизонти*. 2017. Вип. 4 (17). С. 62–67.

щодо СМЗ¹. Отже, враховуючи вказані пункти Керівних принципів ОБСЄ, а також особливості КПМЗ, специфіку реалізації та потреби забезпечення реалізації цього права, особливості мети, завдання та функції ТП Нацполіції, доходимо думки, що систему принципів діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ наразі складають такі групи засадничих ідей:

1. Загальноправові принципи, а саме: 1) верховенства права; 2) законності; 3) людиноцентризму; 4) дотримання прав і свобод людини; 5) рівності (недискримінації).

2. Галузеві (адміністративно-правові) принципи діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ, основними з яких слід назвати наступні засадничі ідеї:

- 1) принцип належного врядування (*goodadministration*). У контексті п. 2.6 Керівних принципів ОБСЄ щодо СМЗ² відповідний принцип вимагає, щоби: а) діяльність ТП НП щодо забезпечення реалізації зазначеного конституційного права була юридично визначеною, а критерії такої діяльності були відомими для суб'єктів реалізації вказаного права; б) організатори МЗ та інші учасники процесу реалізації КПМЗ повинні: мати змогу звернутись до ТП НП зі скаргами та пропозиціями стосовно забезпечення поліцією реалізації вказаного права, а такі скарги (пропозиції) повинні бути опрацьовані повноваженими суб'єктами; бути поінформовані про обмеження (заборону) реалізації ними КПМЗ, а також про поліцейські заходи, які до них будуть застосовані у разі реалізації КПМЗ попри встановлені в судовому рішенні обмеження (заборони); бути поінформовані про особливі (спеціальні) режими, зокрема, особливі режими забезпечення публічної безпеки та порядку, в умовах дії яких ними реалізується КПМЗ; в) суб'єкти реалізації КПМЗ мали змогу ознайомлюватись із фактичними результатами забезпечення ТП НП реалізації КПМЗ, а саме в результаті публікування поліцією (для цього на офіційних веб-сайтах головних управлінь Нацполіції

---

¹ Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly; 2nd edition. Warsaw: OSCE/ODIHR, 2010. 160 p.

² Там само.

областей, міст Києва і Севастополя повинен бути передбачений структурний елемент сайту «Мирні зібрання», в якому розміщуватимуться такі звіти) відповідних звітів (стосуються питань реалізації на території обслуговування МЗ за звітний квартал; окремо потребуються звіти про забезпечення реалізації КПМЗ, коли на відповідній території мало місце проведення МЗ, що викликало значний резонанс в суспільстві), які відобразатимуть, зокрема таку інформацію: кількість проведених МЗ та кількість заходів, проведення яких ТП НП унеможливила на підставі відповідного судового рішення, що набрало законної сили; кількість порушень адміністративного та кримінального законодавства (з вказівкою на конкретні статті законів, які порушувались) під час проведення МЗ, які попередила, припинила поліція, а також кількість таких порушників, які були притягнуті до юридичної відповідальності; кількість проваджень про притягнення до відповідальності поліцейських за порушення прав людини під час проведення МЗ громадян та ін.;

- 2) принцип відповідальності ТП НП та їх посадових осіб. Зважаючи на зміст п. 2.7 Керівних принципів ОБСЄ щодо СМЗ¹ можемо дійти висновку, що ця засаднича ідея вимагає: а) відповідального (у проспектному контексті) ставлення ТП НП до виконання усіх своїх обов'язків, що стосуються забезпечення реалізації вказаного конституційного права без невинуватої шкоди для публічної безпеки та порядку; б) обов'язкового настання передбаченої законодавством юридичної відповідальності (в негативному контексті) поліцейських, які неправомірним чином обмежили можливості суб'єктів реалізації КПМЗ в реалізації ними цього права чи вчинили інші правопорушення (проступки, злочини), що ускладнили (унеможливили) реалізацію зазначеного конституційного права;
- 3) принцип політичної та ідеологічної (релігійної) нейтральності діяльності ТП НП та їх посадових осіб. У відповідності до цього принципу поліція не може створювати умови більшого сприяння

---

¹ Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly; 2nd edition. Warsaw: OSCE/ODIHR, 2010. 160 p.

(меншого сприяння) реалізації КПМЗ, приймаючи до уваги прихильність (неприхильність) до політичних чи інших поглядів (світогляду) групи осіб, які реалізують КПМЗ, «трансляючи» відповідні ідеї, погляди;

- 4) принцип співпраці та взаємодії ТП НП з громадянами, іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ з метою створення умов для повної та ефективної реалізації КПМЗ та забезпечення при цьому ПБП.

3. Спеціальні принципи діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ, основними з яких є наступні засадничі ідеї:

- 1) презумпція недопустимості обмеження поліцією реалізації права на зібрання, яке безпосередньо не обмежене (не заборонене). У п. 2.1 Керівних принципів ОБСЄ щодо СМЗ закріплюється «презумпція на користь проведення зібрання»¹, на основі якої може бути виокремлено зазначений принцип, що вимагає наступного: ТП НП повинні сприймати будь-які зібрання, що проводяться на території їх діяльності, в якості таких, що підлягають вчинення ними дій із забезпечення КПМЗ, захисту прав, свобод і законних інтересів організаторів та учасників таких зібрань, якщо відсутнє судове рішення, котре обмежує (забороняє) відповідну реалізацію КПМЗ, а за ознаками відповідного захисту воно не може бути оцінене в якості однозначно немирного;
- 2) принцип пропорційності превентивних і примусових дій ТП НП (їх посадових осіб) під час забезпечення реалізації КПМЗ. В п. 2.4 Керівних принципів ОБСЄ щодо СМЗ закріплюється принцип пропорційності², який в контексті питання, що нами розглядається полягає у наступному: а) будь-які обмеження (заборони) щодо реалізації учасниками МЗ права на такі зібрання повинні узгоджуватись із судовим рішенням, в якому на таких суб'єктів накладаються відповідні обмеження (заборони); б) поліцейські заходи,

---

¹ Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly; 2nd edition. Warsaw: OSCE/ODIHR, 2010. 160 p.

² Там само.

що застосовуються до учасників МЗ повинні бути пропорційними тій небезпеці й шкоді публічній безпеці та порядку, правам і свободам, законним інтересам третіх осіб, державі, яка завдається діями (бездіяльністю) учасників МЗ; в) неправомірний ексцес учасника МЗ, що дискредитує МЗ, не повинен породжувати негативні наслідки для реалізації КПМЗ іншими учасниками МЗ;

- 3) принцип збалансування в діяльності ТП НП цінностей забезпечення ПБП, прав, свобод і законних інтересів та забезпечення реалізації КПМЗ. Як ми вже неодноразово звертали увагу реалізація МЗ є основою демократичного розвитку держави, проте такий розвиток не може об'єктивуватись в недемократичних формах – в порушення ідеї людиноцентризму, верховенства права, справедливості, рівності тощо. У зв'язку із цим, організація та проведення зібрання не можуть породжувати позитивні обов'язки поліції відносно суб'єктів реалізації права на зібрання, коли такі заходи шкодять публічній безпеці та невинувато загрожують публічному порядку. Таким чином, діяльність ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ повинна бути збалансована демократичною ідеєю «Загального блага», крізь призму якої можуть бути задоволені права, свободи та законні інтереси суб'єктів реалізації КПМЗ та суб'єктів права на ПБП.

Розглянувши принципи діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ можемо перейти до розгляду нормативного забезпечення діяльності Нацполіції. Важливість розгляду цього питання щонайперше обумовлено наступним:

- 1) значенням нормативного забезпечення органу публічної влади загалом та органів поліції зокрема, а також гарантій СМЗ в Україні, як в правовій та демократичній державі. Нормативне забезпечення діяльності органів поліції являє собою: а) процес формування нормативного підґрунтя для законної, правомірної та людиноцентристської діяльності поліції; б) сукупність НПА міжнародного та національного характеру, що містять положення, котрими врегульовується діяльність органів поліції. Отже, слід погодись із тим, що належне нормативне забезпечення діяльності НП є важливою умовою для того,

щоб відповідний орган публічної влади в дійсності став «цивільним органом європейського зразка»¹. Вказане пояснюється тим фактом, що відповідне забезпечення діяльності Нацполіції «є одним із дієвих засобів узгодження діяльності органів і підрозділів поліції із сучасними умовами розвитку України та кращими європейськими стандартами ПА в правоохоронній сфері»². Особливим чином вказане питання постає в контексті питання забезпечення реалізації КПМЗ, що є індикатором сталого розвитку демократії в державі. У цьому сенсі нормативне забезпечення діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ створює умови для: а) відповідального (не лише в проспектному, позитивному значенні юридичної відповідальності), заснованого на ідеях верховенства права, законності (з урахуванням вимог ч. 2 ст. 19 Конституції України) та людиноцентризму забезпечення поліцією реалізації КПМЗ; б) використання поліцією превентивних та примусових заходів для забезпечення реалізації КПМЗ та захисту публічної безпеки та порядку; в) долучення ТП НП до активного процесу розбудови України в якості сучасної демократичної та правової держави, що має потенціал до набуття членства в ЄС (приймаючи до уваги значення в цьому питанні забезпечення реалізації КПМЗ, а також той факт, що «в контексті європейської інтеграції України одним із основних завдань реформування українського суспільства є забезпечення на якісно новому рівні прав, свобод і законних інтересів людини»³);

- 2) змінами чинного законодавства про органи поліції, а також проблемами нормативного забезпечення діяльності органів поліції. Українськими вченими констатується, що «сфера регулювання поліцейської діяльності постійно перебуває у стані динамічної трансформації та удосконалення і певною мірою відображає напрями

---

¹ Ульянов О. І. Правове забезпечення діяльності національної поліції: досвід України та зарубіжних країн. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 3–4. С. 137–140.

² Безпалова О. І. Правове забезпечення управління органами поліції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С. 111–115.

³ Марусяк Л. О., Павлюк Н. М. Міжнародні стандарти діяльності поліції у сфері захисту права власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 257–260. doi:10.32782/2524-0374/2020-3/62.

реалізації правової політики держави»¹. Поряд із тим, й по сьогодні «система правоохоронних органів залишається недостатньо ефективною та закритою від суспільства»², що багато в чому обумовлено неналежним правовим регулюванням діяльності органів поліції. Не є виключенням з цього питання також нормативне забезпечення діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КППЗ, з урахуванням того, що СМЗ в Україні загалом не є в достатній мірі врегульованою³, головним чином, в контексті питання визначення позитивних обов'язків держави із забезпечення реалізації зазначеного конституційного права;

- 3) відсутністю наукових досліджень, присвячених з'ясуванню питання нормативного забезпечення діяльності ТП Нацполіції щодо забезпечення реалізації КППЗ. При цьому слід зазначити, що окремі питання нормативного забезпечення діяльності органів поліції в Україні вже досліджувались багатьма вітчизняними юристами-адміністративістами, серед яких: О. І. Безпалова, О. О. Дерев'ягін, А. А. Дмитрієв, М. О. Пестрецов, К. О. Пісоцька, Х. В. Солнцева та інші науковці. Крізь призму наукових праць цих та інших вчених вбачається можливим проаналізувати положення чинного законодавства України та виокремити серед їх сукупності ті, на основі яких можна сформулювати наукове розуміння нормативного забезпечення діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КППЗ. Для досягнення цієї мети слід виконати такі завдання: а) виокремити основні характеристики нормативного забезпечення діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КППЗ; б) на основі аналізу норм чинного

---

¹ Бакаянова Н. М., Кубаєнко А. В., Свіда О. Г. Організація діяльності Національної поліції України та оперативних підрозділів : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2020. 251 с.

² Там само.

³ Concluding observations on the seventh periodic report of Ukraine, 22.08.2013 № CCPR/C/UKR/CO/7. URL: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsmmmCeqXycPDoV5Gxrp8KtsHy5GodES9JN160zvbTpKt9tFNcLy3Ufj8sprv1qKbOuTFEfz8FwX%2bJW7yhAVTY8gshHnyZrXuqj%2buhHdtmwtt>; Concluding observations on the eighth periodic report of Ukraine, adopted by the Human Rights Committee at its 133rd session (11.10.–05.11.2021), 09.02.2022 № CCPR/C/UKR/CO/8. Geneva : OHCHR, 2022. 12 p.

законодавства України окреслити структуру системи НПА, які прямо чи опосередковано впорядковують відповідну діяльність підрозділів Нацполіції; в) узагальнити результати дослідження, визначаючи стан правового регулювання досліджуваної діяльності підрозділів НП.

Вирішуючи поставлені завдання зазначимо, що враховуючи підходи українських науковців щодо розуміння особливостей нормативного забезпечення органів поліції в Україні¹, можемо дійти думки, що для нормативного забезпечення діяльності ТП Нацполіції щодо забезпечення реалізації КПМЗ *властивим* є наступне: 1) *за колом суб'єктів адміністративного права* поширює свою дію на органи поліції загалом та ТП Нацполіції, зокрема; 2) має *тісний зв'язок* із: а) принципами забезпечення діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ; б) міжнародно-правовим режимом забезпечення прав людини, а також національною правовою системою; 3) характеризується *об'єктивною потребою* (доцільністю) нормативного забезпечення (корегується гарантіями обмеженого втручання в реалізацію КПМЗ, а також гарантіями національної безпеки, громадської безпеки та порядку), а також *достатністю* (в повній мірі задовольняє потреби суб'єктів реалізації КПМЗ, потреби суспільства та держави в безпеці і порядку, враховуючи правовий статус ТП Нацполіції); 4) характеризується *системністю* нормативного забезпечення (відсутність ознак інфляції законодавства, прогалин в правовому регулюванні діяльності ТП НП, а також узгодженість відповідних норм законодавства); 5) характеризується *нормативністю* й має *владний вплив* норм законодавства на співробітників ТП Нацполіції; 6) характеризується *тривалістю дії* норм законодавства, які поширюють свою дію на ТП Нацполіції.

Враховуючи викладене зазначимо, що *нормативне забезпечення діяльності ТП Нацполіції щодо забезпечення реалізації КПМЗ* може бути поділено на наступні рівні:

1. *Конституційно-правовий рівень нормативного забезпечення діяльності ТП Національної поліції щодо забезпечення реалізації КПМЗ.*

---

¹ Безпалова О. І. Правове забезпечення управління органами поліції України. Підприємство, господарство і право. 2017. № 9. С. 111–115.

Як відомо, норми Основного Закону¹, які (про що вказано в ст. 8 Конституції України) є нормами прямої дії (застосовуються безпосереднім чином, без врахування того, чи були врегульовані державою суспільні відносини, здійснення яких гарантовано Конституцією), а також, разом із нормами законів України (як про це зазначається в ч. 2 ст. 19 Конституції) – складають основний «орієнтир» для вчинення дій (прийняття рішень) органами публічної влади та їх посадовими особами. З огляду на вказане звернемо увагу на те, що в ч. 1 ст. 39 Основного Закону конституцієдавцем прямо проголошується КПМЗ, яке реалізується, а така реалізація забезпечується з вираховуванням таких обставин: 1) обмеження (заборона реалізації загалом) КПМЗ може здійснюватися лише у випадку, передбаченому ч. 2 ст. 39 Основного Закону; 2) реалізація КПМЗ та його обмеження (заборона в реалізації) повинно в повній мірі відповідати ст. 39 Конституції України, вимоги якої виконуються суб'єктами реалізації відповідного права та суб'єктами забезпечення реалізації цього права з урахуванням відповідних правових позицій КСУ, викладених ним у ряді рішень, зокрема, в рішеннях 2001 року № 4-рп (по справі № 1-30/2001)², а також 2016 року № 6-рп/2016 (по справі № 1-13/2016)³.

Крім того, слід мати на увазі й те, що Конституція України є важливим актом, норми якого безпосереднім чином впливають на діяльність органів поліції, оскільки в Основному Законі України «закріплені конституційні вимоги щодо захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, найбільш

---

¹ Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР ; у ред. від 01 січ. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254k/96-вр>

² Рішення у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) : рішення Конституційного Суду України від 19 квіт. 2001 р. № 4-рп/2001 по справі № 1-30/2001. *Офіційний вісник України*. 2003. № 28. Ст. 1379.

³ Рішення у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини п'ятої статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій) : рішення Конституційного Суду України від 08 верес. 2016 р. № 6-рп/2016 (Справа № 1-13/2016). *Вісник Конституційного Суду України*. 2016. № 6. С. 140–151.

загальні вихідні основи організації та діяльності суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави (у тому числі органів поліції), що знаходять подальший розвиток у законах та інших підзаконних НПА»¹.

2. *Міжнародно-правовий рівень нормативного забезпечення діяльності ТП Національної поліції щодо забезпечення реалізації КПМЗ.* Концепція права на мирні зібрання (реалізації цього права), як безпосередньо, так і опосередковано (у вигляді свободи слова, свободи світогляду та свободи вираження слова, думки та світогляду) була комплексно сформульована на рівні міжнародно-правових актів (далі – МПА). Серед вказаних актів особливого значення мають Міжнародний пакт про громадянські і політичні права² (ст. 19) (далі – МПГПП) та Конвенція про захист прав людини і основних свобод³ (ст. 10). Критичний аналіз норм вказаних актів, що діють на території України, дозволяє дійти думки, що: «особиста сфера КПМЗ охоплює кожного; на проведення МЗ не потрібно отримувати дозвіл, однак національна влада може накладати обов'язок повідомляти про намір провести МЗ; на реалізацію КПМЗ не може бути накладено жодних обмежень, крім тих, які накладаються відповідно до закону й, які необхідні в демократичному суспільстві; допускається введення деяких обмежень на здійснення цих прав військовослужбовцями, поліцейськими або посадовими особами адміністрації держави»⁴. Тобто, на міжнародно-правовому рівні передбачається більш широка СМЗ, аніж та, що проголошена в Конституції України. Між тим, з вказаного не впливає, що ТП НП обов'язково повинні в своїй діяльності розуміти СМЗ в звуженому розумінні (тобто, в рамках, окреслених в ст. 39 Конституції України), а також у такому ж контексті забезпечувати в своїй діяльності реалізацію КПМЗ,

---

¹ Безпалова О. І. Правове забезпечення управління органами поліції України. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 9. С. 111–115.

² Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : прийнято 16 груд. 1966 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

³ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : підписана 04 листоп. 1950 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

⁴ Yarmol L.V. On the right to peaceful assembly as a guarantee of freedom of expression: some reflections on Ukrainian law and practice. *UR Journal of Humanities and Social Sciences*. 2017. № 3 (4). P. 114–126.

адже: 1) гарантування українським конституцієдавцем КПМЗ та на реалізацію цього права не є цивілізаційним здобутком українського суспільства, а є результатом впливу на державотворчі процеси в Україні міжнародно-правового режиму прав людини (як відомо, на території держави МПА можуть накладати на такі держави певні обов'язки¹, які держава у вигляді державних органів і їх посадових осіб повинна виконувати, як цього вимагає ч. 1 ст. 9 Основного Закону України); 2) на регіональному міжнародному рівні діє ЄСПЛ, рішення якого, що стосуються України, є обов'язковим для виконання Україною (ч. 1 ст. 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ» (далі – Закон України 2006 року № 3477-IV)²), а прецедентна практика ЄСПЛ загалом повинна враховуватись органами державної влади (в їх управлінській діяльності) з урахуванням дії принципу верховенства права (зокрема, ч. 2 ст. 6 КАСУ³). Вказане має значення з огляду на той факт, що в низці прецедентних рішень ЄСПЛ встановлюються важливі стандарти забезпечення реалізації КПМЗ (розширюють нормативні межі тлумачення ст. 39 Конституції України), серед яких особливої уваги заслуговують судові рішення в справах: Платформа «Лікарі за життя» проти Австрії (скарга № 10126/82) 1988 року⁴, Боріс Станков та Об'єднана македонська організація «Ілinden» проти Болгарії (скарги № 29221/95 і № 29225/95) 2001 року⁵, Джавіт Ан проти Туреччини (скарга № 20652/92) 2003 року⁶, Томаш Бончковський та інші проти Польщі

---

¹ Ульянов О. І. Правове забезпечення діяльності національної поліції: досвід України та зарубіжних країн. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 3–4. С. 137–140.

² Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3477-IV ; у ред. від 02 груд. 2012 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

³ Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 лип. 2005 р. № 2747-IV ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

⁴ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Plattform «Ärzte für das Leben» v. Austria (application № 10126/82), 21.06.1988. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57558>

⁵ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden v. Bulgaria (application № 29221/95, № 29225/95), 02.10.2001. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-196572>

⁶ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Djavit An v. Turkey (application № 20652/92), 20.02.2003. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60953>

(скарга № 1543/06) 2007 року¹, Паломо Санчес та інші проти Іспанії (скарги № 28955/06, 28957/03, 28959/06 та 28964/06) 2011 року², Олексій Веренцов проти України (скарга № 20372/11) 2013 року³, Олексій Навальний та Ілля Яшин проти Росії (скарга № 76204/11) 2014 року⁴, Арунас Кудревічюс та інші проти Литви (скарга № 37553/05) 2015 року⁵, Олексій Навальний проти Росії (скарги № 29580/12 та чотири інших) 2018 року⁶.

Крім вказаних МПА, в яких закріплюється СМЗ, ТП НП в своїй діяльності у рамках забезпечення реалізації КПМЗ керуються також нормами *інших* МПА у сфері прав людини, приміром: Загальною декларацією прав людини 1948 року⁷ (далі – ЗДПЛ), Конвенцією проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання 1984 року⁸ (далі – Конвенція ООН проти катувань 1984 року), Європейською конвенцією про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 року⁹, Декларацією про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії чи переконань 1981 року¹⁰, Конвенцією Міжнародної органі-

---

¹ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Bączkowski and others v. Poland (application № 1543/06), 03.05.2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80464>

² Curtea Europeană a Drepturilor Omului, încauza Palomo Sánchez sialtíimprotiva Spaniei (cererile № 28955/06, 28957/03, 28959/06 și 28964/06), 12.09.2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123415>

³ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Vyrentsov v. Ukraine (application № 20372/11), 11.04.2013. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-118393>

⁴ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Navalnyy and Yashin v. Russia (application № 76204/11), 04.12.2014. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-148286>

⁵ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Kudrevičius and Others v. Lithuania (application № 37553/05), 15.11.2015. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158200>

⁶ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Navalnyy v. Russia (application № 29580/12 and 4 others), 15.11.2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187605>

⁷ Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією № 217 А (III) ГА ООН від 10 груд. 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.

⁸ Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання : підписана 10 груд. 1984 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085

⁹ Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню : підписана 26 листоп. 1987 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068

¹⁰ Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії чи переконань : прийнята і проголошена резолюцією ГА ООН від 25 листоп. 1981 р. № 36/55. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_284

зації праці про свободу асоціації та захист права на організацію 1948 року № 87¹, Конвенцією про політичні права жінок 1952 року², Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року³, Конвенцією про права дитини 1989 року⁴ та ін.

Міжнародно-правовий рівень забезпечення діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ також складають *акти, які встановлюють рамки діяльності поліції та поліцейських*, головним чином: Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку 1979 року⁵ (*далі* – Резолюція ГА ООН 1979 року № 34/169) (у цьому сенсі враховуються також положення Європейського кодексу поліцейської етики 2001 року⁶, а також Звіт групи експертів НАТО за результатами експертного аналізу в Україні «Самооцінка стану виконання програми розбудови доброчесності»⁷, хоча вони є нормами рекомендаційного характеру), Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку 1990 року⁸ (*далі* – Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї 1990 року), Декларація про поліцію 1979 року⁹.

---

¹ Конвенція про свободу асоціації та захист права на організацію : підписана 09 лип. 1948 р. № 87. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_125

² Конвенція про політичні права жінок : підписана 20 груд. 1952 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156

³ Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок : підписана 18 груд. 1979 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207

⁴ Конвенція про права дитини : підписана 20 листоп. 1989 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021

⁵ Кодекс поведінки должностных лиц по поддержанию правопорядка : утв. резолюцией ГА ООН от 17 декабря 1979 г. № 34/169. *Официальные отчеты Генеральной Ассамблеи ООН. Тридцать четвертая сессия*. Дополнение № 46 (A/34/46). М., 1989. С. 238–240.

⁶ The European Code of Police Ethics: Recommendation № Rec(2001)10 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19.09.2001 and explanatory memorandum. URL: <https://polis.osce.org/file/8636/download?token=BCim2AJA>

⁷ Building integrityself-assessment and peer reviewreport (Ukraine). URL: <https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/akty-inshyh-vidomstv/Building-integrityself-assessment-And-Peer-reviewreport%20%C2%A0.pdf>

⁸ Основные принципы применения силы и огнестрельного оружия должностными лицами по поддержанию правопорядка : принятые резолюцией Восьмого Конгресса ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями от 07 сентября 1990 г. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_334

⁹ Декларация о полиции : утв. резолюцией Парламентской ассамблеи Совета Европы от 08 мая 1979 г. № 690. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803

3. *Концептуально-стратегічний рівень нормативного забезпечення діяльності ТП Національної поліції щодо забезпечення реалізації КППМЗ.* Основним документом, який в нормативно-правовому контексті позначається на забезпеченні діяльності вказаних підрозділів Нацполіції, спрямованої на забезпечення реалізації КППМЗ, слід назвати Стратегію розвитку органів системи МВС на період до 2020 року. У вказаному стратегічному акті констатується, що «роль МВС полягає у створенні умов для розвитку безпечного середовища життєдіяльності як основи безпеки на території України, а також сучасної системи внутрішньої безпеки як фактора стримування збройної агресії Російської Федерації»¹. За напрямом «Створення безпечного середовища» (як окремий стратегічний пріоритет розвитку органів системи МВС) в зазначеній Стратегії передбачались наступні наслідки, які стосуються забезпечення Нацполіцією реалізації КППМЗ: «недосконалість законодавства щодо забезпечення ПБП під час проведення масових заходів»; «удосконалення нормативно-правового регулювання і підвищення спроможностей органів системи МВС забезпечувати ПБП під час масових заходів»². Хоча станом на 2022 рік відповідна Стратегія повинна бути в повній мірі реалізованою (адже вона поширила дію до 2020 року включно), слід зазначити, що по сьогодні Урядом не розроблено та не прийнято нової Стратегії розвитку органів системи МВС, в чому є потреба, приймаючи до уваги наступне: 1) не всі завдання, окреслені в Стратегії, були виконані (зокрема, й в частині нормативного забезпечення діяльності поліції щодо забезпечення реалізації КППМЗ); 2) діяльність органів поліції (враховуючи також ТП НП) щодо забезпечення реалізації КППМЗ потребує оптимізації нормативно-правового та інституційного характеру, що є комплексною проблемою, котра повинна вирішуватись в межах нової Стратегії подальшого розвитку органів системи МВС, а також в рамках інших концептуально-стратегічних актах (проблеми правового регулювання діяльності поліції під час проведення МЗ є системними, а тому

---

¹ Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листоп. 2017 р. № 1023-р. *Офіційний вісник України*. 2018. № 23. Ст. 808.

² Там само.

потребують комплексного вирішення, що можливо лише у разі створення для цього відповідного концептуально-стратегічного підґрунтя).

Також концептуально-стратегічний рівень забезпечення відповідної діяльності вказаних суб'єктів охоплює Національну стратегію у сфері прав людини 2021 року¹, Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки², а також Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року³.

4. Законодавчий рівень нормативного забезпечення діяльності ТП Національної поліції щодо забезпечення реалізації КПМЗ, яким охоплено наступні групи законодавчих актів:

- 1) *статутні законодавчі акти про НП*, а саме ЗУ 2015 року № 580⁴. Серед норм вказаного акту в контексті питання, що нами розглядається, особливого значення мають наступні норми: ч. 1 ст. 2, статті 6–12, ст. 15, абз. 2 ч. 1 ст. 23 вказаного Закону України (також в цьому контексті слід враховувати й підп. «в» п. 2, підп. «б» п. 3, підп. «б» п. 7, підп. «а» п. 9 і підп. «є» п. 10 ч. 3 ст. 45 зазначеного Закону);
- 2) *законодавчі акти, які встановлюють адміністративно-правовий режим*, що позначаються на: а) умовах реалізації КПМЗ; б) обсязі особливих обов'язків забезпечення реалізації вказаного конституційного права за відповідних режимних умов; в) діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ за вказаних режимних умов. Серед відповідних законодавчих актів можемо виокремити наступні їх підгрупи: а) законодавчі акти, що встановлюють спеціальні (особливі) режими на всій території держави чи на окремих її

---

¹ Про Національну стратегію у сфері прав людини : указ Президента України від 24 берез. 2021 р. № 119/2021. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 9. Ст. 368.

² Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : указ Президента України від 27 верес. 2021 р. № 487/2021. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 24. Ст. 1099.

³ Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квіт. 2021 р. № 366-р. *Офіційний вісник України*. 2021. № 36. Ст. 2154.

⁴ Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

територія¹; б) законодавчі акти, які містять норми, що визначають окремі аспекти дії режиму реалізації КПМЗ²; в) законодавчі акти, що містять норми, які визначають режим забезпечення прав людини, які прямо чи опосередковано стосуються реалізації КПМЗ й повинні враховуватись у відповідній діяльності ТП НП³; г) законодавчі акти, котрі містять норми, що встановлюють службово-організаційний режим в державних органах загалом (чи виключно в органах поліції)⁴; д) законодавчі акти, котрі містять норми, що визначають окремі аспекти дії режиму взаємодії ТП НП із іншими суб'єктами

¹ Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 берез. 2000 р. № 1550-III ; у ред. від 23 квіт. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>; Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>; Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України від 27 лют. 1991 р. № 791а-XII ; у ред. від 27 трав. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791a-12>; Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18 січ. 2018 р. № 2268-VIII ; у ред. від 30 груд. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>; Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24 лют. 1994 р. № 4004-XII ; у ред. від 14 січ. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/4004-12>

² Про громадські об'єднання : Закон України від 22 берез. 2012 р. № 4572-VI ; у ред. від 22 трав. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>; Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15 верес. 1999 р. № 1045-XIV; у ред. від 24 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>; Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квіт. 1991 р. № 987-XII ; у ред. від 31 січ. 2019 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>; Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV ; у ред. від 16 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

³ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08 верес. 2005 р. № 2866-IV ; у ред. від 07 січ. 2018 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>; Про охорону дитинства : Закон України від 26 квіт. 2001 р. № 2402-III ; у ред. від 01 груд. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>; Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 берез. 1991 р. № 875-XII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>; Про Засади державної політики України в галузі прав людини : постанова Верховної Ради України від 17 черв. 1999 р. № 757-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 35. Ст. 303; Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06 верес. 2012 р. № 5207-VI ; у ред. від 30 трав. 2014 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>

⁴ Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>; Про звернення громадян : Закон України від 02 жовт. 1996 р. № 393/96-ВР ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>;

забезпечення реалізації КПМЗ, зокрема Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»¹ (далі – ЗУ 2000 року № 1835-III);

- 3) *законодавчі акти, які визначають суспільно шкідливі дії в контексті реалізації КПМЗ, на які повинні реагувати ТП НП*, головним чином Кодекс України про адміністративні правопорушення², а саме: статті 185-1, 185-2, в яких окреслюються відповідні протиправні дії, а також визначаються санкції за їх вчинення; п. 5 ч. 1 ст. 213 Кодексу, що закріплюють повноваження НП розглядати справи про адміністративні правопорушення; норми, окреслені в главі 18 розділу IV Кодексу, що містять засади провадження в справах про адміністративні правопорушення та ін.;

5. *Підзаконний рівень нормативного забезпечення діяльності ТП Національної поліції щодо забезпечення реалізації КПМЗ*, головним чином такі підгрупи підзаконних актів: 1) *установчі та статутні підзаконні акти НП*³; 2) *підзаконні акти, в яких встановлюються адміністративно-правовий режим*, а саме: а) особливі режими на всій території держави чи на

Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII ; у ред. від 09 груд. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>; Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 берез. 2018 р. № 2337-VIII ; у ред. від 24 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>

¹ Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22 черв. 2000 р. № 1835-III ; у ред. від 03 лип. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>

² Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-X ; у ред. від 05 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10>

³ Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2015 р. № 878 ; у ред. від 29 трав. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п>; Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2015 р. № 877 ; у ред. від 16 верес. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-п>; Про утворення Національної поліції України : постанова Кабінету Міністрів України від 02 верес. 2015 р. № 641. *Офіційний вісник України*. 2015. № 72. Ст. 2363; Про утворення територіальних органів Національної поліції та ліквідацію територіальних органів Міністерства внутрішніх справ : постанова Кабінету Міністрів України від 16 верес. 2015 р. № 730. *Офіційний вісник України*. 2015. № 76. Ст. 2526.

окремих її територія^х; б) службово-організаційні режими²); в) режим взаємодії ТП НП із іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ³; г) режим реагування на правопорушення та повідомлення про правопорушення⁴;

¹ Про затвердження Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті та внесення змін до Положення про Міністерство культури України : постанова Кабінету Міністрів України від 21 серп. 2019 р. № 812 ; у ред. від 08 лип. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/812-2019-p>

² Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10 груд. 2015 р. № 1560 ; у ред. від 10 груд. 2015 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0012-16>; Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09 листоп. 2016 р. № 1179 ; у ред. від 09 листоп. 2016 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>; Про організацію роботи із запитами на публічну інформацію в Національній поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 лют. 2017 р. № 95 ; у ред. від 19 лют. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-17#Text>; Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23 трав. 2017 р. № 440 ; у ред. від 01 лип. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17>; Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 лип. 2017 р. № 650 ; у ред. від 11 серп. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>

³ Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31 жовт. 2016 р. № 1129. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17>; Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 лип. 2017 р. № 575 ; у ред. від 29 трав. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>; Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Мін'юсту України від 30 січ. 2018 р. № 64/261/5; у ред. від 10 лип. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-18>; Про затвердження Порядку взаємодії органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, та органів Державної прикордонної служби України під час здійснення виконавчого провадження : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Мін'юсту України від 30 січ. 2018 р. № 256/5/65 ; у ред. від 05 квіт. 2019 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0133-18>

⁴ Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 18 груд. 2018 р. № 1026. *Офіційний вісник України*. 2019. № 11. Ст. 378; Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні

г) режим адміністративного превентивного та примусового впливу ТП НП¹).

Критично аналізуючи окреслені рівні нормативного забезпечення діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ зазначимо наступне: 1) НПА, які «регулюють діяльність НП потребують оновлення з урахуванням зміни у підходах до розуміння сутності цього правоохоронного органу, його призначення у суспільстві»²; 2) НПА фактично кожного рівня характеризуються певними проблемами, що негативним чином позначаються на можливостях забезпечення ТП НП реалізації КПМЗ, а саме:

- а) в межах конституційного рівня. Вимоги ч. 1 ст. 9 та ст. 39 Конституції України, а також зміст стандартів СМЗ, що окреслені в МПА, які є обов'язковими до застосування в Україні, засвідчують проблему невідповідності вимог ст. 39 Основного Закону України таким міжнародно-правовим стандартам. На цю ж обставину звертає увагу, зокрема, українська вчена Л.В. Ярмол, констатує, що ст. 39

правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27 квіт. 2020 р. № 357. *Офіційний вісник України*. 2020. № 41. Ст. 1345.

¹ Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення : постанова Кабінету Міністрів України від 17 груд. 2008 р. № 1086 ; у ред. від 09 груд. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1086-2008-p>; Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання : постанова Кабінету Міністрів України від 17 груд. 2008 р. № 1102 ; у ред. від 05 груд. 2018 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-p>; Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06 листоп. 2015 р. № 1376 ; у ред. від 24 верес. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>; Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 листоп. 2015 р. № 1395 ; у ред. від 04 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15>; Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13 січ. 2020 р. № 13 ; у ред. від 05 черв. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>

² Адміністративна діяльність Національної поліції : навч. посіб. / кер. авт. кол. В. А. Глуховець. Дніпро : ДДУВС, 2017. 248 с.

Конституції України повинна бути приведена у відповідність до відповідного комплексу міжнародних стандартів¹;

- б) в межах міжнародно-правового рівня. По сьогоднішній день міжнародними організаціями не створено чітких імперативних стандартів діяльності поліції щодо забезпечення реалізації КППЗ;
- в) в межах концептуально-стратегічного рівня. Щонайперше, слід зазначити, що станом на 2022 рік відсутньою є стратегія подальшого розвитку МВС України, в якій би знайшли продовження шляхи вирішення проблем, що не були вирішені в попередній стратегії розвитку цього ЦОВВ (їх вирішення сприятиме оптимізації розглядуваної діяльності ТП НП). Так само проблематичним є те, що по сьогодні в Україні не розроблені й не затверджені стратегії та концепції забезпечення реалізації КППЗ та забезпечення діяльності НП щодо реалізації вказаного конституційного права;
- г) в межах законодавчого рівня. На сьогоднішній день в Україні ще не прийнято Закону про забезпечення реалізації КППЗ, наслідком чого є те, що забезпечення реалізації вказаного права ТП НП засновується переважно на режимі забезпечення публічної безпеки та порядку (також, й в контексті режиму руху ТЗ);
- г) в межах підзаконного рівня. Як відомо, «підзаконне нормативно-правове регулювання провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчих органам НП України, здійснюється на рівні значної кількості підзаконних НПА, які різняться за своєю юридичною силою залежно від суб'єкта їх ухвалення»². Так само значною масою підзаконних актів врегульовуються різні аспекти діяльності ТП НП (відповідні норми розпорошені в цій «масі» підзаконних актів), які в тій чи іншій мірі стосуються процесу забезпечення реалізації КППЗ. Разом із тим, по сьогодні відсутнім

---

¹ Yarmol L.V. On the right to peaceful assembly as a guarantee of freedom of expression: some reflections on Ukrainian law and practice. *UR Journal of Humanities and Social Sciences*. 2017. № 3 (4). P. 114–126. doi:10.15584/johass.2017.3.6.

² Пчелін В. Б. Підзаконне нормативно-правове регулювання провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчих органам Національної поліції України. *Правова позиція*. 2021. № 1 (30). С. 74–77. doi: 10.32836/2521-6473.2021-1.13.

є окремий підзаконний акт, який безпосереднім чином врегулював відповідну діяльність ТП НП.

Таким чином, можемо дійти висновку, що реалізація КПМЗ, як об'єкт адміністративно-правового регулювання (це нами було встановлено у підрозділі 1.1 монографії), повинна бути більш якісно врегульованим на рівні адміністративного законодавства. При цьому слід зазначити, що на вказану проблему вже тривалий час звертають увагу й суб'єкти публічної влади найвищого рівня. Зокрема, в Національній стратегії у сфері прав людини, затвердженою Указом Президента України 2015 року № 501/2015 (діяла до 26 березня 2021 року) констатувалось, що забезпечення СМЗ характеризується певними системними проблемами, «зокрема, відсутністю якісного законодавства з питань МЗ»¹. Для вирішення цієї проблеми в Національній стратегії 2015 року передбачалось здійснення комплексу дій, в результаті здійснення яких буде: «визначено та забезпечено виконання позитивних обов'язків держави щодо СМЗ, зокрема забезпечення їх безпеки»; «удосконалено процедури державної реєстрації релігійних організацій та погодження МЗ релігійного характеру»; «унеможливлено безпідставне та непропорційне обмеження КПМЗ»².

На виконання відповідної мети Національної стратегії 2015 року було розроблено та затверджено План заходів Уповноваженого ВРУ з прав людини з реалізації Національної стратегії на період до 2020 року, в якому передбачалось: «розроблення методичних рекомендацій щодо проведення процедур медіації відповідно до закону про СМЗ» (це сприяло би унеможливленню безпідставного та непропорційного обмеження КПМЗ; виконання цього завдання ускладнилось не прийняттям законодавцем спеціального законодавчого акту про СМЗ); «проведення тренінгу для підготовки тренерів з числа працівників правоохоронних органів щодо вивчення міжнародних стандартів і найкращого досвіду у сфері охорони громадського правопорядку під час проведення МЗ; проведення тренінгів

---

¹ Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини : указ Президента України від 25 серп. 2015 р. № 501/2015. *Офіційний вісник Президента України*. 2015. № 20. Ст. 1203.

² Там само.

для працівників правоохоронних органів з міжнародних стандартів і найкращого досвіду у сфері дотримання прав людини під час проведення МЗ»¹.

Оскільки мета зазначеної Національної стратегії 2015 року в частині вирішення проблем адміністративно-правового регулювання реалізації МЗ не була вирішена в належній мірі, цьому питанню також було приділено увагу в Національній стратегії у сфері прав людини, затвердженій Указом Президента України 2021 року № 119/2021, стратегічною ціллю в зазначеному контексті якої визначено «забезпечення з урахуванням міжнародних, у тому числі європейських, стандартів право громадян на СМЗ». Досягнення цієї цілі обумовлюється вирішенням наступних проблем: «відсутність якісного законодавства з питань МЗ»; «забезпечити виконання обов'язків держави щодо реалізації права на СМЗ відповідно до міжнародних, у тому числі європейських, стандартів». Очікуваними результатами вирішення цих проблем названо наступне: «забезпечено безпеку учасників МЗ відповідно до міжнародних, у тому числі європейських, стандартів; унеможливлено безпідставне та непропорційне обмеження КППМЗ; забезпечено проведення ефективного розслідування випадків незаконного втручання у право на СМЗ, зокрема щодо нападів на учасників таких зібрань»². Отже, очікуваними результатами реалізації Національної стратегії у сфері прав людини 2021 року є створення дієвого адміністративного законодавства про СМЗ (також формування відповідної прогресивної правозастосовної практики), в якому акцент буде ставитись саме на зобов'язаннях держави, які виконуються адміністративними органами та органами правосуддя (суб'єктами забезпечення реалізації КППМЗ). Підтверджує цю думку той факт, що в Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки, затвердженій Указом Президента України 2021 року № 487/2021, серед стратегічних

---

¹ Про затвердження Плану заходів Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року : наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 16 лют. 2016 р. № 2/02-16. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v2_02715-16

² Про Національну стратегію у сфері прав людини : указ Президента України від 24 берез. 2021 р. № 119/2021. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 9. Ст. 368.

завдань цього акту названо «врегулювання на законодавчому рівні правових гарантій та механізмів реалізації СМЗ»¹.

Таким чином, підводячи підсумок викладеному зазначимо, що на сьогоднішній день усі аспекти діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ в Україні коригуються низкою засадничих ідей, які сукупно складають систему принципів. Розглядувані принципи є узгодженими між собою та цілісно спрямованими на: 1) повне та ефективне виконання державою позитивних (через ТП НП) обов'язків відносно реалізації КПМЗ, а також недопущення неправомірного порушення режиму ПБП в результаті реалізації вказаного конституційного права; 2) долучення ТП НП до процесу розбудови України в якості дійсно правової та демократичної держави шляхом активної та пасивної діяльності, прямо чи опосередковано спрямованої на забезпечення реалізації зазначеного конституційного права. Вказане пояснюється тим фактом, що систему принципів забезпечення діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ на сьогодні складають: 1) група загальноправових принципів (з огляду на це, відповідна діяльність гармонійним чином співвідноситься з діяльністю інших інститутів правової системи України, як правової та демократичної держави, не допускаючи використання такої діяльності поліції з неправомірною метою, навіть, коли така діяльність узгоджується із нормами чинного законодавства, рішенням суду); 2) група адміністративно-правових принципів (у цих засадничих ідеях знаходять продовження вимоги загальноправових принципів, які конкретизуються в площині взаємовідносин держави та людини та сприяють належному врядуванню, сталому розвитку України крізь призму людиноцентризму); 3) група спеціальних принципів (такі засадничі ідеї враховують юридичне, соціально-правове значення реалізації КПМЗ, міру вразливості суб'єктів реалізації цього права у взаємовідносинах із поліцією, а також недопустимість ігнорування невиправданих загроз для публічної безпеки та порядку, які обумовлюються реалізацією цього права). Крізь призму системи вказаних принципів повинні тлумачитись норми, якими нормативним

---

¹ Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : указ Президента України від 27 верес. 2021 р. № 487/2021. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 24. Ст. 1099.

чином забезпечується діяльність ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ. Вказаний факт важко недооцінити з урахуванням того, що відповідне нормативне забезпечення діяльності ТП НП на сьогоднішній день характеризується множиною недоліків, які сукупно складають нормативно-правові ризики для повної та ефективної реалізації КПМЗ в Україні.

1.4 Адміністративно-правовий статус територіальних підрозділів Національної поліції як суб'єкта забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання

Сукупність правовідносин, які складають сферу реалізації КПМЗ та забезпечення реалізації цього права являє собою особливий предмет адміністративно-правового регулювання, в якому має місце унікальна владна «тональність» у відносинах, як між суб'єктами забезпечення реалізації зазначеного права між собою (взаємодія, що нами досліджується в межах підрозділу 2.3 монографії), так і між суб'єктами забезпечення реалізації відповідного конституційного права та суб'єктами реалізації КПМЗ¹. Означену «тональність» визначає соціально-правова значимість (перш за все, в контексті забезпечення стабільного та неухильного демократичного розвитку держави) реалізації КПМЗ, а також комплекс позитивних зобов'язань правової і демократичної держави щодо забезпечення реалізації цього конституційного права, які в належній мірі розподіляються між різними суб'єктами забезпечення реалізації відповідного права. Щоб уникнути випадків вчинення неналежних юридично значимих дій (насамперед) органів публічної влади щодо забезпечення реалізації КПМЗ в Україні кожен з вказаних суб'єктів, як відповідний суб'єкт системи суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ, наділяється унікальним адміністративно-правовим статусом. У цьому контексті особливу увагу заслуговує адміністративно-правовий статус ТП НП, як особливого суб'єкта забезпечення реалізації

---

¹ Йовенко І. І. Особливості адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Національної поліції як суб'єкта забезпечення реалізації права на мирні зібрання. *Юридична наука*. 2020. № 8. С. 188–195.

КПМЗ в Україні. Враховуючи підходи вчених до розуміння адміністративно-правового статусу¹, значимість такого статусу поліції², а також позиції вчених щодо окремих аспектів такого статусу суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ³ та щодо особливостей статусу НП⁴, доходимо думки, що для адміністративно-правового статусу ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ, характерним є наступне: 1) цьому статусу властиві всі ознаки юридичного конструкту «правовий статус» загалом та «адміністративно-правовий статус», зокрема⁵; 2) зазначений статус є похідним від правового статусу суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ; 3) адміністративно-правовий статус ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ, є похідним від правового статусу Національної поліції⁶; 4) складові елементи цього статусу

---

¹ Галуцько В. М. Адміністративна відповідальність іноземців та осіб без громадянства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 180 с.; Кривошеїн П. П. Адміністративно-правовий статус замовника об'єкта будівництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 133–137; Онищенко С. М. Адміністративно-правове забезпечення права на мирні зібрання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 209 с.

² Падалка О. А. Щодо сутності правового статусу Національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3, Т. 2. С. 132–135.

³ Онищенко С. М. Адміністративно-правове забезпечення права на мирні зібрання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 209 с.

⁴ Береза В. В. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу Департаменту кіберполіції Національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 3 (24). С. 58–61; Гармаш В. В. Адміністративно-правовий статус кінологічних підрозділів Національної поліції України: сутність і зміст. *Право і безпека*. 2020. № 4 (79). С. 26–31; Діденко С. В. Адміністративно-правовий статус Національної поліції у сфері забезпечення обігу та застосування зброї в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 3. С. 88–92; Катрич Д. К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2016. Вип. 36, Т. 2. С. 31–35; Ластович Д. М. Поняття адміністративно-правового статусу поліції як суб'єкта надання поліцейських послуг. *Наше право*. 2015. № 6. С. 71–75; Падалка О. А. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2016. 216 с.; Самбор М. А. Повноваження органів Національної поліції України під час забезпечення здійснення права на свободу мирних зібрань. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. Т. 4, № 88. С. 134–147.

⁵ Хамула П. І. Правоохоронні органи в системі органів державної влади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2015. 235 с.

⁶ Катрич Д. К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2016. Вип. 36, Т. 2. С. 31–35; Макаруч В. В. Поняття правового статусу правоохоронних органів. *Правові горизонти*. 2020. № 23. С. 90–94; Стеблянко А. В. Адміністративно-правовий статус правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії з фінансовими установами у сфері протидії легалізації злочинних доходів. *Право і безпека*. 2019. № 4 (75). С. 59–64.

є узгодженими між собою, будучи підпорядкованими певній меті. Таким чином, доходимо думки, що під *адміністративно-правовим статусом ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ*, слід розуміти передбачену адміністративним законодавством систему особливих адміністративно-правових властивостей ТП НП (їх правосуб'єктність, компетенція, завдання і функції, гарантії та юридична відповідальність), що дозволяє їм створювати на території обслуговування (у встановленій формі, з використанням відповідних методів, способів і засобів) сприятливих для суб'єктів реалізації КПМЗ умов для повної та ефективної реалізації ними цього конституційного права під час проведення МЗ без створення загроз для встановленого режиму публічної безпеки та порядку.

Враховуючи сформульовану дефініцію досліджуваного поняття доходимо думки, що в повній мірі особливості адміністративно-правового статусу ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ, можуть нами бути визначені в результаті критичного аналізу його структури, яка обумовлена адміністративно-правовими властивостями ТП НП, як суб'єкта в системі суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ. У зв'язку із цим зазначимо, що основними складовими статусу є такі його елементи:

1. *Адміністративна правосуб'єктність ТП Нацполіції, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ*. Адміністративна правосуб'єктність, як зазначає українська вчена Т. О. Мацелик, є «онтологічною властивістю суб'єкта адміністративного права, яку він отримує завдяки галузевому правовому регулюванню», й ця властивість «визначає загальні межі правової здатності суб'єкта адміністративного права»¹. Що стосується адміністративної правосуб'єктності поліції, то вона об'єктивується у «наявності у поліції як суб'єкта адміністративного права прав, обов'язків і повноважень і можливість їх практичного втілення у своїй повсякденній професійній діяльності». У загальному контексті адміністративна правосуб'єктність поліції «є спеціальною, оскільки складається зі специфічних прав

---

¹ Мацелик Т. О. Адміністративна правосуб'єктність як онтологічна здатність особи бути суб'єктом адміністративного права. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Серія: Правознавство. 2011. Вип. 597. С. 90–94.

та обов'язків»¹. Тобто, адміністративна правосуб'єктність ТП НП, як суб'єкт забезпечення реалізації КППЗ, є особливою адміністративною правосуб'єктністю, адже її складають права та обов'язки ТП Нацполіції, які здійснюють лише вони, а саме на території обслуговування та в контексті діяльності із забезпечення реалізації КППЗ з дотриманням вимог ч. 2 ст. 19 Конституції України.

2. *Компетенція ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації КППЗ.* Суб'єкт владних повноважень у сфері забезпечення КППЗ характеризується особливою компетенцією, специфіка правової природи якої «полягає у мірі влади, якою наділений суб'єкт для реалізації своїх суспільно значущих функцій»². У зв'язку із цим Є. А. Кобрусева зазначає, що «розуміння компетенції доцільно розглядати, як можливість за допомогою примусу створювати, юридично вирішувати юридичні справи та створювати, змінювати або припиняти правовідносини, подекуди всупереч волі інших учасників правовідносин у сфері забезпечення КППЗ»³. В контексті цього особливого значення набуває саме компетенція ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації КППЗ, адже «сучасні виклики і загрози, перш за все гібридні, обумовлені впливом комплексу соціально-демографічних, економічних, політичних, правових, психологічних і технологічних чинників, вимагають системного реагування, адекватної трансформації органів публічної влади, зокрема правоохоронних органів, серед яких чільне місце відводиться НП України»⁴. Вказане пояснюється тим фактом, що в окреслених кризових умовах реалізація КППЗ в Україні (особливо, враховуючи поточний рівень соціального напруження, заплановані парламентські вибори в 2023 році та вибори Президента України в 2024 році) може використовуватись в якості інструменту антидемократичних та неправових процесів, які обумовлюються екстремістськими,

---

¹ Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз : монографія. Харків : Константа, 2019. 490 с.

² Кобрусева Є. А. Суб'єкти владних повноважень, як сторони суспільних відносин у сфері забезпечення права на мирні зібрання. *Правові новели*. 2019. № 7. С. 37–41.

³ Там само.

⁴ Білобров Т. В. Адміністративно-правовий статус Департаменту кіберполіції Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 209 с.

сепаратистськими, колабораціоністськими чи терористичними мотивами. Отже, саме для недопущення неправомірного користування СМЗ, а також протидії антидемократичним процесам, які унеможливають належну реалізацію КПМЗ Нацполіція, а зонайперше ТП НП наділяються особливою компетенцією правоохоронного та правозахисного характеру.

У зв'язку з викладеним зазначимо, що «адміністративно-правовий статус органів державної влади у сфері забезпечення КПМЗ визначається їх компетенцією»¹. При цьому в загальному сенсі компетенцією, як вважає В. В. Терещук, «є фактичне відображення та нормативно врегульоване втілення можливостей суб'єкта права володіти необхідною мірою правосуб'єктності загалом: безпосередньо в якості СПА (це є вимогою юридичної доцільності та дієвості права); досягаючи мети створення СПА (це є вимогою адміністративно-правової економії)»². Іншими словами, компетенція ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ, є практичним втіленням його особливої адміністративної правосуб'єктності³.

Розглядаючи компетенцію ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ, необхідно зосередити увагу на таких елементах компетенції, як:

- 1) *предмет відання*. Особливість предмета відання ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ, обумовлюється тим, що він є похідним не лише від охоронної функції держави, але й від предмета відання суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ, який пов'язується із дотриманням комплексу вимог гарантій реалізації зазначеного конституційного права в межах повноважень. Відтак, предмет відання ТП Нацполіції, як досліджуваного суб'єкта, є комплексним (фактично про це нами вказувалось у межах підрозділів 1.1 та 1.2 монографії) і пов'язується з наступним: а) захист прав,

---

¹ Кобрусева Є. А. Суб'єкти владних повноважень, як сторони суспільних відносин у сфері забезпечення права на мирні зібрання. *Правові новели*. 2019. № 7. С. 37–41.

² Терещук В. В. Правовий статус суб'єктів публічного адміністрування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 269 с.

³ Йовенко І. І. Компетенція територіальних підрозділів Національної поліції України в контексті забезпечення реалізації права на мирні зібрання. *Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI сторіччі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 17–18 лют. 2021 р.) / Наук.-дослід. ін-т публічного права. Київ, 2021. С. 40–43.

свобод і законних інтересів фізичних осіб в рамках процесу реалізації ними КПМЗ на етапі планування, організації та проведення відповідних мирних заходів; б) захист режиму ПБП під час реалізації КПМЗ, недопущення недобросовісного використання можливостей реалізації цього права для порушення прав, свобод і законних інтересів інших осіб, а також з метою завдання шкоди національним інтересам держави;

- 2) *повноваження*. Враховуючи позиції вчених щодо проблематики повноважень поліції в Україні¹, а також комплексно аналізуючи зміст ст. 23 ЗУ 2015 року № 580 [318], можемо дійти висновку, що комплекс повноважень ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ, охоплює такі обов'язки ТП: а) здійснювання превентивної діяльності, що спрямована на запобігання: порушення прав, свобод і законних інтересів суб'єктів КПМЗ іншими суб'єктами; порушення суб'єктами КПМЗ прав, свобод і законних інтересів інших суб'єктів; неправомірного порушення режиму публічної безпеки та порядку; порушення суб'єктами реалізації КПМЗ обмежень і заборон, визначених у судовому рішенні з приводу проведення МЗ; б) здійснення діяльності щодо виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню порушень законодавства відносно реалізації КПМЗ, а також оперативне вжиття (з дотриманням вимог ч. 2 ст. 19 Конституції України) заходів для їх усунення; в) вжиття належних заходів, спрямованих на: виявлення порушень режиму реалізації КПМЗ (також режиму ПБП під час реалізації відповідного конституційного права), а також здійснення дій щодо припинення виявлених таких правопорушень; усунення загроз життю (здоров'ю) людей, а також загроз публічній безпеці, які об'єктивуються внаслідок порушення (адміністративно-правового чи кримінально-правового характеру) режиму реалізації КПМЗ (щонайперше, в рамках

---

¹ Дмитрик Р. В. Адміністративно-правовий статус поліцейського в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 204 с.; Передерій О. С., Григоренко Є. І. Особливості правового статусу Національної поліції в Україні (теоретико-правовий аспект). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н Каразіна*. Серія : Право. 2015. № 20. С. 35–38.

вжиття заходів забезпечення ПБП в публічних місцях, зокрема, на вулицях, площах, у парках і скверах); г) своєчасне (негайне) реагування на заяви (повідомлення) про порушення чи події (адміністративно-правового чи кримінально-правового), пов'язані із реалізацією КПМЗ; г) здійснення (у відповідності до вимог ч. 2 ст. 19 Конституції України) провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані із реалізацією КПМЗ, а також приймає рішення про застосування адміністративних стягнень до порушників законодавства (як тих, що є учасниками МЗ чи контрзібрань, які вчинили правопорушення, так і тих, що не є учасниками зібрань, однак, зазіхнули на особисту, колективну чи публічну безпеку з мотивів, пов'язаних із реалізацією КПМЗ) та забезпечує виконання таких рішень; д) забезпечування регулювання дорожнього руху, а також здійснювання: контролю за дотриманням його учасниками Правил дорожнього руху¹, правомірністю експлуатації ними ТЗ на вулично-дорожній мережі, враховуючи, що вулично-дорожня мережа може бути простором проведення МЗ (як спонтанних, так і запланованих – марші, хода), а ТЗ – особливим інструментом реалізації КПМЗ (прикладом цього є МЗ, які проводились з 2013 року громадсько-політичним рухом «Автомайдан»); супроводження (на підставах передбачених законом) ТЗ, які є беруть участь в МЗ; е) вжиття усіх можливих заходів для надання невідкладної допомоги (враховуючи домедичну та медичну допомогу) особам, котрі постраждали внаслідок правопорушень, пов'язаних із реалізацією КПМЗ, а так само – надання невідкладної допомоги особам, які в результаті реалізації вказаного конституційного права (ними та/або іншими особами) опинилися в ситуації, що є небезпечною для їхнього життя (здоров'я); є) вжиття у контексті реалізації КПМЗ заходів забезпечення функціонування правового режиму воєнного (надзвичайного) стану, режиму зони надзвичайної екологічної

---

¹ Про Правила дорожнього руху : постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовт. 2001 р. № 1306 ; у ред. від 01 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п>

ситуації у разі їх введення на території України (в окремій місцевості держави, коли така місцевість охоплює територію обслуговування відповідного органу поліції); ж) вжиття заходів забезпечення ПБП під час примусового виконання судових рішень, якими встановлюються обмеження чи заборони щодо реалізації відповідного конституційного права.

Таким чином, слід ще раз наголосити: *поліція в Україні не має повноважень забороняти проведення МЗ* (й на практиці не вчиняє таких дій, на відміну від поліції окремих держав-членів ЄС, зокрема, Німеччини та Франції), *однак, з метою забезпечення ПБП повноважна унеможлилювати*: а) проведення масових заходів, які в конкретному випадку не є МЗ (на їх організаторів і учасників не поширюються відповідні гарантії) в силу того, що їх проведення: заборонено судовим рішенням; відбувається в умовах дії режиму воєнного стану (за таких умов поліцейські, обтяжені вимогами ч. 2 ст. 19 Конституції України, повинні унеможлилювати проведення МЗ навіть тоді, коли мотивами їх проведення є гуманітарні цілі, що в дійсності обурює громадськість¹); б) реалізацію КПМЗ у вигляді, що виходить за рамки: сутності такого права (відбуваються заклики до повалення конституційного ладу, до здійснення геноциду та ін.), а отже перестає бути реалізацією СМЗ; допустимості проведення МЗ (коли судовим рішенням реалізація КПМЗ була обмежена, проте учасники таких зібрань в процесі реалізації такого права проігнорували обмеження). Тобто, окреслені підстави унеможливлення поліцією реалізації КПМЗ вказують на те, що вони не можуть розглядатись в якості порушення ст. 39 Конституції та ст. 11 Конвенції про захист прав людини, адже у відповідних випадках має місце проведення масового захисту, на організаторів і учасників якого: а) не поширено гарантії реалізації КПМЗ; б) були поширені гарантії КПМЗ, однак ці гарантії втрачаються в результаті трансформації МЗ в немирний.

---

¹ Рідним захисників Маріуполя не дали провести мітинг у Києві на підтримку бійців. *Українська правда* : [сайт]. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/05/5/7344271/>; Родичам бійців «Азову» не дозволили провести мітинг у Києві та пресингують в інтернеті. *UA.NEWS* : [сайт]. URL: <https://ua.news/ua/rodycham-bijtsiv-azovu-ne-dozvolily-provesty-mityng-u-kyievi-ta-presynguyut-v-interneti/>

3. *Завдання та функції ТП Нацполіції, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ.* Завдання у контексті ч. 1 ст. 2 ЗУ 2015 року № 580 виявляються у наданні ТП НП поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення ПБП під час і в результаті реалізації фізичними особами КПМЗ; 2) охорона прав і свобод суб'єктів реалізації КПМЗ, а також інших суб'єктів (які зазнають впливу від процесу реалізації вказаного конституційного права), а також інтересів суспільства і держави, які стикаються з КПМЗ в зв'язку з його реалізацією.

Що ж стосується функцій ТП Нацполіції, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ, то з цього приводу слід зазначити, що вони є похідними від функцій НП. При цьому звернемо увагу на те, що в тоталітарних державах поліція в якості пріоритетної виконує функцію захисту влади. Натомість, в Україні, як і в інших демократичних державах, комплекс функцій заснований на балансі публічних і приватних інтересів, сервісної ролі («основним замовником поліцейських послуг є народ України, її громадяни, які за рахунок сплати податків утримують поліцію, а тому повинні мати законодавчо визначені гарантії контролю за її діяльністю»¹) поліції в житті суспільства та держави. У зв'язку із цим в Україні ТП НП в досліджуваному контексті виконує наступні функції: 1) загальні: а) інформаційно-аналітична функція (наповнення веб-сайту матеріалами, в яких відображаються адміністративно-правові властивості ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ, а також достатньою інформацією про права і обов'язки людей, їх об'єднань, юридичних осіб в контексті взаємовідносин із ТП НП в рамках питання реалізації вказаного конституційного права); б) функція прогнозування та планування (зокрема, планування здійснення превентивних заходів до моменту проведення МЗ та під час проведення таких зібрань); в) регулювання (щонайперше, нормування діяльності поліцейських під час проведення МЗ під час дії режиму запобігання поширення коронавірусної хвороби); г) функція контролю; г) функція оцінка ефективності (виконання обов'язків ТП НП щодо забезпечення реалізації вказаного конституційного права); 2) спеціальні:

---

¹ Поклад О. В. Громадський контроль за діяльністю поліції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 17 с.

а) превентивна; б) примусова; в) організаційно-забезпечувальна (зокрема, забезпечення ТП НП професійними, дисциплінованими та добросовісними кадрами, забезпечення кадрів необхідними ресурсами для ефективного забезпечення реалізації КППМЗ).

4. *Гарантії діяльності ТП Нацполіції, як суб'єкта забезпечення реалізації КППМЗ.* Враховуючи сутність гарантій СПА¹ доходимо думки, що основними такими гарантіями в рамках питання, що нами розглядається, є: 1) загальні гарантії (економічні гарантії, гарантії політичної нейтральності, гарантії соціальної безпеки, гарантії авторитетності публічної влади); 2) правові гарантії (концептуально-стратегічне та нормативне забезпечення діяльності); 3) організаційно-правові гарантії (здійснення кадрової політики в ТП НП, забезпечення діяльності поліцейських необхідними ресурсами для ефективної діяльності під час МЗ та ін.). Попри те, що в теоретичному контексті поліцейські під час проведення МЗ працюють в умовах множини гарантій, які сприяють їх ефективній діяльності та захисту їх безпеки, слід мати на увазі, що на практиці² ці публічні службовці під час проведення МЗ часто опиняються в ситуаціях значного ризику для їх життя та здоров'я, який закономірним чином посилюється в умовах значного соціального напруження. Хоча поліцейські загалом працюють в умовах значних ризиків для їх життя та здоров'я (не лише в Україні, але й в державах, в яких передбачаються значні гарантії захисту

---

¹ Басараб Р. І. Гарантії діяльності Генерального прокурора України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 71. С. 327–333; Козленко В. Г. Види гарантій діяльності Національного антикорупційного бюро України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 1. С. 98–102; Мозговий О. О. Гарантії діяльності сервісних центрів Міністерства внутрішніх справ України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 5. С. 230–232; Дмитрик Р. В. Адміністративно-правовий статус поліцейського в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 204 с.

² З'явилося відео побиття поліцейського під Радою. *Korrespondent.net* : [сайт]. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/3897185-mitynh-pid-radoui-chetvero-postrazhdalykh>; На акції під Мінрегіоном побили поліцейського, відкрили справу. *РБК-Україна* : [сайт]. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/aktsii-minregionom-pobili-politseyskogo-otkryli-1609159892.html>; У сутичках під будівлею Ради постраждали поліцейські. *Deutsche Welle* : [сайт]. URL: <https://www.dw.com/uk/y-сутічках-під-будівлею-ради-постраждали-поліцейські/a-51712939?maca=ukr-rss-ukrnet-ukr-all-3816-xml>; У Києві під час акції протесту напали на поліцейського, затримано 9 осіб. *РБК-Україна* : [сайт]. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/kievevremya-aktsii-protesta-napali-politseyskogo-1612266055.html>

життя та здоров'я поліцейських¹), слід визнати, що робота поліцейських є більш небезпечною саме в умовах проведення масових заходів, а особливо тоді, коли учасниками цих заходів є представники маргіналізованих верств населення. Для мінімізації цих ризиків необхідно: 1) поширювати серед населення ідеї про те, що поліцейські діють в інтересах людини та суспільства, а не за принципом конфронтації (у сучасній Україні поліція, на відміну від міліції, не є органом захисту інтересів держави тоді, коли ці інтереси не є законними, однак, поліція не може захищати й суспільне свавілля та ін. квазідемократичну практику, що загрожує ПБП); 2) підвищити в суспільстві авторитет поліції (за останні роки поліція в результаті виконання законних вимог щодо обмеження чи заборони реалізації КППЗ під час дії режиму запобігання поширенню коронавірусної хвороби COVID-19 та з уведенням воєнного стану почала асоціюватись в суспільній свідомості в якості суб'єкта владних повноважень, який порушує права людини), який досягається (за прикладом США²) також посиленням юридичного захисту державою поліцейських (відповідальні державні органи та ОМС пояснюють суспільству межі дозволеного та недозволеного під час взаємодії із поліцейським, неприпустимість посягань на життя, здоров'я поліцейських та ін.); 3) посилити гарантії захисту поліцейськими власного життя та здоров'я (загалом та під час проведення МЗ, зокрема) шляхом: а) посилення кримінальної відповідальності за посягання на

---

¹ Brantley-Jones K., Cruz A., Deliso M. 'Extraordinary dichotomy' in police response to Black Lives Matter protests, Capitol chaos: DC attorney general. *ABCNews*. URL: <https://abcnews.go.com/US/extraordinary-dichotomy-police-response-black-lives-matter-protests/story?id=75118567>; Garcia J., Horng E. Naperville police shooting: Man shot, killed after allegedly attacking officer with hatchet ID'd. *About ABC7 Chicago*, 07.06.2022. URL: <https://abc7chicago.com/naperville-shooting-police-news-edward-samaan/11936258/>; Hille., Ray A., Kozlowsky D. 'They Got a Officer!': How a Mob Dragged and Beat Police at the Capitol. *The New York Times*, 11.01.2021. URL: <https://www.nytimes.com/2021/01/11/us/capitol-mob-violence-police.html>; Nagy L. Chicago shooting: Man charged in shooting of CPD officer in Englewood. *About ABC7 Chicago*, 08.06.2022. URL: <https://abc7chicago.com/chicago-police-officer-shot-shooting-englewood-jerome-halsey/11935656/>

² Abrams Z. What works to reduce police brutality? *Monitor on Psychology*. 2020. Vol. 51(7). P. 30; Klinger D. Into the Kill Zone: A Cop's Eye View of Deadly Force. San Francisco : Jossey-Bass, 2013. 299 p.; Lee H., Vaughn M. S. Organizational factors that contribute to police deadly force liability. *Journal of Criminal Justice*. 2010. Vol. 38(2). P. 193–206; Milton C. H., Halleck J. W., Lardner J., Abrecht G. L. Police use of deadly force. Washington, D. C. : Police Foundation, 1977. 203 p.; Terrill W. Deadly force: To shoot or not to shoot. *Criminology & Public Policy*. 2016. Vol. 15(2). P. 491–496.

життя та здоров'я поліцейського (коли це не може розглядатись в якості захисту власного життя та здоров'я від незаконних посягань поліцейського; це урівноважить можливості прояву суспільного та поліцейського свавілля), застосування щодо поліцейського будь-якої сили (погрози застосування сили) під час проведення МЗ та масових заходів загалом; б) заборона фізичного та психологічного тиску на поліцейського (поліцейських) під час проведення МЗ, інших масових зібрань з метою спонукання службовця до невиконання (неналежного виконання) власних обов'язків, вчинення правопорушення (на практиці частими бувають випадки, коли учасники МЗ, інших масових зібрань, звертаються до поліцейських із закликом типу «Поліція з народом» та ін., спрямованим на те, щоби поліцейські зрадили Присязі, припинили охорону ПБП) (при цьому щоразу слід відрізнати трансформацію МЗ в немирне зібрання та ексцес учасників МЗ, який не обумовлює дій із подальшого припинення колективної реалізації СМЗ, як такої); в) закріплення в законодавстві адміністративної відповідальності за неповагу до поліцейського; г) покладання відповідальності за негативні наслідки взаємодії поліцейського з особою на особу, яка в процесі взаємодії (коли така розпочалась на підставі норм законодавства та за наявності для цього достатніх умов), проявила неповагу до поліцейського, не підкорилась його законним вимогам (почала втікати, спробувала напасти на поліцейського та ін.), за винятком вимог, коли поліцейський примус в конкретній ситуації був надмірним.

З урахуванням викладеного слід звернути увагу на проект Закону України від 24 лютого 2021 року № 5050-1 (далі – Проект Закону 2021 року № 5050-1), що спрямований на підвищення гарантій працівників правоохоронних органів в частині захисту їх честі і гідності. Цим законопроектом пропонується доповнити ст. 185 КУпАП частинами, що передбачають підвищену відповідальність за злісну непокору, вчинену групою осіб, а також вчинення публічної образи поліцейського при виконанні ним службових обов'язків. Також вказаним проектом Закону його автори пропонують викласти в новій редакції ст. 185-7 Кодексу шляхом доповнення заборони публічних закликів до невиконання законних вимог поліцейського також відповідними закликами до невиконання законних

розпоряджень поліцейського¹. Поряд із тим, слід зазначити, що пропонувані підхід не в достатній мірі узгоджується із досвідом вирішення цього питання у державах-членах ЄС, у яких притягнення до відповідальності за образу честі та гідності поліцейських здійснюється: за статтями про заборону ображення честі та гідності людини загалом; за статтями законів про кримінальну відповідальність. Наприклад, в Королівстві Іспанія за образу поліцейського можна бути притягнутим до кримінальної відповідальності за ст. 208 КК Іспанії, що передбачає відповідальність за образу людини (коли образа завдає серйозну шкоду гідності людини, підриває її репутацію або ж її самооцінку)². У Німеччині образа поліцейського карається за пар. 185 КК ФРН, що передбачає кримінальну відповідальність за образу особи (образу особи карається позбавленням волі на строк до 1 року або штрафом, а якщо образу вчинено публічно, на зібраннях або із застосуванням насильства, воно карається позбавленням волі на строк до 2 років або штрафом)³. Враховуючи викладене, позицію провідного юриста-адміністративіста А. В. Боровика щодо юридичної відповідальності за діяння, які супроводжуються образами правоохоронців⁴, а також гуманістичну спрямованість чинного законодавства, доходимо думки, що криміналізація образ людини загалом та поліцейського зокрема наразі не доцільна, коли вона не відбувається суспільно небезпечним чином (зокрема, в сенсі ч. 3 ст. 342, ст. 345 КК України). Зважаючи на це, вбачається потреба у:

- а) доповненні Особливої частини КУпАП слід доповнити главою 4-1 «Адміністративні правопорушення, що посягають на честь і гідність людини», в якій слід передбачити зокрема статтю 40-2 «Образа честі та гідності людини». У ч. 1 пропонуваної статті слід

---

¹ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту честі і гідності громадян та працівників правоохоронних органів : проект Закону України реєстр. № 5050-1 від 24 лют. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=71217&pf35401=543366>

² Del Código Penal : Ley Orgánica de 23.11.1995 № 10 (última actualización publicada el 13.04.2022). URL: <https://www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-25444-consolidado.pdf>

³ Strafgesetzbuch, 15.05.1871 (fassungvom 22.11.2021). URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/StGB.pdf>

⁴ Боровик А. В. Підстави юридичної відповідальності за образу представника влади потребують удосконалення. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 4 (18). С. 60–72.

зазначити, що образа людини, вчинена публічно тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У ч. 2 – відповідні дії, вчинені групою осіб та/або щодо посадової особи та ін. осіб, діяльність яких спрямована на забезпечення правопорядку (поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця, інших службових осіб чи осіб, які виконують особливі функції із забезпечення ПБП) у зв'язку із виконанням нею службових обов'язків чи в зв'язку із її статусом службової особи – від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

б) викласти в новій редакції такі статті КУпАП:

- 185 Кодексу частинами, що передбачають підвищену відповідальність за злісну непокору, вчинену групою осіб, а особливо – відповідальність за такі дії, вчинені під час проведення МЗ чи проведення масових зібрань, проведення яких заборонено(у вигляді накладення штрафу від чотирьохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративного арешту на строк до п'ятнадцяти діб);
- 85-7 Кодексу, передбачивши заборону публічних закликів до невиконання законних вимог, а також розпоряджень поліцейського.

Повертаючись до питання кримінально-правових гарантій діяльності поліцейських під час проведення МЗ та їх посилення, то з цього приводу слід зауважити, що склади злочинів, передбачених у статтях 342, 343, 345, 347, 348, 349 КК України, дозволяють стверджувати про достатність кримінально-правової охорони життя та здоров'я поліцейських під час проведення МЗ, а також масових зібрань, які у законом передбаченому порядку є забороненими. При цьому, на що ми вже звертали увагу, необхідно поширювати інформацію серед населення про недопустимість вчинення посягань на права поліцейських, які є правопорушеннями проти авторитету державних органів загалом та Нацполіції, зокрема, а також про юридичні наслідки таких діянь.

Разом із тим, слід констатувати невідповідність політичної реальності в державі юридичній реальності, що виявляється у тому, що учасники

масових заходів, на яких досить часто не поширюються гарантії реалізації КПМЗ, уникають відповідальності за порушення ПБП під час таких заходів, а також за посягання на життя і здоров'я поліцейських, за ігнорування законних вимог і розпоряджень поліцейських. Так, наприклад, 23 лютого 2021 року під Офісом Президента України відбулась акція протесту за участю близько 2000 осіб з використанням газових балончиків та фаєрів¹. На цій акції «активісти» погрожували поліцейським, ображали їх, відібрали у правоохоронців захисні шоломи, застосували проти них газові балончики, в результаті чого постраждало (опіки очей) 27 поліцейських і військовослужбовців Нацгвардії². Попри це, всіх доправлених до поліції осіб (24 найбільш активних учасника протесту) опитали та одразу ж відпустили³. Вже 21 березня в рамках чергової акції протесту представників того ж політичного руху обмалювали написами стіни біля вхідних дверей до будівлі Офісу Президента, підпалювали вивіску «Президент України», палили фаєри та запускали феєрверки. Не заважаючи вчиненню таких актів «активістів», поліцейські затримали лише одного з них, а саме особу, котра в рамках акції протесту вибила шибки в дверях Офісу Президента. Інші активісти перешкоджали затриманню та вивезенню такої особи до ізолятора тимчасового тримання⁴. При цьому перешкоджання учасниками масових зібрань затриманню найбільш агресивних з них по сьогодні має місце на практиці, що також може супроводжуватись «штурмом» районних відділів поліції з метою звільнення колег-активістів в силовому порядку, примусом керівництва поліції до звільнення поліцейських, які затримували учасників масових заходів, які

---

¹ На акції під ОПУ постраждали 27 правоохоронців, усіх затриманих відпустили, – поліція. *Радіо Свобода* : [сайт]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sterenko-aktsiya-politsiya-postrazhdali-zatrymani/31118813.html>

² Сутички на Банковій: 27 правоохоронців отримали опіки очей, а всіх затриманих відпустили – поліція. *TCH* : [сайт]. URL: <https://kyiv.tsn.ua/sutichki-na-bankoviy-27-pravoohoronciv-otrimali-opiki-ochey-a-vsikh-zatrimanih-vidpustili-policiya-1732276.html>

³ Протести біля ОПУ: всіх затриманих відпустили, постраждали 27 поліцейських. *Deutsche Welle* : [сайт]. URL: <https://www.dw.com/uk/protesty-bilia-opu-vsikh-zatrymanykh-vidpustyly-postrazhdaly-27-politseyskykh/a-56669622>

⁴ Після «спекотного» протесту на Банковій поліція затримала ветерана Влада Сорда. Його намагалися відбити, та марно. *Новинарня. Новини України що воює* : [сайт]. URL: <https://novynarnia.com/2021/03/21/sord-arrest/>

є «активістами»¹. За таких обставин, попри нормативно-правові гарантії діяльності поліцейських під час проведення МЗ, самі поліцейські, працюючи в умовах підвищеного ризику загроз їх життю та здоров'ю, не завжди можуть бути переконаними в тому, що належне виконання ними обов'язків із забезпечення ПБП, охорони прав людини, запобігання злочинності, буде мати законом передбачені наслідки (юридична відповідальність порушників законодавства, попри політичні погляди таких правопорушників), а самі поліцейські не зазнають в результаті виконання обов'язків звільнення, суспільного осуду, що культивується у ЗМІ й не завжди збалансовується належною реакцією на це прес-служби поліції. Тобто, такі умови є обставинами зниження лояльності поліцейських до держави та суспільства (чинник маргіналізації службовця), демотивації виконання обов'язків під час проведення МЗ (власне в цьому ми можемо переконатись в надмірній обережності поліцейських в застосуванні поліцейських заходів до учасників масових зібрань, що досить часто відбувається з відвертою зневагою учасниками зібрань посадою поліцейського та проявами з їх боку непропорційної агресії). Ці та інші обставини дійсності обумовлені політичною нестабільністю та можуть спостерігатись навіть у схожі періоди часу розвитку держав сталої демократії. Прикладом цього є США періоду масових протестів «*Black Lives Matter*», коли мали місце напади активістів на поліцейських², унеможливлення виконання поліцейських обов'язків, зокрема, затримання «активістів», які порушили норми законодавства³ (крім

---

¹ Активісти штурмували головне поліцейське управління Одеси. *Сьогодні*. 2017. 11 квітня. URL: <https://kiev.segodnya.ua/ua/regions/odessa/aktivisty-shturmovali-glavnoe-policeyskoe-upravlenie-odessy-1011973.html>; В Одесі під клубом «Ібіца» протестують проти концерту Лободи: у хід пішли петарди та димові шашки. *Politerno. Політичний Тернопіль*: [сайт]. URL: <https://politerno.com.ua/2017/05/28/v-odesi-pid-klubom-ibitsa-protestuyut-proty-kontsertu-lobody-u-hid-pishly-petardy-ta-dymovi-shashky-foto-video/>; Драка, мати, оскорблення и задержание: как Нацкорпус пикетировал «Метрополь» на бульваре Пушкина. *Кременчуцька газета*. 2017. 16 грудня. URL: <http://kg.ua/news/v-kremenchuge-nackorpus-i-policiya-pomenyalis-siloy>

² Ovalle D. Miami cop befriends teen who attacked him at BLM protest. URL: <https://www.police1.com/police-heroes/articles/miami-cop-befriends-teen-who-attacked-him-at-blm-protest-5e9X2vG1ckZ09n1h/>

³ Hagstrom A. Pennsylvania police officer punches BLM protester after loud shouting match: The protester was arrested and later released. *FoxNews*, 18.04.2022. URL: <https://www.foxnews.com/us/black-lives-matter-police-pittsburgh-protest-jim-roger>

того, аналогічна практика має місце в протестній діяльності руху «BLM» й за межами США¹). Попри те, що затримані поліцейськими в США «активісти» політичних рухів (щонайперше, «BLM»), як правило, підлягають звільненню від відповідальності, в ЗМІ також популяризується практика дієвого «примирення» (навіть дружби) поліцейських і правопорушників. Наприклад, відомим є випадок, коли активіст руху «BLM» у Майамі під час акцій протесту бив скейтбордом по голові поліцейського Р. Вашингтона (*Raymon Washington*) (поліцейський отримав серйозний струс мозку), однак, в подальшому цей поліцейський (також був темношкірим) після одужання прийняв вибачення у нападника (його в подальшому змогли ідентифікувати, знайти) та почав з ним дружити, а сам нападник не поніс за вчинене належне покарання (прокуратура підтримала ініціативу про випробувальний строк, протягом якого нападник буде волонтерити в поліцейському управлінні Майамі під відповідальність Р. Вашингтона)². Натомість, дії поліцейських відносно протестуючих (навіть найбільш агресивних) представників руху «BLM» обумовлювали їх подальше притягнення до юридичної відповідальності³ (в умовах такої політичної кон'юнктури у поліцейській діяльності укорінився підхід, за якого поліцейські уникають можливості взаємодіяти з прибічниками руху «BLM» (навіть поза масових акцій, які ними організуються), побоюючись подальших обвинувачень в расистських мотивах застосування превентивних чи примусових заходів впливу на таких осіб).

Тобто, з викладеного вбачається криза законності та криза авторитету поліцейських у багатьох державах світу, навіть у тих державах, в яких сумлінне виконання вимог закону, а також законних вимог і розпоряджень поліцейських не ставилась під сумнів, вважаючись однією з основ

---

¹ Shocking moment police officer riskkicked to the ground during Black Lives Matter protest in London as he backs away from jeering crowd. URL: <https://www.dailymail.co.uk/video/news/video-2185064/Video-Police-officers-attacked-swarms-angry-BLM-protestors.html>

² An unlikely bond: Miami cop becomes mentor to teen who attacked him during BLM protest. *Miami Herald*, 13.11.2020. URL: <https://www.miamiherald.com/news/local/crime/article247152511.html>

³ Grand jury indicts 19 Austin police officers on assault charges over Black Lives Matter protests, report says. *Independent*, 17.02.2022. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/blm-protests-austin-police-assault-b2017838.html>

правопорядку в державі. У результаті наявної політичної кон'юнктури в цих державах поліцейські фактично позбавлені гарантій поліцейської діяльності, діючи в умовах політичної доцільності, що підриває правопорядок та є чинником кадрової кризи в системі поліції. Прикладом цьому також є США: поліцейські, перебуваючи під потужним суспільним осудом (це культивувалось ЗМІ), не розуміючи те, яким саме чином їм слід виконувати свої обов'язки під час проведення МЗ та одночасно не виконувати в повній мірі свої обов'язки під час акцій протестів руху «BLM», були деморалізовані та почали масово звільнятися (включно з курсантами)¹. Вказане демонструє особливу актуальність посилення гарантій діяльності поліцейських в сьогочасній Україні, в якій наразі відбувається широко-масштабна війна, потребується ретельна та ефективна поліцейська діяльність за підтриманням ПБП на відповідних територіях (зокрема, й шляхом недопущення проведення масових заходів в умовах дії воєнного стану), що повинно супроводжуватись суспільним усвідомленням значимої ролі поліції в забезпеченні ПБП, а також забезпеченням поліцейських гарантіями захисту їх життя та здоров'я під час виконання обов'язків в умовах проведення масових заходів (у цьому сенсі слід виходити із засади, крізь яку *життя та здоров'я поліцейського, його честь і гідність – це особлива соціальна цінність, що перебуває під особливою охороною держави*).

5. *Юридична відповідальність ТП Нацполіції, як суб'єкта забезпечення реалізації КППМЗ.* Український вчений Р. В. Дмитрик зазначає, що юридичною відповідальністю є передбачений законодавством «обов'язок особи, яка вчинила правопорушення, зазнати для себе відповідні, встановлені державою у законодавстві у вигляді правових санкцій, негативні наслідки особистого, майнового чи організаційного характеру». Цілоком

---

¹ MacFarquhar N. Why Police Have Been Quitting in Droves in the Last Year. *The New York Times*, 24.06.2021. URL: <https://www.nytimes.com/2021/06/24/us/police-resignations-protests-ashville.html>; Police recruiting suffers as morale hits new lows. *Axios*, 19.05.2021. URL: <https://www.axios.com/local/twin-cities/2021/05/19/police-morale-suffers-recruiting-down>; Rochester Police Leaders Resign in Wake of Calls for Change. *CNNNews*, 08.09.2020. URL: <https://www1.cbn.com/cbnnews/2020/september/rochester-police-leaders-resign-in-wake-of-calls-for-change>; Thomas G. Demoralized and Demonized: Police Departments Face 'Workforce Crisis' as Officers Leave in Droves. *CNNNews*, 09.09.2020. URL: <https://www.prostir.ua/event/sposterezheniya-za-spravamy-majdanu-nabir-u-hrupu/>

очевидно, що ТП НП, як такі, не притягуються до юридичної відповідальності, адже відповідні обов'язки екстраполюються до держави (державою є суб'єктом, що відповідає за дії ТП НП), а також до службовця поліції, котрий вчинив дії (бездіяльність), прийняв рішення стосовно реалізації КППЗ, що обумовило порушення законодавства. Під відповідальністю поліцейського вченими розуміється «їх обов'язок зазнати для себе певного виду і міри негативні наслідки, визначені законодавством, за вчинення ними порушення чинного законодавства під час виконання завдань та функцій»¹. Згідно до ч. 1 ст. 19 ЗУ 2015 року № 580 за порушення поліцейськими норм чинного законодавства вони можуть бути притягнуті (за наявності для цього достатніх підстав і умов) до практично усіх видів юридичної відповідальності (кримінальної, адміністративної, цивільно-правової, матеріальної, дисциплінарної). При цьому дисциплінарна відповідальність поліцейських (враховуючи також проступки, вчинені під час проведення МЗ) визначаються Дисциплінарним статутом НП України². Що ж стосується практичного аспекту притягнення поліцейських до юридичної відповідальності за порушення вимог режиму реалізації КППЗ, то з цього приводу слід констатувати, що наразі, попри випадки порушення прав людини під час проведення МЗ, про які повідомляється у ЗМІ³, факти притягнення поліцейських-порушників до відповідальності залишається невисвітленими на офіційних веб-сайтах головних управлінь Нацполіції областей, міст Києва і Севастополя (це сприяло би укоріненню в свідомості суспільства того факту, що в поліції дотримуються вимог принципу невідворотності

---

¹ Дмитрик Р. В. Адміністративно-правовий статус поліцейського в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 204 с.

² Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 берез. 2018 р. № 2337-VIII ; у ред. від 24 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>

³ Надмірне застосування сили та масові затримання: поліція розігнала акцію протесту біля українського парламенту. *Фундація «Відкритий діалог»* : [сайт]. URL: <https://ua.odfoundation.eu/a/8584,nadmirne-zastosuvannja-syly-ta-masovi-zatrymannja-polijcia-rozihnala-akciju-protestu-bilja-ukrayinskoho-parlamentu/>; Типові правопорушення поліцейських під час карантину за версією правозахисників. *Радіо Свобода* : [сайт]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30583448.html>; Ярмол Л. В. Взаємозв'язок свободи вираження поглядів і права на мирні зібрання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2017. Вип. 47, Т. 1. С. 52–56.

юридичної відповідальності; натомість, складається враження поліцейської безкарності, свавілля, на яке вказують правозахисники¹). Публічності питання притягнення поліцейських до відповідальності за порушення прав людини під час проведення МЗ набуває лише тоді, коли відповідне масове зібрання чи порушення прав людини під час його проведення набуває широкого резонансу. Прикладом цього є порушення співробітниками міліції прав протестувальників під час «Євромайдану» (зокрема, задля того, щоби порушники не уникнули юридичної відповідальності моніторингові громадські організації періодично проводили набори волонтерів для спостереження за розглядом справ про порушення прав людини під час масових протестів 2013–2014 рр.²), наслідком чого стало й те, що відповідні справи також розглядались в судовому порядку³ (тобто, порушники не уникнули юридичної відповідальності в силу свого статусу). З огляду на це, вбачається потреба в тому, щоби на офіційних веб-сайтах ТП НП публікувались відомості про поліцейських (з дотриманням принципу деперсоніфікації), до яких були застосовані заходи юридичної відповідальності (зокрема, дисциплінарної, кримінально-правової) за порушення обов'язків під час проведення МЗ громадян та інших масових зібрань, на яких не було поширено гарантій КППМЗ (у систематизованому вигляді ця інформація повинна відображатись у звітах, про складання та публікування яких нами вже наголошувалось).

Отже, можемо дійти висновку, що адміністративно-правовий статус ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації КППМЗ, є особливим адміністративно-правовим статусом ТП Нацполіції, що допомагає: 1) вирізнити

---

¹ Поліція з народом? Як (не) змінилась робота правоохоронців після Революції гідності. *Громадське Телебачення* : [сайт]. URL: <https://hromadske.ua/posts/policiya-z-narodom-yak-ne-zminilas-robota-pravoohoronciv-pislya-revolyuciyi-gidnosti>

² Озон: подробиці громадського спостереження за справедливістю судів. *Громадське Телебачення* : [сайт]. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/rizne/ozon-podrobyci-gromadskogo-sposterezheniya-za-spravedlyvistyu-sudiv>

³ Вирок Шевченківського районного суду міста Києва від 14 черв. 2021 р. по справі № 761/18548/18. *YouControl* : [сайт]. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/97849398/>; Спостереження за справами Майдану: набір у групу. *Громадський простір* : [сайт]. URL: <https://www.prostir.ua/event/sposterezheniya-za-spravamy-majdanu-nabiru-hrupu/>

ТП НП серед інших відповідних суб'єктів; 2) осмислити адміністративно-правовий потенціал забезпечення ТП НП реалізації КПМЗ, а також наявний та можливий (в результаті вдосконалення правового регулювання діяльності поліції в Україні) адміністративно-правовий потенціал ТП НП в контексті: а) забезпечення поліцією реалізації КПМЗ (відповідно, й участі поліції в процесі розбудови України в якості сучасної демократичної та правової держави, що має перспективи набуття членства в ЄС); б) охорони прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, а також забезпечення належного функціонування режиму ПБП під час проведення МЗ (отже, участі поліції у процесі виконання правоохоронної та правозахисної функції держави).

У зв'язку із цим, досліджуваний адміністративно-правовий статус можна розуміти в якості цілісної основи нормативно-правового вираження базових начал взаємин особистості (у формальному сенсі – групи особистостей), а також суспільства та держави, котрим особистість колективним чином намагається донести («транслявати») якусь ідею, звернути увагу на спотворення соціальної справедливості чи ідеї рівності в суспільстві тощо. Таким чином, адміністративно-правовий статус ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ, наразі є цивілізаційним здобутком сучасного суспільства, адже дозволяє в Україні функціонувати суб'єкту владних повноважень (на території обслуговування), який в процесі своєї діяльності створює умови так званого «безпечного середовища» для суб'єктів реалізації КПМЗ без шкоди для ПБП, в яких заінтересовані, як учасники МЗ, так і суспільство та держава загалом. Поряд із тим, значимість ролі поліції в забезпеченні ПБП, охорони прав людини під час проведення МЗ громадян нівелюється тим фактом, що гарантії поліцейської діяльності в Україні (так само, як і в багатьох інших державах світу, зокрема, в США) досить часто звужуються на користь концепту політичної доцільності взаємодії держави (з мотивів недопущення підвищення соціального напруження та стабілізації політичної обстановки) із політичними рухами (навіть тоді, коли ці рухи порушують режим організації проведення МЗ, посягають на права, життя і здоров'я поліцейських, що неприпустимо).

РОЗДІЛ 2

Організація реалізації конституційного права на мирні зібрання територіальними підрозділами Національної поліції

2.1 Підстави та порядок застосування превентивних поліцейських заходів територіальними підрозділами Національної поліції під час проведення мирних зібрань громадян

На сучасному етапі розвитку України в якості правової та демократичної держави суспільство та інститути держави «намагаються як мінімум задати вектор трансформації не тільки публічної влади в цілому, але і суспільної свідомості. Про це свідчать і останні соціальні протести, що раз за разом виникають в Україні та спрямовані на забезпечення реалізації конституційних прав людини і громадянина»¹. У цьому процесі впроваджується фундаментальна ідея людиноцентризму. Вибудовуванню людиноцентристської парадигми розвитку української правової системи сприяє сучасне національне право загалом (воно «спрямовано на всебічний захист прав людини»²), так і національне адміністративне право (оскільки воно «робить перші кроки на шляху до обґрунтування та впровадження в життя зовсім нового порядку співіснування людини, суспільства і держави»³). У зв'язку із цим українськими юристами-адміністративістами справедливо наголошується на тому, що «людиноцентризм має стати не просто

---

¹ Маслова А. Б. Концепція людиноцентризму в адміністративному праві: передумови виникнення, зміст та нормативна основа. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2020. № 4 (44). С. 118–128.

² Аврамова О. Є., Савченко А. С. Поліцейське піклування щодо психічно хворих осіб. *Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917–2017 рр.)*: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 25 листоп. 2017 р) / ХНУВС. Харків, 2017. С. 45–46.

³ Гладка О. В. Передумови реалізації адміністративно-правової доктрини людиноцентризму. *Lexportus*. 2017. № 1. С. 64–73.

доктринальною ідеєю, він має перетворитися на спосіб життя Українського народу та безальтернативний принцип функціонування влади»¹. При цьому концепція людиноцентризму вимагає того, щоби «превалювання жорстких заходів примусу поступово замінювалось розробкою та впровадженням превентивних заходів»², а також удосконалення практики застосування методу переконання³. Крім того, як засвідчує український досвід соціальних протестів та спроб їх придушення органами правопорядку, саме превентивні, а не примусові заходи поліції під час проведення МЗ є найбільш ефективним засобом забезпечення реалізації КПМЗ та охорони ПБП. Схожої позиції дотримується також український юрист-адміністративіст А. В. Долинний зазначаючи, що «в сучасних умовах демократизації та гуманізації суспільно-правових відносин пріоритетними є методи переконання, превентивні методи, на відміну від методів примусу, і саме вони переважно застосовуються під час проведення масових заходів в “звичайному” режимі»⁴.

Превенція, як зазначає Д. Г. Оверченко, в науковій та довідковій літературі переважно розкривається в таких аспектах: «запобігання (чому); відвернення (чогось); попередження (про щось) – наперед повідомляти кого-небудь про щось»⁵. В суто адміністративно-правовому контексті превентивна діяльність, на думку В. І. Фелика, постає в якості: 1) однієї з функцій діяльності у сфері правоохорони та мети цієї діяльності («досягнення високого рівня публічної безпеки і порядку, при якому правопорушення майже не вчиняються, це мета, а способи її досягнення вжиття

---

¹ Мельник Р. С. Концепція людиноцентризму у сучасній доктрині адміністративного права. *Право України*. 2015. № 10. С. 157–165.

² Лакійчук Я. О. Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 219 с.

³ Боровик А. В., Макаренко М. М. Поняття, сутність та класифікація адміністративно-правових методів діяльності національної поліції України. *Juris Europensis Scientia*. 2021. № 1. С. 60–65.

⁴ Долинний А. В. Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 198 с.

⁵ Оверченко Д. Г. Тактико-психологічні аспекти превентивної діяльності поліцейських відділів масових і охоронних заходів : дис. ... д-ра філос. : 081. Одеса, 2021. 263 с.

різноманітних попереджувальних заходів»; 2) діяльності, що: а) здійснюється у порядку визначеному чинним законодавством спеціально уповноваженими для цього суб'єктами; б) «поєднує в собі не тільки правові, але і психологічні, соціальні та інші аспекти»¹.

Серед суб'єктів, які здійснюють превентивну діяльність є НП, що є для них однією з основних завдань, адже в процесі масштабного реформування системи МВС України та паралельного прийняття нового законодавства про поліцію органи НП (на відміну від міліції) «повинні функціонувати передусім як сервісні, а не силові органи, застосовуючи заходи адміністративного впливу»². Вказане має особливо важливе значення, приймаючи до уваги той факт, що діяльність поліції в загальному контексті значима «не лише для суспільства в цілому, а й для окремої людини зокрема, адже впевненість у власній безпеці та відчуття захищеності з боку органів державної влади є головною вимогою, яку висуває сучасне суспільство до держави»³. З цього приводу Д. І. Сергенюк, досліджуючи вплив поліції на формуванні безпечного середовища для життєдіяльності населення зауважує, що роль НП в забезпеченні ПБП є фундаментальною, враховуючи «інтегративність компетенції даної системи органів публічної влади та асиміляцію її діяльності у середовищі потенційної генерації загроз когерентному функціонуванню публічної безпеки як соціально-правовій характеристиці сучасного суспільства»⁴. Принципово важливим в цьому сенсі є те, що ПБП, а також належні умови для об'єктивації прав і свобод людини досягаються не в результаті застосування поліцейських заходів (далі – ПЗ) примусу, а за допомогою заходів, які попереджають виникнення ризикової ситуації чи вчасно мінімізують негативні наслідки виниклих ризикових ситуацій.

---

¹ Фелик В. І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 40 с.

² Коваленко Л. П., Тарасов І. С. Поліцейські заходи патрульної поліції. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія : Юридичні науки. 2016. № 4. С. 59–64.

³ Кобзар О. Ф. Адміністративно-правове регулювання поліцейської діяльності в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2016. 418 с.

⁴ Сергенюк Д. І. Роль Національної поліції України у формуванні безпечного середовища для життєдіяльності населення : дис. ... д-ра філос. : 081. Львів, 2020. 255 с.

Саме тому, превенція, як діяльність, є одним з основних повноважень поліції, яку вона здійснює у відповідності до покладених на неї завдань (п. 1 ч. 1 ст. 23 ЗУ 2015 року № 580). Ці можливості поліції максимізують соціально-правове охоронне та безпекове значення превентивної діяльності НП, адже за таких обставин: 1) «поліцейські створюють необхідні умови для неухильного додержання законів, виявлення і припинення різних правопорушень, відвертають можливі посягання на інтереси суспільства та держави, які охороняються правом»; 2) застосуванням превентивних ПЗ у багатьох випадках безпосереднім чином «забезпечується виявлення правопорушень, завдяки чому також здійснюється профілактичний вплив»¹. Відтак, можемо дійти висновку, що широта превентивних ПЗ дозволяє ТП НП під час проведення МЗ громадян ефективним чином: 1) формувати безпечне для учасників МЗ середовище реалізації КПМЗ без шкоди для ПБП; 2) унеможливити трансформацію простору проведення МЗ в якості площини, в якій можуть вчинятись суспільно шкідливі чи суспільно небезпечні діяння. Разом із тим, відповідний ефект від застосування множини превентивних ПЗ можливий в тому разі, коли відповідні ПЗ будуть застосовуватись на законом передбачених підставах і в нормативно визначеному порядку.

Утім, попри важливість точного та системного розуміння підстав і порядку застосування ПЗ ТП НП під час проведення МЗ громадян, слід констатувати, що на сьогоднішній день українськими вченими не на належному рівні приділяється увага дослідженню цього питання (окремі аспекти застосування превентивних ПЗ поліції під час проведення МЗ досліджувались Д. І. Сергенюком²). Таким чином, достатньо актуальним постає питання комплексного дослідження підстав і порядку здійснення таких заходів. Цьому будуть також сприяти наукові напрацювання, присвячені розкриттю засад теорії превентивної діяльності Нацполіції, що були

---

¹ Закон України «Про Національну поліцію»: наук. — практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків: ХНУВС, 2016. 408 с.

² Сергенюк Д. І. До питання забезпечення публічної безпеки під час проведення масових заходів у діяльності Національної поліції України. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. Vol. 2, № 2. С.138–144.

опубліковані за останній час багатьма українськими юристами-адміністративістами, серед яких: І. О. Волокітенко, Н. І. Дідик, Н. В. Домброван, Я. О. Лакійчук, В. М. Панькевич, Г. Р. Парханов, О. Ю. Салманова, В. І. Фелик, Н. М. Шубіна та ін. науковці. Враховуючи позиції з приводу превентивної діяльності поліції цих та інших вчених, а також положення чинного законодавства ми зможемо в достатній мірі розкрити характеристику підстав і порядку застосування превентивних ПЗ ТП НП під час проведення МЗ громадян. Для досягнення цієї мети слід виконати такі завдання: 1) уточнити сутність превентивної діяльності; 2) сформулювати визначення превентивних ПЗ ТП НП під час проведення МЗ громадян; 3) з'ясувати перелік підстав застосування превентивних ПЗ ТП НП під час проведення МЗ громадян; 4) проаналізувати порядок застосування превентивних ПЗ ТП НП під час проведення МЗ громадян.

Вирішуючи поставлені завдання дослідження зазначимо, що українські вчені розкриваючи сутність поняття «превентивна діяльність», як правило, окреслюють практично однаковий перелік її ознак, навіть в контексті загальноправового, адміністративно-правового та кримінально-правового осмислення превенції. Наприклад, Ю. В. Кузьменко та Р. В. Думанський звертають увагу на те, що зазначена діяльність є «ефективним, продуктивним, гуманним способом протидії правопорушенням, що сприяє підтриманню безпеки та правопорядку в суспільстві та реалізації забезпечення прав і законних інтересів людей»¹. В свою чергу вчений Д. Г. Оверченко під превентивною діяльністю пропонує розуміти «систему заходів по профілактиці, запобіганню, відверненню та припиненню адміністративних та кримінальних правопорушень»². При цьому українські науковці О. Ю. Прокопенко, Д. О. Булатін і Р. О. Кушніренко розкривають превентивну діяльність саме в якості «особливого виду діяльності поліцейських, які у своїй праці попереджають вчинення правопорушень у сфері

---

¹ Кузьменко Ю. В., Думанський Р. В. Міжнародний досвід здійснення превентивної діяльності органами поліції. *Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 26 лют. 2021 р.) / за ред. О. О. Шкути ; Херсонський факультет ОДУВС. Херсон, 2021. С. 18–23.

² Оверченко Д. Г. Тактико-психологічні аспекти превентивної діяльності поліцейських відділів масових і охоронних заходів : дис. ... д-ра філос. : 081. Одеса, 2021. 263 с.

публічного порядку та/або запобігають їм»¹. Таким чином, можемо дійти таких висновків: 1) «характерною особливістю групи заходів із адміністративного попередження (запобігання) є їхній профілактичний (попереджувальний) характер»²; 2) превентивна діяльність постає в якості діяльності спеціально уповноважених суб'єктів права, які здійснюють її у відповідності до закону задля досягнення певної мети.

Метою ПЗ загалом «є оперативне вирішення питань, ситуації на місці шляхом використання чітко визначених ЗУ 2015 року № 580засобів, спрямоване на негайне настання фактичного результату щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання ПБП»³. При цьому, на думку В. І. Фелика, мета саме превентивної діяльності виявляється в спрямуванні суб'єкта превентивної діяльності на «зменшення кількості вчинюваних правопорушень та злочинів і забезпечення таким чином високого рівня публічної безпеки та порядку»⁴. Аналогічного висновку доходить також Д. Г. Оверченко, на думку якого, мета превентивної діяльності, зокрема в контексті масових й охоронних заходів повинна зводитись до «охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави шляхом забезпечення публічної безпеки і порядку під час масових і охоронних заходів»⁵.

Особливим для превентивної діяльності поліції є те, що її складають превентивні ПЗ, які можуть (повинні) застосуватись ТП Нацполіції в якості ефективного способу забезпечення реалізації КПМЗ й для належного функціонування адміністративно-правового режиму ПБП під час проведення

---

¹ Прокопенко О. Ю., Булатін Д. О., Кушніренко Р. О. Можливості використання досвіду країн ЄС у сфері здійснення поліцією превентивної діяльності в Україні. *Право і безпека*. 2021. № 4 (83). С. 56–63.

² Синявська О. Ю. Застосування превентивних поліцейських заходів щодо запобігання поширенню пандемії COVID-19 в Україні. *Держава та регіони*. Серія : Право. 2021. № 4 (74). С. 63–71.

³ Закон України «Про Національну поліцію» : наук. — практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : ХНУВС, 2016. 408 с.

⁴ Фелик В. І. Особливості адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта профілактичної діяльності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 181–189.

⁵ Оверченко Д. Г. Мета, завдання, принципи та функції превентивної діяльності поліцейських відділів масових та охоронних заходів. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2018. № 5 (9), Vol. 1. С. 15–19.

(у зв'язку із проведенням) МЗ, однак, за наявності для цього достатніх підстав. Вказане пояснюється тим фактом, що превентивні ПЗ: 1) є проактивною діяльністю НП¹; 2) відображають адміністративно-правовий контекст вияву мети превентивної діяльності, яка здійснюється поліцією.

А. О. Погребиською з приводу окресленого питання зазначається, що превентивні ПЗ: 1) у своїй меті спрямовуються на те, щоби унеможливити (не дозволити) особу, котра бажає вчинити правопорушення, в можливостях вчинити таке порушення законодавства (відповідні ПЗ застосовуються тоді, коли порушення законодавства ще не вчинене); 2) мета превентивних ПЗ також виявляється у припиненні протиправного вчинку, який спрямовується на розвиток (трансформація в правопорушення більш соціально шкідливого значення), а також мінімізувати збитки від такого правопорушення². Крім того, А. О. Погребиська звертає увагу на те, що превентивні ПЗ «є засобами примусового впливу на різних осіб»³, однак, вони не є тотожними ПЗ примусу, адже «на відміну від заходів поліцейського примусу, які є реакцією на протиправні діяння людини, превентивні ПЗ не мають карального характеру, не потребують установлення вини порушника як обов'язкової умови застосування, а також інших обов'язкових ознак протиправного діяння»⁴. Тобто, превентивні ПЗ в контексті трьохчленної теорії адміністративного примусу⁵ є заходами адміністративного примусу адміністративно-попереджувального (запобіжного) характеру.

При цьому примусовий характер превентивних ПЗ характерний більшості таких заходів й обумовлений обмеженням свободи волі особи, до якої вони застосовуються в конкретній ситуації, що може констатуватись навіть тоді, коли особа без відчуття утиску своєї свободи волі надає

---

¹ Проневич О. С. Проактивна діяльність поліції (міліції) як складова сучасної парадигми охорони правопорядку. *Форум права*. 2011. № 3. С. 639–643.

² Погребиська А. О. Проблемні питання щодо застосування превентивних поліцейських заходів. *Митна справа*. 2015. № 5 (2). С. 82–86.

³ Там само.

⁴ Буди О. А. Характеристика системи превентивних поліцейських заходів крізь призму норм адміністративного законодавства України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 3 (24). С. 62–65.

⁵ Коллер Ю. С. Місце та роль заходів примусу в діяльності Національної поліції України. *Наука і правоохорона*. 2017. № 3 (37). С. 77–84.

поліцейському документи для перевірки, зупиняє ТЗ для перевірки тощо. У цьому контексті слід мати на увазі, що застосування превентивного ПЗ пов'язане із тимчасовим обмеженням конституційного права на недоторканність особи, порушення якого в правових і демократичних державах допускається «тільки для блага суспільства з метою запобігання вчиненню правопорушень, усунення їх наслідків і зібрання доказів про причетність особи до його вчинення»¹. Певна річ, обмеження права на недоторканність особи, коли воно спрямоване на учасників МЗ, а особливо – МЗ, на яких заявляються вимоги до вчинення дій (утримання від вчинення) публічної влади, що набули суспільного резонансу (отже, має місце соціальне напруження з приводу цього питання), – є особливо вразливим заходом, що може спричинити обурення учасників МЗ й призвести до застосування заходів громадської непокори. Таким чином, вбачається потреба в тому, щоби:

- 1) превентивні ПЗ завжди були виваженими (ґрунтувались на нормах закону, застосовувались із дотриманням стандартів поліцейської етики тощо);
- 2) застосування превентивних ПЗ відбувалось в парадигмі довірчих відносин людини та поліцейського, за яких людина добровільно обмежує свою недоторканність задля суспільного блага.

Викладене дає підстави стверджувати, що превентивні ПЗ ТП НП під час проведення МЗ громадян дозволяють:

- 1) не допустити порушення законодавства: а) учасниками МЗ, які планували перетворити мирний захід в масове заворушення (екстремістського, антидержавницького та іншого спрямування), зашкодити правам і свободам інших учасників цього МЗ, поліцейських (приміром, задля провокування більшого соціального напруження в суспільстві) тощо; б) іншим особам, що бажають унеможливити реалізацію певними особами їх КПМЗ, використати факт проведення МЗ для досягнення ними протиправної мети тощо;
- 2) припинити вже почате порушення законодавства, а саме: а) мінімізувати потенціал зростання соціальної шкідливості триваючого

---

¹ Поцплуйко В. М. Особливості здійснення поверхневої перевірки, особистого огляду та особистого обшуку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2018. Вип. 50, Т. 2. С. 112–116.

правопорушення (коли одне правопорушення вчиняється під час проведення МЗ з метою вчинення іншого; приміром, коли особа незаконно заволодіває ТЗ з метою використання його в якості засобу «тарану», спрямованого на скупчених учасників МЗ, результатом чого має стати масове вбивство людей); б) зменшити обсяг шкоди, які завдаються особам і ПБП фактом вчинення порушення законодавства.

З огляду на вказане, а також на підходи вчених до розуміння превентивних ПЗ [див., напр.: 21, с. 288; 86, с. 129; 94, с. 178; 343, с. 193], враховуючи вимоги до ПЗ, окреслені в ст. 29 та ч. 2 ст. 30 ЗУ 2015 року № 580, можемо дійти висновку, що *превентивний ПЗ ТП НП під час проведення МЗ громадян* – це передбачена законом, необхідна, пропорційна, ефективна дія (комплекс дій) превентивного характеру, що застосовується ТП НП лише для виконання ним повноважень у сфері забезпечення реалізації КПКМЗ та ПБП й виявляється в обмеженні певних прав і свобод людини та громадянина під час проведення МЗ задля настання фактичного (не правового) результату, узгодженого із необхідністю охорони поліцією прав і свобод учасників МЗ, інших осіб, а також для запобігання цим правоохоронним органом загрозам ПБП.

Також зазначимо, що превентивні ПЗ постають в якості широкого переліку інструментарію, «який складають численні превентивні заходи, неоднорідні за своєю суттю та механізмом застосування». Українська вчена Я. О. Лакійчук цілком справедливо зазначає, що усі превентивні ПЗ на сьогодні можуть бути поділені на такі дві групи: 1) «прості превентивні заходи (заходи одиничного типу, виражені в якійсь конкретній дії) – перевірка документів; опитування особи; зупинення ТЗ; поверхнева перевірка і огляд; вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; проникнення до житла чи іншого володіння особи; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису»; «комплексні (система дій превентивного характеру) – обмеження пересування особи, ТЗ або фактичного володіння річчю; перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під

адміністративним наглядом; поліцейське піклування; превентивна (профілактична) робота дільничних офіцерів поліції; заходи інформаційно-аналітичного характеру»¹.

Поряд із тим, слід зауважити, що із сутності превентивних ПЗ ТП НП під час проведення МЗ громадян впливає, що такі адміністративно-правові заходи можуть застосуватись виключно за наявності для цього достатніх підстав. Вказане є виправданим з огляду на вимоги ч. 2 ст. 19 Основного закону України, а також приймаючи до уваги цінність прав і свобод людини, які зазнають певних утисків в результаті застосування превентивних ПЗ.

У науково-практичному коментарі до Закону України 2015 року № 580-VIII українська вчена О. В. Джафарова зазначає, що для ПЗ характерним є те, що вони здійснюються на підставі таких передумов: 1) юридичні підстави застосування ПЗ, а саме: а) закріплення на рівні закону повноваження НП застосувати такі заходи; б) «законодавче закріплення вимог, порядку та процедури застосування та оформлення поліцейських заходів» [86, с. 126]; в) закріплення на рівні закону умов, за яких ПЗ може (повинен бути застосований); 2) фактичні підстави застосування ПЗ, які характеризуються нормативним закріпленням «та визначаються з урахуванням покладених на поліцію повноважень» [86, с. 126]. Е цілому погоджуючись із провідним юристом-адміністративістом, зазначимо, що для ПЗ загалом та для превентивних ПЗ, зокрема, характерним є те, що вони здійснюються не лише у відповідності до нормативних та фактичних, але й на основі процедурних підстав (при цьому слід мати на увазі, що такою процедурною підставою, як правило, постають конкретні акти, що передбачаються адміністративним чи кримінальним процесуальним законодавством [див., напр.: 105]), ігнорування яких нівелює соціально-правову значимість цих дій поліції й може розцінюватись в якості порушення поліцією прав людини, що неприпустимо в Україні, як в правовій та демократичній державі.

---

¹ Лакійчук Я. О. Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 219 с.

Отже, зазначимо, що *підставами застосування превентивних ПЗ* є комплекс обставин юридично значимої дійсності, на основі яких ТП НП під час проведення МЗ може застосувати ПЗ, які будуть відповідати вимогам законності та необхідності. Сукупність таких підстав можна структурувати в межах наступних груп підстав застосування превентивних ПЗ:

1. *Нормативна підстава* застосування превентивних ПЗ ТП НП під час проведення МЗ громадян. Спершу зазначимо, що у відповідності до частин 1 і 3 ст. 29 ЗУ 2015 року № 580 превентивні ПЗ повинні застосовуватись виключно на підставі норм закону, а не чинного законодавства загалом. Зокрема, О. В. Джафарова з цього приводу справедливо зазначає, що «закріплення видів, умов та порядку застосування поліцейських заходів у підзаконних НПА є незаконним» [86, с. 125]. При цьому основним таким законодавчим актом власне є ЗУ 2015 року № 580, що, на думку вченої Я. О. Лакійчук, є цілком закономірним, оскільки: 1) цей акт законодавства «є основним в системі НПА, які регулюють діяльність НП, у зв'язку із чим усі інші підзаконні документи видані в тому ж напрямку повинні йому відповідати»; 2) в цьому Законі закріплюється перелік «організаційних основ діяльності поліції України, відповідно до яких побудовано її структуру та систему підрозділів, які провадять превентивну діяльність»; 3) нормами вказаного Закону окреслюються «особливості роботи НП загалом, її повноваження і обов'язки, а також порядок, сутність, підстави, вимоги та види превентивних заходів, що використовуються у роботі вказаного правоохоронного органу»¹. Так, у ч. 2 ст. 30 ЗУ 2015 року № 580 визначається повноваження поліції застосувати превентивні ПЗ, а в ст. 31 цього Закону перераховуються усі превентивні ПЗ, які можуть застосувати поліцейські. У статтях 32–41 ЗУ 2015 року № 580 конкретизуються фактичні підстави, на основі яких поліцейський може (повинен) застосувати відповідний вид превентивного ПЗ.

Крім того, слід мати на увазі, що застосування превентивних ПЗ застосовуються також із урахуванням норм інших законодавчих актів, зокрема

---

¹ Лакійчук Я. О. Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 219 с.

КУПАП (статті 237, 261–265-2, 266 та ін.)¹ та Закону України 2006 року № 3477-IV² (у низці рішень Суду окреслюються стандарти людиноцентристської взаємодії поліції та людини, а також окремі засади забезпечення реалізації КПМЗ). Також необхідно мати на увазі, що специфічним для правового регулювання превентивних ПЗ, як зазначає О.А. Будь, «є те, що їх перелік і порядок реалізації передбачений не тільки ЗУ 2015 року № 580, але й іншими законодавчими і підзаконними НПА, нормативними актами МВС та НП України»³. У цьому відсутня суперечність з частинами 1 і 3 ст. 29 ЗУ 2015 року № 580, які вимагають, що превентивні ПЗ повинні визначатись законом, адже на підзаконному рівні такі заходи не визначаються, а конкретизується порядок їх застосування чи вимоги до дій поліцейських під час здійснення ними поліцейської діяльності. У цьому контексті вказані акти⁴ не є суто нормативними підставами застосування превентивних ПЗ (такими є виключно норми, що містяться в ЗУ 2015 року № 580), а лише актами допоміжного значення.

Разом із тим, слід мати на увазі, що належне виконання поліцією, покладених на неї завдань «можливе лише завдяки визначенню повноважень цього органу та чіткій деталізації підстав і порядку застосування

---

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-X ; у ред. від 05 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

² Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3477-IV ; у ред. від 02 груд. 2012 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

³ Будь О. А. Характеристика системи превентивних поліцейських заходів крізь призму норм адміністративного законодавства України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 3 (24). С. 62–65.

⁴ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 лип. 2017 р. № 650 ; у ред. від 11 серп. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>; Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27 квіт. 2020 р. № 357. *Офіційний вісник України*. 2020. № 41. Ст. 1345; Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06 листоп. 2015 р. № 1376 ; у ред. від 24 верес. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>; Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02 лип. 2015 р. № 796. *Офіційний вісник України*. 2015. № 54. Ст. 1767.

певних видів ПЗ, у тому числі і превентивних, адже діяльність органів НП пов'язана, насамперед, із запобіганням вчиненню правопорушень у різних сферах суспільного життя». Разом із тим, як зазначає О. А. Будь, «у цій площині все ще залишається цілий ряд проблем, пов'язаних із відсутністю чіткого механізму застосування превентивних заходів»¹. Більш того, по сьогодні заплутаним є законодавче викладення сутності превентивної діяльності поліції. Так, наприклад, український юрист-адміністративіст Р. В. Дмитрик, розглядаючи повноваження НП, вказує, що в спеціальному Законі про поліцію «зазначається, що поліція здійснює профілактичну діяльність, а наступним її повноваженням визначено виявлення та усунення причин і умов, що сприяють скоєнню адміністративних та (або) кримінальних правопорушень. Якщо це окремі повноваження, тоді ж у чому нормотворець вбачає сутність профілактичної роботи поліції?». Аналогічна проблема склалась із превенцією, котру законодавцем «визначено як повноваження поліції, а нижче – як окреме повноваження, прописаний правообов'язок поліції здійснювати заходи з виявлення та припинення кримінальних та (або) адміністративних правопорушень»². Вказане питання, хоча не сприяє становленню узгодженого законодавства в частині упорядкування сутності превентивної діяльності НП, утім, не шкодить практиці застосування превентивних ПЗ загалом та під час проведення МЗ громадян, зокрема.

Поряд із тим, критично аналізуючи нормативну підставу застосування превентивних ПЗ ТП НП під час проведення МЗ громадян слід звернути увагу на те, що не всі ПЗ, перелік яких наведений в ч. 1 ст. 31 ЗУ 2015 року № 580, є тими превентивними ПЗ, що можуть бути застосованими під час проведення МЗ. Наприклад, вказане стосується превентивних ПЗ, передбачених пунктами 5 і 7 ч. 1 ст. 31 вказаного законодавчого акту.

2. *Фактична підстава* застосування превентивних ПЗ ТП НП під час проведення МЗ громадян. Відповідні фактичні обставини дійсності, на основі

---

¹ Будь О. А. Нормативні засади застосування адміністративно-превентивних поліцейських заходів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 5, Т. 2. С. 40–45.

² Дмитрик Р. В. Адміністративно-правовий статус поліцейського в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 204 с.

яких може застосуватись на законних підставах превентивний ПЗ загалом та під час проведення МЗ зокрема (тобто, фактичні причини застосування таких ПЗ) досить складно систематизувати, з огляду на той факт, що: 1) НП в рамках своєї діяльності «використовує широкий превентивний інструментарій, який складають численні превентивні заходи, неоднорідні за своєю суттю та механізмом застосування»¹ («нормативне закріплення широкого кола превентивних заходів, що реалізуються органами НП є свідченням зменшення каральних методів роботи поліції, шляхом застосування превенції та показником демократичного розвитку держави»²); 2) на практиці можлива наявність різноманітних варіацій тих чи інших обставин дійсності (навіть в контексті конкретного превентивного ПЗ), які можуть переконати поліцейського відреагувати на них застосування превентивних ПЗ.

При цьому українськими вченими вже робились спроби класифікувати відповідні фактичні підстави. Наприклад, О. В. Джафарова, аналізуючи фактичні підстави застосування цих ПЗ зазначає, що такими підставами «можуть бути реальне припущення про намір особи вчинити правопорушення (поверхнева перевірка, зупинення ТЗ), виникнення обставин, що загрожують публічній безпеці та порядку». У зв'язку із цим, вчена констатує, що: «для одних випадків підстави об'єктивно не залежать від суб'єкта і його поведінки», а для інших – важливим є «настанням умов, які хоч і не є результатом учинення конкретного правопорушення особою, але безпосередньо можуть бути пов'язані з її попередньою антигромадською поведінкою, наприклад, систематичним порушенням публічної безпеки і порядку, що вказує на можливість вчинення нею правопорушень»³. Тобто, фактичні підстави застосування превентивних ПЗ ТП НП під час проведення МЗ громадян можуть бути поділені на:

- 1) підозрілі обставини дійсності, що походять від суб'єкта та його поведінки (приміром, наявність на одязі особи слідів крові);

---

¹ Лакійчук Я. О. Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 219 с.

² Калашнік В. П. Види заходів, що реалізуються органами національної поліції та місце серед них адміністративного примусу. *Юридична наука*. 2020. № 4 (106). Т. 1. С. 79–85.

³ Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : ХНУВС, 2016. 408 с.

- 2) умови, які пов'язуються із суб'єктом і характеризуються високою ймовірністю завдання шкоди правам і свободам осіб, ПБП (наприклад, серед учасників МЗ знаходиться особа, котра публічно з використанням радикальної риторики закликала проти ідей, що транслюються учасниками конкретного МЗ).

У зв'язку із цим, розглянемо випадки, коли в умовах проведення МЗ ті чи інші види превентивних ПЗ можуть бути застосовними:

- 1) перевірка документів особи, що є превентивним ПЗ, який передбачений в п. 1 ч. 1 ст. 31 ЗУ 2015 року № 580 та деталізований у ст. 32 вказаного законодавчого акту. За допомогою такого заходу поліцейський під час проведення МЗ спроможний зупинити особу, яка видається йому підозрілою та у процесі перевірки особи (та/або відповідного права особи) може встановити, чи були підставними його підозри щодо цієї особи. Тобто, відповідна підозра не може бути невмотивованою, про що йдеться ч. 1 ст. 32 ЗУ 2015 року № 580, хоча вимоги законодавця до вмотивованості здійснення поліцейським перевірки документів характеризується певною абстрактністю. Зокрема, український вчений В. О. Іванцов зазначає, що «визначення наявності підстав для перевірки документів пов'язано з їх оцінкою з точки зору достатності та залежить від внутрішнього переконання поліцейського»¹. При цьому слід мати на увазі, що в ЗУ 2015 року № 580 по сьогодні «не вказується, яка саме сукупність підстав може бути визнана достатньою для перевірки документів особи» [86, с. 134]. Вказане є виправданим, адже «достатність» в кожному конкретному випадку залежить від низки обставин фактичної дійсності в яких взаємодіють поліцейський та особа, щодо якої планується застосування відповідного превентивного ПЗ, а також певних рис такої особи. Вченими зазначається, що «достатність доказів – це не кількісний, а якісний показник»².

---

¹ Закон України «Про Національну поліцію»: наук. — практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків: ХНУВС, 2016. 408 с.

² Волкова Н. В. Щодо ознак достовірності та достатності доказів у цивільному судочинстві. *Правове життя сучасної України*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.): у 3 т. Одеса, 2020. Т. 2. С. 330–332.

Дійсно, для того, щоби здійснити перевірку документів досить часто не є доцільним оперативне встановлення двох чи більше факторів, на основі яких до особи може бути застосований вказаний превентивний ПЗ, коли один фактор вже є основою для вчинення вказаної дії (наприклад, нетверезий стан особи, відкрите носіння вогнепальної чи іншої зброї тощо). При цьому, в будь-якому разі під час проведення МЗ поліцейський повинен застосувати зазначений превентивний ПЗ, формуючи своє внутрішнє переконання (*bonafide*), яке узгоджене із критеріями достатності, окресленими законодавцем в пунктах 1–6 ч. 1 ст. 32 ЗУ 2015 року № 580;

- 2) опитування особи, що є превентивним ПЗ, застосування якого передбачене у п. 2 ч. 1 ст. 31 ЗУ 2015 року № 580та деталізоване в ст. 33 вказаного Закону. Такий ПЗ застосовується поліцейським під час проведення МЗ громадян з метою отримання необхідної для виконання поліцейських повноважень інформації (це закономірно, адже ПЗ у будь-якому разі повинен застосуватись для виконання повноважень поліції), коли наявними є достатні підстави вважати, що така особа володіє такою інформацією. При цьому, якщо у випадку з попереднім превентивним ПЗ «достатність» може бути зрозумілою з переліку об'єктивних і суб'єктивних обставин, за якими він застосовується, то «достатність» підстав для опитування особи взагалі не визначається на рівні Закону. Не конкретизується ця категорія в контексті опитування особи також і в наявних науково-практичних коментарях до ЗУ 2015 року № 580. Зокрема, В. О. Іванцов констатує лише те, що «достатньою уявляється певна сукупність підстав, оцінюючи які поліцейський доходить єдиного висновку – про необхідність опитування особи, під час якого буде досягнута його мета як складової реалізації поліцейських повноважень»¹;
- 3) поверхнева перевірка і огляд, який є превентивним ПЗ, що передбачений у п. 3 ч. 1 ст. 31 ЗУ 2015 року № 580. Аналізуючи

---

¹ Закон України «Про Національну поліцію» : наук. — практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : ХНУВС, 2016. 408 с.

ч. 4 ст. 34 вказаного Закону, доходимо думки, що за допомогою такого заходу поліцейський під час проведення МЗ може вчасно попередити вчинення порушення законодавства чи припинити таке порушення (до моменту його суспільно небезпечного розвитку), помітивши в розпорядженні конкретної особи або ж групи осіб речей, законний обіг яких обмежений чи заборонений (також зовнішньо схожих на них речей) та які можуть використовуватись проти учасників МЗ (безпосередньо проти їх життя та здоров'я, а так само – на шкоду ідеї, яку транслюють відповідні особи, котрі реалізують КПМЗ), а також інших осіб, які перебувають на суміжних з територією проведення МЗ просторах. Додатково важливо звернути увагу й на те, що поверхневій перевірці та огляду підлягає не лише особа, котра має підозрілі речі (наприклад, схожі на зброю, вибухові речовини), але й також ТЗ, що може використовуватись проти учасників МЗ (приміром, припаркований біля МЗ автомобіль, про який є відомості, що він може бути облаштованим вибуховими речовинами тощо) чи проти реалізації ними КПМЗ (наприклад, повне чи часткове блокування транспортних комунікацій, якими рухаються учасники МЗ, враховуючи також умисне створення дорожньо-транспортних пригод, зокрема, за участю ТЗ учасників МЗ).

Окремій увазі заслуговують наслідки виявлення в ході застосування цього превентивного ПЗ, а головним чином – виявлення в процесі поверхневої перевірки та огляду при проведенні МЗ громадян будь-якої зброї та речей візуально схожих на зброю. Хоча на сьогоднішній день в Україні не прийнято спеціального законодавчого акту про обіг цивільної зброї в Україні, цілком очевидно, що будь-яка зброя (вогнепальна, пневматична, спортивна, холодна), а також боеприпасів до неї не може знаходитись на території проведення МЗ, не враховуючи зброї правоохоронців, котрі перебувають на території проведення МЗ (відповідне питання доцільно в подальшому врегулювати у кримінально-процесуальному контексті в межах питання тимчасового обмеження в користуванні спеціальним правом,

а саме – права на володіння та носіння зброї¹). Таким чином, вбачається потреба у доповненні ч. 7 ст. 34 ЗУ 2015 року № 580 абзацом 2, в якій назначатиметься, що зброя під час проведення МЗ громадян повинна вилучатись з урахуванням вимог ст. 191 КУпАП та ст. 237 КПК України²;

- 4) зупинення ТЗ, що є превентивним ПЗ, застосування якого передбачається в п. 4 ч. 1 ст. 31 ЗУ 2015 року № 580. Слід зазначити, що в ст. 35 зазначеного Закону достатньо деталізовано перераховуються фактичні обставини, за якими застосовується цей ПЗ. При цьому, такий превентивний ПЗ є найбільш актуальним для застосування у випадках, коли МЗ громадян ними здійснюється шляхом використання ТЗ й може застосовуватись, зокрема, за наявності таких фактичних обставин: порушення учасником МЗ ПДР³; очевидність технічної несправності ТЗ, шляхом використання якого особа бере участь в МЗ громадян; наявність відомостей про те, що ТЗ учасника МЗ перебуває в розшуку; якщо наявне судове рішення, яким заборонено проведення МЗ чи обмежена реалізація КПМЗ шляхом використання ТЗ; порушення порядку використання на ТЗ, шляхом використання якого особа бере участь в МЗ, звукових сигнальних пристроїв тощо;
- 5) обмеження пересування особи, ТЗ або фактичного володіння річчю, що є превентивним ПЗ, застосування якого передбачене у п. 6 ч. 1 ст. 31 ЗУ 2015 року № 580 та деталізоване в ст. 37 зазначеного Закону, а також в статтях 260, 262 КУпАП. В контексті питання, що нами розглядається, відповідний ПЗ може застосовуватись відносно осіб, які: вчиняють кримінальне правопорушення (також

---

¹ Загальна характеристика та порядок застосування тимчасово обмеження в користуванні спеціальним правом : метод. рек. / Ж. В. Удовенко, В. В. Юсупов, М. Ф. Сокиран, І. І. Йовенко. Київ : НАВС, 2014. 32 с.

² Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI ; у ред. від 05 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

³ Про Правила дорожнього руху : постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовт. 2001 р. № 1306 ; у ред. від 01 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п>

тоді, коли на місці події наявна сукупність ознак, які «підтверджують причетність цієї особи до вчиненого нею злочину»¹); перебувають у стані сп'яніння, який характеризується тим, що ображає людську гідність (громадську мораль); вчиняють акти дрібного хуліганства (незалежно від того, чи спрямований такий акт проти учасників МЗ або ж про інших осіб); ігнорують терміновий заборонний припис; проводять контрзахід, проведення якого заборонено судовим рішенням чи таким рішенням обмежене його проведення (зокрема, на території, на якій проводиться МЗ громадян); поширення серед учасників МЗ неправдивих чуток, зокрема, з метою дезорієнтації осіб, які реалізують КПМЗ; ображають поліцейських, закликають учасників МЗ не виконувати вимог поліцейського; поширюють серед учасників МЗ спиртних напоїв, наркотичних засобів або психотропних речовин; в процесі проведення МЗ шляхом застосування ТЗ (чи шляхом руху без ТЗ на проїзній частині дороги), використовують ТЗ з порушенням ПДР;

- 6) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, котре є превентивним ПЗ, що застосовується у відповідності до п. 9 ч. 1 ст. 31 та ст. 40 ЗУ 2015 року № 580. За допомогою такого ПЗ ТП Нацполіції можуть за допомогою технічних засобів і приладів (враховуючи й ті, що працюють в автоматичному режимі) фіксувати стан забезпечення ПБП на території проведення МЗ й фіксування можливих порушень прав і свобод людини, ПБП;
- 7) поліцейське піклування, яке є превентивним ПЗ, що застосовується у відповідності до п. 11 ч. 1 ст. 31 ЗУ 2015 року № 580 та деталізоване в ст. 41 цього Закону. Вказаний ПЗ в своїй меті характеризується подвійним характером й виявляється в тому, щоб: «по-перше, надати психологічну допомогу особам, яка їй потребують; по-друге, захистити права та законні інтереси громадян,

---

¹ Закон України «Про Національну поліцію»: наук. — практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків: ХНУВС, 2016. 408 с.

тим самим забезпечуючи панування режиму законності та правопорядку в державі»¹. При цьому зазначений ПЗ застосовується при проведенні МЗ громадян у разі, коли поліцейським помічена особа, котра: не досягла 16-річного віку та залишилась на МЗ без догляду; по-перше, характеризується ознаками вираженого психічного розладу (так само – особа, котра підозрюється у втечі з психіатричного закладу (спеціалізованого лікувального закладу); особа, котра перебуває у стані сп'яніння й тому втратила здатність пересуватися самостійно), а по-друге, створює реальну небезпеку оточуючим чи собі².

3. *Процедурна підстава* застосування превентивних ПЗ ТП НП під час проведення МЗ громадян. Специфічним для превентивних ПЗ (як і для ПЗ загалом) є те, що «їх застосування не потребує видання адміністративного акта, що, однак, не виключає можливості їх реалізації на підставі та на виконання такого акта»³. Поряд із тим, як зазначає О. В. Джафарова, ПЗ завжди «повинні мати обов'язкове процесуальне оформлення, а у разі застосування ПЗ з порушенням правових норм, визначених цим Законом (або КУпАП, КПК України та іншими законами), вони можуть бути оскаржені в судовому або позасудовому порядку шляхом звернення громадян до відповідних інституцій»⁴. Відтак, можемо дійти висновку, що превентивні ПЗ не можуть здійснюватися в ігнорування процедурної підстави застосування таких заходів. При цьому процедурна підстава в цьому контексті може поставати в якості:

- 1) адміністративного акта, на основі якого застосовується такий ПЗ (коли це вимагає законодавець);
- 2) застосування превентивного ПЗ у відповідності до порядку застосування таких ПЗ.

---

¹ Шубіна Н. М. Адміністративно-правове регулювання застосування поліцейського піклування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 229 с.

² Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

³ Закон України «Про Національну поліцію» : наук. — практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : ХНУВС, 2016. 408 с.

⁴ Там само.

У зв'язку із вказаним слід зазначити, що загальними процедурними вимогами для застосування зазначених ПЗ є ті вимоги, що окреслені в ч. 2 ст. 31 ЗУ 2015 року № 580. У цій нормі Закону вказується на те, що превентивні ПЗ поліція повинна застосовувати у рамках такого порядку: 1) повідомити особу, відносно якої планується застосувати ПЗ, про причини застосування неї ПЗ; 2) довести до відома цієї особи НПА, «на підставі яких застосовуються такі заходи»¹. Критично аналізуючи врегульований законодавцем порядок застосування превентивних ПЗ зазначимо, що:

- 1) порядок застосування превентивних ПЗ врегульовується ЗУ 2015 року № 580², що цілком закономірно, приймаючи до уваги вимоги частин 1 і 3 ст. 29 вказаного законодавчого акту. Однак, на відміну від примусових ПЗ, порядок застосування яких передбачений в ст. 43 ЗУ 2015 року № 580, в цьому Законі не виокремлено окремої статті, в якій би деталізувався порядок застосування превентивних ПЗ. Вказане є проблематичним, оскільки порядок застосування превентивних ПЗ, зазначений в ч. 2 ст. 31 зазначеного законодавчого акту, є невиправдано широким. Поряд із тим, спроба законодавця уникнути детального викладення порядку застосування превентивних ПЗ може бути пояснено тим фактом, що:
  - а) обсяг та видове розмаїття таких заходів є надзвичайно широким й практично кожен із цих заходів потребує власного порядку застосування. Попри це, вказане не означає, що різні види превентивних ПЗ не застосовуються у відповідності до певного універсального порядку, який повинен бути окреслений в рамках окремої статті ЗУ 2015 року № 580;
  - б) превентивні ПЗ не передбачають такого рівня утиску конституційного права на недоторканність особи, який має місце в процесі та в результаті застосування ПЗ примусу. Однак, з вказаним не можна погодитись, адже суб'єкти владних повноважень (зокрема, й ТП НП) повинні завжди діяти в порядку,

---

¹ Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

² Там само.

передбаченому законодавством. Особливо актуальним це питання постає саме в умовах проведення МЗ, які можуть характеризуватись значним соціальним напруженням, а тому використання неоднакового процедурного підходу до застосування превентивного ПЗ до різних учасників МЗ (інших осіб) може загострити ризики для ПБП, обумовлені обуренням учасників МЗ;

- 2) не виправдано широким є обов'язок доведення до відома особи, щодо якої застосовується превентивний ПЗ, НПА, що є підставою для застосування таких ПЗ. Справа у тому, що:
  - а) у НПА містяться різні норми, зокрема, й різні нормативні підстави для застосування ПЗ (це стосується також й ЗУ 2015 року № 580). Саме тому, відповідне повідомлення не є достатньо інформативним для особи, конституційне право на недоторканність якої поліцейським обмежується;
  - б) особа, до якої застосовується превентивний ПЗ не зобов'язана (навіть, коли вона має вищу юридичну освіту) знати адміністративне законодавство на тому рівні, з огляду на який вона буде чітко розуміти в конкретній ситуації (з урахуванням того, що спілкування людини з поліцією може викликати в неї стресовий стан, що максимізується перебуванням в значному колі осіб – учасників МЗ, шуму, який транслюється учасниками МЗ тощо) нормативну підставу, на основі якої до неї застосовується ПЗ. Вказане зауваження є справедливим навіть тоді, коли поліцейським буде названо не НПА, а конкретна норма цього акту, на основі якої до особи застосовується ПЗ. Відтак, для повноцінного забезпечення права особи знати, на основі чого її конституційне право на недоторканність під час проведення МЗ обмежується, їй потрібно довести до відома сутність норми законодавства, що є підставою для відповідного утиску її свободи волі. При цьому поліцейський, який доводить до відома особи відповідну інформацію повинен запитати в особи, до якої застосовується превентивний ПЗ, наявність в неї достатнього розуміння сутності цієї підстави, а також згоду на застосування щодо неї такого заходу.

При цьому слід зазначити, що Р.М. Пилипів, аналізуючи ч. 2 ст. 31 ЗУ 2015 року № 580, доходить думки, що «доведення до відома особи НПА, на підставі якого застосовується такий захід, є ні чим іншим, як посиланням на норму закону, яким цей захід передбачений, а в деяких випадках додатково й орієнтування стосовно особи або ТЗ, рішення уповноваженого органу державної влади, який, наприклад, ухвалив таке рішення про обмеження чи заборону руху тощо»¹. Однак, з вказаним не можна погодитись у повній мірі, адже окреслена інтерпретація змісту зазначеної норми ЗУ 2015 року № 580 є розширеним тлумаченням її змісту.

На недоліки правового регулювання порядку застосування ПЗ звертають увагу також Я. М. Когут, Н. О. Пряхіна та Ю. Ц. Жидецький. На їх думку, «більш нагальною є потреба вдосконалення саме правових норм, зокрема Закону, в частині запровадження комунікаційного алгоритму дій поліцейського під час застосування ПЗ». Головним чином, вчені наголошують на потребі: 1) «визначення на нормативно-правовому рівні порядку та змісту законних вимог поліцейського до осіб під час застосування ПЗ»; 2) зобов'язання поліцейських «роз'яснювати вид, причини та підстави застосування ПЗ, прав та обов'язків правопорушника чи іншої особи»; 3) «систематизації та передбачення на нормативному рівні усіх випадків, коли застосування ПЗ здійснюватиметься без попереджень, з подальшим роз'ясненням підстав, прав та обов'язків правопорушника тощо»².

Відтак, з урахуванням викладеного, а також приймаючи до уваги сутність превентивних ПЗ, можемо дійти висновку, що загальний алгоритм застосування вказаних заходів під час проведення МЗ громадян можна зобразити в рамках такого порядку (доцільно його закріпити в ст. 31-1 ЗУ 2015 року № 580, що замінить ч. 2 ст. 31 вказаного Закону):

1. *Вступ у контакт поліцейського з особою, щодо якої планується застосування превентивного ПЗ.* Хоча на цьому етапі ще не відбувається

---

¹ Пилипів Р. М. Проблеми правозастосування поліцейських заходів під час нагляду за дорожнім рухом. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2017. № 2. С. 81–88.

² Когут Я. М., Пряхіна Н. О., Жидецький Ю. Ц. Правові та психологічні аспекти застосування поліцейських заходів. *Соціально-правові студії.* 2021. Вип. 4 (14). С. 197–203.

застосування конкретного ПЗ, слід мати на увазі, що вступ у контакт поліцейського та особи практично полягає в тому, що особа припиняє свій рух (зокрема, рух на ТЗ), відволікається від діяльності, якою займається тощо, а отже – вже на цьому етапі має місце певного роду обмеження особистої суверенності особи, яка не спростовується поліцейським при вступі в контакт з особою, однак, спричиняє утиск цій суверенності особи. При цьому, усвідомлення особою того факт, що до неї безпосередньо звертається представник правоохоронного органу (тим більше, зважаючи на тривалий досвід використання правоохоронних органів в якості каральних органів під час існування Радянської України, а також Незалежної України до 2015 року) не дозволяє їй проігнорувати таке звернення (як у випадку звернення до неї будь-якої іншої особи), а відреагувати на нього, що часто може супроводжуватись, на що ми вже звертали увагу, стресовим станом (навіть й в сьогочасних умовах, коли поліцейські, керуючись поліцейською етикою, обережно вступають в контакт з людиною, намагаючись уникнути виникнення в людини стресового стану).

Слід погодитись із тим, що «спілкування поліцейських – складний процес встановлення і розвитку контактів з іншими людьми підчас виконання професійних обов'язків, що полягає в обміні інформацією й обумовлений необхідністю спільної діяльності й взаєморозуміння в процесі міжособистісної взаємодії»¹. З огляду на це, поліцейський ТП НП повинен вступати в контакт з особою, до якої планує застосувати превентивний ПЗ, з урахуванням: 1) вимог ч. 3 ст. 18 ЗУ 2015 року № 580; 2) вимог ПЕПП (зокрема, на виконання абз. 2 п. 3 розділу IV цих Правил поліцейський не повинен бути зверхнім, загрозливим, іронічним, а також таким, що використовує ненормативну лексику²); 3) психологічних можливостей емпатичної комунікації (зокрема, доцільне використання в діалозі «нейтральних слів, як “так”, “розумію”, “це цікаво”, які сприяють підтримці

---

¹ Пам'ятка працівника Національної поліції України: інформаційно-довідковий матеріал з питань професійного спілкування поліцейських / [уклад. : І. В. Клименко, Д. В. Швець, О. О. Євдокімова, Я. С. Посохова. Харків : ХНУВС, 2017. 52 с.

² Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09 листоп. 2016 р. № 1179 ; у ред. від 09 листоп. 2016 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>

розмови, знімають напруження»¹). У зв'язку із цим зазначимо, що на сьогодні, як впливає зі Звіту НП України про результати роботи у 2021 році, під час проведення МЗ громадян поліція застосовує «скандинавську модель» забезпечення ПБП, що «базується на зміні самої філософії забезпечення правопорядку і має на меті створення безпечного середовища, зменшення агресії та можливої шкоди, а також обмеження використання людського ресурсу правоохоронців»².

2. Доведення поліцейським до відома особи:

- 1) фактичних причин вступу з нею у контакт та застосування до неї превентивних ПЗ. На цьому етапі поліцейський повинен окреслити увесь перелік фактичних обставин дійсності, які виправдовують застосування до конкретної особи превентивного ПЗ (зокрема, окреслити перелік характеристик особи, що викликали підозру у поліцейського).
- 2) норми закону, на основі яких застосовуватиметься до неї превентивний ПЗ, а також пояснення суті цього ПЗ, запитування розуміння особою суті ПЗ, що до неї застосовуватиметься (коли це є можливим, приймаючи до уваги вік, психофізіологічний стан особи). На цьому етапі поліцейський повинен: 1) назвати конкретну норму статті закону, на основі якої застосовуватиметься превентивний ПЗ; 2) викласти в зрозумілій формі зміст цієї норми закону; 3) окреслити права та обов'язки особи, до якої застосовуються превентивні ПЗ; 4) запитати в особи рівень розуміння нею переліку фактичних причин, які викликали підозру у поліцейських, а також змісту норм, на основі яких застосовуватимуться превентивні ПЗ.
- 3) процедурних причин застосування до неї превентивних ПЗ. На цьому етапі поліцейський повинен повідомити особі про адміністративний акт, на основі якого застосовується ПЗ та, коли цього вимагає особа, надати їй для ознайомлення цей акт (коли

---

¹ Матієнко Т.В. Тактичні особливості спілкування поліцейського з правопорушниками. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2020. № 3 (43). С. 102–106.

² Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/Zvit_NPU_2021_.pdf

такий акт наявний у поліцейського, адже в цьому питанні слід виходити із принципу розумності – надання усім поліцейським, які виконують службові обов'язки під час проведення МЗ, пов'язано із невиправданою витратою ресурсів; втрата чи пошкодження читабельності акту в результаті службової діяльності не повинно заважати застосуванню ПЗ). Крім того, особі повідомляється про процедуру, яка щодо неї буде застосована (на вимогу особи необхідно перелічити у стислій формі етапи здійснення такої процедури, з урахуванням особливостей конкретного виду превентивного ПЗ);

- 4) *опису можливих альтернативних дій особи та подальшого оскарження дій поліції в процесі та в результаті застосування до неї превентивних ПЗ.* Поліцейський завжди повинен повідомляти особі про широту її свободи дій в рамках взаємодії з поліцією. Тобто, **коли це виявляється можливим**, то поліцейський повинен довести до відома особи той факт, що вона може відмовитись від того, щоби щодо неї застосовувався ПЗ, а також про юридичні наслідки цього. У тому разі, коли особа погодилась на те, щоби щодо неї було застосовано превентивний ПЗ, чи така згода не передбачена законом, поліцейський повинен повідомити особі про можливість оскаржити дії поліції, здійсненні під час застосування ПЗ (наголосимо, що такий опис альтернативних дій не завжди є можливим в конкретній оперативній обстановці (приміром, особа через стан сп'яніння не розуміє інформації, яка їй повідомляється, поліцейський працює в умовах ризику для його життя та здоров'я, а також за наявності таких ризиків для колег, інших осіб), а тому, може упускатись, коли таке аргументовано принципом розумності та адекватності).

3. *Здійснення комплексу дій, які складають ПЗ, з паралельним коментуванням нормативної підстави для їх здійснення та з поясненням причини їх застосування (знову ж таки, слід наголосити, що відповідне повинно мати місце на практиці з урахуванням принципу розумності та адекватності й без шкоди для застосування самого заходу).*

Підводячи підсумок викладеному, можемо дійти висновку, що превентивні ПЗ є найважливішим інструментарієм, використовуючи який ТП НП можуть ефективним чином сприяти реалізації КПМЗ під час проведення МЗ та охороняти при цьому права і свободи людини, ПБП. Разом із тим, в повній мірі потенціал застосування превентивних ПЗ під час проведення МЗ громадян не може бути в повній мірі об'єктивований через недостатню юридичну визначеність таких ПЗ. **Аналогічного висновку доходить також** українська вчена Я. О. Лакійчук «перш за все, необхідним є поліпшення нормативно-правової бази, зокрема в аспекті визначення на законодавчому рівні поняття превентивної діяльності та превентивних заходів. Це дасть змогу поліцейським ліпше розуміти суть превентивної роботи та її цілей, відповідно до чого вони зможуть точніше формувати лінію своєї поведінки та бачити соціальні орієнтири діяльності. Крім того, доцільно також розширити на законодавчому рівні перелік превентивних заходів включивши до нього інформаційно-аналітичну роботу та діяльність дільничних офіцерів поліції із відповідним описом їх призначення»¹. Крім того, в контексті питання, що нами розглядається, проблематичною також постає недостатня юридична визначеність достатності фактичних підстав для застосування превентивних ПЗ, а також порядку застосування вказаних ПЗ.

2.2 Підстави та порядок застосування примусових поліцейських заходів територіальними підрозділами Національної поліції під час проведення мирних зібрань громадян

Правопорядок, який охороняється ТП НП на території його обслуговування, є основою для того, щоби суб'єкти реалізації КПМЗ мали реальну змогу повно та ефективно реалізувати відповідне конституційне право на

---

¹ Лакійчук Я. О. Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 219 с.

території обслуговування поліції. При цьому «основними критеріями задля забезпечення правопорядку у кожній державі є, зокрема, правомірна поведінка громадянина (виконання всіх приписів правових норм) і примус. Останній, хоч і вважається найсуворішим засобом впливу, є необхідним та обов'язковим методом у регулюванні суспільних відносин»¹. Вказане є цілком закономірним адже: 1) порушення ПБП «нівелює здатність НП до забезпечення прав людини»², зокрема, здатність суб'єктів реалізації КПМЗ повноцінно реалізувати КПМЗ; 2) поліція не завжди має змогу попередити під час проведення МЗ громадян порушення прав і свобод учасників МЗ, інших людей, а також порушення ПБП. Використовуючи можливості адміністративного примусу, ТП НП має змогу ефективно (достатньо, пропорційно) реагувати на суспільно шкідливі та суспільно небезпечні діяння осіб під час проведення МЗ громадян. При цьому заходи примусу передбачають більшу міру утиску конституційного права на недоторканність особи, ніж у випадку примусу, який випливає з превентивних ПЗ, а відтак – застосування примусу може спровокувати більше соціальне напруження.

Адміністративний примус у найбільш загальному аспекті в наукових напрацюваннях українських юристів-адміністративістів, як правило, тлумачиться в якості «правового засобу захисту суспільства, людини та держави від будь-яких протиправних посягань на їх права, свободи та інтереси»³. Зокрема, українська вчена А. О. Поліщук зазначає, що таким примусом є «застосування від імені держави спеціально уповноваженими суб'єктами, відповідно до норм права, заходів, направлених на превенцію правопорушень, їх припинення та притягнення до відповідальності за порушення даних нормативно-правових норм»⁴. При цьому слід мати на увазі, «однією з визначальних ознак адміністративного примусу є те, що

---

¹ Мех Ю. В., Уварова М. В. Поліцейські заходи примусу та превентивні заходи: умови та особливості застосування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 482–485.

² Поліщук А. О. Забезпечення прав людини при застосуванні заходів адміністративного примусу поліцією : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 178 с.

³ Калашнік В. П. Види заходів, що реалізуються органами національної поліції та місце серед них адміністративного примусу. *Юридична наука*. 2020. № 4 (106), Т. 1. С. 79–85.

⁴ Поліщук А. О. Забезпечення прав людини при застосуванні заходів адміністративного примусу поліцією : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 178 с.

його заходи впливу застосовуються саме в примусовому порядку, тобто незалежно від волі і бажання суб'єкта, до якого він застосовується»¹.

Закономірним чином адміністративний примус особливе значення має в діяльності органів правопорядку, а саме – НП, адже «усі види заходів, що реалізуються органами НП, є примусовими»². Відтак, «діяльність поліції пов'язана із можливістю широкого вжиття заходів адміністративного примусу»³, а тому «працівник поліції повинен бути постійно готовим до професійного втручання в ту чи іншу ситуацію, яка виникає як під час виконання ним службових обов'язків, так і поза ними»⁴.

А. О. Поліщук звертає увагу на те, що «адміністративний примус в діяльності поліції являє собою застосування спеціально-уповноваженими суб'єктами до осіб, чітко визначених нормами адміністративного права, заходів адміністративного впливу (незалежно від волі осіб), що має на меті забезпечення публічної безпеки та порядку в суспільних відносинах, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, шляхом превенції та припинення правопорушень»⁵. У свою чергу вітчизняна вчена Л. І. Каленіченко зазначає, що «сутність ПЗ примусу полягає в застосуванні психологічного та фізичного впливу на свідомість особистості»⁶. Схожого підходу дотримуються Л. П. Коваленко та І. С. Тарасов, зазначаючи, що «поліцейський примус полягає в застосуванні засобів психологічного або фізичного впливу на свідомість і поведінку людей,

---

¹ Іванцов В. О., Чижко К. О. Характеристика поліцейських заходів крізь призму методів адміністративної діяльності поліції. *Процес модернізації системи державного управління: конституційний, адміністративний та фінансовий аспекти* : кол. монографія / за заг. ред. А. С. Нестеренко. Одеса : Гельветика, 2017. 528 с.

² Калашнік В. П. Види заходів, що реалізуються органами національної поліції та місце серед них адміністративного примусу. *Юридична наука*. 2020. № 4 (106), Т. 1. С. 79–85.

³ Ковалів М. В. Правоохоронні (поліцейські) заходи реагування на правопорушення. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2017. № 4. С. 245–253.

⁴ Ульянов О. І. Правові засади застосування поліцейських заходів примусу та вогнепальної зброї працівниками Національної поліції України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 1. С. 34–36.

⁵ Поліщук А. О. Забезпечення прав людини при застосуванні заходів адміністративного примусу поліцією : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 178 с.

⁶ Каленіченко Л. І. Забезпечення реалізації юридичної відповідальності заходами Національної поліції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 12–15.

з метою досягнення чіткого виконання встановлених обов'язків, розвитку суспільних відносин, забезпечення правопорядку й законності»¹.

При цьому ПЗ примусу, як справедливо зазначається українським вченим Ю. С. Коллером, є: 1) «спеціальними заходами адміністративного припинення, що обмежують певні права і свободи людини та застосовуються відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень»; 2) заходами, що посідають визначальне місце в системі адміністративного примусу, «як одного з видів державного примусу, оскільки завдяки ним поліція має можливість безпосередньо втручатися в конфліктні ситуації, припиняти небезпечні дії суб'єктів, усувати причини та умови, що можуть призвести до тяжких наслідків, захищати належним чином право громадянина та держави»².

Отже, важливість повноваження поліції застосовувати ПЗ примусу є більш ніж очевидною крізь призму їх соціально-правового значення. У цьому контексті Ю. С. Коллер виокремлює таку закономірність: «чим активніше НП України у своїй діяльності буде використовувати заходи примусу, тим вище буде ефективність забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, тим менше буде умов, за яких може скоїтися правопорушення чи злочин»³. Однак, поза всяким сумнівом, підвищення активності застосування поліцією ПЗ примусу не повинно сприяти деградації поліції до карального органу, що є проблематичним по сьогоднішнім питанням, адже, як зазначають М. П. Кобець, О. І. Бочек, «порушення законності та прав людини дотепер є невід'ємним атрибутом поліцейської діяльності і кардинального вирішення цієї проблеми поки що немає»⁴. На нашу ж думку, суттєвим чином мінімізує перетворення поліції в каральний орган той факт, що ПЗ примусу поліцією повинні здійснюватися у відповідності

---

¹ Коваленко Л. П., Тарасов І. С. Поліцейські заходи патрульної поліції. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія : Юридичні науки. 2016. № 4. С. 59–64.

² Коллер Ю. С. Місце та роль заходів примусу в діяльності Національної поліції України. *Наука і правоохорона*. 2017. № 3 (37). С. 77–84.

³ Там само.

⁴ Кобець М. П., Бочек О. І. Застосування поліцейських заходів в аспекті дотримання прав людини і громадянина. *Наука і правоохорона*. 2018. № 3. С. 54–60.

до комплексу вимог, які передбачає законодавець до підстав і порядку застосування ПЗ примусу.

Попри очевидну актуальність окресленого питання зазначимо, що по сьогодні українськими юристами-адміністративістами підстави та порядок застосування під час проведення МЗ громадян ПЗ примусу ТП Нацполіції ще не були предметом наукового дослідження. При цьому слід констатувати, що багатьма українськими вченими вже досліджувались окремі наукові та науково-практичні аспекти застосування ПЗ примусу, серед яких: О. М. Бандурка, С. І. Братков, В. О. Іванцов, А. Т. Комзюк, М. М. Коренева, І. В. Костенко, Р. С. Мельник, А. О. Поліщук, К. О. Чишко та ін. науковці. Враховуючи положення чинного законодавства, а також наукові напрацювання вказаних та інших учених можемо сформулювати актуальну наукову думку про сутність, підстави та порядок застосування під час проведення МЗ громадян ПЗ примусу таким суб'єктом забезпечення КПМЗ, як ТП Нацполіції. Для досягнення зазначеної мети необхідним є виконання таких завдань: 1) сформулювати визначення поняття «ПЗ примусу, що застосовуються ТП НП під час проведення МЗ громадян»; 2) уточнити мету досліджуваних ПЗ примусу; 3) окреслити перелік основних підстав застосування ПЗ примусу під час проведення МЗ громадян; 4) проаналізувати порядок застосування ПЗ примусу під час проведення МЗ громадян.

Враховуючи поставлені завдання, а також, зважаючи на підходи вчених до розуміння ПЗ примусу¹, передбачені законодавцем вимоги до ПЗ, окреслені в ст. 29 та ч. 2 ст. 30 ЗУ 2015 року № 580, можемо дійти висновку, що *ПЗ примусу, що застосовуються ТП НП під час проведення МЗ громадян* – це передбачена законом, необхідна, пропорційна, ефективна дія (комплекс дій) примусового характеру (шляхом фізичного впливу, застосування спеціальних засобів та/або вогнепальної зброї), що застосовується ТП НП лише для виконання ним повноважень у сфері забезпечення

---

¹ Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями : монографія. Київ : Кандиба Т. П., 2018. 524 с.; Дії поліцейського під час здійснення поверхневої перевірки. Особливості застосування кайданків : метод. рек. / [В. А. Дідковський, В. В. Бондаренко, В. А. Сягровець та ін.]. Київ : НАВС, 2021. 62 с.; Осадчий В. І. Якість кримінального закону—важлива складова охорони прав і свобод людини. *Dictum factum*. 2018. № 2. URL: <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/download/40/33>

реалізації КПКЗ та ПБП й виявляється в обмеженні (в результаті застосування заходів адміністративного припинення спеціального призначення) певних прав і свобод людини та громадянина під час проведення МЗ задля настання фактичного (не правового) результату, узгодженого із необхідністю охорони поліцією прав і свобод учасників МЗ, інших осіб, а також для запобігання цим правоохоронним органом загрозам ПБП.

Для більш точного розуміння сутності ПЗ примусу під час проведення МЗ громадян необхідним є уточнення мети застосування таких заходів, адже: 1) надзвичайно широке тлумачення мети цих заходів може бути умовою для зловживань з боку поліції, яка під час проведення МЗ громадян буде обумовлювати неправомірне обмеження реалізації КПКЗ; 2) «якщо поліцейський вважає, що мета застосування примусового заходу ним досягнута, а порушений порядок проведення превентивного ПЗ відновлено він повинен припинити застосування цього примусового заходу та повернутися до виконання превентивного ПЗ»¹. При цьому слід зазначити, що вченими вже досліджувався сутнісний зміст мети ПЗ примусу.

Зокрема, українська вчена Л. І. Каленіченко вважає, що «ПЗ примусу застосовуються з метою забезпечення правомірної поведінки суб'єктів права, задля чіткого та беззаперечного виконання нормативно-правових приписів, забезпечення публічного порядку та публічної безпеки»². У свою чергу Ю. С. Коллер вказує на те, що «заходи примусу застосовуються поліцією з метою забезпечення особистої безпеки поліцейського, безпеки оточуючих, порушника»³. При цьому вчений Р. В. Мукоїда зазначає, що «головне призначення заходів примусу полягає в тому, щоб вчасно відрегулювати на ті чи інші антисуспільні діяння, змусити певних осіб виконувати вимоги правових норм, припинити правопорушення й тим самим

---

¹ Комісаров О. Г. Концептуальні засади застосування поліцейських заходів примусу та їх використання у підготовці поліцейських. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : матеріали I міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 трав. 2016 р.) / ХНУВС. Харків, 2016. С. 146–149.

² Каленіченко Л. І. Забезпечення реалізації юридичної відповідальності заходами Національної поліції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 12–15.

³ Коллер Ю. С. Місце та роль заходів примусу в діяльності Національної поліції України. *Наука і правоохорона*. 2017. № 3 (37). С. 77–84.

не допустити настання їх шкідливих наслідків»¹. Таким чином, відповідна мета ПЗ примусу дозволяє поліцейському за допомогою примусових заходів в рамках виконання повноважень «самостійно та оперативно вирішити конфлікту ситуацію й примусово припинити правопорушення»².

Отже, можемо дійти висновку, що *загальна мета ПЗ примусу* полягає в законно передбаченому забезпеченні безпеки певного кола суб'єктів (оточуючих небезпечну особу осіб; самої небезпечної особи; поліцейського), а також охорони ПБП, коли застосування превентивних ПЗ в цьому випадку є неможливим чи їх застосування не спричинило позитивних наслідків. Враховуючи це, доходимо висновку, що *мета ПЗ примусу, які застосовуються ТП НП під час проведення МЗ громадян* полягає в наступному: створення за рахунок застосування поліцейським на підставах і в порядку передбаченому законом фізичного впливу (сили), спеціальних засобів та/або вогнепальної зброї умов, за яких усувається суб'єкт-джерело суспільної шкоди (небезпеки) та забезпечується безпека учасників МЗ, інших осіб, особи-порушника, поліцейського, а також ПБП й не завдається більша шкода правам, свободам людини та ПБП.

Зазначимо, що в повній мірі мета застосування ПЗ примусу ТП НП під час проведення МЗ громадян може бути досягнутою, коли, як вважає І. Д. Казанчук: «перервано, припинено протиправне діяння, яке має ознаки адміністративного чи кримінального правопорушення; створено умови для подальшого притягнення винних осіб до відповідальності; усунуто шкідливі наслідки правопорушення; унеможливлено вчинення нових правопорушень; відновлено попередній правовий стан суспільних відносин»³.

Вказівка на те, що ПЗ примусу повинні сприяти відновленню безпеки й не шкодити рівню безпеки в повній мірі узгоджується із поточним розвитком України, як сучасної правової та демократичної держави, а також обмеженим обсягом засобів примусу, які можуть використовуватись поліцією загалом

---

¹ Мукоїда Р. В. Порядок застосування поліцейських засобів примусу. *Організація професійної підготовки в підрозділах Національної поліції України* : матеріали круглого столу (м. Одеса, 31 жовт. 2017 р.) / ОДУВС. Одеса, 2017. С. 132–134.

² Закон України «Про Національну поліцію» : наук. — практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : ХНУВС, 2016. 408 с.

³ Там само.

та під час проведення МЗ зокрема. Так, наприклад, вченими звертається увага на те, що «вогнепальна зброя, яка може спричинити смертельну дію, не відноситься до визначених законом засобів примусу». Зважаючи на це, В. В. Біліченко доходить думки, що відповідним чином «закон застерігає поліцейських від використання засобів примусу в такий спосіб, що може спричинити летальний випадок»¹. Проте, з вказаним не можна погодитись в повній мірі, адже застосування вогнепальної зброї є ПЗ примусу, який використовується поліцейським з урахуванням вимог ч. 7 ст. 46 ЗУ 2015 року № 580, якою вказується, що застосування цієї зброї здійснюється виключно «з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в такій обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу»². Однак, як впливає з викладеного, факт застосування вогнепальної зброї не означає автоматичне погіршення рівня безпеки, на виправлення якого відреагував відповідним чином поліцейський. Справа у тому, що мета застосування зазначеної зброї, як зауважує О. І. Ульянов, полягає в захисті життя як працівників поліції, так і інших осіб, які перебувають у небезпеці». Між тим, звісно, «недоотримання встановлених вимог, перевищення повноважень чи, навпаки, незастосування зброї за необхідних умов, може призвести до трагічних наслідків. У зв'язку із чим положення законодавства, яке визначає умови застосування зброї, мають бути чіткими та зрозумілими»³. Негативні наслідки для прав і свобод учасників МЗ, інших осіб, а також для ПБП можуть виникати в результаті неправомірного використання також й інших ПЗ примусу. Отже, вказане лише підтверджує важливість достатнього розуміння підстав і порядку застосування вказаних ПЗ під час проведення МЗ громадян.

Переходячи до розгляду підстав застосування ТП НП під час проведення МЗ громадян ПЗ примусу зазначимо, що такими підставами слід розуміти комплекс обставин юридично значимої дійсності, на основі яких ТП НП під

---

¹ Біліченко В. В. Правові аспекти застосування поліцейських заходів примусу. *Topical issues of the development of modern science* : Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference (Sofia, November 13–15, 2019). Sofia, 2019. С. 369–375.

² Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

³ Ульянов О. І. Правові засади застосування поліцейських заходів примусу та вогнепальної зброї працівниками Національної поліції України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 1. С. 34–36.

час проведення МЗ може застосувати ПЗ примусу, які будуть відповідати вимогам законності, пропорційності, а також об'єктивної необхідності.

При цьому слід погодитись із І. Д. Казанчук в тому, що «правова підстава – це наявність складу правопорушення у діях особи, а фактична – необхідність негайного припинення цього правопорушення із застосуванням сили»¹. Звісно, слід додати також й процедурну підставу застосування ПЗ примусу. Зважаючи на викладене зазначимо, що *систему підстав застосування ТП НП під час проведення МЗ громадян ПЗ примусу* складають такі групи юридично значимих обставин дійсності:

1. *Нормативна підстава застосування ТП НП під час проведення МЗ громадян ПЗ примусу.* Як і у випадку з превентивними ПЗ, ПЗ примусу повинні застосовуватись у відповідності до норм, про що прямо зазначається у частинах 1 і 3 ст. 29 ЗУ 2015 року № 580. Вказане узгоджено не лише із вимогами ч. 2 ст. 19 Конституції України, але й із загальною теорією публічного примусу, яка мінімізує фактор суб'єктивізму (це має визначальне значення лише в контексті застосування під час проведення МЗ більшості превентивних ПЗ). Зокрема, Л. І. Каленіченко з цього приводу зазначає, що «державно-правовий примус діє не лише незалежно від волі та бажання зобов'язаного суб'єкта, а й незалежно від волі й бажання уповноваженого суб'єкта». В окресленому контексті слід виходити з тієї логіки, що «норма права повинна бути обов'язковою не лише для деліктоздатної особи, а й для особи, яка реалізує заходи державно-правового примусу, так як вона не має власної волі, у своїх діях вона «зв'язана» правом»². У контексті питання, що нами розглядається, це означає, що ТП НП під час проведення МЗ громадян зобов'язані застосовувати ПЗ примусу у тому разі, коли в об'єктивній дійсності наявні обставини, що окреслюються в нормативній площині в якості таких, які вимагають застосування поліцією примусових заходів.

---

¹ Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків: ХНУВС, 2016. 408 с.

² Каленіченко Л. І. Юридична відповідальність як форма державно-правового примусу: загальнотеоретична характеристика: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2018. 40 с.

При цьому, розглядаючи нормативну підставу застосування ТП НП під час проведення МЗ громадян ПЗ примусу, слід вести мову про такі види таких підстав:

- 1) основна нормативна підстава – відображається у ч.1 ст.29, ч. 2 ст. 30, статтях 42–46 ЗУ 2015 року № 580;
- 2) допоміжна нормативна підстава – відображається, зокрема, у статтях 36, 39 та інших нормах КК України, положення Закону України 2006 року № 3477-IV¹, статті 3, 143 КПК України², ст. 3 Закону України 1993 року № 3781-XII³, ст.12 Закону України 2012 року № 5081-VI⁴, ст. 2 Закону України 1991 року № 875-XII⁵, статті 31, 32, 34 ЦК України [418], ч. 2 ст. 6 Сімейного кодексу України⁶, Положення про НП, затверджене постановою КМУ 2015 року № 877⁷, а також положення наказів МВС України 1998 року № 622⁸, 2016 року № 70⁹.

---

¹ Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3477-IV ; у ред. від 02 груд. 2012 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

² Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI ; у ред. від 05 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

³ Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3781-XII ; у ред. від 24 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>

⁴ Про екстрену медичну допомогу : Закон України від 05 лип. 2012 р. № 5081-VI ; у ред. від 07 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17>

⁵ Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 берез. 1991 р. № 875-XII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

⁶ Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III ; у ред. від 19 лют. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

⁷ Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2015 р. № 877 ; у ред. від 16 верес. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-p>

⁸ Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 серп. 1998 р. № 622 ; у ред. від 04 верес. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>

⁹ Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01 лют. 2016 р. № 70. *Офіційний вісник України*. 2016. № 19. Ст. 775.

2. *Фактичні підстави* застосування ТП НП під час проведення МЗ громадян ПЗ примусу. Слід погодитись із тим, що «аналіз підстав застосування примусу правоохоронними органами найбільш доцільно виконувати в площині причинно-наслідкової взаємозалежності та взаємозумовленості»¹. Особливо актуальним це є тоді, коли досліджуються фактичні підстави застосування заходів примусу.

Так, розглядаючи сутність підстав ПЗ примусу слід мати на увазі, що такі заходи, на думку Л. І. Каленіченко, в дійсності «застосовуються лише у виняткових випадках, їх використання тісно пов'язано із ситуацією крайньої необхідності»². Зокрема, І. Д. Казанчук з цього приводу зазначає, що поліція може застосовувати ПЗ примусу в екстраординарних ситуаціях (виняткових випадках), «коли необхідно припинити протиправні дії, небезпечні для життя та здоров'я поліцейського або інших осіб, у тому числі й тоді, коли були використані й не дали бажаних результатів усі інші форми попереднього впливу на поведінку правопорушника»³. Однак, вказаними причинами застосування ПЗ примусу не вичерпуються. При цьому слід зазначити, що в узагальненому вигляді викласти фактичні підстави застосування ПЗ примусу під час проведення МЗ громадян досить складно, приймаючи до уваги: 1) варіативність цих ПЗ та їх специфічні риси; 2) варіативність форми вияву однієї і тієї ж обставини, що є причиною застосування ПЗ примусу, в різних умовах перебігу об'єктивації дійсності та поведінки осіб в цій дійсності. Зокрема, український вчений Ю. Ю. Пайда цього приводу справедливо зазначає, що «кожний конкретний випадок застосування сили має свою єдину, хоча й комплексну підставу, а лише правової підстави для застосування примусу ще не достатньо»⁴.

---

¹ Пайда Ю. Ю. Застосування примусу правоохоронними органами України: окремі аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 3. С. 94–101.

² Каленіченко Л. І. Забезпечення реалізації юридичної відповідальності заходами Національної поліції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 12–15.

³ Закон України «Про Національну поліцію»: наук. — практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків: ХНУВС, 2016. 408 с.

⁴ Пайда Ю. Ю. Застосування примусу правоохоронними органами України: окремі аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 3. С. 94–101.

Отже, враховуючи викладене, сутність досліджуваних ПЗ, а також, норми законодавства, доходимо думки, що засвідчують *стан крайньої необхідності* (достатньо екстраординарної ситуації) для застосування ПЗ примусу під час проведення МЗ громадян такі фактичні обставини дійсності:

- 1) наявність діяння (дії, бездіяльності), процесу чи події, які містять ознаки небезпечного посягання на права, свободи учасників МЗ, інших осіб (враховуючи поліцейських), а також на ПБП;
- 2) поточна обстановка, яка засвідчує про об'єктивну неможливість усунення (відвернення) посягання в інакший спосіб, аніж, як шляхом застосування конкретного ПЗ примусу (або фізичного впливу (сили), або спеціальних засобів, або вогнепальної зброї). Наприклад, О. Г. Комісаров зазначає, що «обрання примусового заходу здійснюється на розсуд поліцейського пропорційно рівню небезпеки реагування, а також в залежності від ситуації яка складається»¹. Для того, щоби знизити рівень суб'єктивізму в цьому контексті необхідно приймати до уваги критерії диференціації примусового впливу, які можна виокремити на основі ч. 2 ст. 33 КУпАП, а саме: особа порушника; характер вчиненого такою особою порушення законодавства; ступінь вини порушника; обставини, що вимагають певної міри суворості ПЗ примусу. Звісно, в оперативних умовах дійсності, які досить часто вимагають швидкої реакції поліцейського (особливо в умовах проведення МЗ), не можна очікувати, що поліцейський завжди матиме змогу в повній мірі оцінювати ситуацію та особу, що вчиняє діяння, які потребують реагування з боку поліції;
- 3) наявність суб'єкта, котрий не має привілеїв не зазнавати ПЗ примусу, або ситуації, що нівелює відповідну привілейованість особи. Привілейованими особами в окресленому сенсі є:
  - а) жінки з явними ознаками вагітності, під якими «слід розуміти жінок з очевидними для всіх ознаками вагітності». У цьому

---

¹ Комісаров О. Г. Концептуальні засади застосування поліцейських заходів примусу та їх використання у підготовці поліцейських. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : матеріали I міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 трав. 2016 р.) / ХНУВС. Харків, 2016. С. 146–149.

контексті поліцейський «повинен бачити, або достовірно знати про такий стан жінки. Термін вагітності вданому випадку значення не має»¹;

- б) малолітніх осіб, якими у відповідності до ч. 2 ст. 6 СК України² та п. 11 ч 1 ст. 3 КПК України³ є дитина, котра не досягла чотирнадцятилітнього віку. Поліцейський дізнається про такий статус особи зі: зовнішнього вигляду особи (вікові особливості, які можуть бути оманливими); наявності попередніх знань про вік конкретної особи; повідомлення особи про те, що вона ще не досягла 14 років;
- в) осіб з явними ознаками обмежених можливостей, що «можуть бути виражені ознаки інвалідності, якими визнаються такі каліцтва чи вроджені вади, з огляду на які особа не може створювати небезпеку життю чи здоров'ю поліцейського або інших осіб»⁴;
- г) осіб з явними ознаками старості, а саме вікових ознак людини, враховуючи які поліцейський може бути переконаним в тому, що така особа в силу свого віку неспроможна створити в конкретній ситуації суспільну шкоду чи небезпеку, унеможливлення чого потребує ПЗ примусу.

Що ж стосується ситуації, котра нівелює привілейованість особи в контексті застосування ПЗ примусу, то вона за своєю логікою є досить схожою на ситуацію, що виключає перевищення меж необхідної оборони і не обумовлює кримінальної відповідальності (тобто, ситуації, що окреслена у ч. 5 ст. 36 КК України⁵). Вказане можна пояснити тим фактом,

---

¹ Ляшук Р. М. Спеціальні принципи застосування силових заходів Державної прикордонної служби України. *Форум права*. 2009. № 2. С. 244–249.

² Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III ; у ред. від 19 лют. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

³ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI ; у ред. від 05 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

⁴ Мукоїда Р. В. Порядок застосування поліцейських засобів примусу. *Організація професійної підготовки в підрозділах Національної поліції України* : матеріали круглого столу (м. Одеса, 31 жовт. 2017 р.) / ОДУВС. Одеса, 2017. С. 132–134.

⁵ Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III ; у ред. від 05 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

що відповідні ситуації стосуються невідчужуваного природного права людини обороняти себе та своїх близьких, а в контексті ТП НП – це право також додатково навантажується місією, котру доручив поліції український народ. В узагальненому вигляді таким ситуаціями є:

- а) груповий напад в умовах проведення МЗ громадян – це таємне чи відкрите вчинення двома та більше суб'єктами насильницьких дій (погроза їх вчинення) щодо учасників МЗ, інших осіб, включно й щодо поліцейських у контексті проведення МЗ (незалежно від мети нападу, яка може пов'язуватись із захопленням заручників, цивільних й інших об'єктів тощо, тобто, на порушення статей 270-1 та ін. норм КК України);
- б) збройний напад – це протиправний акт суб'єкта (чи групи осіб), що вчиняється під час проведення МЗ з порушенням норм закону про кримінальну відповідальність, які стосуються суспільно небезпечного використання зброї (зокрема, статті 262, 263, 263-1, 410 КК України), а так само – предметів, які реально здатні заподіяти шкоду життю (здоров'ю) людини (за своєю властивістю можуть бути використані для враження живої сили чи спеціально пристосовані для цього), задля досягнення певної злочинної мети;
- в) збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо¹.

3. *Процедурні підстави* застосування ТП НП під час проведення МЗ громадян ПЗ примусу. Юрист-адміністративіст І. Д. Казанчук зазначає, що «вид, час початку та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються поліцейським особисто з урахуванням конкретної ситуації (ускладнення оперативної обстановки, наявності великого скупчення людей, ДТП тощо), характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення». Разом із тим, вчена зауважує, що застосування ПЗ примусу здійснюється на підставі рішення про застосування

---

¹ Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

відповідного заходу, що може ухвалюватись: 1) посадовою особою (поліцейський), котра є відповідальною за забезпечення ПБП; 2) керівником конкретної операції поліції; 3) поліцейським, що діє індивідуально (ухвалює рішення самостійним чином)¹. Крім цього, слід мати на увазі, що процедурною підставою застосування ТП НП під час проведення МЗ громадян ПЗ примусу слід вважати також і дії поліцейського у відповідності до порядку застосування вказаного ПЗ.

Порядок застосування ПЗ примусу ТП НП під час проведення МЗ громадян є окремим актуальним питанням, якому слід приділити в цьому підрозділі монографії окрему увагу. Спершу зазначимо, що такий порядок визначається законодавцем в ст. 43 ЗУ 2015 року № 580. Однак, критично аналізуючи відповідну норму Закону, можемо дійти до наступних висновків:

- 1) порядок застосування ПЗ примусу не характеризується в міру чітким алгоритмом дій поліцейського. Зокрема, у розглядуваному порядку чітко не виокремлена стадія вступу поліцейського із особою у комунікативний контакт (коли це є можливим) з метою повноцінного встановлення ситуації крайньої необхідності застосування таких ПЗ та відповідного виду цих ПЗ. Зокрема, українська вчена А.О. Поліщук зазначає, що чинний ЗУ 2015 року № 580 потребує доповнення «нормою про те, що заходи примусу можуть бути застосовані лише після переконання поліцейським, що ненасильницькі способи є неефективними та визначення того, що поліцейські заходи примусу мають застосовуватися лише у випадках абсолютної необхідності, і при цьому заподіяння шкоди та тілесних ушкоджень повинно бути зведено до мінімуму»². Тобто, для того, щоби застосувати пропорційні, достатні ПЗ примусу поліцейському потрібен комунікаційний контакт з особою-порушником, а цей контакт не може бути повноцінним чином замінений попередженням особи

---

¹ Закон України «Про Національну поліцію»: наук. — практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків: ХНУВС, 2016. 408 с.

² Поліщук А. О. Забезпечення прав людини при застосуванні заходів адміністративного примусу поліцією: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 178 с.

про застосування до нього ПЗ примусу. Між тим, вказаний етап, так само, як і попередження про застосування ПЗ, не завжди може потребуватись з огляду на конкретну конфліктну ситуацію (особливо в умовах проведення акцій протесту, учасниками яких є агресивно налаштовані до представників публічної влади особи, які відкрито вчиняють щодо поліції насильницькі дії, заважають поліції виконувати свої обов'язки, на що вже нами зверталась увага), а також можливості ТП НП, що вони можуть використати для вирішення такого конфлікту;

- 2) порядок застосування ПЗ примусу, який окреслюється в ст. 43 ЗУ 2015 року № 580, передбачає лише окремі засади застосування вказаних заходів примусу;
- 3) порядок застосування ПЗ примусу, окреслений в ст. 43 ЗУ 2015 року № 580, не містить завершальної стадії застосування вказаних заходів, яка повинна бути асоційованою із досягненням мети застосування певного примусового заходу в конкретних обставинах дійсності.

Враховуючи викладене, можемо зазначити, що порядок застосування ПЗ примусу ТП НП під час проведення МЗ громадян складають такі етапи:

1. *Вступ у комунікаційний контакт і завчасне попередження про застосування ПЗ примусу з наданням часу для добровільного виконання законної вимоги поліцейського (коли це є об'єктивно можливим).* На практиці вступ у комунікаційний контакт з особою, до якої можуть бути застосовані ПЗ примусу, як правило, збігається із попередженням про застосування відповідних заходів. Слід мати на увазі, що попередження поліцейського повинно робитись голосом (якщо попередження здійснюється зі значної дистанції чи спрямоване на широке коло осіб, то попередження здійснюється шляхом використання гучномовних установок, підсилювачів звуку). Попередження поліцейського повинні складати чіткі (для сприйняття), зрозумілі слова, які не можна об'єктивно інтерпретувати інакше, як такі, що транслюють інформацію про можливість застосування ПЗ примусу до конкретної особи (конкретної групи осіб). У зв'язку із цим, як зазначає І. Д. Казанчук, попередження у кожному конкретному випадку доцільно оголошувати «рідною мовою осіб, проти яких ці засоби

застосовуватимуть, та українською й російською мовами не менше 2 разів з наданням часу, достатнього для припинення правопорушення». При цьому, відповідне попередження поліцейського повинно розпочинатись зі слів: «Поліція! Іменем Закону!», а «кількість часу, яку можна визнати достатньою для виконання особою законної вимоги поліцейського, він визначає самостійно, виходячи з оцінки складності ситуації, що склалася, особи правопорушника (його фізичного та емоційного стану, намірів, поведінки) та характеру правопорушення»¹. Критично осмислюючи зазначене слід зробити застереження, що подібні вимоги досить часто не можуть виконуватись на практиці (особливо тоді, коли поліцейські оточені агресивно налаштованими щодо них учасниками акцій протесту; тобто тоді, коли поліцейські повинні швидко, адекватно та узгоджено діяти, реагуючи на відповідну загрозу, не витрачаючи часу на комунікаційні контакти, які точно чи вірогідно не будуть мати бажаного ефекту).

Проте, слід мати на увазі, що під час проведення МЗ громадян (як і у всіх інших ситуаціях) обов'язок поліцейського щодо оголошення попередження не є безумовним. Зокрема, вчений Р. В. Мукоїда з цього приводу зауважує, що «без попередження поліцейські заходи примусу можуть застосовувати тільки у випадках, коли зволікання може спричинити посягання на життя та здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки (загибель людей, вибух, пожежу, катастрофу на залізничному транспорті, тощо), або коли в ситуації, що склалася, таке попередження є невиправданим чи неможливим»². Оскільки МЗ громадян, як правило, проводяться в публічному місці групою суб'єктів реалізації КППМЗ, то поліцейські ТП НП повинні повсякчас швидко оцінювати ймовірність посилення небезпеки, масштаби небезпеки, що виходять від особи, до якої можуть застосовуватись ПЗ примусу, а також попередній психофізіологічний стан особи (наприклад, стан гострого психозу), не витрачаючи марно часовий ресурс на

---

¹ Закон України «Про Національну поліцію»: наук. — практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків: ХНУВС, 2016. 408 с.

² Мукоїда Р. В. Порядок застосування поліцейських засобів примусу. *Організація професійної підготовки в підрозділах Національної поліції України*: матеріали круглого столу (м. Одеса, 31 жовт. 2017 р.) / ОДУВС. Одеса, 2017. С. 132–134.

попередження, яке буде проігноровано, а сам час буде використано для вчинення суспільно шкідливого чи небезпечного діяння.

Важливим також на цьому етапі є й те, що час, який поліцейський ТП НП відводить на добровільне підкорення порушника (порушників) законній вимозі поліцейського, сам поліцейський може використовувати для того, щоби додатково запевнитись в очевидності потреби застосування ПЗ примусу, шляхом оперативного оцінювання: 1) вікового, психофізіологічного стану особи-порушника (чи має особа ознаки старості; чи є особа малолітньою з явними ознаками обмежених можливостей; чи має особа явні ознаки вагітності); 2) виду і характеру суспільно небезпечного діяння, вчинюваного під час проведення МЗ громадян (чи мають дії ознаки збройного (групового) нападу; збройного опору поліцейському, життю, здоров'ю інших осіб чи поліцейських); 3) можливих альтернативних дій (бездіяльності) поліцейського (зокрема, встановлення, чи є можливим відбити збройний (груповий) напад або ж збройний опір поліцейському іншими способами, засобами; у разі групового нападу – очікування групи поліцейських, які зможуть відбити такий напад).

2. Застосування спеціального владного примусу, коли наявні достатні аргументи для того, щоби вважати, що ПЗ примусу є необхідними, достатніми, пропорційними та такими, що не будуть створювати більшу загрозу для прав, свобод учасників МЗ, інших людей та ПБП. У цьому контексті слід враховувати наступні факти:

- 1) реальна наявність: а) суспільно шкідливих чи небезпечних обставин дійсності, які обумовлюються діями чи бездіяльністю конкретної особи (групи осіб), й вважаються такими крізь призму норм КУПАП чи КК України; або б) обставин дійсності, які можуть набути характеру суспільно шкідливих чи небезпечних у тому разі, якщо поліцейський не відреагує на дії (бездіяльність) особи, діяння якої можуть спричинити відповідну шкоду (небезпеку);
- 2) після попередження поліцейського (коли воно було необхідним та мало місце) особа проігнорувала таке попередження, не вчинивши відповідні дії (бездіяльність), які засвідчували би підкорення волі такої особи владній волі поліції, безпосередньо окресленій

в попередженні поліцейського. У тому ж разі, коли ситуація вимагає застосування ПЗ примусу під час проведення МЗ громадян без попередження, то в такому разі вимагається лише фіксування факту порушення законодавства, яке вимагає негайного реагування поліцейського у вигляді ПЗ примусу;

- 3) незастосування поліцією ПЗ примусу спричинить негативні наслідки для суспільства, зокрема, для суб'єктів реалізації КМЗ під час проведення ними МЗ, для ПБП;
- 4) конкретний ПЗ примусу є адекватним відносно: а) шкоди, яка може бути завдана особою, до якої він застосовується; б) обставин, в яких вчиняється (може бути вчинена) суспільно шкідлива (небезпечна) дія (бездіяльність); в) стан особи, котра своїми діями загрожує правам і свободам особам, які проводять мітинг, іншим особам (враховуючи поліцейських), ПБП.

3. *Припинення застосування ПЗ примусу, коли досягнута мета його застосування.* Приймаючи до уваги сутність мети застосування ПЗ примусу доходимо висновку, що процес застосування ПЗ примусу під час проведення МЗ громадян відносно особи (групи осіб) припиняється в разі, коли: 1) протиправне діяння особи, яке вимагало застосування ПЗ примусу (тобто, діяння адміністративного чи кримінального характеру), припинено (перервано) в результаті застосування ПЗ примусу, а відновлення протиправного діяння (так само – вчинення нових правопорушень) особи після припинення застосування поліцейського примусу в достатній мірі унеможливлено; 2) поліцейським створено усі необхідні умови для того, щоби в подальшому притягнути особу, до якої застосовано ПЗ примусу, до юридичної відповідальності відповідного виду; 3) шкідливі наслідки вчиненого порушення законодавства особою, до якої застосовано ПЗ примусу, усунуті в достатній мірі; 4) у найбільш оптимальній формі відновлено попередній (такий, що існував до моменту вчинення порушення законодавства, яке спровокувало застосування ПЗ примусу) правовий стан суспільних відносин.

4. *Надання невідкладної медичної допомоги особам, котрі постраждали в результаті застосування ПЗ примусу (коли це потребується).*

У відповідності до ст. 18 ЗУ 2015 року № 580¹ на поліцейських (ця категорія службовців згідно ч. 1 ст. 12 ЗУ 2012 року № 5081² охоплена системою осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу) покладається обов'язок надавати невідкладну допомогу особам, котрі постраждали в результаті застосування ПЗ примусу.

Приймаючи до уваги викладене, можемо дійти висновку, що на сьогоднішній день ТП НП під час проведення МЗ громадян можуть ефективним чином реагувати на порушення законодавства адміністративного та кримінального характеру, а саме – шляхом застосування комплексу ПЗ примусу. Поряд із тим, слід констатувати, що поточний стан правового регулювання застосування ПЗ примусу загалом (та під час проведення МЗ громадян зокрема) не є в достатній мірі визначеним й потребує деталізації, щонайперше, в частині порядку застосування вказаних заходів.

2.3 Взаємодія територіальних підрозділів Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання під час проведення останніх

Утвердження України в якості сучасної правової та демократичної держави, активізація в ній демократичних процесів сукупно сприяли становленню активного громадянського суспільства. Саме тому, в державі за останні десятиліття проводиться низка МЗ, в яких приймають участь тисячі, а іноді – десятки, сотні тисяч громадян (окрім зібрань політичного характеру можемо відмітити вже традиційні МЗ релігійного характеру, а саме хресна хода, приурочена певному церковному святу чи події³ тощо). Між тим,

---

¹ Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

² Про екстрену медичну допомогу : Закон України від 05 лип. 2012 р. № 5081-VI ; у ред. від 07 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17>

³ На Майдан вийшли 10 тисяч протестувальників. *Вечірній Київ*, : [сайт]. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/36040/>; Тисячі людей на Майдані: протестувальники рушили в урядовий квартал. *Радіо свобода* : [сайт]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-protest-kapituljatsiya-viche/30201847.html>; У Чернівцях відбулася хресна хода на підтримку парафій,

слід мати на увазі наступну закономірність: «при експоненційному збільшенні чисельності осіб в межах певної території зростає і питома можливість виникнення надзвичайних ситуацій, а відтак і порушень публічного порядку»¹. Таким чином, хоча реалізація КПМЗ, навіть тоді, коли в цих МЗ бере участь незначна кількість громадян, може бути умовою, за якої з високою ймовірністю виникатимуть ризики для прав, свобод і законних інтересів учасників цих зібрань та для адміністративно-правового режимуПБП, проведення МЗ тисячами громадян обумовлює зростання кількості та глибини таких загроз для особистої безпеки учасників цих зібрань та для публічної безпеки загалом. Додатково ці ризики посилюються зростанням соціального напруження в українському суспільстві, загостренням політичних та культурних кризових явищ в суспільстві, недовірою суспільства до органів правопорядку тощо². За таких обставин ТП НП на території обслуговування не завжди спроможні під час проведення МЗ ефективним чином виконувати комплекс завдань, покладених на них, як на особливого суб'єкта забезпечення реалізації КПМЗ та суб'єкта забезпечення ПБП. Ефективним адміністративно-правовим засобом, який суттєвим чином вирішує окреслену проблему є взаємодія поліції з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ.

Загалом, слід зазначити, що «взаємодія» – це поняття, яке на сьогоднішній день «використовується майже у всіх сферах наукового пізнання, тобто є багатовекторним, розглядається з точки зору вимірів історії, філософії, економіки, права тощо»³. У зв'язку із цим, можемо помітити широту

які переходять до ПЦУ. Прес-служба Київської Митрополії ПЦУ. *Православна церква України* : [сайт]. URL: <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novynu/u-chernivtsyah-vidbulasua-hresna-hoda-na-pidtrymku-parafij-yaki-perehodyat-do-ptsu/>; Хресну ходу відвідали близько 350 тис. вірян, – УПЦ, *Українські новини* : [сайт]. URL: <https://ukranews.com/ua/news/791247-ponad-350-tysov-viryam-vzyaly-uchast-u-hresnij-hodi>

¹ Сергенюк Д. І. Роль Національної поліції України у формуванні безпечного середовища для життєдіяльності населення : дис. ... д-ра філос. : 081. Львів, 2020. 255 с.

² Йовенко І. І. Реалізація права на мирні зібрання як предмет адміністративної діяльності територіальних підрозділів національної поліції України. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19–20 січ. 2022 р.) / Наук.-дослід. ін-т публічного права. Київ, 2022. С. 22–24.

³ Стеблянюк А. В. Адміністративно-правові засади взаємодії правоохоронних органів з фінансовими установами щодо протидії легалізації злочинних доходів : дис. ... д-ра філос. : 081. Суми, 2021. 265 с.

інтерпретації зазначеного явища, зокрема, як: «суттєвого методологічного принципу пізнання природних і суспільних явищ»¹; «погодженої діяльності, або кооперації праці»². При цьому в теорії діяльності взаємодія, як зазначає С. В. Сівков, постає в якості «діяльності різноманітних суб'єктів, яка характеризується взаємообумовленістю дій її суб'єктів, спрямованих на досягнення певної цілі, а також (в ідеалі) демократичним характером зв'язків та їх взаємоузгодженістю»³. Саме тому крізь призму діяльності в сфері правоохорони взаємодія може розглядатись в якості «форми прояву цілеспрямованого впливу, що передбачає забезпечення необхідної узгодженості дій відповідних суб'єктів, як елемент процесу реалізації поставлених цілей щодо захисту прав і свобод громадян, охорони публічного порядку і громадської безпеки, попередження і припинення правопорушень, усунення умов, що сприяють їх вчиненню»⁴. Таким чином, взаємодія – це така діяльність, яка надає ТП Нацполіції можливості спільними зусиллями (з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КППМЗ) створити на території обслуговування відповідного ТП НП умови, найбільш сприятливі для реалізації КППМЗ без шкоди для адміністративно-правового режиму ПБП. Відтак, не викликає заперечень думка про надзвичайну актуальність потреби наукового осмислення зазначеної діяльності.

Додатково актуальним вказане питання також постає й з огляду на той факт, що досі, попри важливість комплексного науково-практичного розуміння такої узгодженої діяльності суб'єктів забезпечення реалізації КППМЗ, сутність взаємодії ТП НП з вказаними суб'єктами під час проведення МЗ ще не була предметом окремого дослідження юристів-адміністративістів. У той же час, наразі багатьма українськими правниками вже досліджувались різні аспекти взаємодії поліції з іншими органами публічної

---

¹ Яровий К. В. Адміністративно-правові засади взаємодії Національної поліції України з суб'єктами публічної адміністрації у зоні проведення антитерористичної операції: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 229 с.

² Подоляка А. М. Взаємодія державних органів в охороні громадського порядку. *Форум права*. 2009. № 2. С. 338–344.

³ Сівков С. В. «Взаємодія» і «координація»: масштабність понять. *Закон и жизнь*. 2013. № 6. С. 27–29.

⁴ Кобзар О. Ф. Адміністративно-правове регулювання поліцейської діяльності в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2016. 36 с.

влади, серед яких: Н. І. Дідик, М. В. Завальний, О. Ф. Кобзар, М. В. Ковалів, С. Л. Курило, В. В. Люх, С. В. Медведенко, В. І. Московець, Д. Г. Мулявка, К. В. Яровий та ін. науковці. Отже, враховуючи загальну адміністративно-правову сутність взаємодії, а також тлумачення вченими сутності взаємодії Нацполіції з іншими суб'єктами адміністративного права, можемо з'ясувати комплексну сутність взаємодії ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ. Для досягнення цієї мети слід виконати наступні завдання: 1) сформулювати визначення поняття «взаємодія ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ»; 2) окреслити та проаналізувати основні ознаки ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ; 3) окреслити основні проблеми та шляхи оптимізації здійснення досліджуваної взаємодії.

Вирішуючи поставлені завдання спершу зазначимо, що *взаємодія ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ* – це врегульована на рівні чинного законодавства добровільна, узгоджена взаємна діяльність ТП НП з одним і більше суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ, яка цілісно здійснюється ними на території обслуговування ТП НП під час безпосереднього проведення МЗ, спрямована на комплексне створення сприятливих умов (забезпечення) для реалізації відповідного конституційного права у всіх його законних формах, способах і методах об'єктивації без шкоди для адміністративно-правового режиму ПБП.

Більш повно осмислити сутність взаємодії ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення таких заходів, звісно, можливо в межах дослідження комплексу особливих рис такої взаємодії. У зв'язку із цим зазначимо, що українськими вченими вже робились спроби окреслити переліки властивостей взаємодії НП з іншими суб'єктами адміністративного права. Наприклад, К. В. Яровим розглядаються особливості взаємодії НП з іншими СПА у контексті теорії систем і теорії діяльності¹, С. В. Медведенком – специфіка взаємодії Нацполіції з громадсь-

---

¹ Яровий К. В. Адміністративно-правові засади взаємодії Національної поліції України з суб'єктами публічної адміністрації у зоні проведення антитерористичної операції: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 229 с.

кістю в правоохоронній діяльності крізь призму теорії соціальної взаємодії, а також правоохоронної діяльності¹. Враховуючи ці підходи до окреслення переліку особливих рис взаємодії, зазначимо, що в межах дослідження взаємодії ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ доцільно виокремити перелік сутнісно-концептуальних та формальних ознак відповідної діяльності.

1. *Сутнісно-концептуальні властивості* взаємодії ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ, що визначаються наступними ознаками:

- 1) взаємодія ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення таких зібрань *є соціально обумовленою діяльністю*. До досягнення та не порушення адміністративно-правового режиму ПБП, а також до належного забезпечення реалізації конституційних прав, які сприяють демократизації України, прагнуть не лише органи поліції, а й безліч інших суб'єктів адміністративного права, серед яких також слід назвати і групу суб'єктів, які об'єднані в умовну систему суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ. Це можна пояснити тим фактом, що реалізація КПМЗ: а) дозволяє застерегти суб'єктів публічної влади, інших суб'єктів (зокрема, приватного сектора) від діянь, які суспільством (активною її групою) ідентифікуються в якості шкідливих, небезпечних для суспільства (це має сенс навіть тоді, коли суб'єкти реалізації КПМЗ помиляються в своїх припущеннях і вимогах, з якими вони виступають); б) може бути замаскованою під правомірну діяльність діяльністю, спрямованою на здійснення деструктивного впливу на адміністративно-правовий режим ПБП, підрич національної безпеки в цілому (це сьогодні особливо актуально в умовах ведення гібридної війни). У зв'язку з викладеним можемо припустити, що взаємодія ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення таких зборів *є необхідною умовою*: а) охорони прав і свобод людини

---

¹ Медведенко С. В. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності : дис. ... д-ра філос. : 081. Одеса, 2020. 283 с.

і громадянина під час таких соціально ризикових заходів, як МЗ;
б) стабільного розвитку демократичних процесів у суспільстві та державі;

- 2) взаємодія ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ *переслідує конкретну спільну мету та виконує комплекс відповідних завдань*. Український вчений Д. Г. Мулявка зазначає, що взаємодія в дійсності постає в якості «спільних або самостійних, узгоджених за часом, місцем і метою дій різних суб'єктів, спрямованих на розв'язання спільної для них проблеми або вирішення спільного завдання»¹. Вказане є цілком закономірним, адже взаємодія – це форма врегульованої законодавством управлінської діяльності, а тому, як зауважує українська вчена О. В. Надьон, відповідні «дії мають бути підпорядковані конкретній меті», якою «є реалізація правових цілей закладених у законодавстві, в межах повноважень покладених на суб'єкта законом»². При цьому мета відповідної діяльності завжди спрямовує двох та більше суб'єктів взаємодії на максимізацію позитивного результату шляхом виконання ними узгоджених дій. Зокрема, провідний український юрист-адміністративіст В. В. Сокурєнко, аналізуючи сутність взаємодії ГУНП в Харківській області з Харківським національним університетом внутрішніх справ, зазначає, що така взаємодія здійснюється за значним обсягом напрямів, що дозволяє таким суб'єктами взаємодії «сконцентрувати зусилля на забезпеченні належного стану законності та правопорядку на території м. Харкова й усієї Харківської області»³.

---

¹ Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2020. 492 с.

² Надьон О. В., Помаза-Пономаренко А. Л. Правовий механізм державного регулювання фінансової безпеки банків України : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2018. 198 с.

³ Сокурєнко В. В. Пріоритетні напрями взаємодії ГУНП в Харківській області та Харківського національного університету внутрішніх справ у сфері забезпечення правопорядку. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994–2019 рр.)* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 листоп. 2019 р.) / ХНУВС. Харків, 2019. С. 25–27.

Також важливим аспектом взаємодії є те, що її мета повинна бути спільною для усіх суб'єктів, задіяних у відповідній управлінській діяльності. Саме тому, український вчений І. І. Байдюк зазначає, що мета взаємодії (на прикладі взаємодії у сфері правоохорони) «є похідною від мети правоохоронної діяльності й мети діяльності кожного СВ»¹. У зв'язку із цим, С. В. Медведенко, розглядаючи взаємодію НП з громадськістю зазначає, що «налагоджена взаємодія має на меті запобігання порушенням публічного порядку, профілактику правопорушень, притягнення винних осіб до відповідальності». Відтак, на його думку, «належним чином організована взаємодія дозволяє досягати позитивних результатів у сфері правоохоронної діяльності»². Схожої позиції дотримується також юрист-адміністративіст Д. Г. Мулявка, розглядаючи взаємодію суб'єктів протидії податковим і корупційним злочинам та правопорушенням. Вчений доходить думки, що метою такої взаємодії є «попередження, виявлення, розкриття, усунення причин та умов, які сприяють вчиненню корупційних злочинів та правопорушень, а також створення умов для відшкодування шкоди, спричиненої вказаною протиправною діяльністю»³.

Таким чином, можемо дійти висновку, що *спільною метою взаємодії ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПКМЗ під час проведення таких зібрань* є забезпечення необхідного рівня публічної безпеки на просторі проведення МЗ, що досягається за допомогою гармонійного об'єднання, передбачених законодавством зусиль суб'єктів взаємодії, які об'єктивовані в узгоджених формах взаємодії.

Відповідна мета в дійсності досягається шляхом виконання суб'єктами взаємодії певного обсягу завдань, які визначають тактику досягнення цієї мети. До основних таких завдань взаємодії слід віднести:

- а) *організаційні* завдання: узгодження конкретної мети взаємодії; погодження періоду та простору взаємодії; узгодження обсягу

---

¹ Байдюк І. І. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії Державної прикордонної служби України з правоохоронними органами : дис. ... д-ра філос. : 081. Суми, 2021. 235 с.

² Медведенко С. В. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності : дис. ... д-ра філос. : 081. Одеса, 2020. 283 с.

³ Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2020. 492 с.

- заходів (основних та альтернативних – тих, що застосовуються в екстраординарних ситуаціях, які вказують на неефективність основних заходів) забезпечення реалізації КПМЗ та заходів забезпечення ПБП в рамках взаємодії; узгодження форм і методів взаємодії;
- б) *процедурні завдання*, зокрема: попередження порушень адміністративно-правового режиму ПБП під час проведення МЗ; невідкладне реагування на порушення адміністративно-правового режиму ПБП (зокрема, на випадки ексцесу учасників МЗ); забезпечення не конфронтації учасників МЗ та учасників контрзаходів (це завдання має особливе значення особливо тоді, коли два заходи проводяться одночасно на суміжних територіях представниками різних політичних рухів, релігійних організацій, які публічно заявляють про нетолерантне ставлення один до одного); створення «зеленого коридору» для учасників МЗ, коли такий захід відбувається шляхом пересування його учасників в публічному просторі, зокрема, на проїзній частині тощо; ізолювання порушників законодавства від учасників МЗ та притягнення порушників до юридичної відповідальності (у відповідності до вимог законодавства);
- 3) взаємодія ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ *ґрунтується на особливих принципах такої діяльності*. Окрім того, що розглядувана діяльність гармонійним чином засновуються на загальноправових, спеціальних і галузевих принципах забезпечення реалізації КПМЗ, вона також цілісно узгоджується із особливими принципами взаємодії, до яких слід віднести такі засадничі ідеї:
- а) *принцип добровільності взаємодії суб'єктів забезпечення реалізації КМПЗ під час проведення МЗ (так звана «свобода взаємодії»)*. До можливостей взаємодії суб'єкти адміністративного права повинні звертатись на добровільній основі, а тому можна стверджувати, що взаємодія повсякчас характеризується добровільним характером¹;

---

¹ Стеблянюк А. В. Адміністративно-правові засади взаємодії правоохоронних органів з фінансовими установами щодо протидії легалізації злочинних доходів : дис. ... д-ра філос. : 081. Суми, 2021. 265 с.

- б) *принцип рівності та неприпустимості спотворення адміністративно-правового статусу суб'єкта взаємодії під час проведення МЗ.* Взаємодія повинна бути цілісно спрямованою на досягнення мети такої діяльності й відповідна діяльність не може використовуватись для того, щоби один із суб'єктів забезпечення реалізації КМПЗ неправомірним чином впливав на іншого суб'єкта забезпечення реалізації КМПЗ, зокрема, задля протиправного обмеження реалізації КМПЗ, прикриття такого обмеження (у цьому контексті осмислення взаємодії важливо також враховувати можливості взаємодії поліції в частині недопущення гендерної дискримінації та гендерно-обумовленого насильства, що є питанням, якому приділено увагу провідних науковців, зокрема А. В. Боровика та А. В. Друзенко¹; також це стосується проблеми недопущення дискримінації осіб з інвалідністю та дискримінаційної практики загалом²). Вказаний принцип має значення з огляду на той факт, що система суб'єктів забезпечення реалізації КМПЗ складається із суб'єктів адміністративного права, котрі в тій чи іншій мірі контролюють один одного в здійсненні відповідних забезпечувальних заходів;
- в) *принцип оптимального (раціонального) досягнення кожним із суб'єктів забезпечення реалізації КМПЗ мети забезпечення реалізації КМПЗ в рамках взаємодії.* Цілком закономірно, що два та більше суб'єктів забезпечення реалізації КМПЗ об'єднують свої зусилля під час проведення МЗ в тій мірі та таким чином, що сукупно сприяє досягненню ними найбільш повного та ефективного результату. Відтак, тоді, коли взаємодія відповідних

---

¹ Боровик А. В., Друзенко А. В. Особливості взаємодії Національної поліції щодо запобігання і протидії гендерно-обумовленому насильству. *Юридичний бюлетень*. 2021. Вип. 21. С. 109–117.

² Соболь Є. Ю. Міжнародні стандарти протидії дискримінації за ознакою інвалідності. *Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 трав. 2019 р.). Дніпро, 2019. С. 12–14; Соболь Є. Ю. Оглядовий аналіз окремих положень антидискримінаційного законодавства в зарубіжних країнах у контексті порушення прав осіб з інвалідністю. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 1, Т. 1. С. 56–60.

суб'єктів (навіть тоді, коли вона належним чином організована та здійснюється) обмежує ефект забезпечувального впливу суб'єкта забезпечення реалізації КМПЗ, то в такому разі втрачається сенс у цій діяльності й вона не повинна в жодному разі здійснюватися;

- г) *принцип відповідальності суб'єкта забезпечення реалізації КМПЗ під час проведення МЗ.* Українська вчена О. В. Надьон цілком справедливо зазначає, що «відповідальність за результати взаємодії та реалізовані рішення має покладатись на суб'єктів, що брали участь у ній, та мати не загальний характер і невизначене коло осіб, а містити персоніфіковані дані про відповідальну особу»¹;
- г) *принцип темпорально-просторового обмеження взаємодії суб'єкта забезпечення реалізації КМПЗ під час проведення МЗ.* Відповідний принцип означає, що суб'єкти взаємодії повинні діяти узгодженим чином. Головним чином, по-перше, до моменту, коли: у взаємодії є потреба, навіть тоді, коли МЗ продовжує тривати (оперативний контекст); припиняється проведення разового МЗ чи повністю припиняється проведення багаторазового МЗ (процедурний контекст). По-друге, лише на території проведення МЗ, а також на прилеглих територіях, на яких така діяльність є виправданою. При цьому слід мати на увазі, що у випадках рухливого МЗ, простір взаємодії узгоджується із простором, яким пересувається (планують пересуватись) учасники МЗ, реалізуючи відповідне конституційне право.

2. *Формальні властивості* взаємодії ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КМПЗ під час проведення МЗ, котрі визначаються такими ознаками:

- 1) взаємодія ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КМПЗ під час проведення МЗ здійснюється на комплексі підстав, які можна поділити на наступні групи:

---

¹ Надьон О. В., Помаза-Пономаренко А. Л. Правовий механізм державного регулювання фінансової безпеки банків України : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2018. 198 с.

а) *нормативна підстава* взаємодії ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КППЗ під час проведення таких зібрань. Спершу зазначимо, що питання взаємодії суб'єктів забезпечення реалізації КППЗ загалом та під час проведення таких зібрань зокрема – це актуальна проблема нормативно-правового забезпечення діяльності цих суб'єктів (враховуючи також й ТП НП). При цьому відповідна ситуація є закономірною з огляду на той факт, що на сьогоднішній день загалом спостерігається недостатній рівень правового регулювання взаємодії правоохоронних органів між собою та з іншими суб'єктами публічної влади (включно із СГС).

Наприклад, український вчений В. В. Люх з цього приводу зазначає, що на сьогоднішній день різні аспекти взаємодії в сфері правоохорони характеризуються фрагментарністю їх унормування, оскільки «нормативна фіксація зосереджується лише на врегулюванні загальних положень такого співробітництва і носить більше декларативний характер, фактично залишаючи адміністративно-процедурне регулювання поза уваги, що негативно впливає на праксеологічний аспект такої взаємодії»¹. З таким висновком може погодитись, однак, з певними зауваженнями. Щонайперше зазначимо, що за останні роки спостерігається процес посилення нормативного забезпечення діяльності Нацполіції, зокрема й в частині взаємодії цього органу з іншими суб'єктами ПА. Не є виключенням також контекст забезпечення поліцією реалізації КППЗ. Як вже нами було встановлено в підрозділі 1.3 монографії, у межах підзаконного рівня нормативного забезпечення діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КППЗ, суб'єктами нормотворчості врегульовується режим взаємодії ТП НП із іншими суб'єктами забезпечення реалізації КППЗ. Прикладом цьому є ряд наказів МВС України

---

¹ Люх В. В. Адміністративно-правові засади оптимізації діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансової безпеки України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 204 с.

(2016 року № 1129¹, 2017 року № 575², 2018 року № 64/261/5³, № 256/5/65⁴, № 148⁵). Разом із тим, слід мати на увазі, що відповідні підзаконні акти врегульовують лише ті питання взаємодії суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ, що безпосереднім чином не стосуються забезпечення реалізації відповідного конституційного права (більш близьким до регулювання взаємодії під час проведення МЗ є Наказ МВС України 2016 року № 773⁶). Так само не унормовані питання взаємодії поліції та суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ на рівні Закону України (опосередковано це питання регулюється нормами ЗУ 2000 року № 1835-III⁷). Саме тому, можемо дійти висновку, що нормативна підстава

---

¹ Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31 жовт. 2016 р. № 1129. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17>

² Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 лип. 2017 р. № 575 ; у ред. від 29 трав. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>

³ Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Мін'юсту України від 30 січ. 2018 р. № 64/261/5 ; у ред. від 10 лип. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-18>

⁴ Про затвердження Порядку взаємодії органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, та органів Державної прикордонної служби України під час здійснення виконавчого провадження : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Мін'юсту України від 30 січ. 2018 р. № 256/5/65 ; у ред. від 05 квіт. 2019 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0133-18>

⁵ Про затвердження Змін до Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27 лют. 2018 р. № 148 ; у ред. від 27 лют. 2018 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0314-18>

⁶ Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10 серп. 2016 р. № 773. *Офіційний вісник України*. 2016. № 77. Ст. 2582.

⁷ Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22 черв. 2000 р. № 1835-III ; у ред. від 03 лип. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>

взаємодії є формальною умовою здійснення такої діяльності, яка розпочинається та триває на підставі загальних норм про взаємодію поліції з іншими суб'єктами адміністративного права, а саме – на основі статей 5 (повноваження поліції взаємодіяти з органами державної влади та ОМС), 11 (засади взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства), п. 4 ч. 2 ст. 25 (повноваження поліції здійснювати інформаційну взаємодію з іншими суб'єктами владних повноважень України та іноземних держав, з міжнародними організаціями), статей 88 (загальні аспекти взаємодії між керівниками територіальних органів поліції та представниками ОМС) і 89 (підготовка та виконання спільних (поліції та громадськості) проектів, програм та заходів)ЗУ 2015 року № 580¹. Таким чином, можемо підсумувати, що на сьогоднішній день наявні норми, якими врегульовуються загальні питання взаємодії ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ (застосовні й щодо взаємодії під час проведення МЗ громадян), а також положення законодавства, які визначають режим взаємодії ТП НП із іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ, однак, не конкретно з приводу взаємодії під час проведення МЗ, що є питанням, яке потребує вирішення;

- б) *фактична підстава*, яка виявляється: у наявності в дійсності бажання суб'єкта реалізації КПМЗ реалізувати це конституційне право та дій з безпосередньої реалізації такого права (вихід учасників МЗ в публічний простір з відповідною метою); в об'єктивній потребі об'єднання зусиль ТП НП та інших суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ з метою забезпечення сприятливих умов для повної та ефективної реалізації КПМЗ й забезпечення належного функціонування під час проведення такого мирного заходу адміністративно-правового режиму ПБП;

---

¹ Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

- в) *процедурна підстава*, котра, як правило, постає в якості спільного акту, підписаного керівниками (уповноваженими посадовими особами) суб'єктів, що планують взаємодіяти під час проведення МЗ, а також визначає різні аспекти такої взаємодії для забезпечення юридичної визначеності цієї узгодженої діяльності. Однак, в оперативних умовах процедурною підставою також може поставати й усний запит про залучення суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ до спільної з поліцією діяльності під час проведення МЗ;
- 2) взаємодія ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення таких зібрань *передбачає узгоджену діяльність ТП НП з певним колом суб'єктів*. Комплексний аналіз підрозділу 1.2 монографії дає підстави стверджувати, що взаємодія ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ стосується узгодженої діяльності ТП НП переважно з такими групами суб'єктів адміністративного права:
- органи ПА: а) підгрупа державних органів: центрального рівня спеціальної компетенції (підгрупа правоохоронних органів, основними з яких є органи прокуратури, НП України, а також служби безпеки; підгрупа органів, які забезпечують реалізацію КПМЗ окремих категорій громадян – ДЕСС); локального рівня загальної компетенції (місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації); б) підгрупою органів, які обумовлені реалізацією права на місцеве самоврядування, – органи місцевого самоврядування;
  - підсистемою СГС (зокрема, громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону, правозахисні громадські організації, релігійні організації та ін.).

При цьому, в контексті умов демократизації українського суспільства та становлення адміністративного права України в контексті європейської концепції ПА, звісно, особливе місце серед суб'єктів, з якими взаємодіє ТП НП під час проведення МЗ, є СГС (важливість цих суб'єктів

і взаємодії з ними Нацполіції підкреслювалась багатьма українськими вченими¹).

3) взаємодія ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення таких зібрань має *формальний вияв – об'єктивується в конкретних формах діяльності*. Форми управлінської діяльності в доктринальному контексті, як правило, «розрізняють залежно від ступеня їх правової регламентації, характеру правових наслідків їх застосування, характеру та змісту форм, способу вираження, спрямованості дій суб'єктів управління, а також за способом реалізації методів управління»². При цьому, як зазначає українська вчена О. В. Надьон, органи публічної служби, «реалізуючи свої повноваження з метою виконання функцій держави застосовують правові та неправові форми діяльності», й у цьому контексті взаємодія суб'єктів владних повноважень не може суттєвим чином відрізнятись від комплексу інших форм взаємодії цих суб'єктів³.

При цьому серед вчених, які досліджували сутність і структуру форм взаємодії, наявні різні інтерпретаційні підходи, в рамках яких розкривається сутність і система цих форм. Наприклад, Т. С. Вайда та В. В. Домніцак зазначають, що основними формами взаємодії є: незалежні дії; узгоджені дії; спільні дії; допомога; взаємодопомога⁴.

¹ Долинний А. В. Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 198 с.; Логвиненко М. І. Правове регулювання діяльності міліції по забезпеченню політичного права громадян на свободу зборів, мітингів, вуличних походів та демонстрацій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 19 с.; Медведенко С. В. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності : дис. ... д-ра філос. : 081. Одеса, 2020. 283 с.; Мельничук М. А. Правові основи соціального партнерства міліції в умовах трансформації громадянського суспільства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2015. 195 с.; Мозгова А. А. Адміністративно-правова охорона прав і свобод громадян в умовах Євроінтеграції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 214 с.

² Яровий К. В. Адміністративно-правові засади взаємодії Національної поліції України з суб'єктами публічної адміністрації у зоні проведення антитерористичної операції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 229 с.

³ Надьон О. В., Помаза-Пономаренко А. Л. Правовий механізм державного регулювання фінансової безпеки банків України : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2018. 198 с.

⁴ Вайда Т. С., Домніцак В. В. Удосконалення охорони громадського порядку працівниками органів внутрішніх справ в умовах проведення антитерористичної операції. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2015. № 2. С. 128–137.

Критично аналізуючи такий підхід, можемо дійти висновку, що вченими розкриваються не форми, а типи взаємодії, які об'єктивуються в різних формах діяльності.

У свою чергу К. В. Яровий виокремлює такі ефективні форми взаємодії Нацполіції з іншими суб'єктами владних повноважень: а) інституційна форма взаємодії (полягає в створенні структурних підрозділів НП, які займаються взаємодією поліції з іншими суб'єктами ПА); б) правова форма взаємодії («прийняття спільних актів, у яких буде прописаний чіткий алгоритм послідовності спільних дій, розподіл повноважень між взаємодіючими суб'єктами, впровадження порядку підпорядкованості та взаємодії»); в) організаційна форма взаємодії («проведення спільних нарад, семінарів, пленумів, засідань щодо налагодження конструктивної взаємодії та побудови тісної співпраці»; г) інформаційна форма взаємодії; ґ) матеріально-фінансова форма взаємодії (забезпечення фінансування проектів за рахунок ресурсів поліції та інших суб'єктів, з якими поліція взаємодіє)¹. Вказаний підхід, на нашу думку, є найбільш доцільним для використання під розкриття видової структури форм взаємодії.

Отже, систему форм взаємодії ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ саме під час проведення МЗ є такі форми діяльності: а) *регулятивна форма* взаємодії, що полягає у створенні спільних НПА, в яких упорядковуються мета, завдання, функції, методи і форми спільної діяльності в конкретних умовах проведення МЗ; б) *організаційна форма* взаємодії, котра виявляється у проведенні суб'єктами взаємодії спільних організаційних заходів, на яких ними обговорюються різні аспекти їх спільної діяльності під час проведення МЗ, досягнення між ними консенсусу, заснованого на бажанні законно, ефективно та раціонально сприяти реалізації КПМЗ та забезпечувати при цьому ПБП; в) *форма узгодженого забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ*, що виявляється

---

¹ Яровий К. В. Адміністративно-правові засади взаємодії Національної поліції України з суб'єктами публічної адміністрації у зоні проведення антитерористичної операції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. 229 с.

у безпосередньому виконанню завдань взаємодії, зокрема, шляхом: координації діяльності задіяних у взаємодії суб'єктів; спільного патрулювання периметру території проведення МЗ; проведення спільних операцій по виявленню груп суб'єктів, які бажають зашкодити проведенню МЗ з екстремістською, антидержавницькою та з іншою метою тощо; г) *інформаційна форма*, яка полягає переважно в обміні інформацією (для цього, зокрема, можуть використовуватись такі інформаційні ресурси (системи): автоматизована система виконавчого провадження; Єдиний державний реєстр МВС України; єдина інформаційна система МВС України; інформаційний портал НП України); г) *матеріально-фінансова форма* взаємодії, що виявляється у забезпеченні суб'єктами взаємодії усіх необхідних матеріально-технічних та фінансових ресурсів для належного здійснення відповідної діяльності;

- 4) взаємодія ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КППМЗ під час проведення таких зібрань є *об'єктивною діяльністю, а отже підлягає оцінюванню*. Приймаючи до уваги підходи вчених, в яких розкриваються різноманітні підходи до оцінювання взаємодії¹, можемо дійти висновку, що розглядувана нами взаємодія може бути оцінена крізь призму таких критеріїв: а) рівень довіри; б) стан забезпечення ПБП на території проведення МЗ та на прилеглих територіях, на які поширює свій вплив МЗ (наприклад, в результаті використання учасниками МЗ засобів, що випромінюють шум, зображення, феєрверки та інші дратуючі психофізіологічний стан людини ефекти впливу); в) комплексність (вчасність, повнота та ін.) реагування на інформацію про правопорушення під час проведення МЗ (у зв'язку із проведення такого заходу); г) комплексність заходів, які були здійсненні для мінімізації загроз для учасників МЗ та для

---

¹ Байдюк І. І. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії Державної прикордонної служби України з правоохоронними органами : дис. ... д-ра філос. : 081. Суми, 2021. 235 с.; Стеблянко А. В. Критерії оцінювання ефективності взаємодії правоохоронних органів з фінансовими установами щодо протидії легалізації злочинних доходів. *Правові горизонти*. 2020. Вип. 21 (34). С. 76–81.

інших громадян, що обумовлювались МЗ; г) кількість порушень законодавства, вчинених суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ, які взаємодіяли під час проведення такого заходу тощо.

Враховуючи викладене, можемо дійти висновку, що взаємодія ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ на сьогоднішній день характеризується суттєвим адміністративно-правовим управлінським потенціалом, спроможним сприяти повній та ефективній реалізації КПМЗ без шкоди ПБП, що є особливо актуальним в умовах множини кризових явищ, які послаблюють стан національної безпеки держави (особливо актуальним це питання постає після повномасштабного вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року). Попри це, такий потенціал не може розкриватись в повній мірі через брак юридичної визначеності матеріальної та процедурної сторони здійснення взаємодії. Такий стан справ констатує, зокрема й А. В. Долинний, вказуючи на те, що «наразі за відсутності спеціального нормативного акта, який би закріплював як порядок проведення масових заходів, так і забезпечення публічної безпеки і порядку під час їх проведення, особливості взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами забезпечення ПБП під час масових заходів не врегульовані належним чином на законодавчому рівні»¹. Відтак, окреслена проблема підлягає вирішенню, головним чином, шляхом розроблення та затвердження наказом МВС України *Інструкції про порядок взаємодії ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ*, який визначатиме особливості організації та здійснення взаємодії у мирний час. Цей НПА, на нашу думку, можна структурно відобразити в рамках таких розділів:

1. «Загальні положення», що визначатиме: 1) поняття «взаємодія ТП Нацполіції з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ»; 2) мету та завдання (як організаційні, так і процедурні) цієї взаємодії (відповідні особливості взаємодії повинні бути деталізовані

---

¹ Долинний А. В. Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 198 с.

об'єктивними межами взаємодії (наприклад, спільне забезпечення функціонування адміністративно-правового режиму ПБП під час проведення МЗ; спільне патрулювання тощо); окрема увага повинна бути приділена такій межі взаємодії, як трансформація МЗ у масове заворушення, що є заходом, у зв'язку із яким починає діяти інший адміністративно-правовий режим та який обумовлює потребу у взаємодії поліції (з іншими суб'єктами) особливого характеру); 3) нормативно-правову основу цієї взаємодії; 4) принципи взаємодії (слід відобразити не лише особливі принципи взаємодії (добровільності взаємодії; рівності та неприпустимості спотворення адміністративно-правового статусу суб'єкта взаємодії; раціонального досягнення кожним із суб'єктів забезпечення реалізації КМПЗ мети забезпечення реалізації КМПЗ в рамках взаємодії; відповідальності суб'єктів забезпечення реалізації КМПЗ; темпорального обмеження взаємодії), але й також загальноправові принципи та принципи забезпечення реалізації КМПЗ (нами окреслені у підрозділі 1.3 монографії), які є засадничими орієнтирами для спільної діяльності ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КМПЗ під час проведення МЗ); 5) коло суб'єктів, з якими ТП Нацполіції може взаємодіяти під час проведення МЗ, а саме ті з них, які вважаються суб'єктами забезпечення реалізації КМПЗ та можуть в силу свого адміністративно-правового статусу бути учасниками відповідної спільної з поліцією діяльності;

2. «Порядок взаємодії», в межах якого визначатимуться такі питання: 1) підстави для взаємодії (наявність даних про МЗ, який буде здійснюватися на території обслуговування ТП НП; проведення спонтанного МЗ, забезпечити реалізацію КМПЗ під час якого ТП Нацполіції не може в повній мірі; наявність переконання в тому, що забезпечення реалізації КМПЗ буде найбільш повно та ефективно здійснене лише у разі взаємодії ТП НП з відповідним суб'єктом чи суб'єктами забезпечення реалізації КМПЗ тощо); 2) юридичний факт, який засвідчує початок взаємодії ТП Нацполіції з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КМПЗ (зокрема, спільний акт; усний запит, на який отримана позитивна відповідь); 3) планування взаємодії та узгодження дискусійних питань з приводу методів, способів взаємодії та владного впливу на учасників МЗ, інших осіб під час проведення

МЗ (при цьому в документі слід зазначити, що в разі, коли повноцінне планування взаємодії є неможливим (наприклад, коли відбувається спонтанний МЗ, а також спонтанний контрзахід, що сукупно посилює соціальне напруження, радикальні настрої в суспільстві тощо), то суб'єкти взаємодії повинні виходити із загальних стандартів узгодженої діяльності – мети, завдань, принципів і методів, форм взаємодії); 4) форми і методи взаємодії.

3. «Оцінювання взаємодії», в якій слід зазначити, що під час й після звернення спільної діяльності під час проведення МЗ ТП НП та інші суб'єкти забезпечення реалізації КПМЗ повинні об'єктивно оцінювати власні дії, дії суб'єктів, з якими вони взаємодіяли, а також результати взаємодії загалом (зведений результат оцінювання повинен бути оприлюднений на офіційних веб-сайтах суб'єктів взаємодії, якщо інше не передбачено законодавством). Крім того, в рамках цього розділу Інструкції слід окреслити перелік критеріїв, на основі яких повинне здійснюватися вказане оцінювання діяльності та суб'єктів цієї спільної діяльності. Сукупність таких критеріїв доцільно визначати за показниками: 1) «темпоральний показник» (оперативність і вчасність організації взаємодії та її здійснення; вчасність реагування на порушення режиму реалізації КПМЗ суб'єктами взаємодії в результаті реалізації заходів взаємодії; вчасність надання-отримання необхідного (для виконання обов'язків під час проведення МЗ громадян) ресурсу поліцією від інших суб'єктів взаємодії та іншими суб'єктами взаємодії від поліції); 2) «показник узгодженості дій» (відсутність дублювання дій, що перешкоджали ефективному виконанню завдань учасниками взаємодії; дії, здійснювані в рамках взаємодії, мали більший ефект для правопорядку, аніж дії, які поліція могла би здійснити в процесі проведення МЗ громадян самостійно); 3) «показник повноти» (достатність запланованих і реалізованих заходів взаємодії в контексті дійсної охорони прав людини, забезпечення ПБП під час проведення МЗ громадян); 4) «показник адекватності» (відсутність невиправданої витрати ресурсів в межах взаємодії; відсутність появи конфлікту інтересів в рамках взаємодії; мінімізація ризиків для життя та здоров'я суб'єктів взаємодії в результаті взаємодії); 5) «показник

самоконтролю» (в рамках взаємодії та після її завершення учасники відповідних адміністративно-правових відносин оцінюють законність, ефективність дій інших суб'єктів взаємодії).

Додатково, вбачається потреба також у розробленні та затвердженні *Порядку взаємодії ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ в умовах дії спеціальних і особливих правових режимів*. У цьому документі слід відобразити лише особливості (відступи від загальних правил, окреслених в пропонованій Інструкції про взаємодію, що поширює свою дію на мирний час) правила та стандарти взаємодії ТП Нацполіції з іншими відповідними суб'єктами під час дії режимів воєнного стану, надзвичайного стану, стану проведення антитерористичних заходів (тобто, на території проведення ООС), особливого санітарно-епідеміологічного стану в державі чи на окремій її території.

РОЗДІЛ 3

Шляхи удосконалення діяльності територіальних підрозділів Національної поліції щодо забезпечення реалізації конституційного права громадян на мирні зібрання

3.1 Міжнародні стандарти діяльності поліції при проведенні мирних зібрань та можливості їх адаптації в діяльність Національної поліції

З моменту проголошення незалежності України наша держава робила поступові кроки в напрямі інтеграції у світове співтовариство, що є складним та довготривалим цивілізаційним процесом, перебіг якого неможливий «без приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних орієнтирів та стандартів»¹. Між тим, вже у першому десятилітті після проголошення незалежності Україна почала формувати саме європейський шлях демократичного, правового й соціального розвитку, що автоматично поставив перед публічною владою низку цивілізаційних завдань², «серед яких найбільш актуальним є формування ефективних державних інститутів, здатних забезпечити верховенство права в державі, захист прав та свобод її громадян»³. Не оминув також цей процес й діяльності органів правопорядку, серед яких особливе місце займають

---

¹ Філоретова М. В. Свобода мирних зібрань як об'єкт захисту адміністративними судами : дис. ... д-ра філос. : 081. Київ, 2021. 251 с.

² Боровик А. В., Дучимінська Л. М. Роль і вплив міжнародно-правових підходів та зарубіжної практики в удосконаленні законодавства України. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2020* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 23–24 квіт. 2020 р.) / Акад. ДПтС. Чернігів, 2020. Т. 2. С. 31–33.

³ Фелик В. І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 40 с.

органи поліції, що були створені в Україні в результаті масштабної реформи системи МВС після масових протестів у 2014–2015 роках. За таких обставин органи поліції та поліцейські в межах своїх повноважень зобов'язані культивувати ідею панування права в державі та суспільстві, сприяти укоріненню рівності та справедливості, а також людиноцентризму.

Разом із цим, слід мати на увазі, що «організаційні форми діяльності поліції європейських держав і принципи управління у цій сфері зумовлені, насамперед, історичними, економічними, політичними, географічними та іншими особливостями кожної конкретної країни». Саме тому «на відміну від інших елементів сектору юстиції – суду і органів обвинувачення, – міжнародне співтовариство не розробило щодо поліції такої великої кількості загально визначених орієнтирів»¹. У зв'язку із цим, можемо констатувати, що на сьогоднішній день подальші кроки в реформуванні діяльності поліції загалом та в діяльності поліції при проведенні МЗ громадян зокрема позбавлені чітких орієнтирів-стандартів, з огляду на які можна спрямувати відповідні нормотворчі та інституційні перетворення.

Також досить проблематичним це питання постає й з огляду на той факт, що по сьогодні юристи-адміністративісти комплексно не досліджували міжнародні стандарти діяльності поліції при проведенні МЗ та можливості їх адаптації в діяльність НП, хоча багатьма українськими вченими вже досліджувались окремі аспекти застосування ПЗ у зарубіжних державах, серед яких: А. І. Білас, О. І. Бочек, С. М. Гусаров, В. О. Заросило, Д. П. Калаєнов, В. О. Січкач, К. В. Степаненко, та ін. науковці. Крім того, окремими вченими (зокрема, О. А. Булдою [35], І. І. Даховою, В. А. Завгороднім, В. О. Ліщинською, О. Б. Онишко, М. А. Самбором, М. Л. Середою, М. В. Філоретовою) також робились спроби окреслити міжнародні (та регіональні міжнародні) стандарти проведення МЗ, забезпечення реалізації КППМЗ. Враховуючи наукові напрацювання вказаних та інших учених, а також положення МПА, прецедентну практику ЄСПЛ

---

¹ Банчук О. А. Поліцейські заходи в контексті європейських стандартів. *Правова держава*. 2016. № 27. С. 330–338.

можемо сформувати актуальну наукову думку стосовно міжнародних стандартів діяльності поліції при проведенні МЗ та можливості їх адаптації в діяльність НП. Для досягнення цієї мети слід виконати наступні завдання: 1) виокремити МПА, в яких містяться стандарти, що можуть бути інтерпретовані в якості засад діяльності поліції під час проведення МЗ громадян; 2) проаналізувати виокремлені міжнародні стандарти; 3) з'ясувати перспективи адаптації вказаних міжнародних стандартів у діяльність НП України.

Вирішуючи поставлені завдання, зазначимо, що результати дослідження, здійсненого нами в межах підрозділу 1.3 монографії, дозволяють дійти висновку, що сукупність міжнародних стандартів діяльності поліції при проведенні мирних зібрань, які можуть бути адаптовані в діяльності НП, складають окремі норми МПА, які: 1) встановлюють загальні правила діяльності поліції; 2) визначають стандарти забезпечення СМЗ. Додатково важливе значення в цьому питанні слід приділити також прецедентній практиці ЄСПЛ.

Враховуючи викладене, а також, приймаючи до уваги положення ЄКПЕ, розділ VI Зауваження загального порядку № 37 (2020) «Про право на мирні зібрання (ст. 21)» (Комітету з прав людини) 2020 року № CСPR/C/GC/37¹, а також Керівні принципи ОБСЄ щодо СМЗ², Настанови ОБСЄ з моніторингу СМЗ³, можемо дійти висновку, що в конкретизованому вигляді міжнародні стандарти діяльності поліції при проведенні МЗ поділяються (залежно від актив, в яких вони містяться) на наступні групи:

1. *МПА імперативного та рекомендаційного характеру, які встановлюють загальні правила діяльності поліції.* Критично аналізуючи відповідні правила можна виокремити наступні міжнародні стандарти діяльності поліції під час проведення МЗ:

- 1) *беззаперечний людиноцентризм у взаємодії поліції з учасниками МЗ, іншими особами, а також із особами, які вчиняють порушення*

---

¹ General comment № 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21) (Human Rights Committee), 17.09.2020 № CСPR/C/GC/37. Geneva: OHCHR, 2020. 18 p.

² Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly; 2nd edition. Warsaw: OSCE/ODIHR, 2010. 160 p.

³ Там само.

законодавства під час проведення МЗ громадян. У відповідності до ст. 2 Резолюції ГА ООН 1979 року № 34/169¹, пунктів 3, 7, 8, 13 розділу «А», п. 1 розділу «В», п. 1 розділу «С» Декларації про поліцію 1979 року², статей 1, 40, 43, 49–58 ЄКПЕ³ поліція під час проведення МЗ громадян повинна керуватись нормами фундаментальних МПА, головним чином: ЗДПЛ⁴, МПГПП⁵, Декларації ООН про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання⁶, Декларації ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації⁷, Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації⁸. Зокрема, КПЛ звертає увагу на неприпустимість погроз, залякувань і переслідувань з боку поліції журналістів, правозахисників і протестуючих під час реалізації ними права на МЗ⁹, а так само – шляхом застосування надмірної сили, використання машин

---

¹ Кодекс поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка : утв. резолюцией ГА ООН от 17 декабря 1979 г. № 34/169. *Официальные отчеты Генеральной Ассамблеи ООН. Тридцать четвертая сессия*. Дополнение № 46 (А/34/46). М., 1989. С. 238–240.

² Декларация о полиции : утв. резолюцией Парламентской ассамблеи Совета Европы от 08 мая 1979 г. № 690. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803

³ The European Code of Police Ethics: Recommendation № Rec(2001)10 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19.09.2001 and explanatory memorandum. URL: <https://polis.osce.org/file/8636/download?token=VCim2A>

⁴ Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією № 217 А (III) ГА ООН від 10 груд. 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.

⁵ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : прийнято 16 груд. 1966 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

⁶ Декларация о защите всех лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания : резолюция ГА ООН от 09 декабря 1975 г. № 3452 (XXX). *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_084

⁷ Декларация ООН о ликвидации всех форм расовой дискриминации : принятая резолюцией ГА ООН от 20 ноября 1963 г. № 1904 (XVIII). *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_338

⁸ Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації : підписана 21 груд. 1965 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105

⁹ Concluding observations on the initial report of Angola, adopted by the Human Rights Committee at its 107th session (11–28.03.2013), 29.04.2013 № CCPR/C/AGO/CO/1. Geneva : OHCHR, 2013. 7 p.

та автобусів для блокування суб'єктів реалізації права на МЗ, блокування можливостей проведення МЗ після півночі¹;

- 2) *виваженість прийняття рішення про застосування ПЗ примусу під час проведення МЗ.* Згідно вимог ст. 3 Резолюції ГА ООН 1979 року № 34/169 застосування поліцією сили може мати місце «лише у разі крайньої необхідності та в тій мірі, у якій це необхідно для виконання їх обов'язків»². Це, також приймаючи до уваги вимоги пунктів 5, 12–14 Основних принципів застосування сили та вогнепальної зброї 1990 року³, означає, що ПЗ примусу повинні характеризуватись наступним: а) застосуватись лише повноважними на це суб'єктами; б) носити виключний характер (є розумно необхідним заходом, який застосовується для припинення чи відвернення порушення законодавства кримінального характеру); в) бути пропорційною (сила не повинна перевищувати межі, необхідні для досягнення мети її застосування, та повинна бути адекватною небезпеці, на припинення чи відвернення якої застосовується ПЗ примусу); г) мінімізувати можливість заподіяння шкоди й спричинення поранень осіб, щодо яких застосовуються ПЗ, та інших осіб; ґ) застосування зброї повинно бути крайнім заходом (коли порушник своїми діями загрожує життю інших людей, а інші ПЗ примусу не будуть ефективними), про вжиття якого (в кожному конкретному випадку) повинно бути невідкладно повідомлено керівництву; д) в результаті застосування ПЗ примусу повинні бути повідомлені про це близькі родичі особи, щодо якої застосовані такі заходи;

---

¹ Concluding observations on the fourth periodic report of the Republic of Korea at its 115th session (19.10.–06.11.2015), 29.04.2013 № CCPR/C/AGO/CO/1. Geneva : OHCHR, 2015. 10 p.

² Кодекс поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка : утв. резолюцией ГА ООН от 17 декабря 1979 г. № 34/169. *Официальные отчеты Генеральной Ассамблеи ООН. Тридцать четвертая сессия.* Дополнение № 46 (A/34/46). М., 1989. С. 238–240.

³ Основные принципы применения силы и огнестрельного оружия должностными лицами по поддержанию правопорядка : принятые резолюцией Восьмого Конгресса ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями от 07 сентября 1990 г. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_334

- 3) неприпустимість підбурювання, прояву терпимості до тортур, інших, принижуючих людську гідність діянь, які застосовуються під час чи у зв'язку із проведенням МЗ громадян, незважаючи на те, чи виправдовуються такі антигуманні діяння спеціальним чи особливим правовим режимом в державі (воєнним, надзвичайним та іншим станом). Відповідні зловживання фізичного та/або психологічного характеру прямо забороняються, окрім загальних актів у сфері прав людини, також в ст. 5 Резолюції ГА ООН 1979 року № 34/169;
- 4) надання медичної допомоги жертвам правопорушень, а також усім, хто її потребує в результаті застосування до них ПЗ примусу, й забезпечення повної охорони здоров'я затриманих поліцією під час проведення МЗ громадян осіб. Зазначений стандарт впливає зі змісту ст. 6 Резолюції ГА ООН 1979 року № 34/169;
- 5) діяльність поліції під час проведення МЗ громадян та у зв'язку із проведенням громадянами таких зібрань повинна ґрунтуватись на антикорупційних засадах владної діяльності. Цей стандарт впливає із ст. 7 Резолюції ГА ООН 1979 року № 34/169 та є надзвичайно важливим, приймаючи до уваги те, що «розпочаті в Україні реформи (у т. ч. антикорупційні) поки що не виявили свою ефективність і не здолали систему, яка існувала в минулому»¹. При цьому слід мати на увазі, що під корупцією у загальному контексті слід розуміти «феномен, який обумовлений певною девіантною поведінкою осіб, що спотворюють практичний вияв примату публічного інтересу над приватним, викривляють існуючий баланс цих інтересів»². Таким чином, нетолерантна до корупції (як до системного соціально-правового феномену, що суперечить демократичним цінностям правової

---

¹ Боровик А. В. Корупційні злочини: цифри, факти, висновки. *Сучасний стан кримінального законодавства України: шляхи реформування* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-прак. інтернет-конф. (м. Ірпінь, 1 берез. 2018 р.). Ірпінь, 2018. С. 31–34.

² Hladky V.V. Criminometric Analysis of Corruption Permissiveness and Conditions of Pricing in Corrupt Services. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2019. Vol. 26, № 2. P. 22–34.

держави¹) діяльність поліції в контексті проведення МЗ означає, що поліцейські не можуть ігнорувати порушення законодавства учасниками МЗ, іншими особами, маючи для цього корупційний інтерес (це може виявлятися у корупційних правопорушеннях і правопорушеннях, пов'язаних із корупцією²);

- 6) поліцейські під час проведення МЗ громадян повинні слідкувати за іншими поліцейськими на предмет дотримання ними комплексу обов'язків, які покладаються на поліцію під час проведення МЗ, а також доповідати керівнику про виявлені ними факти порушення іншими поліцейськими своїх обов'язків. Зазначений стандарт засновується на ст. 8 Резолюції ГА ООН 1979 року № 34/169.

Враховуючи викладене, можемо дійти висновку, що ЗУ 2015 року № 580 «має низку новел, які відповідають міжнародним стандартам і покликані сприяти становленню демократії в Україні»³, зокрема, й в частині діяльності НП під час проведення МЗ. Разом із тим, у спеціальному законодавчому акті про гарантії КППМЗ доцільно викласти в уточненому вигляді відповідні стандарти у тому вигляді, в якому сформульовано такі стандарти у відповідних МПА.

2. МПА імперативного та рекомендаційного характеру, які формують кореспондуючі обов'язки поліції, встановлюючи стандарти прав людини загалом та забезпечення СМЗ зокрема. Комплексно аналізуючи такі документи, можемо виокремити наступні досліджувані міжнародні стандарти:

---

¹ Бачинська І. С. Детермінанти корупції в Україні, або чому державні службовці залучені до корупційного процесу. *Ефективність державного управління*. 2012. № 32. С. 377–382; Сопілко І. М., Армаш Н. О. Корупція в Україні як спадщина радянського державного управління. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2018. № 2. С. 89–94; Kudelia S. Corruption in Ukraine: Perpetuum mobile or the endplay of Post-Soviet elites. Beyond the Euromaidan: Comparative Perspectives on Advancing Reform in Ukraine / ed. by: H.E. Hale, R.W. Orttung. Stanford: Stanford University Press, 2016. P. 61-79; Teichmann F.M.J., Wittmann C. International implications of corruption in Eastern European prosecution offices: a field report. *Journal of Financial Crime*. 2022. Vol. 1. P. 1–6.

² Боровик А. В. Кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією: проблемні питання поняття та класифікації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2019. Вип. 56, Т. 2. С. 60–65.

³ Банчук О. А. Поліцейські заходи в контексті європейських стандартів. *Правова держава*. 2016. № 27. С. 330–338.

- 1) поліція під час проведення МЗ взаємодіє з організаторами та учасниками МЗ, а також з іншими особами, розуміючи людину в якості найвищої соціальної цінності. Це означає, що поліцейський повинен крізь призму людиноцентризму оцінювати підстави, умови та порядок застосування ПЗ (як превентивного, так і примусового характеру), уникати ситуацій конфронтації з учасниками МЗ (особливо, коли МЗ транслює позиції, які не перетворюють зібрання на немирні, однак, є такими, що «дратують», шокують публічну владу), зокрема, поводитись етично як до осіб, котрі не порушують законодавство, так і до тих з них, хто порушує норми законодавства;
- 2) поліція розуміє право на МЗ, закріплене у ст. 21 МПГПП, крізь призму СМЗ, яка проголошена в ст. 20 ЗДПЛ і ст. 11 КЗПЛ та не є безмежною, адже її межі окреслюються законом та відповідають міжнародним стандартам. Відповідне правило безпосереднім чином впливає із підп. 9.2 п. 9 розділу II Копенгагенського документу НБСЕ щодо людського виміру 1990 року¹ й фактично означає, що поліцейський в конкретній обстановці проведення МЗ повинен достатньо широко тлумачити можливості допустимого прояву права на МЗ (як *lex specialis* відносно до свободи думки²), а також чітко, з дотриманням вимог закону, інтерпретувати підстави та умови, за яких реалізація права на МЗ підлягає обмеженню;

3. Рішення ЄСПЛ, в яких окреслюються стандарти діяльності СПА загалом та поліції зокрема, а також стандарти забезпечення СМЗ. Прецедентна практика ЄСПЛ характеризується наявністю множини судових рішень, в яких Суд окреслював рамки СМЗ, особливості позитивних зобов'язань держави щодо реалізації права на МЗ тощо³. При цьому слід мати на увазі, що стандарти СМЗ, окреслені в рішеннях ЄСПЛ, не завжди знаходять відображення в чинному законодавстві, а самі ці стандарти не завжди

---

¹ The Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE (5-29.06.1990), 29.06.1990. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/c/14304.pdf>

² Wölker U. Zu Freiheit und Grenzen der politischen Betätigung von Ausländern. Berlin : Springer, 1987. 264 s.

³ Загороднюк А. Г. Конституційне право громадян на збори, мітинги, походи і демонстрації: питання теорії та практики : дис. ... д-ра філос. : 081. Вінниця, 2021. 268 с.

є відомими для публічних службовців, зокрема, поліцейських, адже по сьогодні держслужбовці «залишаються недостатньо обізнаними в розумінні та застосуванні рішень ЄСПЛ, чому негативним чином сприяє відсутність офіційних джерел опублікування перекладених на українську мову рішень Суду (не лише стосовно України, адже тлумачення Конвенції виявляється в усіх рішеннях Страсбурзького суду)»¹. Крім того, слід зазначити, що в сьогочасних умовах розвитку нашої держави, ускладнених військовою агресією Росії проти України, окремі з міжнародних регіональних стандартів СМЗ, сформульованих в правових позиціях ЄСПЛ, не можуть в повній мірі бути відображені в українському законодавстві та в правозастосовній практиці поліції. Показовим прикладом цьому є пункти 97 і 98 рішення ЄСПЛ 2001 року в справі Б. Станков та Об'єднана македонська організація «Ілїнден» проти Болгарії (скарги № 29221/95 і № 29225/95)². У цих пунктах рішення Суд вказав на необхідність толерантного ставлення держави (тобто, і органів поліції) до реалізації права на МЗ, на яких транслюються сепаратистські ідеї. Звісно, в умовах сьогодення відповідний стандарт не може бути застосований в Україні, адже поширення сепаратистських ідей (зокрема, визнання так званих «республік» на тимчасово окупованих Росією територій України, які розташовані на окремих територіях нашої суверенної держави) є елементом політики руйнування держави, пропагування недемократичних цінностей, критикою розбудови України в якості правової та демократичної держави, що спрямована на інтеграцію до ЄС. У зв'язку із цим, недотримання Україною цих стандартів обумовлено дотриманням стандарту про обмеження СМЗ³, яке крізь призму вказаних аргументів є справедливим і виваженим (у зв'язку із

---

¹ Гладкий В. В. Практика Європейського суду з прав людини у діяльності органів правосуддя як антикорупційний інструмент: проблеми та шляхи їх вирішення. *Практика ЄСПЛ в діяльності органів прокуратури і суду: виклики та перспективи* : матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13 черв. 2018 р.) / НАПУ. Київ, 2018. С. 35–39.

² European Court of Human Rights, Judgment in the case of Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden v. Bulgaria (application № 29221/95, № 29225/95), 02.10.2001. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-196572>

³ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Djavit An v. Turkey (application № 20652/92), 20.02.2003. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60953>; European Court of Human Rights, Judgment in the case of Makhmudov v. Russia (application № 35082/04), 26.07.2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81966>

цим, нами в Додатку Б викладено законопроект про реалізацію права на МЗ, в ст. 26 якого допускається обмеження СМЗ у тому разі, коли частина території нашої держави є тимчасово окупованою).

Між тим, критично аналізуючи прецедентну практику ЄСПЛ, можемо виокремити наступні міжнародні регіональні стандарти, що стосуються питання, котре нами розглядається:

- 1) *поліція толерантно сприймає усі прояви широти СМЗ (навіть ті, що дратують або ображають групу осіб, які виступають проти ідей чи тверджень, що транслюються на МЗ, а також ті прояви СМЗ, які публічною владою сприймаються в якості шокуючих чи неприйнятних), крім випадків, коли реалізація права на МЗ використовується для підбурювання до насильства або неприйняття демократичних принципів.* Відповідний стандарт впливає, наприклад, із пунктів 85, 86 і 88 рішення ЄСПЛ 2001 року в справі Б. Станков та Об'єднана македонська організація «Глінден» проти Болгарії (скарги № 29221/95 і № 29225/95)¹, п. 80 рішення ЄСПЛ 2010 року в справі Миколай Алексеев проти Росії (скарги № 4916/07, № 25924/08 і № 14599/09)², п. 37 рішення ЄСПЛ 2012 року в справі Кароль Фабер проти Угорщини (скарга № 40721/08)³;
- 2) *поліція в своїй роботі орієнтується на презумпцію мирності заходу (презумпція мирного зібрання), а під час проведення МЗ повинна відрізнити відхід МЗ від мирних засад проведення заходу від відходу окремих учасників такого заходу від таких мирних засад (ексцес учасника МЗ).* З урахуванням п. 32 рішення ЄСПЛ 1988 року в справі Платформа «Лікарі за життя» проти Австрії (скарга № 10126/82)⁴

---

¹ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden v. Bulgaria (application № 29221/95, № 29225/95), 02.10.2001. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-196572>

² European Court of Human Rights, Judgment in the case of Alekseyev v. Russia (application № 4916/07, № 25924/08 і № 14599/09), 21.10.2010. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101257>

³ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Fáber v. Hungary (application № 40721/08), 24.07.2012. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112446>

⁴ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Plattform «Ärzte für das Leben» v. Austria (application № 10126/82), 21.06.1988. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57558>

можемо дійти висновку, що учасники МЗ не повинні позбавлятися права на реалізацію права на МЗ (поліція не повинна призупиняти проведення заходу чи припиняти його), коли до проведення таких зібрань долучаються особи з екстремістськими поглядами, особи, котрі закликають до насилля (тобто, коли наявний ексцес учасника зібрань). При цьому слід мати на увазі, що тягар доведення факту трансформації МЗ на немирний захід покладається виключно на органи публічної влади (за принципом *affirmanti, nonneganti, incumbitprobatio*), як про це вказано, зокрема, у п. 68 рішення ЄСПЛ 2007 року в справі Рустам Махмудов проти Росії (скарга № 35082/04)¹ та п. 69 рішення ЄСПЛ 2009 року в справі Патрік Нолан та К. проти Росії (скарга № 2512/04)²;

- 3) *обмежувальне (restrictions) втручання поліції у право на МЗ (до початку проведення МЗ, під час його проведення та після його проведення) є допустимим за наявності трьох беззаперечних аргументів для цього, а саме у разі: а) наявності для цього законних підстав (саме підстав, передбачених у законодавчому акті); б) переслідування при цьому певній легітимній цілі; в) коли воно є необхідним (necessary) в демократичному суспільстві. Відповідна концепція трискладової аргументації втручання поліції (також інших СПА) впливає з пунктів 63, 65 рішення ЄСПЛ 2003 року в справі Дж. Ан проти Туреччини (скарга № 20652/92)³ та з п. 55 рішення ЄСПЛ 2007 року в справі Р. Махмудов проти Росії (скарга № 35082/04)⁴;*
- 4) *поліція толерантно ставиться до проведення МЗ, які є контрзібраннями (counter-demonstrate) й обмежує їх лише з огляду на достатні підстави та умови, за якими може бути обмежено реалізацію права*

---

¹ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Makhmudov v. Russia (application № 35082/04), 26.07.2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81966>

² European Court of Human Rights, Judgment in the case of Nolan and K. v. Russia (application № 2512/04), 12.02.2009. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91302>

³ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Djavit An v. Turkey (application № 20652/92), 20.02.2003. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60953>

⁴ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Makhmudov v. Russia (application № 35082/04), 26.07.2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81966>

на МЗ, а тоді, коли проведення зібрань і контрзібрань збільшує соціальне напруження, то поліція забезпечує умови безпечної реалізації права на МЗ для учасників зібрань і контрзібрань. Такий принцип ґрунтується на позиції ЄСПЛ, викладеній ним у п. 32 рішення в справі Платформа «Лікарі за життя» проти Австрії¹, п. 107 рішення у справі Б. Станков та Об'єднана македонська організація «Глінден» проти Болгарії². При цьому забезпечення достатньо безпечних умов реалізації права МЗ (захищеного від ризиків зазнати нападів з боку опонентів) впливає з п. 32 рішення ЄСПЛ 2007 року в справі Петро Баранкевич проти Росії (скарга № 10519/03)³;

- 5) поліція толерантно ставиться до спонтанного проведення МЗ та оперативним чином докладає зусиль для того, щоби створити безпечні умови реалізації відповідного права, якщо відсутні підстави для обмеження реалізації права на МЗ. Такий стандарт впливає з п. 36 рішення ЄСПЛ 2007 року в справі Деніз Букта та інші проти Угорщини (скарга № 25691/04)⁴, пунктів 51–54 рішення ЄСПЛ 2017 року в справі Олександр Лашманкін та інші проти Росії (скарга № 57818/09 та інші 14 скарг)⁵.

Розглянувши відповідні міжнародні стандарти та комплексно осмислюючи їх можливості адаптації в діяльності НП, можемо припустити, що для вирішення такого завдання найбільш доцільним є орієнтація в цьому питанні на: 1) те, яким саме чином ці стандарти відображені в законодавстві держав-членів ЄС; 2) як саме можливо адаптувати діяльність Нацполіції до

---

¹ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Plattform «Ärzte für das Leben» v. Austria (application № 10126/82), 21.06.1988. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57558>

² European Court of Human Rights, Judgment in the case of Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden v. Bulgaria (application № 29221/95, № 29225/95), 02.10.2001. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-196572>

³ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Barankevich v. Russia (application № 10519/03), 26.07.2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81950>

⁴ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Bukta and Others v. Hungary (application № 25691/04), 17.07.2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81728>

⁵ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Lashmankin and Others v. Russia (application № 57818/09 and 14 others), 07.02.2017. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-170857>

вказаних стандартів в процесі європеїзації законодавства України. Необхідність цього обумовлена тим фактом, що: 1) виокремлені міжнародні стандарти, які ще не відображені в адміністративному законодавстві України про діяльність поліції, потребують закріплення у зв'язку із міжнародними обов'язками щодо виконання позитивних обов'язків відносно реалізації права на МЗ; 2) Україна активно прямує шляхом євроінтеграції, а тому використання досвіду правового регулювання діяльності поліції під час проведення МЗ, що узгоджені із відповідними міжнародними стандартами, є найбільш оптимальним шляхом адаптації діяльності НП до вказаних стандартів та подальшої європеїзації діяльності Нацполіції загалом. Утім, значним чином ускладнює вирішення окресленого завдання відповідним чином той факт, що законодавство про гарантії СМЗ держав-членів ЄС та про діяльність поліції під час проведення МЗ по сьогодні не є таким, що створено та функціонує в рамках загальних засад, скорегованих виокремленими нами міжнародними стандартами діяльності поліції під час проведення вказаних заходів. Вказаний стан обумовлений наступним:

- 1) аналіз зазначених норм законодавства держав-членів ЄС¹, а також наукових напрацювань європейських вчених щодо особливостей закріплення гарантій СМЗ та правового регулювання діяльності поліції під час проведення МЗ² дозволяють дійти думки, що по сьогодні на просторі правових систем держав-членів ЄС не існує універсальних підходів до врегулювання вказаних питань;
- 2) невідповідністю законодавчих актів про гарантії СМЗ та про діяльність поліції під час проведення МЗ низці відповідних міжнародних

---

¹ O právushromaždovacím: Zákon č. 84/1990 zedne 27.03.1990. URL: <https://www.zakony.cz/zakony/1990/1/zakon-84-1990-Sb-SB199084>; Openbaremanifestaties; Wet van 20.04.1988. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0004318/2010-10-10>; O javnomokupljanju : Zakon, 12.11.1999 № 128. URL: <https://narodne-novine.nn.hr/eli/sluzbeni/1999/128/2020>; Prawo o zgromadzeniach: Ustawa z dnia 24.07.2015. URL: <https://lexlege.pl/ustawa-z-dnia-24-lipca-2015-r-prawo-o-zgromadzeniach/>

² Dietel A., Gintzel K., Kniesel M. *Versammlungsgesetze: Kommentierung*. Köln : Carl Heymanns Verlag, 2016. 748 s.; Hömig D., Wolf H. A. *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland: Handkommentar*. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2016. 972 s.; Ley I., Peters A. *Freedom of Assembly in Europe: Comparison. The Freedom of Peaceful Assembly in Europe* / ed. by I. Ley, A. Peters. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2016. P. 277–328. doi:10.5771/9783845266084-277.

стандартів, зокрема ст.21 МПГПП, на що звертає увагу КПЛ. Прикладом цьому є Нідерланди, оцінюючи ситуацію із забезпечення поліцією реалізації СМЗ Комітет висловив стурбованість тим фактом, що в Законі Нідерландів «Про публічні зібрання» 1988 року¹ міститься низка положень, які є несумісними із МПГПП. Також КПЛ наголосив на неприпустимості «посилення міри поліцейського нагляду та використання перевірки особистості в ході мирних демонстрацій, що, як повідомляється, чинить стримуючий ефект на демонстрантів». Крім того, Комітет звернув увагу на необхідність держави «дати місцевим відомствам і співробітникам поліції чіткі настанови стосовно того, як саме слід себе поводити під час демонстрацій, з метою забезпечення безпеки та сприятливої обстановки для здійснення права на МЗ»². Так само значні недоліки в правовому регулюванні СМЗ в європейських державах відзначають й українські вчені. Зокрема, О. Б. Онишко зазначає, що в Польщі «законодавство щодо реалізації беззаперечного права громадян на мирні зібрання є недосконалим і потребує додаткових напрацювань»³.

Враховуючи викладене, можемо дійти висновку, про можливість врахування європейського досвіду адаптації національного законодавства в частині норм про діяльність поліції під час проведення МЗ до відповідних міжнародних стандартів, однак, керуючись при цьому: 1) оригінальним змістом міжнародних стандартів діяльності поліції під час проведення МЗ; 2) особливостями поточної політико-правової та економічної дійсності, яка вимагає певних відступів від надзвичайно широкого тлумачення СМЗ, що в дійсності часто утискає можливості Нацполіції оперативним чином реагувати на дії суб'єктів реалізації КППМЗ, якими маскуються діяння

---

¹ Openbaremanifestaties: Wet van 20.04.1988. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0004318/2010-10-10>

² Concluding observations on the fifth periodic report of the Netherlands, adopted by the Human Rights Committee at its 126th session (01.–26.07.2019), 22.08.2019 № CCPR/C/NLD/CO/5. Geneva : OHCHR, 2019. 12 p.

³ Онишко О. Б. Правове підґрунтя забезпечення права на свободу мирних зібрань у Польщі та Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2015. № 4. С. 44–51.

суспільно небезпечного характеру, спрямовані проти демократичних цінностей Українського народу.

Отже, критично аналізуючи виокремлені міжнародні стандарти діяльності поліції під час проведення МЗ, можемо дійти висновку, що вони у переважній мірі відображені в чинному законодавстві. Разом із тим, на сьогоднішній день потребується їх узагальнене викладення в рамках окремої статті ЗУ 2015 року № 580¹. Відтак, необхідним є доповнення розділу V вказаного Закону України статтею 46-1 «Особливості застосування ПЗ під час проведення МЗ», в якій будуть відображені основні міжнародні стандарти діяльності поліції при проведенні МЗ.

Враховуючи викладене, можемо зазначити, що на сьогоднішній день на міжнародному та на міжнародному регіональному рівнях не створено спеціального МПА, в якому містився би перелік вимог до діяльності поліції під час проведення МЗ. Попри це, відповідні стандарти можуть бути виведені із сукупності міжнародно-правових вимог до обсягу позитивних обов'язків держави з приводу забезпечення прав людини, а також із сукупності стандартів діяльності поліції, яка є необхідною в правовій та демократичній державі. В узагальненому вигляді зазначені стандарти можуть бути викладені у ЗУ 2015 року № 580 задля конкретизації сутності діяльності НП під час проведення МЗ без шкоди процесу створення спеціального законодавчого акту, присвяченого врегулюванню гарантій реалізації права на МЗ в Україні.

3.2 Юридичні гарантії дотримання прав громадян при проведенні мирних зібрань з боку територіальних підрозділів Національної поліції

У відповідності до ч. 2 ст. 22 Основного Закону України конституційні права і свободи (зокрема, й КПМЗ, проголошене ст. 39 Конституції) гарантуються державою, зокрема, й в результаті загальної діяльності ТП НП

---

¹ Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

та під час проведення МЗ. Відповідні гарантії є невід’ємним складовим елементом поточного процесу гуманізації ПА та комплексної політики забезпечення сталого розвитку українського суспільства через поступове просування фундаментальної, людиноцентристської ідеї *goodgovernance*. Вказане можна пояснити тим фактом, що необхідність відповідних гарантій, а насамперед – юридичних гарантій (*дали* – ЮГ) полягає в тому, щоб якомога повно привести взаємодію учасника (організатора) МЗ і поліцейського до моделі взаємодії, котра цілісно обумовлюватиме умови, за яких поліцейський в дійсності сприяє або ж (опосередковано чи безпосередньо) не протидіє (не перешкоджає) реалізації громадянином КПМЗ. При цьому відповідну роль ЮГ дотримання прав громадян при проведенні МЗ з боку ТП НП будуть виконувати в тому разі, коли такі гарантії будуть характеризуватись наступними властивими для них рисами:

- 1) *нормативне закріплення ЮГ*. Приймаючи до уваги вимоги ч. 2 ст. 19 Конституції України можемо дійти висновку, що ТП НП діють виключно у відповідності до вимог принципу законності, а тому, права та обов’язки поліцейських під час проведення МЗ, які можуть розглядатись в якості гарантій дотримання прав громадян при проведенні відповідних зібрань, повинні бути передбачені на нормативно-правовому рівні. Закріплення ЮГ привносить належну юридичну визначеність у відносини між громадянином, який реалізує КПМЗ, а також поліцейським під час проведення громадянами МЗ. Це означає, що поведінка поліцейського набуває характеристики передбачуваності, очікуваної, а тому кожен громадянин може звертатись до поліцейського з проханням (вимогою) відреагувати на певну дію (бездіяльність, подію) чи припинити діяння, які вчиняються поліцейським і шкодять реалізації КПМЗ громадян. Ігнорування ж поліцейським своїх обов’язків під час проведення МЗ громадян є фактичною підставою для застосування до нього заходів юридичної відповідальності (є окремою ЮГ);
- 2) *загальність ЮГ*. Однією з найбільш важливих ознак розглядуваних гарантій в правовій та демократичній державі є те, що вони в повній мірі пронизані принципом юридичної рівності, у відповідності до вимог якого ЮГ поширюють свою дію на всіх громадян,

котрі організовують МЗ та/або беруть в ньому участь й взаємодіють із ТП НП. Враховуючи таку рису ЮГ дотримання прав громадян при проведенні МЗ з боку ТП НП, можемо дійти висновку, що ЮГ додатково блокують потенціал відхилення поліцейського (у взаємодії з громадянином) від обов'язку дотримуватись вимог неупередженості, що має важливе значення в умовах проведення МЗ, адже ідеї, що транслюються на таких зібраннях, можуть викликати внутрішній протест (обурення) поліцейського;

- 3) *реальність ЮГ*. ЮГ в жодному разі не можуть розглядатись в якості побажань, рекомендацій, які надає держава поліцейським. Навпаки, у взаємодії з громадянами (під час проведення МЗ) поліцейські ТП НП повинні своїми діями чи бездіяльністю демонструвати реальність таких вимог, коли наявними є належні підстави та умови для об'єктивації таких гарантій. Відтак, об'єктивна реальність гарантій може констатуватись лише тоді, коли в результаті діянь ТП НП громадяни, які організували та/або беруть участь в МЗ, можуть безперешкодно реалізувати свій адміністративно-правовий статус громадянина, а також адміністративно-правовий статус учасника (організатора) МЗ громадян;
- 4) *комплексність (повнота) ЮГ*. Найважливішою особливістю гарантій є те, що їх забезпечення передбачає комплексність і повноту здійснення гарантій. Це означає, що: а) ЮГ не лише поширюються на всіх учасників (організаторів) МЗ громадян, але й також на усіх поліцейських, на яких державою покладаються відповідні кореспондуючі обов'язки (чи такі обов'язки одразу ж постають в якості гарантій); б) поліцейський ТП НП не може в одних і тих же випадках виходити із принципу вибіркового гарантування прав громадян при проведенні МЗ, а саме не може: застосувати гарантії до одних громадян і відмовляти в гарантіях іншим громадянам (наслідком цього є порушення принципу юридичної рівності та загальності ЮГ); щодо одного і того ж громадянина застосувати одні гарантії й відмовляти йому в інших (результатом цього нівелювання соціально-правової значимості таких гарантій);
- 5) *стабільність ЮГ*. Виокремлена риса ЮГ має декілька аспектів науково-практичного осмислення, а саме в сенсі: а) стабільності

функціонування ТП НП, адже саме таким чином (у результаті належного функціонування поліції) формуються умови, за яких поліцейський під час проведення МЗ громадян спроможний забезпечувати дотримання прав громадян (зокрема, В. В. Кошинець зазначає, що «стабільне функціонування юрисдикційних органів є необхідною умовою захисту конституційного ладу, забезпечення законності і правопорядку в країні, дотримання прав і свобод людини і громадянина»¹; б) безпосередньої залежності наявності у громадян ЮГ від процесу проведення МЗ (допоки триває МЗ громадяни, які його організували та/або беруть в ньому участь, повинні весь цей час володіти усім комплексом гарантій дотримання їх прав під час проведення МЗ). При цьому об'єктивація стабільності (стійкості) повинна включати не лише технічну складову, але й також політичну (політичну волю)²;

- б) *юридична значимість ЮГ, що виявляється в настанні позитивних і негативних юридичних наслідків.* Так, якщо поліцейський забезпечує дотримання прав громадян при проведенні МЗ, то в такому разі юридичним наслідком цього може вважатись: утвердження демократії та ідеї верховенства права в суспільстві; створення умов для забезпечення ПБП тощо. У разі ж, коли ТП НП ігнорує відповідні юридичні обов'язки, то такі діяння поліцейських під час проведення МЗ обумовлюють їх юридичну відповідальність.

Враховуючи викладене, а також, приймаючи до уваги інтерпретаційні підходи українських правників до розуміння поняття «ЮГ»³, можемо дійти висновку, що під *ЮГ дотримання прав громадян при проведенні МЗ*

---

¹ Кошинець В. В. Теоретико-методологічні засади спеціального психологічного пізнання в юрисдикційному процесі : дис. ... д-ра юрид. наук : 19.00.06. Київ, 2019. 398 с.

² Сорока Л. В. Адміністративно-правовий механізм реалізації космічної доктрини України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 490 с.

³ Андрій В. М. Юридичні гарантії захисту трудових прав працівників. *Форум права*. 2011. № 4. С. 15–20; Ковач А. В. Юридичні гарантії на підприємницьку діяльність в системі прав людини. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 35. С. 240–249; Пробко І. Б. Поняття та класифікація конституційних прав, свобод і обов'язків людини та громадянина, гарантії їх реалізації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. № 11. С. 86–89; Сорока Л. В. Державний нагляд і контроль як основа адміністративно-правового забезпечення та реалізації державних гарантій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Юридичні науки. 2020. Т. 31, № 4(70). С. 173–177.

з боку *ТП НП* слід розуміти комплекс засадничих ідей (принципів), норм (нормативних стандартів), а також достатніх умов, які в своїй сукупності в належній мірі забезпечують безперешкодну реалізацію громадянами КПМЗ, а також комплекс суміжних цьому конституційному праву прав (без шкоди для забезпечення ПБП).

Отже, ЮГ дотримання прав громадян при проведенні МЗ з боку *ТП НП* є складним соціально-правовим явищем, для якого характерним є також умовна системність структурного упорядкування. Враховуючи методи діяльності *ТП НП*, можемо дійти висновку, що основними видами ЮГ дотримання прав громадян при проведенні МЗ з боку *ТП НП* наразі є:

1. *ЮГ дотримання прав громадян при проведенні МЗ з боку ТП НП превентивного характеру.* Групу таких гарантій складають принципи, норми та умови, що унеможливають неправомірне блокування поліцією (іншими суб'єктами) можливостей суб'єкта реалізації права на МЗ реалізувати свій адміністративно-правовий статус учасника (організатора) МЗ громадян під час проведення відповідних зібрань. До цих ЮГ можемо віднести, зокрема:

- 1) *ЮГ людиноцентристського підходу у взаємодії ТП НП та суб'єкта, що реалізує право на МЗ.* Як нами вже неодноразово зазначалось, поліцейський в своїй службовій діяльності є безстороннім (рівновіддаленим від політичних та інших ідей, рухів, партій тощо, а так само – від особистісного ставлення до тих чи інших груп, категорій осіб). Це означає, що організатор та учасник МЗ у взаємодії з поліцейським не може поставати в свідомості поліцейського в якості «опонента», «прибічника», «прихильника» тощо й тому, він не може ставитись до такої особи інакше (більш позитивно чи більш негативно), як він має загалом ставитись до людини, приймаючи до уваги обставини поточної дійсності. Вказане стосується не лише різних аспектів унеможливлення вчинення поліцейським принижуючих людську гідність (також інших аналогічних неетичних діянь) учасника (організатора) МЗ громадян дій у вигляді погроз, застосування нелегального насилля тощо, але й також примусу чи спонукання до надання поліцейському неправомірної вигоди (зокрема,

з метою уникнення юридичної відповідальності за порушення ПБП під час проведення МЗ);

- 2) *ЮГ відносної свободи та рівності громадян в їх праві реалізувати право на МЗ.* Хоча право на МЗ в Конституції України досі гарантується лише для громадян (у сенсі КПМЗ), а в інших нормах законодавства захищається також й щодо осіб, які не мають відповідного статусу, на міжнародному рівні (так само й в низці європейських держав¹) відповідне право безальтернативно гарантується усім особам (також допускається обмеження цієї свободи для певної категорії громадян, зокрема, публічних службовців). При цьому вказане також опосередковано підтверджується конституцієдавцем у ч. 1 ст. 21 Конституції України, в якій проголошується, що всі люди є вільними та рівними «у своїй гідності та правах»².

З огляду на вказане (це також підтверджується правовою позицією КПЛ), ТП НП не можуть обмежувати проведення МЗ лише з огляду на те, що відповідні зібрання в Україні проводять, зокрема: громадяни інших держав³; мігранти, незалежно від наявності у них документів, які засвідчують їх правовий статус⁴; особи, котрі шукають притулку, є біженцями⁵; особи, котрі не мають громадянства⁶. При цьому в зазначеному контексті важливим є те, що відповідне право також в аспекті прав громадян не може бути обмежено дискримінаційними мотивами, зокрема, стать (гендер), «раса»,

---

¹ Gaßner K. Die Rechtsprechung zur Versammlungsfreiheit im internationalen Vergleich: Eine Analyse anhand von Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts, des EGMR, des EuGH, der Obersten Gerichtshöfe der Russischen Föderation und des U.S. Supreme Courts. Tübingen: Mohr Siebeck, 2012. 404 s.

² Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР ; у ред. від 01 січ. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254к/96-вр>

³ Concluding observations on the third periodic report of Kuwait (Human Rights Committee), 11.08.2016 № ССРР/С/КВТ/СО/3. Geneva : OHCHR, 2016. 9 p.

⁴ Concluding observations on the sixth periodic report of the Dominican Republic (Human Rights Committee), 27.11.2017 № ССРР/С/ДОМ/СО/6. Geneva : OHCHR, 2017. 8 p.

⁵ Concluding observations on the second periodic report of Nepal (Human Rights Committee), 15.04.2014 № ССРР/С/НП/СО/2. Geneva : OHCHR, 2014. 8 p.

⁶ General comment № 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21) (Human Rights Committee), 17.09.2020 № ССРР/С/ГС/37. Geneva: OHCHR, 2020. 18 p.

- мова (користування якою відстоюється на МЗ чи яка використовується для транслювання посилу МЗ), світогляд (який транслюється в інформаційних посилах учасників МЗ) тощо;
- 3) *ЮГ невідчужуваності та непорушності поліцією права на МЗ.* У другому реченні ч. 1 ст. 21 Основного Закону України зазначається, що «права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними»¹. З цього випливає, що особи, котрі проводять МЗ, можуть бути впевненими у тому, що поліція не матиме законної можливості порушити їх право на МЗ (та суміжні права), а також не визнавати реалізацію ними СМЗ в якості такої. Таким чином, учасники МЗ додатково зацікавлені в тому, щоби реалізувати право на МЗ в такій мірі та вигляді, щоби воно не було втрачено на законних підставах (шляхом трансформації МЗ, що планувалось, організовувалось і проводиться, у немирне зібрання), з огляду на що вони можуть зазнати на собі адміністративно-правовий примус з боку ТП НП (для охорони прав і свобод людини, ПБП);
- 4) *ЮГ неможливості скасування поліцією права на МЗ, а також суміжних прав громадянина.* У відповідності до ч. 2 ст. 22 Конституції України, права і свободи, які проголошуються конституцієдавцем (отже, і КПМЗ) гарантуються державою й не можуть нею чи ким-небудь скасовуватись. Вказане означає, що: а) протягом всього періоду проведення МЗ, учасники і організатори таких зібрань допоки це зібрання не трансформується в немирний захід, не можуть втратити своїх прав і свобод, які охоплені адміністративно-правовим статусомучасника (організатора) МЗ громадян; б) учасники і організатори таких зібрань після того, як МЗ перетвориться в немирне зібрання, втрачають адміністративно-правовий статус учасника (організатора) МЗ громадян, проте, не втрачають адміністративно-правовий статус громадянина, з відповідними правами, свободами і гарантіями,

---

¹ Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР ; у ред. від 01 січ. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254к/96-вр>

які повинні в повній мірі враховуватись поліцією під час взаємодії з такими громадянами;

- 5) *ЮГ законності діяльності поліції під час проведення МЗ.* Як вже нами зазначалось, стабільне функціонування ТП НП є важливою умовою, за якої поліція спроможна в повній мірі ефективно забезпечити дотримання прав громадян під час проведення вказаних зібрань. Однак, така діяльність поліції повинна бути не лише стабільною, але й законною (в сенсі ч. 2 ст. 19 Основного Закону України), що наразі складає собою особливу проблему, враховуючи той факт, що в нашій державі по сьогодні відсутній спеціальний законодавчий акт про гарантії реалізації КПМЗ. При цьому, як справедливо зазначається фахівцями ОБСЄ, «при регулюванні свободи зібрань добре розроблене законодавство має життєво важливе значення для визначення повноважень, що надаються владі»¹, а отже, зазначена гарантія в короткостроковій перспективі потребує оптимізації в рамках законотворчої діяльності Парламенту;
- 6) *ЮГ підконтрольності дій поліції під час проведення МЗ.* Наявність у ТП НП певного обсягу обов'язків під час проведення МЗ громадян не означає, що такі обов'язку будуть виконувати загалом чи будуть виконуватись в належній мірі. У зв'язку із цим, дії ТП НП під час проведення таких заходів підлягають контролю, що є гарантією, яка виявляється у таких формах:
  - а) *поліцейський самоконтроль*, а саме: безпосередній поліцейський самоконтроль (кожен поліцейський вчиняє ті чи інші дії під час проведення МЗ громадян, оцінюючи їх законність, доцільність, ефективність); організаційний поліцейський самоконтроль (як вже нами зазначалось, міжнародно-правові стандарти діяльності поліції передбачають, що кожен поліцейський під час проведення МЗ громадян слідкує також за тим, як його колеги виконують вимоги законності, а також етичні вимоги у взаємодії з громадянами; у разі, коли поліцейський помітить

---

¹ Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly; 2nd edition. Warsaw: OSCE/ODIHR, 2010. 160 p.

про порушення його колегою своїх обов'язків, він повинен відреагувати на це, доповівши про такий факт керівництву);

- б) *позасистемний юрисдикційний контроль*. У залежності від характеру дій, які можуть вчинятись поліцейським під час проведення МЗ громадян, відповідний контроль можуть здійснювати органи прокуратури та антикорупційні органи (у разі, коли поліцейський вимагає чи отримує неправомірну вигоду), Державне бюро розслідувань (наприклад, жорстоке поводження з боку поліції, незаконне заволодіння паспортом учасника МЗ) та ін.;
- в) *громадський контроль*. Поточні умови розвитку України характеризуються «активною участю громадськості у реалізації державної влади»¹, а основною умовою подальшої трансформації життя українського суспільства стає формування механізмів «контролю з боку громадськості за діяльністю правоохоронних органів»², зокрема за діяльністю ТП НП під час проведення МЗ громадян.

2. *ЮГ дотримання прав громадян при проведенні МЗ з боку ТП НП охоронно-захисного характеру*. Український вчений С. М. Онищенко справедливо зазначає, що «проголошення демократичних принципів і декларування гуманістичних понять дотримання прав і свобод людини, навіть на найвищому рівні, аж ніяк не свідчить про практичне втілення, оскільки без наявності відповідних механізмів забезпечення права і свободи залишаються на сторінках законів. Лише їх реальне втілення вказує на пріоритет людини над державою в практичній сфері»³. У зв'язку із цим, ТП НП, як це нами було продемонстровано у розділі 2 монографії, виконує комплекс завдань охоронного характеру, які уможливають належний перебіг процесу реалізації громадянами їх КПМЗ без шкоди для ПБП, що також

---

¹ Куракін О. М., Романов М. Ю. Право на мирні зібрання: від авторитаризму до демократії. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2016. Вип. 1, Т. 1. С. 39–42.

² Кобзар О. Ф. Адміністративно-правове регулювання поліцейської діяльності в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2016. 418 с.

³ Онищенко С. М. Адміністративно-правове забезпечення права на мирні зібрання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 209 с.

можна розуміти в якості ЮГ дотримання прав громадян під час проведення МЗ. Основними такими гарантіями є наступні:

- 1) *охорона ПБП під час проведення МЗ громадян*. Режим ПБП передбачає правопорядок, для якого загалом характерним є наступне: «не порушення загальноправових заборон; безперешкодне здійснення правового становища людини і громадянина, державних і громадських інституцій; реалізація учасниками правовідносин суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків; невідворотність юридичної відповідальності правопорушників у разі невиконання обов'язків, порушення прав і законних інтересів»¹. Таким чином, під час проведення МЗ громадян поліція охороняє ПБП, наслідком чого є формування сприятливих умов, за яких організатори та учасники МЗ можуть безпечно реалізувати КПМЗ, а загрози цьому процесу оперативним чином мінімізуються поліцейськими (наприклад, деескалація учасників МЗ та учасників контрзібрань; попередження вчинення терористичних актів на території проведення МЗ громадян; оперативне реагування на трансформацію МЗ громадян в немирне зібрання тощо). Крім того, слід звернути увагу на те, що в окремих містах України сьогодні створюються відділи превентивної комунікації «Поліція діалогу», що наближує розвиток НП України до скандинавської моделі взаємодії поліції із громадянами під час МЗ та інших масових заходів (виявляється у зменшенні демонстрації поліцією сили під час відповідних заходів, що мінімізує випадки ескалації відповідної взаємодії);
- 2) *застосування поліцейськими ПЗ реагування* (більш детально це питання розкрито у підрозділах 2.1 і 2.2 монографії);
- 3) *притягнення порушників ПБП під час проведення МЗ громадян до адміністративної відповідальності*. Адміністративна відповідальність українськими вченими розуміється в якості «виду юридичної відповідальності, зміст якої полягає у примусовому, з додержанням

---

¹ Організація охорони публічного порядку : навч. посіб. / [Д. В. Андреев, С. Г. Братель, Ю. А. Ваньчик, Н. І. Золотарьова та ін.]; за ред. В. А. Кулікова. Київ : Маслаков, 2019. 164 с.

встановленої процедури, застосуванні правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку, який скоєний правопорушником, заходів впливу» [254, с. 259]. У контексті питання, що нами розглядається слід виокремити наступні аспекти цієї ЮГ дотримання прав громадян: а) притягуючи порушників ПБП під час проведення МЗ громадян до вказаного виду юридичної відповідальності поліція сприяє дотриманню низки прав громадян, на які посягало відповідне порушення, а також прав, які могли бути опосередковано порушені (були таким чином порушені); б) притягнення поліцейським порушника до адміністративної відповідальності не може відбуватись довільно та потребує гарантій дотримання прав особи, котра вчинила правопорушення, а саме в результаті дотримання таких імперативних вимог притягнення до відповідальності: наявність для цього достатніх нормативної, фактично, процедурної підстави; наявність достатніх умов; пропорційність заходів притягнення до адміністративної відповідальності суспільній шкоді, яка завдається правопорушенням тощо;

- 4) *надання невідкладної домедичної допомоги поліцейськими під час проведення МЗ громадян.* Як вже нами зазначалось у підрозділі 2.2 монографії, під час проведення МЗ громадян (зокрема, в результаті застосування ПЗ примусу) можуть виникати ситуації, коли особа потребуватиме невідкладної домедичної допомоги, обов'язок з надання якої покладається законодавством на поліцейського, котрий надаючи таку допомогу сприяє продовженню реалізації потерпілою особою (іншою особою, котра потребує такого виду допомоги) комплексу прав (права на життя, здоров'я, гідність).

Підводячи підсумок викладеному слід зазначити наступне:

1. Низка ЮГ дотримання прав громадян при проведенні МЗ з боку ТП НП на сьогоднішній день сприяє формуванню безпечних умов для реалізації КМЗ без шкоди для забезпечення ПБП. Разом із тим, слід визнати той факт, що на сьогоднішній день окремі з виокремлених гарантій не дозволяють в повній мірі сприяти формуванню відповідних умов. Щонайперше, вказане стосується неналежного нормативно-правового забезпечення

реалізації КПМЗ, а також діяльності поліції під час проведення МЗ громадян загалом. Значним чином вирішити таку проблему може розроблення та прийняття спеціального закону про гарантії реалізації права на МЗ в Україні. Важливість цього в контексті розглядуваного питання важко недооцінити. Наприклад, той факт, що в чинному законодавстві відсутнє визначення поняття «публічне місце» обумовлює критичну юридичну невизначеність реалізації КПМЗ (зокрема, не зрозуміло, чи можливе законне проведення МЗ громадян на території торговельно-розважального центру, дороги перед приватним будинком посадової особи органу професійної публічної служби тощо), а відтак – і можливостей належного дотримання поліцейськими прав громадян, які бажають реалізувати КПМЗ. Інший приклад – спонтанні зібрання та спонтанні контрзібрання (однак, ця проблема характерна також для багатьох зарубіжних держав, адже «законодавчими інститутами не завжди вірно оцінюється значення впливу спонтанних мирних зібрань на суспільні події»¹). У результаті початку проведення таких зібрань ТП НП не завжди спроможний швидко оцінити дійсну мирність таких зібрань, забезпечити безпечність умов реалізації КПМЗ учасниками спонтанного МЗ та спонтанного контрзібрання, що негативним чином позначається на можливостях поліції в достатній мірі забезпечити дотримання прав громадян під час проведення таких зібрань.

2. Наявність розглядуваних в підрозділі ЮГ обумовлена тим фактом, що Україна з моменту відновлення своєї незалежності почала формуватися в якості правової та демократичної держави, результатом чого стало створення в нашій державі людиноцентристської правової системи. Саме тому ЮГ дотримання прав громадян при проведенні МЗ з боку ТП НП не вичерпують в повній мірі комплекс гарантій дотримання прав громадян в означених умовах дійсності. У цьому сенсі не менш важливого значення також мають інші регулятори відносин у сфері забезпечення громадської безпеки та порядку – «соціальні норми, норми моралі, звичаї, релігійні норми, рівень правової культури та правої свідомості». На думку С. Ю. Жили, такі

---

¹ Філорегова М. В. Спонтанне мирне зібрання: проблеми адміністративно-правового регулювання. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія : Право. 2020. Вип. 8. С. 130–135.

регулятори суспільних відносин «визначають можливість прийняття і організаційно-управлінських рішень за конкретних обставин, створення правових гарантій». Що безпосередньо стосується сучасної діяльності НП, то воно «є неможливим без звернення до цих складових механізму правового регулювання, адже без правової культури та правової свідомості істотно знижується дієвість норм права, ефективність актів дотримання та використання адміністративно-правових норм»¹.

3.3 Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності територіальних підрозділів Національної поліції при проведенні мирних зібрань

Як відомо, «світ з усіма об'єктами та процесами в ньому перебуває в постійному розвитку чи регресі, що можуть бути як лінійними, так і циклічними процесами»². Змінюваність також властива й юридичній реальності, яка повинна сприяти належному перебігу суспільних відносин, ефективній та узгодженій із правом об'єктивізації публічної влади в державі та на рівні місцевого самоврядування тощо. Зокрема, український юрист-адміністративіст Р. С. Мельник зазначає, що система адміністративного права «розвивається і ускладнюється разом з розвитком і ускладненням суспільних відносин, які регламентуються нормами адміністративного права»³. Особливо важливим це питання постає крізь парадигму змінюваності регулювання реалізації КПМЗ, забезпечення державою реалізації цього права, а також ролі поліції в забезпечення реалізації вказаного права. При цьому, хоча право на МЗ є правом, закріпленим в Конституції України, процес змінюваності регулювання цього права та забезпечення

---

¹ Жила С. Ю. Правові та організаційні засади забезпечення громадської безпеки підрозділами Національної поліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2016. 222 с.

² Комірчий П. О. Адміністративно-правові засади публічної служби у правоохоронній сфері України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 611 с.

³ Мельник Р. С. Новели сучасної концепції українського адміністративного права. *Lexportus*. 2017. № 5. С. 5–16.

його реалізації є питанням реформи національного адміністративного законодавства. Безпосереднім чином вказане стосується різних аспектів вдосконалення регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ, яке узгоджується із концепцією динамізму адміністративно-правового регулювання публічної служби в правоохоронній сфері. Така концепція, на думку українського науковця П. О. Комірчого, виявляється у наступному: 1) «рухливість (за формою та/або змістом) системи теорії публічної служби в правоохоронній сфері й окремих її елементів, норм адміністративного законодавства про публічну службу, що визначає правовий статус публічної служби у відповідній сфері, особливості її організації та діяльності»; 2) «швидкий розвиток системи теорії публічної служби в правоохоронній сфері й окремих її елементів, норм адміністративного законодавства про публічну службу, що сукупно пояснюється динамізмом відносин, які становлять предмет адміністративного права, та мінливістю сукупності чинників, що впливають на ці правовідносини (зокрема, трансформація загроз правам і законним інтересам людини та громадянина, суспільства й держави)»¹. Отже, в контексті викладеного цілком виправданим буде стверджувати, що регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ сьогодні може (та повинно) переглядатись й вдосконалюватись з огляду на наступне: 1) поточний розвиток загальної теорії адміністративного права та теорії поліцейської діяльності, які не в достатній мірі враховані в законодавстві, що вибудовувалось переважно на пострадянській теорії державного управління (при цьому українське законодавство про поліцію, хоча й є достатньо прогресивним, проте, воно не в повній мірі характеризується людиноцентризмом); 2) наявність різних недоліків адміністративно-правового регламентування реалізації КПМЗ та забезпечення реалізації цього права, зокрема ТП Нацполіції, які становлять прямий чи опосередкований ризик як для реалізації відповідного конституційного права (відтак, і для подальшого розвитку України в якості правової та демократичної держави), так і для режиму громадської безпеки та порядку

---

¹ Комірчий П. О. Адміністративно-правові засади публічної служби у правоохоронній сфері України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 611 с.

(це питання більш детально розкривається у межах підрозділу 1.3 монографії); 3) сьогодні в Україні (як і в більшості держав світу) спостерігається зростання соціального напруження (посилене, зокрема, економічними кризовими явищами в державі, загостренням політичної кризи, а також заходами запобігання поширення коронавірусної хвороби COVID-19), яке є чинником популяризації реалізації КПМЗ¹. При цьому основним аргументом на користь потреби вдосконалення регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ, певна річ, є невідповідність поточного стану регулювання такої діяльності поліції: 1) адміністративно-правовому потенціалу поліцейської діяльності щодо забезпечення реалізації КПМЗ (недостатність адміністративно-правового регулювання діяльності ТП Нацполіції при проведенні МЗ нівелює органічні правозахисні та правоохоронні можливості поліції в забезпеченні процесу демократизації України); 2) міжнародно-правовим стандартам забезпечення реалізації вказаного конституційного права в правовій та демократичній державі; 3) об'єктивним потребам повного та ефективного забезпечення реалізації КПМЗ державою загалом та ТП Нацполіції, зокрема.

На відповідні проблеми періодично також звертає увагу КПЛ. Зокрема, в п. 49 Заключних зауважень щодо восьмої періодичної доповіді України Комітет констатував, що фрагментарне поліпшення регулювання СМЗ в Україні затьмарене тим, що «співробітники правоохоронних органів як і раніше застосовують надмірну силу під час демонстрацій». Крім того, КПЛ зауважив, що він отримує повідомлення, в яких зазначається, що в Україні «мирним демонстрантам часто пред'являються звинувачення в адміністративних правопорушеннях й про те, що співробітники, відповідальні за вчинення насильства щодо демонстрантів, рідко піддаються розслідуванню і судовому переслідуванню за такі дії»² (слід мати на увазі, що

---

¹ Йовенко І. І. Концептуально-стратегічний напрям вдосконалення регулювання діяльності територіальних підрозділів національної поліції при проведенні мирних зібрань. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 1. С. 98–103.

² Concluding observations on the eighth periodic report of Ukraine, adopted by the Human Rights Committee at its 133rd session (11.10.–05.11.2021), 09.02.2022 № CCPR/C/UKR/CO/8. Geneva : OHCHR, 2022. 12 p.

подібні проблеми Комітетом спостерігаються зокрема у Вірменії¹, Німеччині²). Крім того, Комітет у Заключних зауваженнях також вказав на свою стурбованість тим фактом, що в Україні досі залишається відсутньою внутрішня правова база, що регулює МЗ. Враховуючи такі проблеми КПЛ вказує на те, що Україні слід: 1) вжити заходів щодо ефективного запобігання та викорінення всіх форм надмірного застосування сили поліцейськими; 2) «забезпечити, щоб всі повідомлення про надмірне застосування сили представниками держави під час МЗ розслідувалися оперативним чином, а також ретельно та неупереджено, щоб особи, імовірно відповідальні за це, були притягнуті до відповідальності й, у разі визнання їх винними, покарані, а жертви отримали відшкодування»; 3) «прискорити зусилля щодо прийняття закону, котрий регулює право на СМЗ, який відповідає ст. 21 Пакту та зауваженню загального порядку № 37 Комітету 2020 року»³.

Додатково актуальною проблематика подальшого вдосконалення правового регулювання діяльності поліції під час проведення МЗ постає й з огляду на той факт, що по сьогодні в наукових колах вітчизняних юристів-адміністративістів відсутня дискусія з приводу оптимального бачення (такого, що відповідає міжнародним стандартам, враховує особливості політико-правової дійсності України тощо) вдосконалення законодавства про діяльність поліції під час проведення МЗ. Крім того, по сьогодні залишаються відсутніми напрацювання вчених з приводу формування концептуально-стратегічної основи вдосконалення законодавства у відповідній частині. Поряд із тим, українськими вченими вже досліджувались різні аспекти вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності НП, серед яких: В. Б. Авер'янов, В. В. Безега, К. Л. Бугайчук, І. О. Волокітенко, С. С. Єсімов, В. В. Литвин, М. В. Лошицький, А. А. Плевако, Н. Д. Туз,

---

¹ Concluding observations on the third periodic report of Armenia, adopted by the Human Rights Committee at its 133rd session (11.10.–05.11.2021), 25.11.2021 № CCPR/C/ARM/CO/3. Geneva : OHCHR, 2021. 11 p.

² Concluding observations on the seventh periodic report of Germany, adopted by the Human Rights Committee at its 133rd session (11.10.–05.11.2021), 30.11.2021 № CCPR/C/DEU/CO/7. Geneva: OHCHR, 2021. 11 p.

³ Concluding observations on the eighth periodic report of Ukraine, adopted by the Human Rights Committee at its 133rd session (11.10.–05.11.2021), 09.02.2022 № CCPR/C/UKR/CO/8. Geneva : OHCHR, 2022. 12 p.

В. Г. Фатхутдінов, А. А. Циганенко та ін. науковці. При цьому, на момент написання цієї монографії українськими вченими і дослідниками вже робились окремі спроби комплексно вирішити зазначені проблеми, зокрема А. Г. Загороднюком, А. П. Святненко, М. Л. Середою, О. Ю. Тиліпською, М. В. Філоретовою. Враховуючи відповідні пропозиції та рекомендації вказаних та інших українських правників можемо дійти висновку про теоретичну і практичну можливість формування конкретних пропозицій стосовно комплексного вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ.

Враховуючи викладене, а також висновки, окреслені нами у попередніх розділах цієї монографії, вбачається доцільним запропонувати комплекс шляхів вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ у межах наступних напрямів:

1. *Концептуально-стратегічний та програмний напрям вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ, у межах якого вбачається потреба у:*

- 1) створенні та затвердженні акту концептуального значення – *Концепції забезпечення реалізації КПМЗ в Україні*. Юрист-адміністративіст Ю. С. Лепех зазначає, що нормотворча діяльність повсякчас розпочинається «тоді, коли прийнято державне рішення про підготовку проекту НПА»¹. Дійсно, у формальному контексті осмислення нормотворення відповідна діяльність починається з моменту, коли наявний юридичний факт (акт), яким засвідчується потреба здійснення конкретних нормопроектних дій. Поряд із тим, в державі, яка намагається формувати сферу дії права з урахуванням вимог принципу юридичної визначеності, прийняттю відповідного управлінського рішення про розробку конкретного проекту НПА передують формування концептуальної ідеї про те, яким саме чином повинна розвиватись правова система держави. Відповідна концептуальна ідея окреслюється в акті, що затверджується

---

¹ Лепех Ю. С. Питання про співвідношення понять «правотворчість» та «нормотворчість». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка*. Серія : Юридичні науки. 2016. № 855. С. 225–231.

Урядом (чи іншим ЦОВВ відповідно до повноважень) та конкретизується у стратегічних актах вже на основі яких (додатково – на основі програм, якщо вони створені на виконання стратегічних актів) приймається рішення про потребу створення конкретного проекту НПА. Аналогічної позиції дотримуються й інші українські правники, констатуючи, що нормотворчий процес завжди повинен розпочинатись з комплексного усвідомлення відповідними суб'єктами нормотворчої діяльності «необхідності правового врегулювання тих чи інших відносин у відповідності з нагальними потребами розвитку суспільства»¹. У такому контексті, з метою забезпечення принципу юридичної визначеності нормотворчого процесу (та будь-яких реформаторських процесів у державі) вказане «усвідомлення», як зазначає вчений В. О. Швець, «повинно відображатись у конкретному концептуальному акті, який міститиме структуроване бачення шляхів і перспектив вирішення відповідного питання»².

Фактично керуючись подібною логікою український вчений С. Ю. Жила, розглядаючи правові та організаційні засади забезпечення громадської безпеки підрозділами НП доходить думки, про нагальність потреби у розробці Концепції забезпечення громадської безпеки, на основі якої «з урахуванням сучасного стану реформування правоохоронних органів має бути побудована Стратегія розвитку Національної поліції»³.

З урахуванням викладеного слід наголосити, що вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ неможливе, якщо в Україні не буде розроблено та затверджено урядовим розпорядженням концепції, яка би окреслювала засадничі ідеї забезпечення державою реалізації відповідного

---

¹ Сіроха Д. І. Стадії нормотворчого процесу суб'єктів трудового права: теоретико-правовий аспект. *Публічне право*. 2016. № 3. С. 185–193.

² Швець В. О. Проблеми правового регулювання забезпечення стабільності трудових правовідносин : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2020. 445 с.

³ Жила С. Ю. Правові та організаційні засади забезпечення громадської безпеки підрозділами Національної поліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2016. 222 с.

- конституційного права. Таким чином, вбачається потреба в створенні та затвердженні Концепції забезпечення реалізації КІМЗ в Україні, яка структурно буде складатись з наступних частин:
- а) «Загальні положення»; б) «Мета та основні завдання Концепції»; в) «Механізм реалізації Концепції»; г) «Заключні положення»;
- 2) створенні та схваленні актів стратегічного значення. Українськими вченими справедливо констатується, що «стратегія – це не просто функція часу, а також функція напрямку»¹. Також під стратегією розуміється «усвідомлена і продумана сукупність норм і правил, тобто єдина цілісна система, що складається з окремих підсистем (елементів), які діють одночасно й спрямовані на досягнення стратегічних цілей», а також «мають як взаємний вплив, так і вплив на майбутній його стан в цілому»². З огляду на це, можемо дійти висновку, що реалізація запропонованої нами Концепції, а також комплексне вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ неможливе без створення відповідних стратегічних актів, головним чином наступних:
- а) *Стратегія розвитку органів системи МВС на період до 2030 року*, в якій мають знайти подальше продовження дії з вдосконалення органів системи Міністерства, які не були здійсненні в належній мірі (як загалом, так і не в достатній мірі чи врешті були визнані помилковими), зокрема, процеси з оптимізації адміністративно-правового статусу НП (адже вченими констатується потреба в унормуванні «статусу і порядку формування пріоритетів поліцейської діяльності»³), посилення їх потенціалу в забезпеченні ефективного функціонування режиму громадської безпеки

---

¹ Мельник Д. Л. Маркетингова стратегія підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 3. С. 213–219.

² Деділова Т. В. Вираження цілей перспективного розвитку підприємства: інноваційна стратегія. *Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу* : зб. тез доп. П'ятої міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 29 верес. – 01 жовт. 2011 р.). Суми, 2011. С. 54–56.

³ Святокум І. О. Нормативно-правове забезпечення діяльності поліцейських комісій: стан і перспективи розвитку. *Право і безпека*. 2019. № 1 (72). С. 47–52.

і порядку без шкоди процесам демократизації України (в сенсі виконання вимог ст. 39 Конституції);

- б) *Стратегія забезпечення Національною поліцією реалізації в Україні КПМЗ до 2025 року*, яка скрадатиметься з наступних структурних елементів: «Загальна частина»; «Мета та завдання Стратегії»; «Керівні принципи»; «Механізми та інструменти реалізації Стратегії»; «Моніторинг реалізації Стратегії»; «Очікувані результати»; «Фінансове забезпечення реалізації Стратегії»;

2. *Методико-правовий напрям вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ*, у рамках якого вбачається потреба у розробленні та затвердженні Кабміном України Методики взаємодії суб'єктів владних повноважень з приводу забезпечення реалізації права на МЗ. Відповідний нормативно-правовий захід дозволить вирішити низку проблем, виявлених нами у підрозділі 2.3 монографії (зокрема, забезпечуватиме юридичну визначеність взаємодії НП з іншими суб'єктами адміністративного права). На важливості вирішення проблем юридичної невизначеності такої взаємодії наголошують також й інші вітчизняні науковці. Зокрема, А. В. Долинний, розглядаючи проблематику забезпечення ПБП під час проведення масових заходів в Україні, доходить висновку щодо потреб вдосконалення законодавства у частині забезпечення ефективної взаємодії суб'єктів забезпечення такого ПБП, зокрема: «узгодження нормативно-правової бази, усунення колізійності норм і вдосконалення чинного законодавства у сфері забезпечення органами поліції ПБП під час проведення масових заходів шляхом передусім внесення змін до ст. 5 ЗУ 2015 року № 580із метою доповнення і деталізації переліку суб'єктів взаємодії, прийняття окремої інструкції/порядку щодо взаємодії з усіма суб'єктами забезпечення ПБП під час проведення масових заходів на кшталт затвердженого Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та НП України, тощо»; «включення до посадових інструкцій поліцейських вимог, обов'язків, прав, процедур щодо їх взаємодії з іншими суб'єктами забезпечення ПБП під час проведення масових заходів»; «розробка адекватних реаліям сучасності критеріїв

оцінки ефективності взаємодії»¹. З вказаною позицією науковця погоджуємось, приймаючи до уваги результати дослідження, проведеного нами у рамках підрозділу 2.3 монографії. Разом із тим, особливості взаємодії поліції із іншими суб'єктами адміністративного права доцільно детально врегульовувати на підзаконному рівні. Саме тому нами пропонується створити та затвердити відповідну Методику взаємодії, котра міститиме наступні структурні елементи: 1) суб'єкт взаємодії (окреслюється коло суб'єктів ПА, які є суб'єктами забезпечення реалізації КПКМЗ та можуть взаємодіяти з метою оптимізації забезпечення реалізації відповідного права); 2) нормативно-правова основа та принципи взаємодії суб'єктів забезпечення реалізації КПКМЗ; 3) мета та завдання взаємодії суб'єктів забезпечення реалізації КПКМЗ; 4) основні рівні взаємодії суб'єктів забезпечення реалізації КПКМЗ; 5) порядок взаємодії суб'єктів забезпечення реалізації КПКМЗ та контролю за процесом взаємодії; 6) напрями та форми (включно із способами та засобами) взаємодії суб'єктів забезпечення реалізації КПКМЗ; 7) адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення реалізації КПКМЗ, як сторін взаємодії; 8) підстави та умови, на основі яких настає юридична відповідальність суб'єкта забезпечення реалізації КПКМЗ, як суб'єкта взаємодії; 9) критерії оцінювання ефективності (зокрема, оцінка вчасності, повноти, раціональності використання ресурсів, ефекту взаємодії).

3. *Законодавчий напрям вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ, у межах якого вбачається потреба у створенні та прийнятті низки проектів Закону України:*

1) проект Закону України «Про вдосконалення правового регулювання діяльності НП при проведенні МЗ», яким будуть вноситись в чинне законодавство наступні зміни:

а) *забезпечення юридичної визначеності застосування превентивних ПЗ під час проведення МЗ, а саме: визначення на рівні ЗУ 2015 року № 580 понять «превентивна діяльність» та*

---

¹ Долинний А. В. Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 198 с.

«превентивні ПЗ» (доповнити ч. 1 ст. 29 вказаного Закону абзацами 2–3); забезпечення юридичної визначеності достатності фактичних підстав для застосування превентивних ПЗ. Вбачається потреба у доповненні ст. 31 ЗУ 2015 року № 580 частиною 3, в якій буде окреслено сутність достатності фактичних підстав для застосування превентивного ПЗ; уточнення належного реагування поліцейських на виявлення під час проведення МЗ в ході поверхневої перевірки особи громадян зброї шляхом доповнення ч. 7 ст. 34 ЗУ 2015 року № 580 абзацом 2; забезпечення юридичної визначеності загального алгоритму (порядку) застосування превентивних ПЗ. Необхідно виключити ч. 2 ст. 31 ЗУ 2015 року № 580, а також доповнити цей законодавчий акт статтею 31-1 «Порядок застосування превентивних ПЗ»;

- б) *забезпечення юридичної визначеності застосування ПЗ примусу під час проведення МЗ*, а саме: визначення на рівні ЗУ 2015 року № 580 поняття «поліцейські заходи примусу» шляхом доповнення ч. 1 ст. 29 цього Закону абзацом 4; визначення в ЗУ 2015 року № 580 умови обов'язкового припинення застосування ПЗ примусу, зв'язавши її із моментом досягнення мети його застосування, що слід відобразити шляхом доповнення ст. 43 Закону частиною 3-3;
- в) *приведення КУпАП в частині норм, які стосуються МЗ, у відповідність до сучасного розуміння широти СМЗ*, що відображена в статтях 7 і 11 КЗПЛ, а також у рішеннях ЄСПЛ в справах Веренцов проти України (скарга № 20372/11)¹ та Шмушкович проти України (скарга № 3276/10)², головним чином. Слід зауважити, що 26 лютого 2019 року до парламенту було подано

---

¹ European Court of Human Rights, Judgment in the case of Vyrentsov v. Ukraine (application № 20372/11), 11.04.2013. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-118393>

² European Court of Human Rights, Judgment in the case of Shmushkovych v. Ukraine (application № 3276/10), 14.11.2013. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/webshhcn/content/pdf/001-128050?TID=thkbhnlzk>

законопроект України № 10081¹, яким передбачалось виключення статей 185-1, 185-2 Кодексу. Вже 29 серпня 2019 року цей проект Закону був відкликаний, що є цілком закономірним, адже, як зазначається у Висновку на цей проект Закону Головного науково-експертного управління, скасування вказаних норм КУпАП не вирішує проблему невиконання відповідних рішень ЄСПЛ (на це звертає увагу також вчений Б. О. Логвиненко²), а зі ст. 39 Конституції України (в сукупності із рішенням КСУ 2001 року № 4-рп по справі № 1-30/2001³) впливає певне розуміння порядку організації МЗ⁴. Разом із тим, слід мати на увазі, що статті 185-1 та 185-2 КУпАП характеризуються певними проблемами, які слід вирішити в процесі формування належної нормативної основи діяльності ТП НП під час проведення МЗ громадян. Серед таких проблем основними є наступні: у статтях 185-1 та 185-2 КУпАП вказується про окремі види МЗ (збори, мітинги, вуличні походи та демонстрації), у результаті чого інші види МЗ не підпадають під дію цих норм Кодексу (вказане також стосується диспозицій вказаних статей); хоча «порядок» організації та проведення МЗ громадян впливає із рішення КСУ 2001 року № 4-рп, людиноцентристський

---

¹ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини у справах «Веренцов проти України» та «Шмушкович проти України»: проект Закону України реєстр. № 10081 від 26 лют. 2019 р.; проект Закону відкликано 29 серп. 2019 р. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=65550&pf35401=477551>

² Логвиненко Б. О. Проблемні питання адміністративної відповідальності за порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. *Law. State. Technology*. 2021. № 2. С. 31–35. doi:10.32782/LST/2021-2-4.

³ Рішення у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання): рішення Конституційного Суду України від 19 квіт. 2001 р. № 4-рп/2001 по справі № 1-30/2001. *Офіційний вісник України*. 2003. № 28. Ст. 1379.

⁴ Висновок Головного науково-експертного управління на проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини у справах «Веренцов проти України» та «Шмушкович проти України» від 08 квіт. 2019 р. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=65550&pf35401=481501>

підхід розвитку України не дозволяє його розглядати в якості порядку організації і проведення МЗ, про який йдеться у статтях 185-1 та 185-2 КУпАП, а тому, такі норми Кодексу не повинні застосовуватись до моменту прийняття такого порядку (головним чином, в межах спеціального законодавчого акту про гарантії реалізації права на МЗ). У зв'язку із цим, Законом України «Про вдосконалення правового регулювання діяльності НП при проведенні МЗ» слід передбачити викладення статей 185-1 та 185-2 КУпАП у новій редакції із врахуванням вказаних проблемних питань;

2) проекту Закону України «Про реалізацію права на МЗ». Нагальність потреби нормативно-правового вирішення проблеми правового регулювання реалізації права на МЗ вже неодноразово підкреслювали КСУ¹, ЄСПЛ², а також українські та зарубіжні науковці³. При цьому, для створення відповідного спеціального законодавчого акту необхідно врахувати:

а) наявний досвід законопроектної роботи в Україні щодо гарантій реалізації КПМЗ⁴, а також зауваження Венеціанської комісії щодо

---

¹ Рішення у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) : рішення Конституційного Суду України від 19 квіт. 2001 р. № 4-рп/2001 по справі № 1-30/2001. Офіційний вісник України. 2003. № 28. Ст. 1379.

² European Court of Human Rights, Judgment in the case of Vyerentsov v. Ukraine (application № 20372/11), 11.04.2013. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-118393>

³ Ярмол Л. В. Взаємозв'язок свободи вираження поглядів і права на мирні зібрання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2017. Вип. 47, Т. 1. С. 52–56; Mykhailiuk G., DiMatteo L. A. Creating a comprehensive peaceful assembly law for Ukraine: Idea and ideal. *New Perspectives*. 2021. Vol. 29, Iss. 1. P. 45–68.

⁴ Про гарантії свободи мирних зібрань в Україні : проект Закону України реєстр. № 3587-1 від 11 груд. 2015 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=57396&pf35401=368827>; Про гарантії свободи мирних зібрань : проект Закону України реєстр. № 3587 від 07 груд. 2015 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=57310&pf35401=367708>; Про гарантії свободи мирних зібрань : проект Закону України реєстр. № 1200 від 29 серп. 2019 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=66509&pf35401=494079>; Про свободу мирних зібрань : проект Закону України реєстр. № 2508а від 04 лип. 2013 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=47751&pf35401=269420>;

окремих законопроектів про СМЗ в Україні¹. У цьому контексті слід констатувати, що окреслені законопроекти в тій чи іншій мірі адаптують до української правової системи (за прикладом Казахстану²) норми Федерального закону РФ «Про збори, мітинги, демонстрації, ходи та пікетування» 2004 року № 54-ФЗ³, що є проблематичним з огляду на наступне: відповідний законодавчий акт не в достатній мірі відповідає міжнародно-правовим стандартам гарантування СМЗ, а сама РФ – це не лише держава-агресор, але поліцейська держава, в якій тотально порушуються права людини, законодавець та державний апарат працює на придушення права на МЗ (у той же час Україна вже тривалий час розвивається в контексті дійсної побудови сучасної, європейської правової та демократичної держави); навіть за спостереженнями російських правників, в сучасній РФ «фактично йде безглузда боротьба з МЗ: головним чином, це латентна боротьба на стадії узгодження публічного заходу, а потім вже – відкрита боротьба з несанкціонованими, але мирними публічними заходами»⁴;

- б) наявний досвід законопроектної роботи в державах-членах ЄС щодо гарантій реалізації КПМЗ. Щонайперше зазначимо, що навіть у найбільш економічно та цивілізаційно розвинених європейських державах наявні законодавчі акти про СМЗ, які не в повній мірі відповідають ст. 21 МПГПП та ст. 11 ЄКПЛ, на що, як ми вже зазначали, звертає увагу КПЛ⁵. Разом із тим, в контексті

---

¹ Joint Opinion № 854/2016 of the Venice Commission, the DHR of the DGI and the OSCE/ODIHR, on two Draft Laws on Guarantees for Freedom of Peaceful Assembly, adopted by the Venice Commission at its 108th Plenary Session (14–15.10.2016), 18.10.2016 № CDL-AD(2016)030. Strasbourg: OSCE, 2016. 20 p.

² Тынччоголуштаржөнүндө: Кыргыз Республика сынын Мыйзамы 23.05.2012 № 64. URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/203664/10?cl=ky-kg&mode=tekst>

³ О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях : Федеральный Закон РФ от 19 июня 2004 г. № 54-ФЗ. *Собрание законодательства Российской Федерации*. 2004. № 25. Ст. 2485.

⁴ Саленко А. В. Философия свободы мирных собраний в конституционных принципах России и Германии. *Антиномии*. 2020. Т. 20, Вып. 1. С. 117–139.

⁵ Concluding observations on the fifth periodic report of the Netherlands, adopted by the Human Rights Committee at its 126th session (01.–26.07.2019), 22.08.2019 № CCPR/C/NLD/CO/5. Geneva : OHCHR, 2019. 12 p.

європейської перспективи України, а також цінності компаративного методу в нормотворчій діяльності не викликає сумнівів доцільність прийняття (під час формування пропозиції про створення національного законодавчого акту про гарантії права на МЗ) до уваги структури та змісту європейських законодавчих актів у відповідній сфері, зокрема: Закону Греції «Про публічні зібрання у відкритому просторі та інші положення» 2020 року № 4703¹, Закону Нідерландів «Про публічні зібрання» 1988 року², Закону Республіки Польща «Про зібрання» 2015 року³, Закону Республіки Хорватія «Про публічне зібрання» 1999 року № 128⁴, Закону Чеської Республіки «Про право на зібрання» 1990 року № 84⁵, Закону Швеції «Про публічний порядок» 1993 року⁶.

Саме врахувавши вказані аспекти належного законотворення на шляху вирішення проблем нормативно-правового забезпечення реалізації права на МЗ (відтак, і нормативного забезпечення ТП Нацполіції реалізації права на МЗ) можливо створити та в подальшому прийняти ефективний законодавчий акт, що становитиме належне нормативне підґрунтя для подальшої демократизації України та становлення її в якості сучасної європейської держави.

Підводячи підсумок викладеному зазначимо, що на сьогоднішній день правова система України не є в належній мірі підготовленою до масових протестів, демонстрацій та інших форм реалізації КПМЗ, що становить собою ризики для ПБП, стан яких по сьогодні характеризується як недостатній. В умовах триваючого з 24 лютого 2022 року воєнного стану

---

¹ Δημόσιες υπαίθριεςσυναθροίσεις και άλλεςδιατάξεις: Νόμο, 10.07.2020 № 4760/2020. URL: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/631833/nomos-4703-2020>

² Openbaremanifestaties: Wet van 20.04.1988. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0004318/2010-10-10>

³ Prawo o zgromadzeniach: Ustawa z dnia 24.07.2015. URL: <https://lexlege.pl/ustawa-z-dnia-24-lipca-2015-r-prawo-o-zgromadzeniach/>

⁴ O javnomokupljanju : Zakon, 12.11.1999 № 128. URL: <https://narodne-novine.nn.hr/eli/sluzbeni/1999/128/2020>

⁵ O právushromažďovacím: Zákon č. 84/1990 zedne 27.03.1990. URL: <https://www.zakony.cz/zakony/1990/1/zakon-84-1990-Sb-SB199084>

⁶ Ordningsslagen: lag den 16.12.1993. URL: <https://lagar.nj.se/ordning-och-sakerhet/ordningsslagen>

в Україні, обумовленого повномасштабною агресією Російської Федерації проти нашої держави, питання національної безпеки стало одним з найбільш актуальних питань подальшого буття Українського народу. Серед іншого, важливого значення в частині забезпечення національної безпеки займає питання охорони ПБП, шкода яким може завдаватись з метою вчинення диверсій, поширення сепаратистських, антидержавницьких настроїв, що неприпустимо особливо в умовах війни з Росією. Мінімізувати негативні наслідки виникнення зазначених безпекових ризиків може процес вдосконалення нормативного забезпечення діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ, а саме діяльності поліції при проведенні вказаних заходів.

ВИСНОВКИ

У монографії наведено теоретичне узагальнення і практичне вирішення наукової проблеми, яка полягає у розробці адміністративно-правових засад діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ і формулюванні науково обґрунтованих висновків, практичних рекомендацій з удосконалення законодавства України щодо діяльності ТП НП при проведенні МЗ:

1. Реалізації КПМЗ в Україні здійснюється на таких: 1) підставах: нормативній (статті 8, 39 Конституції України з урахуванням рішень КСУ та ЄСПЛ, а також ст. 315 ЦК України), фактичній (наявність потреби зібратись і «транслювати» публічним чином «повідомлення» певному адресату у будь-якій з окреслених в Конституції та ст. 182 КАСУ формі), процедурній (інформування про заплановану реалізацію права на МЗ); 2) умовах: наявність позитивних обставин реалізації вказаного права (достатність сукупності підстав реалізації КПМЗ в конкретний момент часу, коли планується проведення МЗ і ці зібрання проводяться; декларативна та фактична безпечність зібрань); відсутність негативних обставин дійсності, що унеможливають реалізацію зазначеного права (відсутність: рішення суду, що набрало чинності та забороняє проведення конкретних зібрань; наявність рішення адміністративного органу, яким було накладено певне обмеження на реалізацію права на МЗ без заборони проведення відповідного заходу; наявність запровадженого адміністративно-правового режиму, що обмежує мирні чи будь-які (зокрема, мирні) зібрання на певній території держави).

Доведено, що реалізація КПМЗ є об'єктом адміністративно-правового регулювання (реалізація цього права в основному врегульована нормами матеріального та процесуального адміністративного законодавства; основу реалізації складають норми, в яких на державу покладаються обов'язки щодо забезпечення реалізації КПМЗ та права на забезпечення ПБП, що містяться в адміністративному законодавстві), а також предметом адміністративної діяльності ТП НП (пов'язана із предметом відання цих

підрозділів поліції; ефективно забезпечується лише в процесі виконання ТП НП поліцейських повноважень; найбільш ефективно та повно забезпечується саме ТП НП, що постійно функціонують на території обслуговування, а тому володіють актуальною, достовірною інформацією щодо реальної обстановки із забезпечення ПБП на цій території, рівня соціального напруження місцевого населення та ін.).

2. Систему суб'єктів забезпечення реалізації КПМЗ складають: 1) Президент України; 2) КСУ; 3) підсистема органів правосуддя (адміністративні суди, суди загальної юрисдикції); 4) підсистема органів парламентського контролю (Уповноважений ВРУ з прав людини); 5) підсистема органів ПА: а) підгрупа державних органів: центральний рівень загальної компетенції (КМУ); центральний рівень спеціальної компетенції (підгрупа правоохоронних органів, основними з яких є органи прокуратури, НП України, а також служби безпеки; підгрупа органів, що забезпечує реалізацію КПМЗ окремих категорій громадян – Державна служба України з етнополітики та свободи совісті); локальний рівень загальної компетенції (місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації); б) підгрупа органів, які обумовлені реалізацією права на місцеве самоврядування, – органи місцевого самоврядування; 6) підсистема суб'єктів громадянського суспільства (громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону, правозахисні громадські організації, релігійні організації та ін.).

Місце ТП НП в системі суб'єктів реалізації КПМЗ обумовлюється: 1) місцем поліції в цій системі (охоплена підгрупою державних органів центрального рівня спеціальної компетенції – правоохоронних органів), що є похідним від особливого предмета відання та повноважень поліції (головним чином, в межах своєї компетенції вживати поліцейські превентивні заходи та заходи примусу); 2) локальністю діяльності ТП НП, яка має значення для оперативного та точного виконання завдань поліції в контексті безпосереднього забезпечення реалізації КПМЗ.

3. Систему принципів діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КПМЗ складають: 1) загальноправові принципи (верховенства права; законності; людиноцентризму; дотримання прав і свобод людини;

рівності); 2) галузеві (адміністративно-правові) принципи (належного врядування; відповідальності ТП НП та їх посадових осіб; політичної та ідеологічної (релігійної) нейтральності; співпраці та взаємодії поліції з громадянами, іншими суб'єктами забезпечення реалізації КППМЗ); 3) спеціальні принципи (презумпція недопустимості обмеження поліцією реалізації права на зібрання, яке безпосередньо не обмежене, не заборонене; пропорційності превентивних і примусових дій ТП НП (їх посадових осіб) під час забезпечення реалізації КППМЗ; збалансування в діяльності ТП НП цінностей забезпечення ПБП, прав, свобод і законних інтересів та забезпечення реалізації КППМЗ).

Основними рівнями нормативного забезпечення діяльності ТП НП щодо забезпечення реалізації КППМЗ є: 1) конституційно-правовий рівень; 2) міжнародно-правовий рівень: а) міжнародно-правові акти, в яких закріплюється свободи мирних зібрань (Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Конвенція про захист прав людини і основних свобод, що оцінюється в контексті множини рішень ЄСПЛ з приводу реалізації свободи мирних зібрань); б) міжнародно-правові акти у сфері прав людини; в) міжнародно-правові акти, що встановлюють рамки діяльності поліції та поліцейських; 3) концептуально-стратегічний рівень; 4) законодавчий рівень: а) статутні акти про НП; б) акти, які окреслюють: спеціальні та особливі режими на всій території держави чи на окремих її територіях; окремі аспекти дії режиму реалізації КППМЗ; режим забезпечення прав людини, які прямо чи опосередковано стосуються реалізації КППМЗ й повинні враховуватись у відповідній діяльності ТП НП; режим забезпечення моральності суспільства, безпеки і порядку в суспільному житті; службово-організаційний режим в державних органах загалом чи виключно в органах поліції; режим взаємодії ТП НП із іншими суб'єктами забезпечення реалізації КППМЗ; в) акти, які визначають суспільно шкідливі дії в контексті реалізації КППМЗ, на які повинні реагувати ТП НП; 5) підзаконний рівень: а) установчі та статутні підзаконні акти НП; б) акти, які окреслюють: особливі режими на всій території держави чи на окремих її територіях; службово-організаційні режими; режим взаємодії ТП НП із іншими суб'єктами забезпечення реалізації КППМЗ; режим

реагування на правопорушення та повідомлення про правопорушення; режим адміністративного превентивного та примусового впливу ТП НП.

4. Адміністративно-правовий статус ТП НП потребує вдосконалення в частині посилення гарантій захисту життя та здоров'я поліцейських під час проведення МЗ: 1) інформування населення про сервісну діяльність поліції, служіння поліції суспільству, про засади неконфронтації поліції у взаємодії із суспільством, права та обов'язки людини під час взаємодії з поліцейським під час проведення МЗ; 2) закріплення відповідальності за неповагу до поліцейського шляхом: а) доповнення Особливої частини КУпАП главою 4-1 «Адміністративні правопорушення, що посягають на честь і гідність людини» (міститиме, зокрема, ст. 40-2 «Образа честі та гідності людини»); б) викладення в новій редакції статей: 185 КУпАП, доповнивши положеннями про підвищену відповідальність за злісну непокору, вчинену групою осіб, за відповідні дії, вчинені під час проведення МЗ чи проведення масових зібрань, проведення яких у визначеному законом порядку було заборонено; 185-7 КУпАП, передбачивши заборону публічних закликів до невиконання законних вимог і розпоряджень поліцейського; 3) покладання відповідальності за негативні наслідки правомірної взаємодії поліцейського на особу, яка в процесі взаємодії проявила неповагу до поліцейського, не підкорилась його законним вимогам.

5. Порядок застосування превентивних поліцейських заходів, який застосовується під час проведення МЗ громадян, фрагментарно врегульовується ч. 2 ст. 31 ЗУ 2015 року № 580 та потребує удосконалення. Загальний порядок застосування превентивних поліцейських заходів під час проведення МЗ громадян складають такі логічні етапи їх застосування: 1) вступ у контакт поліцейського з особою, щодо якої планується застосування превентивного поліцейського заходу (з дотриманням ч. 3 ст. 18 ЗУ 2015 року № 580, абз. 2 п. 3 розділу IV Правил етичної поведінки поліцейських і психологічних можливостей емпатичної комунікації, що знімають напруження у взаємодії поліцейського та особи); 2) доведення поліцейським до відома особи: а) фактичних причин вступу з нею у контакт та застосування до неї превентивних поліцейських заходів; б) норми закону, на основі якої до неї застосовуватиметься

превентивний поліцейський захід, а також пояснення суті цього заходу, запитування розуміння особою суті поліцейського заходу, що до неї застосовуватиметься (коли це є можливим, приймаючи до уваги вік, психофізіологічний стан особи); в) процедурних причин застосування до неї превентивних поліцейських заходів; г) опису можливих альтернативних дій особи та подальшого оскарження дій поліції в процесі та в результаті застосування до неї превентивних поліцейських заходів; 3) здійснення комплексу дій, які складають поліцейські заходи, з паралельним коментуванням нормативної підстави для їх здійснення та з поясненням причини їх застосування. Запропоновано доповнити ЗУ «Про національну поліцію» ст. 31 частиною 3 щодо визначення достатності підстав для застосування превентивних поліцейських заходів та статтею 31-1 «Порядок застосування превентивних поліцейських заходів».

6. Підстави застосування ТП НП поліцейських заходів примусу під час проведення МЗ громадян поділяються на такі групи: 1) нормативні підстави (безпосередні – ч. 1 ст. 29, ч. 2 ст. 30, статті 42–46 ЗУ 2015 року № 580; допоміжні – статті 36, 39 та ін. норми КК України, положення Закону України 2006 року № 3477-IV, статті 3, 143 КПК України, ст. 3 Закону України 1993 року № 3781-XII, ст. 12 Закону України 2012 року № 5081-VI, статті 31, 32, 34 ЦК України, положення наказів МВС України 1998 року № 622, 2016 року № 70 та ін.); 2) фактичні підстави: а) наявність діяння (процесу, події), що містить ознаки небезпечного посягання на права, свободи учасників МЗ, інших осіб (враховуючи поліцейських), а також на ПБП; б) поточна обстановка, яка засвідчує про об'єктивну неможливість усунення (відвернення) посягання в інакший спосіб, аніж, як шляхом застосування конкретного поліцейського заходу примусу; в) наявність суб'єкта, котрий не має привілеїв не зазнавати поліцейського заходу примусу, або ситуації, що нівелює відповідну привілейованість особи; 3) процедурні підстави (застосування поліцейського заходу примусу здійснюється на підставі рішення про застосування відповідного заходу). Порядок застосування поліцейського заходу примусу охоплює чотири етапи (вступ у комунікаційний контакт та завчасне попередження про застосування поліцейського заходу примусу; застосування спеціального

владного примусу; припинення застосування; надання медичної допомоги). В цілому, ТП НП під час проведення МЗ громадян можуть ефективним чином реагувати на порушення законодавства адміністративного та кримінального характеру шляхом застосування комплексу поліцейських заходів примусу. Однак, поточний стан правового регулювання застосування поліцейських заходів примусу під час проведення МЗ громадян не є в достатній мірі визначеним й потребує деталізації, зокрема, в частині порядку застосування вказаних заходів. Пропонується ввести правило узгодження застосування поліцейських заходів примусу із правилами поліцейської етики, а також запровадити поняття «розумно необхідні поліцейські заходи примусу» (правило пропорційності), «невиправдана міра застосування поліцейських заходів примусу», «ексцес учасника мирного зібрання» та його наслідки.

7. У зв'язку із відсутністю достатнього правового регулювання взаємодія ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ наразі потребує комплексного нормативного забезпечення, а саме розроблення та затвердження наказами МВС: 1) Інструкції про порядок взаємодії ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ (визначатиме особливості організації та здійснення взаємодії у мирний час); 2) Порядку взаємодії ТП НП з іншими суб'єктами забезпечення реалізації КПМЗ під час проведення МЗ в умовах дії спеціальних і особливих правових режимів.

8. На підставі вивчення та аналізу системи міжнародних стандартів діяльності поліції при проведенні МЗ встановлено, що деякі з них доцільно відобразити (за прикладом адаптації до них норм законодавства держав-членів ЄС) у ЗУ 2015 року № 580, а саме шляхом доповнення розділу V статтею 46-1 «Особливості застосування поліцейських заходів під час проведення МЗ». Важливими для законодавчого закріплення є: 1) беззаперечний людиноцентризм (розуміння людини в якості найвищої соціальної цінності) у взаємодії поліції з учасниками МЗ, іншими особами, а також із особами, які вчиняють порушення законодавства під час проведення МЗ громадян; 2) виваженість прийняття рішення про застосування поліцейських заходів примусу під час проведення МЗ; 3) неприпустимість

вчинення принижуючих людську гідність діянь, які застосовуються під час чи у зв'язку із проведенням МЗ громадян; 4) надання медичної допомоги жертвам правопорушень, а також усім, хто її потребує в результаті застосування до них поліцейських заходів примусу, й забезпечення повної охорони здоров'я осіб, затриманих поліцією під час проведення МЗ громадян; 5) діяльність поліції під час проведення МЗ громадян та у зв'язку із їх проведенням не повинна толерувати корупції; 6) поліцейські під час проведення МЗ мають слідкувати за колегами на предмет дотримання ними обов'язків поліцейського (доповідати керівництву про виявлені порушення); 7) поліція має розуміти право на МЗ (ст. 21 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права) крізь призму свободи мирних зібрань, проголошеної в ст. 20 Загальної декларації прав людини і ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основних свобод, що у відповідності до міжнародних стандартів може обмежуватись законом; 8) поліція має толерантно сприймати усі прояви широти свободи мирних зібрань (крім випадків, коли реалізація права на МЗ використовується для підбурювання до насильства або неприйняття демократичних принципів), до проведення контрзібрань (обмежувати їх лише з огляду на достатні підстави та умови, за якими може бути обмежено реалізацію права на МЗ), до спонтанного проведення МЗ (оперативним чином створювати безпечні умови реалізації відповідного права); 9) поліція в своїй роботі повинна орієнтуватися на презумпцію мирності заходу (презумпція мирного зібрання), а під час проведення МЗ повинна відрізнити відхід МЗ від мирних засад проведення заходу від відходу окремих учасників такого заходу від таких мирних засад (ексцес учасника МЗ); 10) обмежувальне втручання поліції у право на МЗ є допустимим за наявності для цього беззаперечних аргументів (наявність законних підстав; переслідування легальної мети; необхідність втручання в демократичному суспільстві).

9. Систему юридичних гарантій дотримання прав громадян при проведенні МЗ з боку ТП НП наразі складають: 1) юридичні гарантії превентивного характеру: а) людиноцентристського підходу у взаємодії ТП НП та суб'єкта, що реалізує право на МЗ; б) відносної свободи та рівності громадян в їх праві реалізувати право на МЗ; в) невідчужуваності та непорушності

поліцією права на МЗ; г) неможливості скасування поліцією права на МЗ, а також суміжних прав громадянина; г) законності діяльності поліції під час проведення МЗ; д) підконтрольності дій поліції під час проведення МЗ (на рівнях безпосереднього та організаційного самоконтролю, позасистемного юрисдикційного контролю та громадського контролю); 2) юридичні гарантії охоронно-захисного характеру: а) охорона ПБП під час проведення МЗ громадян; б) застосування поліцейських заходів реагування; в) притягнення порушників ПБП під час проведення МЗ громадян до адміністративної відповідальності; г) надання невідкладної домедичної допомоги поліцейськими під час проведення МЗ громадян.

У цілому, низка юридичних гарантій дотримання прав громадян при проведенні МЗ з боку ТП НП сприяє формуванню безпечних умов для реалізації КПМЗ без шкоди для забезпечення ПБП. Разом із тим, окремі з виокремлених гарантій не можуть бути використані повноцінно у зв'язку із неналежним нормативно-правовим забезпеченням реалізації КПМЗ, зокрема, відсутнє поняття «публічне місце» у чинному законодавстві, не урегульовано спонтанні мирні зібрання та спонтанні контрзібрання. Також для ефективної дії юридичних гарантій слід на загальнонаціональному рівні вирішувати проблему недостатньої правової свідомості українських громадян.

10. Вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ доцільно здійснювати в межах таких напрямів: 1) концептуально-стратегічний та програмний напрям вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ (створення та затвердження Урядом Концепції забезпечення реалізації КПМЗ в Україні; створення та схвалення Урядом Стратегії розвитку органів системи МВС на період до 2030 року, Стратегії забезпечення Національною поліцією реалізації в Україні КПМЗм (Додатки В і Г)); 2) методико-правовий напрям вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ (розроблення та затвердження КМУ Методики взаємодії суб'єктів владних повноважень з приводу забезпечення реалізації права на МЗ); 3) законодавчий напрям вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності ТП НП при проведенні МЗ,

а саме розроблення та прийняття проектів законів України: а) «Про вдосконалення правового регулювання діяльності НП при проведенні МЗ», який забезпечуватиме: юридичну визначеність застосування превентивних поліцейських заходів і поліцейських заходів примусу під час проведення МЗ; узгоджуватиме статті 185-1, 185-2 КУпАП із статтями 7 і 11 Конвенції про захист прав людини і основних свобод, рішеннями ЄСПЛ в справах Веренцов проти України та Шмушкович проти України; б) «Про реалізацію права на МЗ»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Реформування українського адміністративного права: черговий етап. *Право України*. 2000. № 7. С. 6–8.
2. Аврамова О. Є., Савченко А. С. Поліцейське піклування щодо психічно хворих осіб. *Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917–2017 рр.)* : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 25 листоп. 2017 р) / ХНУВС. Харків, 2017. С. 45–46.
3. Адміністративна діяльність Національної поліції : навч. посіб. / кер. авт. кол. В. А. Глухочеря. Дніпро : ДДУВС, 2017. 248 с.
4. Активісти штурмували головне поліцейське управління Одеси. *Сьогодні*. 2017. 11 квітня. URL: <https://kiev.segodnya.ua/ua/regions/odessa/aktivisty-shturmovali-glavnoe-policeyskoe-upravlenie-odessy-1011973.html>
5. Андріїв В. М. Юридичні гарантії захисту трудових прав працівників. *Форум права*. 2011. № 4. С. 15–20.
6. Анонс: презентація нової платформи Прозорості та Підзвітності місцевих рад. *Громадський контроль* : [сайт]. URL: <https://gromko.org.ua/articles/anons-prezentatsiya-novoyi-platformy-prozorosti-ta-pidzvitnosti-mistsevyh-rad/>
7. Байдюк І. І. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії Державної прикордонної служби України з правоохоронними органами : дис. ... д-ра філос. : 081. Суми, 2021. 235 с.
8. Бакаянова Н. М., Кубаєнко А. В., Свида О. Г. Організація діяльності Національної поліції України та оперативних підрозділів : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2020. 251 с.
9. Бандурка О. М. Заходи адміністративного припинення в діяльності поліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 1994. 155 с.
10. Банчук О. А. Поліцейські заходи в контексті європейських стандартів. *Правова держава*. 2016. № 27. С. 330–338.
11. Басараб Р. І. Гарантії діяльності Генерального прокурора України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 71. С. 327–333.
12. Бачинська І. С. Детермінанти корупції в Україні, або чому державні службовці залучені до корупційного процесу. *Ефективність державного управління*. 2012. № 32. С. 377–382.

13. Безега В. В. Розвиток адміністративного законодавства в частині вдосконалення діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 2 (31). С. 77–82. doi:10.32837/ruuv.v0i2(31).570.
14. Безпалова О. І. Загальна характеристика адміністративно-правового забезпечення реалізації правоохоронної функції держави. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 2. С. 170–174.
15. Безпалова О. І. Правове забезпечення управління органами поліції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С. 111–115.
16. Береза В. В. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу Департаменту кіберполіції Національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 3 (24). С. 58–61.
17. Білас А. І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид наук : 12.00.01. Київ, 2016. 227 с.
18. Біліченко В. В. Правові аспекти застосування поліцейських заходів примусу. *Topical issues of the development of modern science : Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference (Sofia, November 13–15, 2019)*. Sofia, 2019. С. 369–375.
19. Білобров Т. В. Адміністративно-правовий статус Департаменту кіберполіції Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 209 с.
20. Білоус Т. Л. Аспекти вивчення саморегуляції психічних станів працівників органів внутрішніх справ України у професійній діяльності. *Право і безпека*. 2019. № 4 (75). С. 24–29. doi:10.32631/pb.2019.4.02.
21. Бондар В. В. Адміністративні аспекти підготовки курсантів і студентів для підрозділів поліції превентивної діяльності. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 7, ч. 1. С. 286–290.
22. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями : монографія. Київ : Кандиба Т. П., 2018. 524 с.
23. Боровик А. В. Корупційні злочини: цифри, факти, висновки. *Сучасний стан кримінального законодавства України: шляхи реформування* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-прак. інтернет-конф. (м. Ірпінь, 1 берез. 2018 р.). Ірпінь, 2018. С. 31–34.
24. Боровик А. В. Кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією: проблемні питання поняття та класифікації. *Науковий вісник*

- Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2019. Вип. 56, Т. 2. С. 60–65.*
25. Боровик А. В. Підстави юридичної відповідальності за образу представника влади потребують удосконалення. *Вісник пенітенціарної асоціації України. 2021. № 4 (18). С. 60–72. doi:10.32837/ручч.v0i1(42).1002.*
  26. Боровик А. В. Юридична колізія при визначенні понять «корупційний злочин» та «корупційне правопорушення» у законодавстві України. *Модернізація законодавства та правозастосування: вимоги часу : матеріали Міжнар. юрид. наук.-практ. конф.(Київ, 6 груд. 2018 р.). Київ, 2018. С. 186–187.*
  27. Боровик А. В., Друзенко А. В. Особливості взаємодії Національної поліції щодо запобігання і протидії гендерно-обумовленому насильству. *Юридичний бюлетень. 2021. Вип. 21. С. 109–117. doi:10.32850/LB2414-4207.2021.21.15.*
  28. Боровик А. В., Дучимінська Л. М. Роль і вплив міжнародно-правових підходів та зарубіжної практики в удосконаленні законодавства України. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук – 2020 : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 23–24 квіт. 2020 р.) / Акад. ДПтС. Чернігів, 2020. Т. 2. С. 31–33.*
  29. Боровик А. В., Макаренко М. М. Поняття, сутність та класифікація адміністративно-правових методів діяльності національної поліції України. *Juris Europensis Scientia. 2021. № 1. С. 60–65. doi:10.32837/chern.v0i1.174.*
  30. Бочек О. І. Зарубіжний досвід застосування поліцейських заходів примусу. *Наука і правоохорона. 2016. № 4. С. 22–28.*
  31. Братков С. І. Види поліцейських заходів, що застосовуються Національною поліцією України. *Інтернаука. Серія : Юридичні науки : міжнар. наук. журн. 2017. № 2. С. 18–21.*
  32. Бугайчук К. Л. Деякі питання вдосконалення діяльності органів та підрозділів Національної поліції України. *Право і безпека. 2019. № 2 (73). С. 13–19. doi:10.32631/pb.2019.2.01.*
  33. Будь О. А. Нормативні засади застосування адміністративно-превентивних поліцейських заходів. *Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. Вип. 5, Т. 2. С. 40–45.*
  34. Будь О. А. Характеристика системи превентивних поліцейських заходів крізь призму норм адміністративного законодавства України. *Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Вип. 3 (24). С. 62–65.*

35. Булда О. А. Європейський досвід захисту права на свободу мирних зібрань. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2017. Вип. 21. С. 79–83.
36. Бурденюк В. М. Засади та принципи діяльності Національної поліції України. *Право.ua*. 2015. № 3. С. 57–63.
37. В Одесі під клубом «Ібіца» протестують проти концерту Лободи: у хід пішли петарди та димові шашки. *Politerno. Політичний Тернопіль* : [сайт]. URL: <https://politerno.com.ua/2017/05/28/v-odesi-pid-klubom-ibitsa-protestuyut-proty-kontsertu-lobody-u-hid-pishly-petardy-ta-dymovi-shashky-foto-video/>
38. Вайда Т. С., Домніцак В. В. Удосконалення охорони громадського порядку працівниками органів внутрішніх справ в умовах проведення антитерористичної операції. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2015. № 2. С. 128–137.
39. Васьковська О. В. Конституційне право на мирні збори та механізм його реалізації в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2007. 20 с.
40. Вдовиченко О. М. Організація забезпечення громадського порядку органами місцевого самоврядування в ЄС: вивчення позитивного досвіду. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 4, ч. 1. С. 3–7.
41. Вирок Шевченківського районного суду міста Києва від 14 черв. 2021 р. по справі № 761/18548/18. *YouControl* : [сайт]. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/97849398/>
42. Висновок Головного науково-експертного управління на проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини у справах “Веренцов проти України” та “Шмушкович проти України”» від 08 квіт. 2019 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=65550&pf35401=481501>
43. Власенко О. Л. Конституційне право громадян на свободу зборів, мітингів, походів і демонстрацій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2011. 20 с.
44. Возник М. В. Організаційно-правові засади управління органами внутрішніх справ при забезпеченні масових заходів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 20 с.

45. Волкова Н. В. Щодо ознак достовірності та достатності доказів у цивільному судочинстві. *Правове життя сучасної України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) : у 3 т. Одеса, 2020. Т. 2. С. 330–332.
46. Волокітенко І. О. Шляхи вдосконалення діяльності превентивних підрозділів Національної поліції України у сфері дотримання прав та свобод людини. *Правова позиція*. 2020. № 4 (29). С. 73–77. doi:10.32836/2521-6473.2020-4.15.
47. Галуцько В. М. Адміністративна відповідальність іноземців та осіб без громадянства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 180 с.
48. Гармаш В. В. Адміністративно-правовий статус кінологічних підрозділів Національної поліції України: сутність і зміст. *Право і безпека*. 2020. № 4 (79). С. 26–31. doi:10.32631/pb.2020.4.03.
49. Гладка О. В. Передумови реалізації адміністративно-правової доктрини людиноцентризму. *Lexportus*. 2017. № 1. С. 64–73.
50. Гладкий В. В. Конституційний антикорупційний правовий режим. *Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Другі юридичні читання* : матеріали Всеукр. наук. конф. (м. Одеса, 26 квіт. 2019 р.). Одеса, 2019. С. 9–15.
51. Гладкий В. В. Практика Європейського суду з прав людини у діяльності органів правосуддя як антикорупційний інструмент: проблеми та шляхи їх вирішення. *Практика ЄСПЛ в діяльності органів прокуратури і суду: виклики та перспективи* : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13 черв. 2018 р.) / НАПУ. Київ, 2018. С. 35–39.
52. Громадське обговорення щодо проекту Антикорупційної програми Міністерства культури та інформаційної політики України на 2021–2022 роки. *Міністерство культури та інформаційної політики України* : [сайт]. URL: <https://www.mkip.gov.ua/news/6604.html>
53. Грохольський В. Л. Адміністративно-правове забезпечення діяльності органів Національної поліції України з удосконалення реалізації правоохоронної функції держави. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4, ч. 3. С. 132–135. doi:10.32850/sulj.2019.4.3.30.
54. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Основні принципи діяльності поліції щодо забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2017. № 1. С. 171–184.

55. Дараганова Н. В. Дискусійні питання класифікації суб'єктів адміністративного права. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Серія : Політологія. Соціологія. Право. 2010. № 4 (8). С. 206–210.
56. Дахова І. І. Свобода зібрань: нормативна регламентація в Україні та практика Європейського суду з прав людини. *Legalsciences: research and Europeaninnovations: conference proceedings of International scientific and practical conference* (Czestochowa, April 23–24, 2021). Czestochowa, 2021. С. 43–46. doi:10.30525/978-9934-26-074-2-9.
57. Деділова Т. В. Вираження цілей перспективного розвитку підприємства: інноваційна стратегія. *Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу* : зб. тез доп. П'ятої міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 29 верес. – 01 жовт. 2011 р.). Суми, 2011. С. 54–56.
58. Декларація о защите всех лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания : резолюция ГА ООН от 09 декабря 1975 г. № 3452 (XXX). *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_084
59. Декларація о полиции : утв. резолюцией Парламентской ассамблеи Совета Европы от 08 мая 1979 г. № 690. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803
60. Декларація ООН о ликвидации всех форм расовой дискриминации : принятая резолюцией ГА ООН от 20 ноября 1963 г. № 1904 (XVIII). *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_338
61. Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії чи переконань : прийнята і проголошена резолюцією ГА ООН від 25 листоп. 1981 р. № 36/55. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_284
62. Денисюк Д. С. Принципи діяльності національної поліції України: теорія та практика реалізації. *Митна справа*. 2015. № 5. С. 63–68.
63. Дерев'ягін О. О. Правове регулювання діяльності органів національної поліції у сфері протидії злочинним посяганням на майно громадян. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 4 (76). С. 191–198.
64. Діденко С. В. Адміністративно-правовий статус Національної поліції у сфері забезпечення обігу та застосування зброї в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 3. С. 88–92.

65. Дідик Н. І. Превентивні функції в діяльності патрульної поліції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 2. С. 188–194.
66. Дідик Н. І., Костовська К. М. Адміністративно-правові аспекти взаємодія поліції та громади. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 4. С. 466–471.
67. Дії поліцейського під час здійснення поверхневої перевірки. Особливості застосування кайданків : метод. рек. / [В. А. Дідковський, В. В. Бондаренко, В. А. Сягровець та ін.]. Київ : НАВС, 2021. 62 с.
68. Дмитрієв А. А. Принципи та правове регулювання діяльності органів національної поліції з протидії організованій злочинності. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2016. № 1 (12). С. 164–174.
69. Дмитрик Р. В. Адміністративно-правовий статус поліцейського в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 204 с.
70. Долинний А. В. Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 198 с.
71. Домброван Н. В., Ізбаш К. С. Превентивні заходи реагування поліції на правопорушення. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 3 (9). С. 84–90. doi:10.32518/2617-4162-2020-3-84-90.
72. Драка, мати, оскорбления и задержание: как Нацкорпус пикетировал «Метрополь» на бульваре Пушкина. *Кременчуцька газета*. 2017. 16 грудня. URL: <http://kg.ua/news/v-kremenchuge-nackorpus-i-policiya-romenyalis-siloy>
73. Дрозд О. Ю., Романов М. Ю. Конституційне право громадян на мирні зібрання в системі сучасних правових цінностей. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 4 (121). С. 36–45. doi:10.33270/01211214.36.
74. Євграфова Є. П. Об'єктивність права: теоретико-прикладні засади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 446 с.
75. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню : підписана 26 листоп. 1987 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068
76. Євтушок В. А., Цебинога В. Ю. Принципи діяльності поліції: зарубіжний досвід і перспективи впровадження в Україні. *Вісник Луганського*

- державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2019. № 1 (85). С. 173–179. doi:10.33766/2524-0323.85.173-179.
77. Єсімов С. С. Шляхи вдосконалення діяльності Національної поліції щодо забезпечення транспортної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2018. Вип. 3. С. 158–168.
78. Жила С. Ю. Правові та організаційні засади забезпечення громадської безпеки підрозділами Національної поліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2016. 222 с.
79. З'явилося відео побиття поліцейського під Радою. *Корреспондент.net* : [сайт]. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/3897185-mitynh-pid-radoui-chetvero-postrazhdalykh>
80. Завальний М. В. Сутність та завдання взаємодії Національної поліції з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо забезпечення публічної безпеки та порядку. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 3, Т. 1. С. 146–150.
81. Завгородній В. А. Право на мирні зібрання в практиці Європейського Суду з прав людини. *Актуальні питання забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 листоп. 2017 р.). Дніпро, 2017. С. 104–109.
82. Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією № 217 А (III) ГА ООН від 10 груд. 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
83. Загальна характеристика та порядок застосування тимчасово обмеження в користуванні спеціальним правом : метод. рек. / Ж. В. Удовенко, В. В. Юсупов, М. Ф. Сокиран, І. І. Йовенко. Київ : НАВС, 2014. 32 с.
84. Загороднюк А. Г. Конституційне право громадян на збори, мітинги, походи і демонстрації: питання теорії та практики : дис. ... д-ра філос. : 081. Вінниця, 2021. 268 с.
85. Загороднюк А. Г. Право на мирні зібрання в системі конституційних прав і свобод людини і громадянина. *Правничий часопис Донецького університету*. 2018. № 1–2. С. 11–16. doi:10.31558/2518-7953.2018.1-2.2.
86. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : ХНУВС, 2016. 408 с.

87. Заросило В. О. Порівняльний аналіз адміністративної діяльності міліції України та поліції зарубіжних країн (Великобританії, США, Канади та Франції) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2002. 250 с.
88. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/Zvit_NPU_2021_.pdf
89. Звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за 2021 рік. Київ : ДБР, 2022. 49 с.
90. Іванцов В. О. Особливості застосування міліцією заходів адміністративного примусу щодо боротьби з правопорушеннями економічної спрямованості. *Право і безпека*. 2011. № 2 (39). С. 152–157.
91. Іванцов В. О., Чишко К. О. Співвідношення адміністративного примусу як методу адміністративної діяльності поліції та поліцейських заходів. *Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917–2017 рр.)* : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 25 листоп. 2017 р.) / ХНУВС. Харків, 2017. С. 136–138.
92. Іванцов В. О., Чишко К. О. Характеристика поліцейських заходів крізь призму методів адміністративної діяльності поліції. *Процес модернізації системи державного управління: конституційний, адміністративний та фінансовий аспекти* : кол. монографія / за заг. ред. А. С. Нестеренко. Одеса : Гельветика, 2017. 528 с. URL: <http://univd.edu.ua/science-issue/issue/2053>
93. Ізбаш К. С. Превентивні поліцейські заходи. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави* : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 25 берез. 2016 р.) / ОДУВС. Одеса, 2016. С. 153–155.
94. Іщенко Л. В. Непримусові заходи адміністративного впливу в діяльності Національної поліції: загальна характеристика. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія : Право. 2016. № 21. С. 177–180.
95. Йовенко І. І. Реалізація права на мирні зібрання як предмет адміністративної діяльності територіальних підрозділів національної поліції України. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19–20 січ. 2022 р.) / Наук.-дослід. ін-т публічного права. Київ, 2022. С. 22–24.

96. Йовенко І. І. Компетенція територіальних підрозділів Національної поліції України в контексті забезпечення реалізації права на мирні зібрання. *Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI сторіччі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 17–18 лют. 2021 р.) / Наук.-дослід. ін-т публічного права. Київ, 2021. С. 40–43.
97. Йовенко І. І. Концептуально-стратегічний напрям вдосконалення регулювання діяльності територіальних підрозділів національної поліції при проведенні мирних зібрань. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 1. С. 98–103.
98. Йовенко І. І. Особливості адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів Національної поліції як суб'єкта забезпечення реалізації права на мирні зібрання. *Юридична наука*. 2020. № 8. С. 188–195.
99. Йовенко І. І. Принципи діяльності територіальних підрозділів національної поліції України щодо забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання. *Юридична наука*. 2019. № 12, Т. 2. С. 209–214.
100. Йовенко І. І. Реалізації конституційного права на мирні зібрання як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *KELM*. 2022. № 1 (45). С. 177–181. doi:10.51647/kelm.2022.1.26 (Республіка Польща).
101. Йовенко І. І. Реалізація права на мирні зібрання як предмет адміністративної діяльності територіальних підрозділів національної поліції України. *Взаємодія суспільства і науки проблеми та перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15–16 лют. 2017 р.) / Наук.-дослід. ін-т публічного права. Київ ; 2017. С. 55–57.
102. Йовенко І. І. Система суб'єктів забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 6. С. 13–19. doi:10.32844/2618-1258.2021.6.3.
103. Йовенко І. І. Територіальні підрозділи Національної поліції України в системі суб'єктів забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12–13 серп. 2020 р.) / Наук.-дослід. ін-т публічного права. Київ, 2020. С. 32–34.
104. Йовенко І. І., Калиновський О. В. Особливості взаємодії органів внутрішніх справ України та іноземних держав щодо розшуку підозрюваних (обвинувачених). *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 2 (30). С. 18–26.

105. Йовенко І. І., Майгур М. О. Про злочин, передбачений частиною 2 статті 149 Кримінального кодексу України «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини» : макет матеріалів кримінального провадження. Харків : Головне слідче управління МВС України, 2013. 130 с.
106. Йовенко І. І., Топчій В. В. Зупинення досудового розслідування для виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України*. Серія : Економіка, право. 2014. № 2(65). С. 107–113.
107. Калашнік В. П. Види заходів, що реалізуються органами національної поліції та місце серед них адміністративного примусу. *Юридична наука*. 2020. № 4 (106), Т. 1. С. 79–85. doi:10.32844/2222-5374-2020-106-4-1.10.
108. Калаянов Д. П. Поліція країн ЄС та використання її досвіду в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ України: теорія і практика : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 40 с.
109. Каленіченко Л. І. Забезпечення реалізації юридичної відповідальності заходами Національної поліції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 12–15.
110. Каленіченко Л. І. Юридична відповідальність як форма державно-правового примусу: загальнотеоретична характеристика : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2018. 40 с.
111. Капинос О. В. Теоретико-правові засади функціонування адміністративного судочинства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 312 с.
112. Катрич Д. К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2016. Вип. 36, Т. 2. С. 31–35.
113. Кобець М. П., Бочек О. І. Застосування поліцейських заходів в аспекті дотримання прав людини і громадянина. *Наука і правоохорона*. 2018. № 3. С. 54–60.
114. Кобзар О. Ф. Адміністративно-правове регулювання поліцейської діяльності в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2016. 418 с.
115. Кобзар О. Ф. Адміністративно-правове регулювання поліцейської діяльності в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2016. 36 с.

116. Кобзар О. Ф. Основні положення взаємодії міліції з іншими правоохоронними органами держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2013. Вип. 21, ч. 2. С. 201–211.
117. Кобрусєва Є. А. Адміністративно-правове забезпечення права на мирні зібрання: теоретичні, практичні та порівняльно-правові аспекти : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2021. 450 с.
118. Кобрусєва Є. А. Суб'єкти адміністративного права як учасники суспільних відносин у сфері забезпечення права на мирні зібрання. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія : Юридичні науки. 2020. № 4, Т. 2. С. 132–140. doi:10.26661/2616-9444-2020-4.2-19.
119. Кобрусєва Є. А. Суб'єкти владних повноважень, як сторони суспільних відносин у сфері забезпечення права на мирні зібрання. *Правові новели*. 2019. № 7. С. 37–41.
120. Коваленко Л. П., Тарасов І. С. Поліцейські заходи патрульної поліції. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія : Юридичні науки. 2016. № 4. С. 59–64.
121. Ковалів М. В. Правоохоронні (поліцейські) заходи реагування на правопорушення. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2017. № 4. С. 245–253.
122. Ковалів М. В. Форми взаємодії органів внутрішніх справ і громадськості у сфері охорони громадського порядку. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2011. Вип. 2. С. 179–187.
123. Ковач А. В. Юридичні гарантії на підприємницьку діяльність в системі прав людини. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 35. С. 240–249.
124. Когут Я. М. Принципи діяльності Національної поліції в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2015. Вип. 3. С. 132–140.
125. Когут Я. М., Пряхіна Н. О., Жидецький Ю. Ц. Правові та психологічні аспекти застосування поліцейських заходів. *Соціально-правові студії*. 2021. Вип. 4 (14). С. 197–203. doi:10.32518/2617-4162-2021-4-197-203.
126. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 лип. 2005 р. № 2747-IV ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
127. Кодекс поведення должностных лиц по поддержанию правопорядка : утв. резолюцией ГА ООН от 17 декабря 1979 г. № 34/169. *Официальные*

- отчеты Генеральной Ассамблеи ООН. Тридцать четвертая сессия. Дополнение № 46 (A/34/46). М., 1989. С. 238–240.*
128. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-X ; у ред. від 05 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
129. Козленко В. Г. Види гарантій діяльності Національного антикорупційного бюро України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 1. С. 98–102.
130. Коллер Ю. С. Місце та роль заходів примусу в діяльності Національної поліції України. *Наука і правоохорона*. 2017. № 3 (37). С. 77–84.
131. Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2002. 408 с.
132. Комірчий П. О. Адміністративно-правові засади публічної служби у правоохоронній сфері України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 611 с.
133. Комірчий П. О. Публічна служба в правоохоронній сфері України: теорія та практика : монографія. Київ : Маслак, 2020. 476 с.
134. Комісаров О. Г. Концептуальні засади застосування поліцейських заходів примусу та їх використання у підготовці поліцейських. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : матеріали I міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 трав. 2016 р.) / ХНУВС. Харків, 2016. С. 146–149.
135. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок : підписана 18 груд. 1979 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207
136. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : підписана 04 листоп. 1950 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
137. Конвенція про політичні права жінок : підписана 20 груд. 1952 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156
138. Конвенція про права дитини : підписана 20 листоп. 1989 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
139. Конвенція про свободу асоціації та захист права на організацію : підписана 09 лип. 1948 р. № 87. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_125

140. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання : підписана 10 груд. 1984 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085
141. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР ; у ред. від 01 січ. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254к/96-вр>
142. Коренева М. М. Адміністративно-правовий механізм зниження юридичних ризиків у заходах примусу органів виконавчої влади України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 220 с.
143. Костенко І. В., Білоусова К. В. Поліцейські заходи в Україні: види та застосування. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія : Політологія. Соціологія. Право. 2021. № 2 (50). С. 134–137. doi:10.20535/2308-5053.2021.№2(50).242898.
144. Кошинець В. В. Теоретико-методологічні засади спеціального психологічного пізнання в юрисдикційному процесі : дис. ... д-ра юрид. наук : 19.00.06. Київ, 2019. 398 с.
145. Краснова М. Г. Реформування поліцейського корпусу на пострадянському просторі: практичні навички та труднощі реформування структури на прикладах України, Грузії, Молдови, Киргизії. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія : Питання політології. 2015. Вип. 28. С. 126–132.
146. Краснояров Ф. Ф. Удосконалення методів управління органами внутрішніх справ у контексті євроінтеграційних процесів в Україні. *Форум права*. 2014. № 2. С. 223–228.
147. Кривошеїн П. П. Адміністративно-правовий статус замовника об'єкта будівництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 133–137.
148. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III ; у ред. від 05 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
149. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI ; у ред. від 05 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
150. Крищенко А. Є. Адміністративно-правовий статус керівника територіального органу Національної поліції в сфері забезпечення публічної безпеки і порядку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 255 с.

151. Кузьменко Ю. В., Думанський Р. В. Міжнародний досвід здійснення превентивної діяльності органами поліції. *Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 26 лют. 2021 р.) / за ред. О. О. Шкути ; Херсонський факультет ОДУВС. Херсон, 2021. С. 18–23.
152. Куракін О. М., Романов М. Ю. Право на мирні зібрання: від авторитаризму до демократії. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2016. Вип. 1, Т. 1. С. 39–42.
153. Курило С. Л. Адміністративно-правові засоби взаємодії органів внутрішніх справ з органами місцевої влади з питань забезпечення громадської безпеки та громадського порядку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2013. 195 с.
154. Куркова К. М. Адміністративні процедури як інструмент захисту прав людини у зарубіжних країнах. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія : Право. 2013. Вип. 182, ч. 1. С. 264–272.
155. Куркова К. М. Адміністративні процедури: проблема нормотворчості (досвід України та США). *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 272–275.
156. Лакійчук Я. О. Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 219 с.
157. Лакійчук Я. О. До характеристики організаційних заходів поліції щодо здійснення нею превентивних заходів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 1. (22), Т. 5. С. 132–135.
158. Ластович Д. М. Поняття адміністративно-правового статусу поліції як суб'єкта надання поліцейських послуг. *Наше право*. 2015. № 6. С. 71–75.
159. Лепех Ю. С. Питання про співвідношення понять «правотворчість» та «нормотворчість». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2016. № 855. С. 225–231.
160. Литвин В. В. Психолого-правові засади удосконалення професійної діяльності поліцейських патрульної поліції : дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06. Київ, 2019. 260 с.
161. Лісничук О. В. Пошуки формули нового суспільного договору після Євромайдану. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2017. Вип. 5–6. С. 231–243.

162. Ліщинська В. О. Реалізація права на мирні зібрання в Україні та Польщі. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 1. С. 82–84.
163. Логвиненко Б. О. Проблемні питання адміністративної відповідальності за порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. *Law. State. Technology*. 2021. № 2. С. 31–35. doi:10.32782/LST/2021-2-4.
164. Логвиненко М. І. Правове регулювання діяльності міліції по забезпеченню політичного права громадян на свободу зборів, мітингів, вуличних походів та демонстрацій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 19 с.
165. Лошицький М. В. Використання зарубіжного досвіду як умова вдосконалення адміністративно-правового забезпечення професійної підготовки працівників міліції (поліції). *Юридична наука*. 2015. № 2. С. 34–42.
166. Люх В. В. Адміністративно-правові засади оптимізації діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансової безпеки України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 204 с.
167. Люх В. В. Взаємодія правоохоронних органів як сфера об'єктивації адміністративно-правових відносин із забезпечення фінансової безпеки держави. *Юридична наука: виклики і сьогодення* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 8–9 черв. 2018 р.). Одеса, 2018. С. 67–69.
168. Ляшук Р. М. Спеціальні принципи застосування силових заходів Державної прикордонної служби України. *Форум права*. 2009. № 2. С. 244–249.
169. Макарчук В. В. Поняття правового статусу правоохоронних органів. *Правові горизонти*. 2020. № 23. С. 90–94. doi:10.21272/legalhorizons.2020.i23.p90.
170. Марусяк Л. О., Павлюк Н. М. Міжнародні стандарти діяльності поліції у сфері захисту права власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 257–260. doi:10.32782/2524-0374/2020-3/62.
171. Маслова А. Б. Концепція людиноцентризму в адміністративному праві: передумови виникнення, зміст та нормативна основа. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2020. № 4 (44). С. 118–128.
172. Матвійчук А. В. «Конституційні обов'язки держави»: проблеми визначення поняття. *Конституційно-правові академічні студії*. 2018. № 1. С. 51–57.
173. Матвійчук А. В. Обов'язки держави як соціальний феномен. *Dictum factum*. 2018. № 1. С. 60–66. URL: <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/15/9>

174. Матієнко Т. В. Тактичні особливості спілкування поліцейського з правопорушниками. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2020. № 3 (43). С. 102–106.
175. Мацелик Т. О. Адміністративна правосуб'єктність як онтологічна здатність особи бути суб'єктом адміністративного права. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Серія : Правознавство. 2011. Вип. 597. С. 90–94.
176. Мацелик Т. О. Суб'єкти адміністративного права: поняття та система : монографія. Ірпінь : НУ ДПС України, 2013. 342 с.
177. Медведенко С. В. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності : дис. ... д-ра філос. : 081. Одеса, 2020. 283 с.
178. Медведенко С. В. Зарубіжний досвід взаємодії поліції з громадськістю на прикладі Великобританії та Бельгії. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. № 83. С. 135–142.
179. Мельник Д. Л. Маркетингова стратегія підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 3. С. 213–219.
180. Мельник Р. С. Забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу, не пов'язаних з відповідальністю : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 1999. 211 с.
181. Мельник Р. С. Концепція людиноцентризму у сучасній доктрині адміністративного права. *Право України*. 2015. № 10. С. 157–165.
182. Мельник Р. С. Новели сучасної концепції українського адміністративного права. *Lexportus*. 2017. № 5. С. 5–16.
183. Мельник Р. С. Право на свободу мирних зібрань: теорія і практика. Київ : ВАІТЕ, 2015. 168 с.
184. Мельничук М. А. Правові основи соціального партнерства міліції в умовах трансформації громадянського суспільства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2015. 195 с.
185. Мех Ю. В., Уварова М. В. Поліцейські заходи примусу та превентивні заходи: умови та особливості застосування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 482–485. doi:10.32782/2524-0374/2021-11/123.
186. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації : підписана 21 груд. 1965 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105
187. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : прийнято 16 груд. 1966 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

188. Мозгова А. А. Адміністративно-правова охорона прав і свобод громадян в умовах Євроінтеграції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 214 с.
189. Мозговий О. О. Гарантії діяльності сервісних центрів Міністерства внутрішніх справ України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 5. С. 230–232.
190. Моніторингова кампанія «Поліція під контролем». Асоціація УМДПЛ : [сайт]. URL: <https://umdpl.info/policeundercontrol/>
191. Мороз С. П. Образ держави у правовому дискурсі: діяльнісний аспект. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Спецвип., ч. 1. С. 12–15.
192. Московець В. І. Взаємодія міліції та населення в охороні громадського порядку. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2000. № 10. С. 284–288.
193. Мукоїда Р. В. Порядок застосування поліцейських засобів примусу. *Організація професійної підготовки в підрозділах Національної поліції України* : матеріали круглого столу (м. Одеса, 31 жовт. 2017 р.) / ОДУВС. Одеса, 2017. С. 132–134.
194. Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2020. 492 с.
195. Мулявка Д. Г. Порядок взаємодії податкової міліції з державними органами. *Податкова міліція: 21 рік на захисті економічної безпеки держави* : тези доп. наук.-практ. семінару (м. Ірпінь, 06 лют. 2019 р.) / УДФС України. Ірпінь, 2019. С. 51–53.
196. На акції під Мінрегіоном побили поліцейського, відкрили справу. *РБК-Україна* : [сайт]. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/aktsii-minregionom-pobili-politseyskogo-otkryli-1609159892.html>
197. На акції під ОПУ постраждали 27 правоохоронців, усіх затриманих відпустили, – поліція. *Радіо Свобода* : [сайт]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sternenko-aktsiya-politsiya-postrazhdali-zatrymani/31118813.html>
198. На Майдан вийшли 10 тисяч протестувальників. *Вечірній Київ* : [сайт]. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/36040/>
199. Надмірне застосування сили та масові затримання: поліція розіграла акцію протесту біля українського парламенту. *Фундація «Відкритий*

- діалог» : [сайт]. URL: <https://ua.odfoundation.eu/a/8584,nadmirne-zastosuvannja-syly-ta-masovi-zatrymannja-policija-rozihnala-akciju-protestu-bilja-ukrayinsko-ho-parlamentu/>
200. Надьон О. В., Помаза-Пономаренко А. Л. Правовий механізм державного регулювання фінансової безпеки банків України : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2018. 198 с.
  201. Національний моніторинг незаконного насильства в поліції в 2020 році. Харків : ХІСД, 2020. 64 с.
  202. Не чіпай мову: учасникам акції довелося фактично видирати активіста в поліції – включення. *5 канал* : [сайт]. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/ne-chipai-movu-uchasnykam-aktsii-dovelosia-faktychno-vydyraty-aktyvistav-politsii-vkliuchennia-219543.html>
  203. О порядке организации и проведения собраний, митингов, уличных шествий и демонстраций в СССР : указ Президиума Верховного Совета СССР от 28 июля 1988 г. № 9306-XI. *Zakonbase* : [сайт]. URL: <https://zakonbase.ru/content/base/4430#024d6>
  204. О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях : Федеральный Закон РФ от 19 июня 2004 г. № 54-ФЗ. *Собрание законодательства Российской Федерации*. 2004. № 25. Ст. 2485.
  205. Обговорення питань виявлення корупційних ризиків у діяльності МВС в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України. *Одеський державний університет внутрішніх справ* : [сайт]. URL: <http://oduvs.edu.ua/news/115299/>
  206. Оверченко Д. Г. Мета, завдання, принципи та функції превентивної діяльності поліцейських відділів масових та охоронних заходів. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2018. № 5 (9), Vol. 1. С. 15–19. doi:10.31435/rsglobal_ijitss/01072018/5950.
  207. Оверченко Д. Г. Тактико-психологічні аспекти превентивної діяльності поліцейських відділів масових і охоронних заходів : дис. ... д-ра філос. : 081. Одеса, 2021. 263 с.
  208. Озон: подробиці громадського спостереження за справедливістю судів. *Громадське Телебачення* : [сайт]. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/rizne/ozon-podrobyci-gromadskogo-sposterezhennya-za-spravedlyvistyuu-sudiv>
  209. Онишко О. Б. Правове підґрунтя забезпечення права на свободу мирних зібрань у Польщі та Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2015. № 4. С. 44–51.

210. Онищенко С. М. Адміністративно-правове забезпечення права на мирні зібрання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 209 с.
211. Організація охорони публічного порядку : навч. посіб. / [Д. В. Андреев, С. Г. Братель, Ю. А. Ваньчик, Н. І. Золотарьова та ін.] ; за ред. В. А. Кулікова. Київ : Маслаков, 2019. 164 с.
212. Орлов В. А. Правові засади становлення муніципальної варти в Україні. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 1. С. 62–69. doi: 10.32366/2523-4269-2019-66-1-62-69.
213. Осадчий В. І. Якість кримінального закону–важлива складова охорони прав і свобод людини. *Dictum factum*. 2018. № 2. URL: <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/download/40/33>
214. Основные принципы применения силы и огнестрельного оружия должностными лицами по поддержанию правопорядка : приняты резолюцией Восьмого Конгресса ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями от 07 сентября 1990 г. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_334
215. Падалка О. А. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2016. 216 с.
216. Падалка О. А. Щодо сутності правового статусу Національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3, Т. 2. С. 132–135.
217. Пайда Ю. Ю. Застосування примусу правоохоронними органами України: окремі аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 3. С. 94–101. doi: 10.31733/2078-3566-2021-3-94-101.
218. Пам'ятка працівника Національної поліції України: інформаційно-довідкові матеріали з питань професійного спілкування поліцейських / [уклад. : І. В. Клименко, Д. В. Швець, О. О. Євдокімова, Я. С. Посохова. Харків : ХНУВС, 2017. 52 с.
219. Панова О. О. Організація діяльності органів поліції щодо підтримання публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів. *Society, Politics, Administration in Central Europe*. 2017. Vol. 2. P. 42–46.
220. Панькевич В. М., Сухоребра Т. І. Дотримання принципу рівноправності громадян під час застосування превентивних поліцейських заходів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2021. Вип. 65. С. 69–72. doi: 10.24144/2307-3322.2021.65.12.

221. Паньок С. І. Свобода мирних зібрань: порівняльний аналіз законодавства країн-сусідів України. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. № 88. С. 153–161.
222. Парханов Г. Р. Превентивна діяльність поліції у сфері ювенальної превенції. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2018. № 2, Т. 3. С. 80–84.
223. Передерій О. С., Григоренко Є. І. Особливості правового статусу Національної поліції в Україні (теоретико-правовий аспект). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія : Право. 2015. № 20. С. 35–38.
224. Пестрецов М. О. Особливості правового регулювання діяльності підрозділів карного розшуку у протидії злочинним посяганням на помешкання громадян. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2 (87). С. 193–202.
225. Пилипів Р. М. Проблеми правозастосування поліцейських заходів під час нагляду за дорожнім рухом. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 81–88.
226. Пипяк М. І. Адміністративний суд в системі державних органів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2016. 191 с.
227. Після «спекотного» протесту на Банковій поліція затримала ветерана Влада Сорда. Його намагалися відбити, та марно. *Новинарня. Новини України що воює* : [сайт]. URL: <https://novynarnia.com/2021/03/21/sord-arrest/>
228. Пісоцька К. О. Нормативно-правове забезпечення діяльності підрозділів ювенальної превенції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 1 (30). С. 117–121. doi: 10.32837/ruuv.v0i1(30).529.
229. Плевако А. А. Досвід Великої Британії для вдосконалення діяльності поліції в Україні. *The scientific potential of the present : Proceedings of the International Scientific Conference (St. Andrews, December 1, 2016)*. Vinnytsia : Rogalska, 2016. С. 51–53.
230. Плугатар Т. А. Принципи діяльності поліції у сучасній демократичній державі. *Наука і правоохорона*. 2015. № 4. С. 33–41.
231. Погребиська А. О. Проблемні питання щодо застосування превентивних поліцейських заходів. *Митна справа*. 2015. № 5 (2). С. 82–86.
232. Подоляка А. М. Взаємодія державних органів в охороні громадського порядку. *Форум права*. 2009. № 2. С. 338–344.

233. Поклад О. В. Громадський контроль за діяльністю поліції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 17 с.
234. Поліція з народом? Як (не) змінилась робота правоохоронців після Революції гідності. *Громадське Телебачення* : [сайт]. URL: <https://hromadske.ua/posts/policiya-z-narodom-yak-ne-zminilas-robotu-pravoohoronciv-pislya-revoluciyi-gidnosti>
235. Поліщук А. О. Забезпечення прав людини при застосуванні заходів адміністративного примусу поліцією : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 178 с.
236. Поліщук А. О. Окремі аспекти щодо визначення адміністративного примусу в діяльності Національної поліції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1 (81). С. 76–81.
237. Поліщук В. Г. Адміністративно-правове регулювання та практика проведення масових заходів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 1999. 17 с.
238. Половніков В. В. Деякі особливості структури управління у сфері охорони та захисту державного кордону України. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 20. С. 111–120.
239. Постанова Вінницького окружного адміністративного суду від 05 трав. 2017 р. по справі № 802/719/17-а. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/66356937>
240. Постанова Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 01 трав. 2016 р. по справі № 804/2492/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57493728>
241. Постанова Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 08 верес. 2017 р. по справі № 804/5710/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/68738272>
242. Постанова Донецького окружного адміністративного суду від 29 квіт. 2016 р. по справі № 805/1173/16-а. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57492542>
243. Постанова Житомирського апеляційного адміністративного суду від 24 черв. 2018 р. по справі № 806/3127/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74903223>
244. Постанова Золотоніського міськрайонного суду Черкаської області від 16 лист. 2021 р. по справі № 695/3163/21, провадження

- № 3/695/2104/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101247613>
245. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 21 черв. 2018 р. по справі № 761/4589/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74939053>
246. Постанова Львівського апеляційного суду від 05 жовт. 2021 по справі № 461/438/21, провадження № 33/811/573/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/966617073>
247. Постанова Одеського окружного адміністративного суду від 26 квіт. 2016 р. по справі № 815/1914/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57428383>
248. Постанова Северодонецького міського суду Луганської області від 05 жовт. 2021 р. по справі № 428/7755/21, провадження № 3/428/1818/2021. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100312819>
249. Постанова Соснівського районного суду міста Черкаси від 05 жовт. 2021 р. по справі № 712/2956/21, провадження № 3/712/1193/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96622527>
250. Постанова Харківського окружного адміністративного суду від 20 квіт. 2016 р. по справі № 820/2057/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57257039>
251. Постанова Херсонського окружного адміністративного суду від 16 трав. 2016 р. по справі № 821/665/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57726559>
252. Постанова Херсонського окружного адміністративного суду від 27 квіт. 2016 р. по справі № 821/582/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57429117>
253. Поцілуйко В. М. Особливості здійснення поверхневої перевірки, особистого огляду та особистого обшуку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2018. Вип. 50, Т. 2. С. 112–116.
254. Правове регулювання управлінської та правоохоронної діяльності у сфері оподаткування : кол. монографія / за заг. ред. О. П. Рябченко. Харків : Панов, 2016. 472 с.
255. Припутень Д. С. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: сравнительно-правовой аспект. *Верховенство права*. 2016. Т. 1. С. 95–99.

256. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3477-IV ; у ред. від 02 груд. 2012 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
257. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03 лют. 2015 р. № 141-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19>
258. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту честі і гідності громадян та працівників правоохоронних органів : проект Закону України реєстр. № 5050-1 від 24 лют. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=71217&pf35401=543366>
259. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини у справах «Веренцов проти України» та «Шмушкович проти України» : проект Закону України реєстр. № 10081 від 26 лют. 2019 р. ; проект Закону відкликано 29 серп. 2019 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=65550&pf35401=477551>
260. Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : постанова Кабінету Міністрів України від 09 груд. 2020 р. № 1236 ; у ред. від 13 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020-п>
261. Про гарантії свободи мирних зібрань в Україні : проект Закону України реєстр. № 3587-1 від 11 груд. 2015 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=57396&pf35401=368827>
262. Про гарантії свободи мирних зібрань: проект Закону України реєстр. № 3587 від 07 груд. 2015 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=57310&pf35401=367708>
263. Про гарантії свободи мирних зібрань : проект Закону України реєстр. № 1200 від 29 серп. 2019 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=66509&pf35401=494079>
264. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 берез. 2012 р. № 4572-VI ; у ред. від 22 трав. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

265. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3781-XII ; у ред. від 24 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>
266. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб : Закон України від 04 берез. 1998 р. № 160/98-ВР ; у ред. від 03 лип. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160/98-вр>
267. Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
268. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 берез. 2018 р. № 2337-VIII ; у ред. від 24 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>
269. Про дорожній рух : Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3353-XII; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>
270. Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні : Закон України від 16 листоп. 1992 р. № 2782-XII ; у ред. від 16 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>
271. Про екстрену медичну допомогу : Закон України від 05 лип. 2012 р. № 5081-VI ; у ред. від 07 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17>
272. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15 квіт. 2014 р. № 1207-VII ; у ред. від 21 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>
273. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08 верес. 2005 р. № 2866-IV ; у ред. від 07 січ. 2018 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
274. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24 лют. 1994 р. № 4004-XII ; у ред. від 14 січ. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/4004-12>

275. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII ; у ред. від 09 груд. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
276. Про Засади державної політики України в галузі прав людини : постанова Верховної Ради України від 17 черв. 1999 р. № 757-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 35. Ст. 303.
277. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06 верес. 2012 р. № 5207-VI ; у ред. від 30 трав. 2014 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>
278. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 05 серп. 2020 р. № 695. *Офіційний вісник України*. 2020. № 67. Ст. 2155.
279. Про затвердження Змін до Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27 лют. 2018 р. № 148 ; у ред. від 27 лют. 2018 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0314-18>
280. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 лип. 2017 р. № 575 ; у ред. від 29 трав. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>
281. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 лип. 2017 р. № 650 ; у ред. від 11 серп. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>
282. Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23 трав. 2017 р. № 440 ; у ред. від 01 лип. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17>
283. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події

- та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27 квіт. 2020 р. № 357. *Офіційний вісник України*. 2020. № 41. Ст. 1345.
284. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06 листоп. 2015 р. № 1376 ; у ред. від 24 верес. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>
285. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 листоп. 2015 р. № 1395 ; у ред. від 04 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15>
286. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13 січ. 2020 р. № 13 ; у ред. від 05 черв. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>
287. Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 18 груд. 2018 р. № 1026. *Офіційний вісник України*. 2019. № 11. Ст. 378.
288. Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01 лют. 2016 р. № 70. *Офіційний вісник України*. 2016. № 19. Ст. 775.
289. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31 жовт. 2016 р. № 1129. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17>
290. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної,

- пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 серп. 1998 р. № 622 ; у ред. від 04 верес. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>
291. Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10 груд. 2015 р. № 1560 ; у ред. від 10 груд. 2015 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0012-16>
292. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини : указ Президента України від 25 серп. 2015 р. № 501/2015. *Офіційний вісник Президента України*. 2015. № 20. Ст. 1203.
293. Про затвердження Плану заходів Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року : наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 16 лют. 2016 р. № 2/02-16. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v2_02715-16
294. Про затвердження Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті та внесення змін до Положення про Міністерство культури України : постанова Кабінету Міністрів України від 21 серп. 2019 р. № 812 ; у ред. від 08 лип. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/812-2019-п>
295. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2015 р. № 878 ; у ред. від 29 трав. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п>
296. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2015 р. № 877 ; у ред. від 16 верес. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-п>
297. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02 лип. 2015 р. № 796. *Офіційний вісник України*. 2015. № 54. Ст. 1767.

298. Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Мін'юсту України від 30 січ. 2018 р. № 64/261/5 ; у ред. від 10 лип. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-18>
299. Про затвердження Порядку взаємодії органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, та органів Державної прикордонної служби України під час здійснення виконавчого провадження : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Мін'юсту України від 30 січ. 2018 р. № 256/5/65 ; у ред. від 05 квіт. 2019 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0133-18>
300. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10 серп. 2016 р. № 773. *Офіційний вісник України*. 2016. № 77. Ст. 2582.
301. Про затвердження Порядку організації та проведення недержавних масових заходів релігійного, культурно-просвітницького, спортивного, видовищного та іншого характеру в місті Києві : рішення Київської міської ради від 19 груд. 2019 р. № 470/8043. *ЛІГА:ЗАКОН* : [сайт]. URL: [https://kmr.ligazakon.net/document/mr191442\\$2019_12_19](https://kmr.ligazakon.net/document/mr191442$2019_12_19)
302. Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15 листоп. 2017 р. № 930. *Офіційний вісник України*. 2018. № 8. Ст. 319.
303. Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення : постанова Кабінету Міністрів України від 17 груд. 2008 р. № 1086 ; у ред. від 09 груд. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1086-2008-п>
304. Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання : постанова Кабінету Міністрів України від 17 груд. 2008 р. № 1102 ; у ред. від 05 груд. 2018 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2008-п>

305. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09 листоп. 2016 р. № 1179 ; у ред. від 09 листоп. 2016 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>
306. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 12 черв. 2020 р. № 471. *Офіційний вісник України*. 2020. № 50. Ст. 1571.
307. Про затвердження протиепідемічних заходів під час проведення масових заходів (окрім спортивних) на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) : постанова Головного державного санітарного лікаря від 06 груд. 2021 р. № 23 ; у ред. від 20 груд. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0023488-21>
308. Про захист суспільної моралі : Закон України від 20 листоп. 2003 р. № 1296-IV ; у ред. від 17 берез. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
309. Про Заяву Верховної Ради України у зв'язку з сьомою річницею початку Євромайдану та подій Революції Гідності : постанова Верховної Ради України від 17 лют. 2021 р. № 1240-IX ; у ред. від 11 квіт. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-20>
310. Про звернення громадян : Закон України від 02 жовт. 1996 р. № 393/96-ВР ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>
311. Про інформацію : Закон України від 02 жовт. 1992 р. № 2657-XII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
312. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лют. 2014 р. № 794-VII ; у ред. від 10 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
313. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 лип. 2017 р. № 2136-VIII ; у ред. від 11 квіт. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
314. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

315. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09 квіт. 1999 р. № 586-XIV ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
316. Про муніципальну варту : проєкт Закону України від 18 трав. 2015 р. № 2890. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=55192&pf35401=342767>
317. Про надання повноважень посадовим особам Комунального підприємства «Муніципальна варта» Ірпінської міської ради на складання протоколів про адміністративні правопорушення : рішення виконавчого комітету Ірпінської міської ради від 19 черв. 2018 р. № 129. URL: https://www.vartairpin.org/_files/ugd/276dc4_7b1956f131d246e9aa2d0d7c40498f72.pdf
318. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
319. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : указ Президента України від 27 верес. 2021 р. № 487/2021. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 24. Ст. 1099.
320. Про Національну стратегію у сфері прав людини : указ Президента України від 24 берез. 2021 р. № 119/2021. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 9. Ст. 368.
321. Про організацію роботи із запитами на публічну інформацію в Національній поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 лют. 2017 р. № 95 ; у ред. від 19 лют. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-17#Text>
322. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 берез. 1991 р. № 875-XII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>
323. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18 січ. 2018 р. № 2268-VIII ; у ред. від 30 груд. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>
324. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квіт. 2001 р. № 2402-III ; у ред. від 01 груд. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

325. Про порядок організації і проведення мирних заходів : проект Закону України реєстр. № 2450 від 06 трав. 2008 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=32431&pf35401=121815>
326. Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР : постанова Верховної Ради України від 12 верес. 1991 р. № 1545-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 46. Ст. 621.
327. Про Правила дорожнього руху : постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовт. 2001 р. № 1306 ; у ред. від 01 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п>
328. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII ; у ред. від 01 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
329. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 берез. 2000 р. № 1550-III ; у ред. від 23 квіт. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>
330. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України від 27 лют. 1991 р. № 791а-XII ; у ред. від 27 трав. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791a-12>
331. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15 верес. 1999 р. № 1045-XIV ; у ред. від 24 листоп. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>
332. Про свободу мирних зібрань : проект Закону України реєстр № 2508а від 04 лип. 2013 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=47751&pf35401=269420>
333. Про свободу мирних зібрань : проект Закону України реєстр. № 2508а-1 від 17 лип. 2013 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=47925&pf35401=270751>
334. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квіт. 1991 р. № 987-XII ; у ред. від 31 січ. 2019 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
335. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квіт. 2021 р. № 366-р. *Офіційний вісник України*. 2021. № 36. Ст. 2154.

336. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листоп. 2017 р. № 1023-р. *Офіційний вісник України*. 2018. № 23. Ст. 808.
337. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 груд. 1997 р. № 776/97-ВР ; у ред. від 16 лип. 2021 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>
338. Про утворення Національної поліції України : постанова Кабінету Міністрів України від 02 верес. 2015 р. № 641. *Офіційний вісник України*. 2015. № 72. Ст. 2363.
339. Про утворення територіальних органів Національної поліції та ліквідацію територіальних органів Міністерства внутрішніх справ : постанова Кабінету Міністрів України від 16 верес. 2015 р. № 730. *Офіційний вісник України*. 2015. № 76. Ст. 2526.
340. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22 черв. 2000 р. № 1835-III ; у ред. від 03 лип. 2020 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>
341. Пробко І. Б. Поняття та класифікація конституційних прав, свобод і обов'язків людини та громадянина, гарантії їх реалізації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. № 11. С. 86–89.
342. Прокопенко О. Ю., Булатін Д. О., Кушніренко Р. О. Можливості використання досвіду країн ЄС у сфері здійснення поліцією превентивної діяльності в Україні. *Право і безпека*. 2021. № 4 (83). С. 56–63. doi:10.32631/rb.2021.4.06.
343. Прокопенко О. Ю., Комзюк М. А. Адміністративно-превентивні заходи забезпечення безпеки дорожнього руху Національною поліцією України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 189–194. doi:10.32849/2663-5313/2021.4.28.
344. Проневич О. С. Проактивна діяльність поліції (міліції) як складова сучасної парадигми охорони правопорядку. *Форум права*. 2011. № 3. С. 639–643.
345. Протести біля ОПУ: всіх затриманих відпустили, постраждали 27 поліцейських. *Deutsche Welle* : [сайт]. URL: <https://www.dw.com/uk/protesty-bilia-opu-vsikh-zatrymanykh-vidpustyly-postrazhdaly-27-politseyskykh/a-56669622>

346. Пунда О. О. Адміністративно-правове регулювання забезпечення здійснення особистих немайнових прав : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2018. 449 с.
347. Пчелін В. Б. Підзаконне нормативно-правове регулювання провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчих органам Національної поліції України. *Правова позиція*. 2021. № 1 (30). С. 74–77. doi: 10.32836/2521-6473.2021-1.13.
348. Рейтинг прозорості 100 міст України. *Transparent Cities* : [сайт]. URL: <https://transparentcities.in.ua/transparency-rating>
349. Рідним захисників Маріуполя не дали провести мітинг у Києві на підтримку бійців. *Українська правда* : [сайт]. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/05/5/7344271/>
350. Рішення у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) : рішення Конституційного Суду України від 19 квіт. 2001 р. № 4-рп/2001 по справі № 1-30/2001. *Офіційний вісник України*. 2003. № 28. Ст. 1379.
351. Рішення у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини п'ятої статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій) : рішення Конституційного Суду України від 08 верес. 2016 р. № 6-рп/2016 (Справа № 1-13/2016). *Вісник Конституційного Суду України*. 2016. № 6. С. 140–151.
352. Родичам бійців «Азову» не дозволили провести мітинг у Києві та пресингують в інтернеті. *UA.NEWS* : [сайт]. URL: <https://ua.news/ua/rodycham-bijtsiv-azovu-ne-dozvolyly-provesty-mityng-u-kyuevi-ta-presynguyut-v-interneti/>
353. Романов М. Ю. Сучасний стан нормативного забезпечення реалізації конституційного права громадян збиратися мирно, без зброї, проводити мітинги, походи і демонстрації. *Честь і закон*. 2021. № 4 (79). С. 54–60.

354. Саленко А. В. Философия свободы мирных собраний в конституционных принципах России и Германии. *Антиномии*. 2020. Т. 20, Вып. 1. С. 117–139. doi: 10.24411/2686-7206-2020-10105.
355. Салманова О. Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України : монографія. Харків : Панов, 2016. 460 с.
356. Салманова О. Ю., Татаренкова О. А. Щодо удосконалення положень закону України «Про Національну поліцію» в частині застосування превентивних поліцейських заходів. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 листоп. 2020 р.) / ХНУВС. Харків, 2020. С. 115–117.
357. Самбор М. А. Використання положень Рішень Європейського суду з прав людини по захисту права на свободу мирних зібрань у справах щодо третіх держав в українському правовому просторі. *Журнал європейського і порівняльного права*. 2020. Вип. 12 (1–2). С. 96–100.
358. Самбор М. А. Конституційне право на свободу мирних зібрань в Україні. *Право України*. 2020. № 6. С. 251–272. doi: 10.33498/louu-2020-06-251.
359. Самбор М. А. Повноваження органів Національної поліції України під час забезпечення здійснення права на свободу мирних зібрань. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. Т. 4, № 88. С. 134–147. doi: 10.33766/2524-0323.88.134-147.
360. Самбор М. А. Повноваження поліції щодо забезпечення права на мирні зібрання. *Актуальні питання забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 листоп. 2017 р.) / ДДУВС. Дніпро, 2017. С. 152–157.
361. Самбор М. А. Форми здійснення права на свободу мирних зібрань. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2 (85). С. 31–43. doi: 10.32631/v.2019.2.03.
362. Свида О. Г. Адміністративні суди в Україні: становлення та перспективи розвитку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2008. 17 с.
363. Святненко А. П. Право на свободу мирних зібрань в Україні та державах Європейського Союзу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2019. 220 с.
364. Святокум І. О. Нормативно-правове забезпечення діяльності поліцейських комісій: стан і перспективи розвитку. *Право і безпека*. 2019. № 1 (72). С. 47–52. doi: 10.32631/pb.2019.1.05.

365. Сергенюк Д. І. До питання забезпечення публічної безпеки під час проведення масових заходів у діяльності Національної поліції України. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. Vol. 2, № 2. С. 138–144.
366. Сергенюк Д. І. Роль Національної поліції України у формуванні безпечного середовища для життєдіяльності населення : дис. ... д-ра філос. : 081. Львів, 2020. 255 с.
367. Середа М. Л. Підходи Європейського суду з прав людини щодо права на свободу мирних зібрань. *Наукові записки НаУКМА*. Серія : Юридичні науки. 2018. Т. 2. С. 57–62. doi: 10.18523/2617-2607.2018.55-62.
368. Середа М. Л. Право на мирні зібрання: теоретичні, практичні та порівняльно-правові аспекти : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2019. 204 с.
369. Сидоренко Д. В., Лаціба М. В. Барометр ОГС: оцінка середовища для громадянського суспільства у країнах Східного партнерства (оновлення в Україні). Київ : ECNL ; УНЦПД, 2020. 27 с.
370. Синявська О. Ю. Застосування превентивних поліцейських заходів щодо запобігання поширенню пандемії COVID-19 в Україні. *Держава та регіони*. Серія : Право. 2021. № 4 (74). С. 63–71. doi: 10.32840/1813-338X-2021.4.10.
371. Сівков С. В. «Взаємодія» і «координація»: масштабність понять. *Закон и жизнь*. 2013. № 6. С. 27–29.
372. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III ; у ред. від 19 лют. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
373. Сіроха Д. І. Стадії нормотворчого процесу суб'єктів трудового права: теоретико-правовий аспект. *Публічне право*. 2016. № 3. С. 185–193.
374. Січкач В. О. Використання досвіду поліції зарубіжних країн в діяльності міліції України по забезпеченню прав та свобод людини (організаційно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2008. 196 с.
375. Соболев Є. Ю. Міжнародні стандарти протидії дискримінації за ознакою інвалідності. *Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 трав. 2019 р.). Дніпро, 2019. С. 12–14.
376. Соболев Є. Ю. Оглядовий аналіз окремих положень антидискримінаційного законодавства в зарубіжних країнах у контексті порушення прав осіб з інвалідністю. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 1, Т. 1. С. 56–60.

377. Соболев Є. Ю., Шашкова А. О. Адміністративно-правовий статус антимонопольного комітету України як органу оскарження в сфері публічних закупівель. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія : Право. 2018. № 4. С. 180–185.
378. Сокурєнко В. В. Пріоритетні напрями взаємодії ГУНП в Харківській області та Харківського національного університету внутрішніх справ у сфері забезпечення правопорядку. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994–2019 рр.)* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 листоп. 2019 р.) / ХНУВС. Харків, 2019. С. 25–27.
379. Солнцева Х. В., Сливна В. А. Деякі питання щодо джерел адміністративно-правового забезпечення діяльності Національної поліції України. *Право та інноваційне суспільство*. 2019. № 1 (12). С. 21–29. doi: 10.31359/2309-9275-2019-12-1-21.
380. Солонар А. В. Принципи діяльності поліції в Україні та за кордоном. *Правові горизонти*. 2017. Вип. 4 (17). С. 62–67.
381. Сопілко І. М., Армаш Н. О. Кору́пція в Україні як спадщина радянського державного управління. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2018. № 2. С. 89–94.
382. Сорока Л. В. Адміністративно-правовий механізм реалізації космічної доктрини України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 490 с.
383. Сорока Л. В. Державне регулювання і управління та їх співвідношення з публічним адмініструванням. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. № 86. С. 204–209. doi: 10.32837/apdp.v0i86.2439.
384. Сорока Л. В. Державний нагляд і контроль як основа адміністративно-правового забезпечення та реалізації державних гарантій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського*. Серія : Юридичні науки. 2020. Т. 31, № 4 (70). С. 173–177. doi: 10.32838/1606-3716/2020.4/28.
385. Спостереження за справами Майдану: набір у групу. *Громадський простір* : [сайт]. URL: <https://www.prostir.ua/event/sposterezhennya-zaspravamy-majdanu-nabir-u-grupu/>
386. Стеблянко А. В. Адміністративно-правовий статус правоохоронних органів як суб'єктів взаємодії з фінансовими установами у сфері протидії легалізації злочинних доходів. *Право і безпека*. 2019. № 4 (75). С. 59–64. doi: 10.32631/pb.2019.4.08.

387. Стеблянко А. В. Адміністративно-правові засади взаємодії правоохоронних органів з фінансовими установами щодо протидії легалізації злочинних доходів : дис. ... д-ра філос. : 081. Суми, 2021. 265 с.
388. Стеблянко А. В. Критерії оцінювання ефективності взаємодії правоохоронних органів з фінансовими установами щодо протидії легалізації злочинних доходів. *Правові горизонти*. 2020. Вип. 21 (34). С. 76–81.
389. Стеблянко А. В., Горобець Н. С. Структура та зміст методики взаємодії правоохоронних органів з фінансовими установами у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2021. Вип. 4 (96). С. 128–137. doi: 10.33766/2524-0323.96.128-137.
390. Степаненко К. В. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян України за кордоном : дис. ... канд. юрид наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2009. 229 с.
391. Сутички на Банковій: 27 правоохоронців отримали опіки очей, а всіх затриманих відпустили – поліція. *ТСН* : [сайт]. URL: <https://kyiv.tsn.ua/sutichki-na-bankoviy-27-pravoohoronciv-otrimali-opiki-ochey-a-vsih-zatrimanih-vidpustili-policiya-1732276.html>
392. Танько А. В. Адміністративно-правовий статус органів Національної поліції України як суб'єкта реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини. *Право і безпека*. 2020. № 1 (76). С. 32–38.
393. Терещук В. В. Поняття, ознаки та структура суб'єктів публічного адміністрування України. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 89–94. doi: 10.32842/2078-3736/2020.1-2.16.
394. Терещук В. В. Правовий статус суб'єктів публічного адміністрування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 269 с.
395. Терещук В. В. Правовий статус суб'єктів, які здійснюють публічне адміністрування в Україні. *Правові засади організації та здійснення публічної влади* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 28 лют. – 02 берез. 2020 р.) / XVІІІ ім. Л. Юзькова. Хмельницький, 2020. С. 388–391.
396. Тиліпська О. Ю. Правовий механізм забезпечення реалізації та захисту права на мирні зібрання в Україні: адміністративно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 241 с.
397. Тимофеев В. П., Денисенко Є. М. Застосування спецзасобів поліцією як один із видів примусових заходів. *Актуальні питання забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та*

- міжнародний досвід* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 17 листоп. 2017 р.). Дніпро, 2017. С. 219–221.
398. Типові правопорушення поліцейських під час карантину за версією правозахисників. *Радіо Свобода* : [сайт]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30583448.html>
399. Тисячі людей на Майдані: протестувальники рушили в урядовий квартал. *Радіо свобода* : [сайт]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-protest-kapituliatsiya-vice/30201847.html>
400. Туз Н. Д. Прогалини законодавчої бази як чинник неефективної діяльності патрульної поліції України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2018. Вип. 1. С. 189–198.
401. Тынччогулуштаржонундо: Кыргыз Республика сынын Мыйзамы 23.05.2012 № 64. URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/203664/10?cl=ky-kg&mode=tekst>
402. У Києві під час акції протесту напали на поліцейського, затримано 9 осіб. *РБК-Україна* : [сайт]. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/kievevremya-aktsii-protesta-napali-politseyskogo-1612266055.html>
403. У сутичках під будівлею Ради постраждали поліцейські. *Deutsche Welle* : [сайт]. URL: <https://www.dw.com/uk/y-сутицках-під-будівлею-ради-постраждали-поліцейські/a-51712939?maca=ukr-rss-ukrnet-ukr-all-3816-xml>
404. У Чернівцях відбулася хресна хода на підтримку парафій, які переходять до ПЦУ. Прес-служба Київської Митрополії ПЦУ. *Православна церква України* : [сайт]. URL: <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyny/u-chernivtsyah-vidbulasya-hresna-hoda-na-pidtrymku-parafij-yaki-perehodyat-do-ptsu/>
405. Ульянов О. І. Правове забезпечення діяльності національної поліції: досвід України та зарубіжних країн. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 3–4. С. 137–140.
406. Ульянов О. І. Правові засади застосування поліцейських заходів примусу та вогнепальної зброї працівниками Національної поліції України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 1. С. 34–36.
407. Фатхутдінов В. Г. Напрямки удосконалення діяльності Національної поліції України в системі забезпечення громадської безпеки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Юридичні науки. 2018. Т. 29, № 2 (68). С. 95–100.

408. Фелик В. І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 40 с.
409. Фелик В. І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України : монографія / за заг. ред. проф. О. М. Музичука. Харків : Панов, 2016. 511 с.
410. Фелик В. І. Особливості адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта профілактичної діяльності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 181–189.
411. Філоретова М. В. Деякі питання гарантування та захисту права на свободу мирних зібрань у практиці Європейського суду з прав людини. *Право і суспільство*. 2019. № 1. С. 112–118.
412. Філоретова М. В. Свобода мирних зібрань в Україні крізь призму європейських стандартів. *Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія : Політологія. Соціологія. Право. 2017. № 3/4 (35/36). С. 128–133.
413. Філоретова М. В. Свобода мирних зібрань як об'єкт захисту адміністративними судами : дис. ... д-ра філос. : 081. Київ, 2021. 251 с.
414. Філоретова М. В. Спонтанне мирне зібрання: проблеми адміністративно-правового регулювання. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія : Право. 2020. Вип. 8. С. 130–135. doi: 10.36550/2522-9230.2020.8.27.
415. Хамула П. І. Правоохоронні органи в системі органів державної влади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2015. 235 с.
416. Хатнюк Ю. А. Актуальні проблеми організації охорони громадського порядку : курс лекцій. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 168 с.
417. Хресну ходу відвідали близько 350 тис. вірян, – УПЦ. *Українські новини* : [сайт]. URL: <https://ukranews.com/ua/news/791247-ponad-350-tys-viryany-vzyaly-uchast-u-hresnij-hodi>
418. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV ; у ред. від 16 січ. 2022 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
419. Циганенко А. А. Напрямки удосконалення діяльності Національної поліції щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина. *Правова держава*. 2019. № 35. С. 54–60. doi: 10.18524/2411-2054.2019.35.181341.

420. Чирик С. В. Правові принципи діяльності Національної поліції України. *Інформація і право*. 2015. № 3. С. 123–127.
421. Чому «мунварта» і «мунохорона» мають зникнути? *Соціальний рух* : [сайт]. URL: <https://rev.org.ua/chomu-munvarta-i-munohorona-mayut-zniknuti-2/>
422. Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз : монографія. Харків : Константа, 2019. 490 с.
423. Швець В. О. Проблеми правового регулювання забезпечення стабільності трудових правовідносин : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2020. 445 с.
424. Шевчук Г. В. Принципи та завдання діяльності Національної поліції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 120–124. doi: 10.32849/2663-5313.2019.7.21.
425. Шило Є. П. Організаційно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України як центрального органу виконавчої влад : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 225 с.
426. Шкарнега О. С. Провадження у справах щодо реалізації права на мирні зібрання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2016. 210 с.
427. Шкляренко А. М. До проблеми визначення напрямків вдосконалення юридичних гарантій діяльності поліції охорони. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. Спецвип. Т. 2. С. 85–88.
428. Шубіна Н. М. Адміністративно-правове регулювання застосування поліцейського піклування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 229 с.
429. Шубіна Н. М. Поняття та характерні риси поліцейського піклування як превентивного поліцейського заходу. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 3. С. 170–175.
430. Щодо вивчення та узагальнення практики застосування адміністративними судами законодавства під час розгляду та вирішення впродовж 2010–2011 рр. справ стосовно реалізації права на мирні зібрання (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо) : довідка Вищого адміністративного суду України від 01 квіт. 2012 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002760-12>
431. Щодо права громадян на проведення мирних заходів : лист Комітету Верховної Ради України з питань правової політики від

- 23 листоп. 2009 р. № 04-29/19-1430. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1430450-09>
432. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. Київ : Українська енциклопедія, 2001. Т. 3. К–М. 792 с.
433. Які права людини порушила поліція, демонтуючи намети ФОП-Майдану? *Zmina* : [сайт]. URL: <https://zmina.info/columns/yaki-prava-lyudynuporushyla-policziya-demontuyuchy-palatky-fop-majdanu/>
434. Ярмол Л. В. Взаємозв'язок свободи вираження поглядів і права на мирні зібрання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2017. Вип. 47, Т. 1. С. 52–56.
435. Ярмол Л. В. Право на мирні зібрання: до уточнення загальнотеоретичної характеристики. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2016. № 850. С. 331–337.
436. Яровий К. В. Адміністративно-правові засади взаємодії Національної поліції України з суб'єктами публічної адміністрації у зоні проведення антитерористичної операції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 229 с.
437. Яровий К. В. Стан дослідження проблем взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами публічної адміністрації у зоні проведення антитерористичної операції. *Держава і право* : зб. наук. праць. Юридичні науки. 2017. № 80. С. 73–84.
438. Abrams Z. What works to reduce police brutality? *Monitor on Psychology*. 2020. Vol. 51(7). P. 30.
439. Alexander P., Runciman C., Maruping B. South African Police Service data on crowd incidents: a preliminary analysis. Johannesburg: Social Change Research Unit, 2015. 91 p.
440. An unlikely bond: Miami cop becomes mentor to teen who attacked him during BLM protest. *Miami Herald*, 13.11.2020. URL: <https://www.miamiherald.com/news/local/crime/article247152511.html>
441. Baldwin D.A. The concept of security. *Review of International Studies*. 1997. Vol. 23, Iss. 1. P. 5–26. doi: 10.1017/S0260210597000053.
442. Bekker M. Language of the unheard: police-recorded protests in South Africa, 1997–2013. *Review of African Political Economy*. 2021. Vol. 1. P. 1–20. doi: 10.1080/03056244.2021.1953976.
443. Bellingcat Anti-Equality Monitoring, 09.08.2019. URL: <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2019/08/09/>

444. Brantley-Jones K., Cruz A., Deliso M. 'Extraordinary dichotomy' in police response to Black Lives Matter protests, Capitol chaos: DC attorney general. *ABCNews*. URL: <https://abcnews.go.com/US/extraordinary-dichotomy-police-response-black-lives-matter-protests/story?id=75118567>
445. Building integrityself-assessment and peer reviewreport (Ukraine). URL: <https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/akty-inshyh-vidomstv/Building-integrityself-assessment-And-Peer-reviewreport%20%20%A0.pdf>
446. Concluding observations on the eighth periodic report of Ukraine, adopted by the Human Rights Committee at its 133rd session (11.10.–05.11.2021), 09.02.2022 № CCPR/C/UKR/CO/8. Geneva : OHCHR, 2022. 12 p.
447. Concluding observations on the fifth periodic report of the Netherlands, adopted by the Human Rights Committee at its 126th session (01.–26.07.2019), 22.08.2019 № CCPR/C/NLD/CO/5. Geneva : OHCHR, 2019. 12 p.
448. Concluding observations on the fourth periodic report of the Republic of Korea at its 115th session (19.10.–06.11.2015), 29.04.2013 № CCPR/C/AGO/CO/1. Geneva : OHCHR, 2015. 10 p.
449. Concluding observations on the initial report of Angola, adopted by the Human Rights Committee at its 107th session (11–28.03.2013), 29.04.2013 № CCPR/C/AGO/CO/1. Geneva : OHCHR, 2013. 7 p.
450. Concluding observations on the second periodic report of Nepal (Human Rights Committee), 15.04.2014 № CCPR/C/NPL/CO/2. Geneva : OHCHR, 2014. 8 p.
451. Concluding observations on the seventh periodic report of Germany, adopted by the Human Rights Committee at its 133rd session (11.10.–05.11.2021), 30.11.2021 № CCPR/C/DEU/CO/7. Geneva: OHCHR, 2021. 11 p.
452. Concluding observations on the seventh periodic report of Ukraine, 22.08.2013 № CCPR/C/UKR/CO/7. URL: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsmmmCeqXycPDov5Gxrp8KtsHy5GodES9JN160zvbTpKt9tFNcLy3Ufj8sprv1qKbOuTFEzf8FwX%2b-JW7yhAVTY8gshHnyZrXuqJ%2buhHdtmwt>
453. Concluding observations on the sixth periodic report of the Dominican Republic (Human Rights Committee), 27.11.2017 № CCPR/C/DOM/CO/6. Geneva : OHCHR, 2017. 8 p.
454. Concluding observations on the third periodic report of Armenia, adopted by the Human Rights Committee at its 133rd session (11.10.–05.11.2021), 25.11.2021 № CCPR/C/ARM/CO/3. Geneva : OHCHR, 2021. 11 p.

455. Concluding observations on the third periodic report of Kuwait (Human Rights Committee), 11.08.2016 № CCPR/C/KWT/CO/3. Geneva : OHCHR, 2016. 9 p.
456. Counting police-recorded protests: based on South African Police Service data / C. Runciman, P. Alexander, M. Rampedi, B. Moloto, B. Maruping, E. Khumalo, S. Sibanda. *South African Research Chair in Social Change Report*. Johannesburg : South African Research Chair in Social Change, 2016. Vol. 2. 82 p.
457. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, încauza Palomo Sánchez și alții împotriva Spaniei (cererile № 28955/06, 28957/03, 28959/06 și 28964/06), 12.09.2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123415>
458. Del Código Penal : Ley Orgánica de 23.11.1995 № 10 (última actualización publicada el 13.04.2022). URL: <https://www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-25444-consolidado.pdf>
459. Dietel A., Gintzel K., Kniesel M. *Versammlungsgesetze: Kommentierung*. Köln : Carl Heymanns Verlag, 2016. 748 s.
460. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Alekseyev v. Russia (application № 4916/07, № 25924/08 i № 14599/09), 21.10.2010. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101257>
461. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Bączkowski and others v. Poland (application № 1543/06), 03.05.2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80464>
462. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Barankevich v. Russia (application № 10519/03), 26.07.2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81950>
463. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Bukta and Others v. Hungary (application № 25691/04), 17.07.2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81728>
464. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Djavit An v. Turkey (application № 20652/92), 20.02.2003. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60953>
465. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Fáber v. Hungary (application № 40721/08), 24.07.2012. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112446>
466. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Kudrevičius and Others v. Lithuania (application № 37553/05), 15.11.2015. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158200>

467. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Lashmankin and Others v. Russia (application № 57818/09 and 14 others), 07.02.2017. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-170857>
468. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Makhmudov v. Russia (application № 35082/04), 26.07.2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81966>
469. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Navalnyy v. Russia (application № 29580/12 and 4 others), 15.11.2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187605>
470. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Navalnyy and Yashin v. Russia (application № 76204/11), 04.12.2014. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-148286>
471. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Nolan and K. v. Russia (application № 2512/04), 12.02.2009. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91302>
472. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Plattform «Ärzte für das Leben» v. Austria (application № 10126/82), 21.06.1988. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57558>
473. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Shmushkovych v. Ukraine (application № 3276/10), 14.11.2013. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/001-128050?TID=thkbhnilzk>
474. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden v. Bulgaria (application № 29221/95, № 29225/95), 02.10.2001. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-196572>
475. European Court of Human Rights, Judgment in the case of Vyerentsov v. Ukraine (application № 20372/11), 11.04.2013. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-118393>
476. Garcia J., Horng E. Naperville police shooting: Man shot, killed after allegedly attacking officer with hatchet ID'd. *About ABC7 Chicago*, 07.06.2022. URL: <https://abc7chicago.com/naperville-shooting-police-news-edward-samaan/11936258/>
477. Gaßner K. Die Rechtsprechung zur Versammlungsfreiheit im internationalen Vergleich: Eine Analyse anhand von Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts, des EGMR, des EuGH, der Obersten Gerichtshöfe der Russischen Föderation und des U.S. Supreme Courts. Tübingen: Mohr Siebeck, 2012. 404 s. doi:10.1628/978-3-16-152156-0.

478. General comment № 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21) (Human Rights Committee), 17.09.2020 № CCPR/C/GC/37. Geneva: OHCHR, 2020. 18 p.
479. Grand jury indicts 19 Austin police officers on assault charges over Black Lives Matter protests, report says. *Independent*, 17.02.2022. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/blm-protests-austin-police-assault-b2017838.html>
480. Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly; 2nd edition. Warsaw: OSCE/ODIHR, 2010. 160 p.
481. Gusarov S.M. Possibilities of implementing in Ukraine effective modern foreign models of organization and activity of police agencies. *Police activity in Ukraine and European countries: modern standards and unification options*: collective monograph. Riga: Baltija Publishing, 2021. P. 32–56. doi:10.30525/978-9934-26-185-5.
482. Hagstrom A. Pennsylvania police officer punches BLM protester after loud shouting match: The protester was arrested and later released. *FoxNews*, 18.04.2022. URL: <https://www.foxnews.com/us/black-lives-matter-police-pittsburgh-protest-jim-rogers> (дата звернення: 26.09.2020).
483. Handbook on Monitoring Freedom of Peaceful Assembly. Warsaw: OSCE/ODIHR, 2011. 82 p.
484. Hill E., Ray A., Kozlowsky D. ‘They Got a Officer!’: How a Mob Dragged and Beat Police at the Capitol. *The New York Times*, 11.01.2021. URL: <https://www.nytimes.com/2021/01/11/us/capitol-mob-violence-police.html> (дата звернення: 26.09.2021).
485. Hladky V. V. Criminometric Analysis of Corruption Permissiveness and Conditions of Pricing in Corrupt Services. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2019. Vol. 26, № 2. P. 22–34. doi: 10.31359/1993-0909-2019-26-2-22.
486. Hömig D., Wolf H. A. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland: Handkommentar. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2016. 972 s.
487. Joint Opinion № 854/2016 of the Venice Commission, the DHR of the DGI and the OSCE/ODIHR, on two Draft Laws on Guarantees for Freedom of Peaceful Assembly, adopted by the Venice Commission at its 108th Plenary Session (14–15.10.2016), 18.10.2016 № CDL-AD(2016)030. Strasbourg: OSCE, 2016. 20 p.
488. Klinger D. Into the Kill Zone: A Cop’s Eye View of Deadly Force. San Francisco : Jossey-Bass, 2013. 299 p.

489. Kudelia S. Corruption in Ukraine: Perpetuum mobile or the endplay of Post-Soviet elites. Beyond the Euromaidan: Comparative Perspectives on Advancing Reform in Ukraine / ed. by: H. E. Hale, R. W. Orttung. Stanford : Stanford University Press, 2016. P. 61-79. doi: 10.1515/9781503600102.
490. Lee H., Vaughn M. S. Organizational factors that contribute to police deadly force liability. *Journal of Criminal Justice*. 2010. Vol. 38(2). P. 193–206. doi: 10.1016/j.jcrimjus.2010.02.001.
491. Ley I., Peters A. Freedom of Assembly in Europe: Comparison. The Freedom of Peaceful Assembly in Europe / ed. by I. Ley, A. Peters. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2016. P. 277–328. doi:10.5771/9783845266084-277.
492. MacFarquhar N. Why Police Have Been Quitting in Droves in the Last Year. *The New York Times*, 24.06.2021. URL: <https://www.nytimes.com/2021/06/24/us/police-resignations-protests-asheville.html>
493. Miller B. The Concept of Security: Should it be Redefined? *Journal of Strategic Studies*. 2001. Vol. 24, № 2. P. 13–42. doi:10.1080/01402390108565553.
494. Milton C. H., Halleck J. W., Lardner J., Abrecht G. L. Police use of deadly force. Washington, D. C. : Police Foundation, 1977. 203 p.
495. Mykhailiuk G., DiMatteo L. A. Creating a comprehensive peaceful assembly law for Ukraine: Idea and ideal. *New Perspectives*. 2021. Vol. 29, Iss. 1. P. 45–68. doi: 10.1177/2336825X20983743.
496. Nagy L. Chicago shooting: Man charged in shooting of CPD officer in Englewood. *About ABC7 Chicago*, 08.06.2022. URL: <https://abc7chicago.com/chicago-police-officer-shot-shooting-englewood-jerome-halsey/11935656/>
497. javnomokupljanju : Zakon, 12.11.1999 № 128. URL: <https://narodne-novine.nn.hr/eli/sluzbeni/1999/128/2020>
498. právushromáždovacím: Zákon č. 84/1990 zedne 27.03.1990. URL: <https://www.zakony.cz/zakony/1990/1/zakon-84-1990-Sb-SB199084>
499. Onyango D., Otuya P. Police Perceptions, Attitude and Preparedness in Managing Public Assemblies. *Policing Protests in Kenya* / ed. by M. Ruteere, P. Mutahi. Nairobi: CHRPS, 2019. P. 6–21.
500. Openbaremanifestaties: Wet van 20.04.1988. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0004318/2010-10-10>
501. Ordningslagen: lag den 16.12.1993. URL: <https://lagar.nj.se/ordning-och-sakerhet/ordningslagen>

502. Ovalle D. Miami cop befriends teen who attacked him at BLM protest. URL: <https://www.police1.com/police-heroes/articles/miami-cop-befriends-teen-who-attacked-him-at-blm-protest-5e9X2vG1ckZ09n1h/>
503. Pickard S. Excessive force, coercive policing and criminalisation of dissent: repressing young people's protest in twenty-first century Britain. *Revista Internacional de Sociología*. 2019. Vol. 77, № 4. P. 139. doi:10.3989/ris.2019.77.4.19.002.
504. Police Powers and Public Assemblies: Learning from the Clapham Common 'Vigil' during the Covid-19 Pandemic / C. Stott, M. Radburn, G. Pearson, A. Kyprianides, M. Harrison, D. Rowlands. *Policing*. 2021. Vol. 1. P. paab060. doi:10.1093/police/paab060.
505. Police recruiting suffers as morale hits new lows. *Axios*, 19.05.2021. URL: <https://www.axios.com/local/twin-cities/2021/05/19/police-morale-suffers-recruiting-down>
506. Pravdiuk A. L. Problem Issues of Implementation of the Constitutional Right to Peaceful Assembly. *Path of Science*. 2021. Vol. 7, № 4. P. 2001–2010. doi:10.22178/pos.69-2.
507. Prawo o zgromadzeniach: Ustawa z dnia 24.07.2015. URL: <https://lexlege.pl/ustawa-z-dnia-24-lipca-2015-r-prawo-o-zgromadzeniach/>
508. Reporting of Ukraine by the BBC, EarlyDayMotion № 462, 30.10.2017 / UK Parliament. URL: <https://edm.parliament.uk/early-day-motion/50927>
509. Rochester Police Leaders Resign in Wake of Calls for Change. *CBNNews*, 08.09.2020. URL: <https://www1.cbn.com/cbnnews/2020/september/rochester-police-leaders-resign-in-wake-of-calls-for-change>
510. Shocking moment police office risked to the ground during Black Lives Matter protest in London as she backs away from jeering crowd. URL: <https://www.dailymail.co.uk/video/news/video-2185064/Video-Police-officers-attacked-swarm-angry-BLM-protestors.html>
511. Siegert K. The Police and the Human Right to Peaceful Assembly. *The Police and International Human Rights Law* / R. Alleweldt, G. Fickenscher (eds). Cham: Springer, 2018. P. 217–243. doi: 10.1007/978-3-319-71339-7_11.
512. Strafgesetzbuch, 15.05.1871 (fassung vom 22.11.2021). URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/StGB.pdf>
513. Teichmann F.M.J., Wittmann C. International implications of corruption in Eastern European prosecution offices: a field report. *Journal of Financial Crime*. 2022. Vol. 1. P. 1–6. doi: 10.1108/JFC-01-2022-0006.

514. Terrill W. Deadly force: To shoot or not to shoot. *Criminology & Public Policy*. 2016. Vol. 15(2). P. 491–496. doi: 10.1111/1745-9133.12193.
515. The Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE (5-29.06.1990), 29.06.1990. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/c/14304.pdf>
516. The European Code of Police Ethics: Recommendation № Rec(2001)10 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19.09.2001 and explanatory memorandum. URL: <https://polis.osce.org/file/8636/download?token=BCim2AJA>
517. Thomas G. Demoralized and Demonized: Police Departments Face ‘Workforce Crisis’ as Officers Leave in Droves. *CBNNews*, 09.09.2020. URL: <https://www.prostir.ua/event/sposterezhennya-za-spravamy-majdanu-nabir-u-hrupu/>
518. Welch A. What is the difference between body corporate and corporate body? *E-Architect*. 2021, 24 June. URL: <https://www.e-architect.com/articles/body-corporate-and-corporate-body-difference>
519. Wölker U. *Zu Freiheit und Grenzen der politischen Betätigung von Ausländern*. Berlin : Springer, 1987. 264 s.
520. Yarmol L. V. On the right to peaceful assembly as a guarantee of freedom of expression: some reflections on Ukrainian law and practice. *UR Journal of Humanities and Social Sciences*. 2017. № 3 (4). P. 114–126. doi:10.15584/johass.2017.3.6.
521. Δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις και άλλες διατάξεις: Νόμο, 10.07.2020 № 4760/2020. URL: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/631833/nomos-4703-2020>

НОТАТКИ

Наукове видання

БОРОВИК Андрій Володимирович
ЙОВЕНКО Іван Ігорович

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО
ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ**

Монографія

Технічне редагування	<i>Т. Шутова</i>
Обкладинка	<i>А. Юдашкіна</i>
Верстка	<i>Н. Ковальчук</i>

ЮРИДИКА
ВИДАВНИЦТВО

Підписано до друку 03.03.2023 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура DIN. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 15,35. Наклад 300.
Замовлення № 002м/0123.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@juridica.od.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7653 від 18.08.2022 р.